

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Muzeul Digital al Romanului Românesc

revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Acest roman a fost digitizat în cadrul proiectului Muzeul Digital al Romanului Românesc 1901-1932, inițiat de Revista Transilvania, organizat de Complexul Național Muzeal ASTRA și co-finanțat de Administrația Fondului Cultural Național.

Sugestie de citare a arhivei:

Baghiu, Ștefan, Vlad Pojoga, Cosmin Borza, Andreea Coroian Goldiș, Denisa Frătean, Daiana Gârdan, Alex Goldiș, Emanuel Modoc, Iunis Minculete, David Morariu, Ovio Olaru, Teodora Susarenco, Andrei Terian, Radu Vancu, Dragoș Varga. *Muzeul Digital al Romanului Românesc: 1901-1932*. Sibiu: Complexul Național Muzeal ASTRA, 2020. https://revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932.

This novel was digitized for the project The Digital Museum of the Romanian Novel 1901-1932, initiated by Revista Transilvania, organized by ASTRA National Museum Complex and co-financed by The National Cultural Fund Administration.

Citation suggestion:

Baghiu, Ștefan, Vlad Pojoga, Cosmin Borza, Andreea Coroian Goldiș, Denisa Frătean, Daiana Gârdan, Alex Goldiș, Emanuel Modoc, Iunis Minculete, David Morariu, Ovio Olaru, Teodora Susarenco, Andrei Terian, Radu Vancu, Dragoș Varga. *The Digital Museum of the Romanian Novel: 1901-1932*. Sibiu: Complexul Național Muzeal ASTRA, 2020. https://revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Cu. dreptă a Revistei
„Luceafărul"

Cu deosebită stimă și cu rugămintea de a adresa autorului numărul Revistei în care s'ar vorbi, vorbă, de romanul de față.

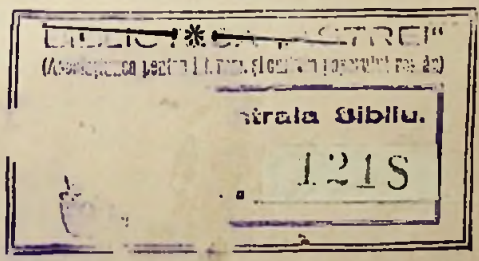
Strada Fântânii, 46
București.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

N. PETRAȘCU

MARIN GELEA

ROMAN

BUCUREȘTI

IMPRIMERIA ALBERT BAER

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

MARIN GELEA

ROMAN

I.

Pe drum. — Din trecut.

Era spre sfârșitul luĭ Aprilie, într-o sâmbătă a Paștilor, — or fi acum zece, doĭ-spre-zece anĭ. O zi caldă cu adierĭ de vânt și cu cerul închis. Bucureștiĭ trecuse prin săptămâna patimilor, cu rugăciunĭ și denĭĭ, cu tras de clopote dimineața și seara, cu lumânărĭ aprinse noaptea prin curțile bisericilor.

Cam pe la treĭ ore din zi, se auzi trecând de-alungul stradeĭ Știrbeĭ-Vodă o trăsură mare, cu un sgomot neobicĭnuit de clopote, care se opri dinaintea caselor albe din colțul stradeĭ Schitu-Măgureanu. Era un poștalion cu cincĭ caĭ negri, treĭ înaintași și doĭ la roate, cu vizitiul îmbrăcat în haĭne surugieștĭ, pline de găitane, și cu un flăcăiaș alăturĭ pe capră care

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

sări cel întâiŭ din trăsură. El privi cu băgare de seamă încă odată la numărul de la case, scoase o scrisoare din sân și, ducându-și podul mâinii pe sub mustăți, deschise portița de fier a curții și intră înăuntru.

Surugiul, un țăran chipeș cu plete lungi, se coborî și el, și trecu dinaintea cailor privind hamurile ; puse mâna de încercă un streang de la un rotaș, îndreptă căpițeala la un înaintaș, se uită deasupra trăsurii și, aruncându-și ochii spre ușa casei în fața căreia stătuse, bägă mâna în buzunar, scoase o tabachere de mucava neagră și-și răsuci o țigară.

Peste câteva minute, eși flăcăiașul din curte cu un geamantan în mână, pe care îl legă de fierul capreĭ și aștepta lângă aripa trăsurii, privind lung la clădirile de prin prejur.

In momentul acela, apăru din privdorul caselor din față, un tânăr de vr-o două-zeci-și opt de ani, nalt de statură, cu barba neagră și scurtă, îmbrăcat întrun pardesiŭ larg și o pălărie sură, întovărășit până la poartă de o femee bătrână căreia el îi sărută mâna și, sărutat pe amândoi obrajii de dânsa, se urcă încet și se așeză în trăsură.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Fecĭorul boeresc, după ce-ĭ puse pătura pe genunchĭ, se avântă ușor pe capră lângă surugiŭ care-șĭ despletea hățurile.

La un strigăt tare al surugiuluĭ «gata», de răsună strada, caiĭ o porniră înainte sprintenĭ, umplând strada cu vuetul clopotelor. O luară la vale pe Schitu-Măgureanu, de-alungul Cișmegiuluĭ care păru tânăruluĭ din trăsură maĭ frumos ca altă dată. Arborii dintr-însul de diferite forme, unii abia înverziți, alții încă negri ca iarna, în sborul răpede al trăsurii, păreaŭ minunați. Lacul ce se zărea, icĭ colo, printre eĭ, aleele largĭ, trecătoriĭ de pe ele, toate, văzute de la distanță, craŭ maĭ deosebite. De partea cealaltă a stradeĭ un șir de case în neorânduială, unele strâmbe și joase, alăturĭ de altele maĭ marĭ, colțurĭ murdare, afișe rupte pe garduri. Trecătoriĭ de pe trotuare mergeaŭ gândindu-se la nevoile lor, nevăzând nicĭ frumusețea de-o parte a stradeĭ, nicĭ mizeria de cealaltă parte. Poștalionul trecu de-acurmezișul Bulevarduluĭ Elisabeta și peste podul Dâmboviteĭ și o luă prin Mihaĭ-Vodă, îndreptându-se spre Dealul Spireĭ și Bariera Rahoveĭ.

De și cu o viață lăuntrică mult maĭ mare

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

de cât impresiile de din afară, Marin Gelea — tânărul din trăsură — fu isbit din ce în ce mai mult de tristeţea stradelor depărtate ale Capitalei, alcătuite din case sărace şi cu faţadele încărcate de ornamente urâte. Ele înlocuiaŭ clădirile de altă dată, simple şi liniştite, înconjurate de curţi largi, pline de arbori şi de iarbă, cu cărări printr-însele, cu flori la ferestre şi pe stâlpii balcoanelor, subţiri şi ciopliţi în lemn.

Spre barieră, locuinţele eraŭ încă şi mai triste, şi mai mici, şi mai rari. Maidane murdare, bălţi infecte, noroaie adânci; nu se mai simţea de loc nici aparenţele unui oraş mare; o mizerie desăvârşită: copii goi peste tot, vite numai oasele, mişcând pe dinaintea bordeelor ce slujeaŭ drept case, câini hămesiţi care se repezeaŭ numai aşa ca să zică că latră la drum.

Peste puţin însă, se arătă câmpul cu aerul curat şi răcoros, cu pajiştea încolţită, cu lanurile înverzite, învrâstate, ici colo, de ogoare proaspete şi mărginite departe de zarea dealurilor.

Gelea respiră la vederea câmpiei. Ochii lui

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

se intorceaŭ când de o parte a drumuluĭ, când de alta, ca și cum ar fi voit să soarbă toată frumusețea naturiĭ pe care o creștea și maĭ mult amintirile-ĭ din copilărie. Gândurile luĭ se duse spre iocul la care mergea. Peste câteva ore avea să fie acolo, unde îl chema o lume aproape necunoscută și poate, tocmaĭ de aceea, cu atât maĭ atrăgătoare. In adevăr, el nu cunoscuse din familia Bineștilor, unde era să petreacă zilele Paștilor, de cât pe bătrânul Costache Binu pe care îl intîlnise în drumul de fier, între Viena și București, cu vr-o câteva luni în urmă, pe când Gelca se întorcea din Franța; Binu venea cu fata luĭ de la Dresda.

In vorba banală ce legară între dânșiĭ, tânărul Gelca îĭ spusese că studiase architectura în Paris și că simțea o mare bucurie să-și revadă țara și familia pe care nu le văzuse de cinci anĭ. Printre cuvintele luĭ, străbătea o dragoste nespusă de muncă și de arta luĭ care impresionă pe Binu. Când ajunse la București se despărțiră aproape prietenĭ. Peste câteva săptămânĭ, Binu care sta la țară, îl vizită în București și, sub pretextul de a-ĭ alege locul pentru o vilă ce avea de gând să-și clădească la moșie

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

și de a-ĭ face în urmă planul, îl învită să petreacă Paștile la el la țară, depărtare de patru ore de București, și-ĭ trimesese acum poștalionul să-l aducă.

Șoseaua se întindea în jos, printre semănăturĭ pe care vântul le desmĭerda ușor, împrăștiind în aer ca un balsam dătător de viață. Pe cărările de pe lângă drum, țăranĭ care se întorceaŭ de la oraș, cu merinde cumpărate de sărbătorĭ. Unĭĭ din eĭ, oamenĭĭ vârtoșĭ în care se vedea un suflet blând, purtaŭ sumane de dimie cu glugĭ patrate în spate, tivite cu gaitan verde și cu căciulĭ marĭ cât nișteoĭ; alțĭĭ, numaĭ în cămașă, încinșĭ cu brâŭ roș și cu chimir bătut cu ținte. Fie că unĭĭ cunoșteaŭ poștalionul, fie că la ceĭ maĭ mulțĭ era cuviința care îĭ îndemna, toțĭ îșĭ scoteaŭ căciulele în dreptul tânăruluĭ Gelea. Femeile îșĭ aruncaŭ numaĭ ochiĭ spre el și treceaŭ privind în jos.

Câmpia desfășura dinaintea trăsurĭĭ priveliștĭ frumoase și pururea altele. Ici lanurĭ marĭ de grâŭ, de se pĭerdea ochiul în adâncul lor ca în nemărginitul uneĭ mărĭ; dincolo fâșiĭ de rapiță, moĭ și mișcătoare ca niște barizurĭ galbene. Maĭ departe fășiĭ de ovăz, de orz, de cânepă, coborând la vale până dădeaŭ în alte

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

lanurĭ marĭ, prin mijlocul cărora se arătaŭ, unde și unde, copacĭ singurateciĭ ca niște ștrăjărĭ neclintiți aĭ bogățieĭ din jurul lor. In fund de tot, rariștĭ de păduri încondeind arabescurĭ pe albastrul cerului și înconjurând piepturĭ de arături negre orĭ pajiștĭ verzĭ de pășune. O năzuință de viață străbătea în toată firea și umplea tăcerea și singurătatea zării. In brazdele țarineĭ, în firele de iarbă, în arborii înmugurați, în undoĭarea dealurilor depărtate și cețoase, sufla parcă o voință tainică de reînviere. Din vreme în vreme, sate, ținându-se legate între ele câte două-treĭ, și prin care trăsura trecea în goană coborând văile și ridicând dealurile.

După vr-un ceas de drum, surugiul opri să răsufle caiĭ la un puț. Fecĭorul sări de pe capră, se duse spre lanul de rapiță din care rupse câteva fire și le cătă tecile.

— Se arată bune grânele? întrebă Gelea pe surugiŭ care era maĭ aproape de el.

— Bune și frumoase, boerule; nu văzurățĭ d-voastră că parcă se leagănă pământul?!

Fecĭorul, care se apropiă, făcu un semn îndoelnic din sprincene, ca un om maĭ priceput și, arătând cu degetele câteva tecĭ galbene de rapiță, zise:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Maĭ toate firele sunt compromise.

— Ploae și soare la vreme, reluă surugiul cu un fel de încredere adâncă, că daŭ ele alte teci.

— Tocmaĭ, că avem mare criză de ploae, adăogă fecĭorul, și, comparativ cu felul productelor, prețurile sunt micĭ.....

Flăcăul învățase patru clase primare și vrea să-și arate știința vorbind o limbă românească maĭ subțire. Surugiul nu știa carte și vorbea românește, așa cum învățase de la mă-sa. El se urcă pe capră cu strigătul luĭ de «gata» și, cu o întreită pocnitură de biciŭ în dreapta și în stânga, o porniră înainte.

Caiĭ, asudați, mergeaŭ trap întins; înaintașiĭ, atinși din timp în timp de sfichiul bicĭuluĭ, ciuleaŭ urechile înapoĭ, scuturaŭ din capete, le plecaŭ spre pământ cu o mișcare tinerească și ĭuțeaŭ pasul câteva minute. Trecură podul de peste Argeș în mers repede. Scândurile luĭ vuiră ca un tunet depărtat. Subt el, apa Argeșuluĭ mișca încet, scânteind la cotiturĭ, și se perdea galbenă în largul văiĭ.

Sufletul luĭ Gelea părea că renaște el însuși în fața naturiĭ desprimăvărate. O bucurie nedes-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

luşită de viaţă nouă şi de speranţe îi străbătea pieptul, şi, fără să-şi deie seamă, priveliştea ce-l înconjura îl duse cu 20 de ani înapoi. Intreaga lui copilărie, petrecută la ţară, îi revenia în minte cu toate amănuntele ei. I-se părea că se revede copil mic în curtea cea pătrată de la Negrileşti, în casele lor vechi, acoperite cu şindrilă neagră, cu ceardacul văruit albăstriu, cu ferestrele mici şi înflorate în fier, cu uşile grele de stejar, tăiate dintr-o bucată, cu tinda adâncită puţin deasupra beciului, cu scara ce se clătina când călcai; şi mai departe, cu porumbăria pe furca-i plecată de vreme, cu poarta cea mare acoperită cu muşchiu verde, cu grajdiul rămas numai din roş, şi cu fântâna cea seacă, de sub plopul subţiratec, în ramurile căruia se vedea veciuic resturile câte unui smeu. Toate lucrurile astea, parcă le avea acum dinaintea ochilor. Şi printre ele, se vedea pe el insuşi, în vârsta fericită a copilăriei, cu capul gol, pârlit de soare, alergând călare pe câte un harag, cât e ziulica de mare, ori târnîind vr-un câine cu câte-o funie de gât, de nu-i mai înţelegea nici el gluma şi jocul. Iar din vreme în vreme, glasul iubit al tatălui său care—

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

stând pe scară după masă, la umbra străşineĭ, cu cafeaua lângă dînsul şi privind prelung spre drumul Zeletinuluĭ la cărăuşiĭ ce treceaŭ învăluiţĭ în nourĭ de praf—ĭi striga încet cu bunătatea-ĭ părintească, orĭ de câteorĭ il aducea joaca maĭ aproape de el: — «Da maĭ ajungăţĭ şi ţie, măĭ băete, odată cu atâta muncă..... maĭ staĭ loculuĭ la umbră, nu vezĭ că ese foc din tine? !...

Apoĭ, printr-o firească apropiere de gânduri la omul tânăr şi legănat de vise plăcute, la omul fericit că trăeşte, amintirea luĭ de atuncĭ desfăşură întreg firul vieţiĭ luĭ, fir pe care o împrejurare era cât pe-aci să-l curme de început. Intrase într-o după amiazĭ în şghiabul morii din marginea satuluĭ ca să se spele pe ochĭ şi să se răcorească cu apă din scoc, când, se pomeni isbit de la spate de şivoiul Zeletinuluĭ; morarul ridicase stavilele şi dase drumul morii fără să-l vază din depărtare. Apucat un moment de roată, avu noroc că putu să se desfacă de sub ea şi alunecă în scocul morii, de unde fu scos aproape mort de morar.

Copilăria luĭ i se legă apoĭ în minte cu ceĭ dintâĭ anĭ de şcoală primară şi de liceŭ.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Doamne, ce zi de tristă amintire fu pentru dânsul dimineața în care îl duse tată-so să-l înscrie la școală — la școala cu care îl amenințase mă-sa din pruncie ca și cum i-ar fi vorbit de o fiară sălbatică saŭ de o ocnă fără fund - și cât mergea el de jinduit pe drum, plângând parcă într-ânsul după aniĭ copilărieĭ! Fiara acea i se arătă sub doĭ ochĭ marĭ și fioroșĭ aĭ dascăluluĭ — care totuși în ziua aceea îl netezi cu mâna pe păr și-ĭ făcu loc într'o bancă — și subt o sută de alțĭ ochĭ maĭ micĭ care îl priveaŭ sticliți din băncĭ, gata de a râde de stângăcia cu care își ținea el pălăria și ghiozdanul. Intrând încet la locul luĭ, își rezimă capul pe mână și dădu drumu unuĭ oftat adânc.

Când se întoarse acasă, mă-sa-ĭ eși înainte la poartă, îĭ luă ghiozdanul din mână, îl sărută pe amândoĭ obrajiĭ și-l îndemnă să se maĭ joace și el și să maĭ uite cartea. Cât de dulcĭ simți el atuncĭ sărutările mă-seĭ după privirile acelea înfiorătoare ale dascăluluĭ!

După lunile de școală însă, grele, urâte și vecinic pline de teamă, venĭa vacanția cea mare, aducătoare de fericire, de soare de țară și de câmpiĭ nemărginite.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Țara, cu libertatea ei, cu jocurile neîntrerupte de la moară și din marginea pădurii, cu porumbii și pasările de prin cuiburile copacilor, era locul și cuvântul cel mai magic ce pronunțase buzele lui, și-i deschidea cele mai ademenitoare visuri. In singurătatea ei, toate părcau mai mari și mai de preț, mai frumoase și mai impunătoare. Până și oamenii simpli ce-l înconjurau acolo, luau alte înfățișeri, văzuți cu ochii lui de atunci. Așa un biet creștin de megieș, Iancu Surdulea — care, când sta la masă, ț se părea și el om ca toți oamenii, dar care, când se scula în picioare, parcă intra în pământ — i se arăta lui autoritate nediscutată în materie politică, fiind-că avea pururea în gură numele lui Kogălniceanu și Brătianu ca niște vorbe de nimic; și un altul Mihalache Velicu, care — pentru că scosese pe vizitiul lor în luna lui cuptor cu caii puși la sanie, sub cuvânt că avea să cumpere cineva sania în piață, saŭ pentru că pusese altădată un cocoș în soba unei femei, de începu să cânte cocoșul la miezul nopții și băgă femeea în sperietură — era pentru el omul cel mai năsdrăvan și mai ingenios din lume.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Nimenĭ însă, chiar de la ţară, nu-ĭ lăsase o urmă atât de neştearsă în suflet ca chipul drăgălaş şi bălan al Marandeĭ, fata moraruluĭ din Negrileşti, la care se ducea de la curte, în fiecare dimineaţă, pe drumul umbrit de nucĭ şi de perĭ sălbaticĭ. Cât de mângâioşĭ eraŭ ochiĭ eĭ negri, umbriţĭ de gene lungĭ, şi gura eĭ veciŭic întredeschisă, cu dinţiĭ mărunţĭ şi albĭ ca laptele! Câte ceasurĭ neuitate, petrecute împreună, stând de vorbă şi maĭ adesea tăcând, seara, pe puntea iazuluĭ, înainte de asfinţitul soareluĭ, când umbra închidea încet valea! Şi cât de tare se unise sufletul luĭ cu sufletul eĭ, de-l simţea parcă rupându-i-se când se despărţea de ea la sfârşitul vacanţieĭ!

Cea din urmă zi în care o văzuse, îĭ rămase întipărită în minte clipă cu clipă. Tată-so părăsea atunci pentru totdeauna moşia Negrileştĭ. Privirea ce-ĭ aruncă Maranda, când, stând la rădăcina nuculuĭ celuĭ mare, il întrebă, dacă n-avea să maĭ vie pe acolo niciodată, avea în ea o strălucire pe care n-a maĭ întâlnit-o într-un ochiŭ omenesc; iar gingăşia cu care îşĭ întoarse capul atunci ca să-şĭ ascundă lăcrămile ce i se revărsaŭ de-alungul obrajilor, n'avea s-o maĭ uĭte până la mormânt.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

In oraș, și cu anii vârstei, începură pentru el bucuriile sufletești care i se arătaŭ acum în amintire ca o lungă și frumoasă primăvară a vieții. Teatrele de provincie, făcute din scânduri pentru cele câteva zile de bâlciŭ, cu niște actori ca vaĭ de eĭ, cu piese învechite, știute răŭ și jucate și maĭ răŭ, eraŭ pe atunci o desfătare fără seamăn. Așa, trupa fraților Vlădicești care juca repertoriul luĭ Alecsandri, și trupa luĭ Lupescu care reprezenta drame ca Maria Tudor, Ecaterina Howard și altele, în palate văpsite de un biet tinichigiŭ, și comedii ca Vlăduțu-mameĭ, c-un leagăn de funie putredă de cădea actorul ce se da în el cu picioarele în capul tronbonistuluĭ din orchestră, îĭ păreaŭ spectacole incomparabile. Pe Alexandru Vlădicescu îl auzea parcă și acum cântând în «Plugarul român», pe aria, Colea 'n vale la fântână: «Că-s româân cu patru mââinĭ, șiiii n'am teamă de păgâânĭ», în aplauzele frenetice ale ovreilor din galerie și mulțămind apoĭ publiculuĭ, abia maĭ putând respira, cu câteva cuvinte improvizate ad-hoc: «Bârlădeniĭ.... tot bârlădeni».... deslănțuind cu ele și maĭ viforos entusiasmul sălei.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Și nu numaĭ reprezentațiile craŭ evenimente marĭ, dar chiar și repetițiile. Ce extraordinară plăcere era pentru dânsul să asiste la repetiția de la două-spre-zece ceasurĭ și cum drept recunoștință aducea el, ferbinte, de peste drum, de la birtul din față, porția de sărmăluțe cu smântână, eroineĭ trupeĭ, pe scenă, numaĭ ca s-o vadă mâncând, pe această Marie Tudor, cum mănâncă toțĭ oamenĭĭ, întingând în smântână și ștergând la sfârșit farfuria cu coaja de pâine de credeaĭ că n'a maĭ fost niciodată mâncare în ea!

Dar apoĭ, ce proporțiĭ uriașe de semi-zeĭ, luaŭ oamenĭĭ cu adevărat marĭ pe care împrejurările îĭ adusesc câteodată pe-acolo, prin provincie! Când veni Alexandri să ție o conferință în folosul răniților de la 77, fu un fel de cataclism. La gară, unde i se făcu o primire de rege, Gelea vorbi din partea elevilor într-o improvizație trudită o săptămână, în așa chip, că poetul român eși nu numaĭ cel maĭ mare cântăreț al nostru, dar și al tuturor popoarelor și tuturor timpurilor; iar seara la conferința luĭ, cuvintele și aminitrile sale din războiul independenței italiene, comparate cu cele din războiul nostru, eraŭ culese de Gelea ca niște pietre nestimate, silabă cu silabă. Când a plecat poetul,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

el l-a condus la gară alergând pe jos după trăsură-ĭ ca să nu-l piardă din ochĭ nicĭ un minut.

Poetul Șerbănescu, înamoratul plângător, care făcea pe vremea aceea poezie în natură în fundul provincieĭ, apărea în trăsurica-ĭ de mlaiă albă, trasă de un cal negru, ca un fel de Sf. Gheorghe Biruitorul....

Pe pictorul Alin care se stabilise acolo în oraș, tânăr și frumos, cu părul negru ca pana corbuluĭ, cu fața albă ca de femee, subțire și înalt, făcând pictură și iubind în dreapta și în stînga, cum se iubește la două-zecĭ de anĭ, îl urmărea pretutindenĭ ca să-ĭ soarbă vorbele, să-ĭ observe mișcările și să-l admire tot timpul.

Tot pe atunci, începu la el și dragostea cea mare de citirea cărților, a romanelor sentimentale și de aventurĭ cu care trăia zile și săptămânĭ întregĭ, de dimineață și până seara, adâncit în ele și nemișcat. Graziella și Raphael, Monte-Cristo și Muschetariĭ, Bella-Rosa și Josef Balsamo, și atâtea altele străbăteau și i se întipăreau în minte ca într-un fagure de ceară.

Iar când, maĭ târziŭ, se arătă Eminescu cu cele dintâĭ versurĭ ale luĭ care părură luĭ Gelea ca o muzică dumnezeească și care, încetul cu încetul, detronară din sufletul luĭ poezia lină și

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

blândă a luĭ Alecsandri, fu ca un luceafăr răsărit din depărtărĭ albastre, ca un fel de făt-frumos din basmele copilărieĭ, aducând cu el o lume nouă de simțirĭ, o înflorire și o împerechere proaspătă de cuvinte, ne maĭ văzută și ne maĭ închipuită. Ce entusiasm îĭ stârni poezia luĭ și cum copia el versurile poetuluĭ de prin reviste, învățându-le pe din afară! Numele Eminescu el însuși, atât de dulce la pronunțat, avea ceva taĭnic în mintea sa. Tristul poet îl înrâuri așa de mult, că nu numaĭ Gelea nu maĭ putea citi pe alțĭ poețĭ maĭ vechĭ, dar chiar el luă înfățișarea amărâtă a luĭ Eminescu, în cuvintele și faptele luĭ de adolescent. Iubea ca el, visa ca el, era jânduit ca el. Ființele ce se întrevedeaŭ în «Mortua est», în «Venere și Madona», locurile pe care le atingeaŭ versurile luĭ de lumină, i se arătaŭ ca niște închipuirĭ splendide pe care le vedea aevea, când zicea pe din afară bucățile luĭ, cu ochiĭ închișĭ, într-un fel de ecstaz. Ce dor era apoĭ în pieptul luĭ de a vedea într-o zi pe Eminescu, pe acel Apolon palid și trist, cu coroană de stele pe cap și atingând cu mâna-ĭ tremurândă o liră de aur, așa cum și-l închipuia el! . . . . . .

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Printre toate aceste frumuseți ale anilor de atunci, apărea însă, ca un fund înourat, școala cu dascălii ei, oamenii cei mai triști care, și în gimnazii, însuflau copiilor aceeași ură de școală, prin asprimea-le brutală și prin nedestoinicia lor de a fi dascăli... Chipurile lor posomorâte îi treceau lui Gelea și acum pe dinainte. Unii dintre ei chinuiau mințile copiilor silindu-i să le spue litera cărții și să învețe foi întregi de texte și de stihuri pe din afară, alții erau ignoranți, alții neserioși.

De sigur, dacă generația tânără de astăzi nu are putere de a gândi și de a inventa, ea datorește această slăbiciune școalei nenorocite de acum două-zeci, trei-zeci de ani.

Abia câteva figuri surâdeau mai vesele din galeria lor, unele prin spiritul lor, altele prin prostiile lor. In categoria celor dintâi era profesorul de limba elină, Levantie, fost călugăr care, cu ochelarii pe vârful nasului și privind pe deasupra lor, striga catalogul, poreclind băeții după firea și păcatele fiecăruia, totdeauna cu duh și totdeauna nou în născocirile lui. El găsea oricând o replică elevilor mai colțoși, de-i punea numai de cât la loc. Gelea

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

zâmbea, aducându-şĭ aminte de răspunsul dat de el unuĭ elev care, după ce auzise de la dascăl explicaţia că Romaniĭ dădeaŭ peste groapă de sufletul morţilor câte un viţel, iĭ puse întrebarea: «D-ta, D-le Levantie, ce aĭ fi dat peste groapă, că n'aĭ viţeĭ?....» Profesorul îl fixă şi-ĭ răspunse rar şi pe nas: «Ce a-şĭ fi dat?.... Te a-şĭ fi dat pe d-ta, tinerelule....» zise el în râsetul claseĭ.

In categoria a doua, intra Pralin, profesorul de ştiinţele naturale, care, după ce făcea întrebărĭ pe dos băeţilor, apoĭ le şi maĭ comenta: «Eĭ! eŭ pun întrebările cam de după deal,» zicea el, mirat de el însuşĭ. Intr-o zi, un elev, neştiind nimic la lecţie, iĭ spuse câteva vorbe în vânt. El repetă fraza luĭ cu întrebările de după deal; atunci elevul iĭ răspunse: «Apoĭ bine, d-le Pralin, cam de după deal răspund şi eŭ»!

Dar deasupra tuturora, i-se arătă luĭ Gelea chipul cu adevărat interesant, al profesoruluĭ de istorie şi derectoruluĭ de liceŭ, Arhip care iĭ îndreptase, credea el, sufletul, bolnav din copilărie.

Omul acesta avea o viaţă simplă, frugală, cu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

moravuri stoice. Ideea datoriei era cea dintâi la el. Deviza lui, pe care o pronunța tunând în clasă și apăsând pe litera r, era: «Virtuti et gloria».

In tinerețe, fusese ca voluntar în revoluția din Transilvania, de unde rămăsese cu un deget tăiat și de când ținea încă pe peretele camerei lui de lucru, ca o amintire vitejească, o manta albastră, străbătută de două gloanțe. Sculat de la patru ceasuri dimineața, muncia, scria, umbla toată ziua pentru înfăptuirea ideilor ce urmărea. Umplea zilnic o gazetă locală cu povețe pentru țărani, cu îndemnuri priincioase către negustori. Frumos, voinic și înalt ca un brad, cu ochiul albastru și ager, cu fruntea de zimbru, cu glasul de răsuna până în piață, el luase dăscălia drept un apostolat. Mai târziu, se pusese să lupte contra năvăliriĭ ovreilor în Moldova, luând zecimi de băeți români și ducându-i să învețe meșteșuguri în străinătate, de unde îi aducea desăvârșiți în țară și le deschidea ateliere alături cu atelierele ovreești. Toată viața lui fusese o continuă muncă. Un minut n-ar fi putut sta locului; și tot ce făcea nu era pentru el, ci în scopul ideilor lui românești, căci a murit sărac, cum dorise el, «dând pildă chiar murind»..

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Gelea cunoscându-i viața, luă învățămintele lui morale cu care își întovărășia totdeauna lecțiunile de istorie, nu numai ca plecând din o convingere adâncă, dar chiar ca o normă a unei vieți reale, ca o pildă vie; de aceea ele avură o mare înrâurire asupra elevului, cu atât mai mult cu cât erau spuse cu o putere, c-o flacără care-i înfierbânta și lumina cuvintele.

Gelea trecuse cu greu școala primară și cursul inferior de liceu, risipindu-și toate însușirile cu care era înzestrat din naștere, în năzdrăvănii și gimbușuri copilărești, când într-o zi, auzi, la introducerea cursului superior de istorie, pe Arhip, făcând o teorie nouă asupra vieții care fu pentru el ca o revelație. Ca încheere la privirea generală ce aruncase asupra Istoriei Românilor în care subliniase câteva din trăsăturile lor glorioase, el adause strigând:

«Aceasta fu solia Poporului român pe pământ. Și precum ori ce popor are o solie, așa ori-ce viață omenească are o menire. Geniu, talent, inteligență, sunt comori date de Dumnezeu oamenilor spre a le împărți celorlalți oameni.

«A-și găsi fiecare menirea și a-și călăuzi gândurile și faptele spre a o îndeplini, iată

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

datoria fiecăruia; căci deasupra vieții stă, ca o stea conducătoare, datoria. Și precum Poporul român a luptat pentru a-și îndeplini solia, tot așa orice viață de om are a lupta, are a birui stavilele ce-i stau în cale, pentru a-și atinge țelul.

«Virtutea supremă, Virtus, de la *vir*, este jertfa, și ea stă în a ne gândi, a lucra, a suferi, nu pentru noi înșine, ci pentru triumful neamului, al adevărului asupra minciunii, al binelui și al frumosului.

«Viața dar, e o luptă mărcață și necurmată, unde toți cei ce iubesc țara, lumina, dreptatea și frumosul, trebue să iee loc în fronturi ca generali sau ca soldați, ca biruitori sau ca martiri. Fericit cel ce o înțelege și se hotărăște să înfrunte lupta, să străbată printre greutățile și primejdiile vieții și să iasă învingător. Istoria strămbunilor noștri este cea mai mare dovadă în privința aceasta, ei au avut o misiune în Orient, viața de luptă; ea i-a oțelit și înălțat.

«E un neadevăr, că popoarele fericite nu au istorie; ele au istoria cea mai falnică. Cei ce compătimesc pe strămbunii noștri care au stat toată viața cu armele în mâni, sunt ei de com-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

pătimit. Din potrivă. Să mulțumim luĭ Dumnezeŭ care a ținut pururea ferul în mâinele lor. Prin fer, el i-a făcut marĭ, ĭ-a făcut să trăiască. Cine citește izbânzile lor devine eroŭ. Și, dacă astăzĭ nu maĭ avem a lupta cu armele ca altă dată, avem o altă luptă tot așa de mare, lupta pentru viață între popoare, pentru o viață maĭ înaltă, cu năzuințĭ mărețe, cu unirea și ridicarea tuturor Românilor, o viață de popor mare și vrednic de trecutul luĭ. Iată solia noastră de astăzĭ; iată menirea fiecăruia din noĭ: legea străduințiĭ, legea datorieĭ. Numaĭ așa victoria va fi a noastră. «Virtuti et gloria», fu deviza părinților noștri. Virtuti et gloria, să fie deviza orĭ căruia din noĭ».

Cuvintele acestea, simple, spuse de profesor cu felul luĭ de a se repeta, cu vorbele-ĭ latinești și cu asociațiĭ de ideĭ voite, îl impresionară atât de mult pe Gelea, că ele intrase pentru totdeauna în mintea sa și-ĭ alcătuiră ca un crez al vieții.

Și, deși încă în aniĭ adolescențiĭ, când sufletul și trupul omenesc sunt chinuite de simțurile neorânduite ale vârsteĭ, el putu, într-un moment de stăpânire deplină, să-și tragă o linie de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

purtare pentru viitor, deosebită de cea din trecut, și se hotărî a munci cât mai mult și a fi folositor țării lui. Calea nouă pe care urma să-și îndrepte pașii, i se părea atât de frumoasă și-i încălzea închipuirea atât de mult, că vedea pe tot lungul ei un lanț de izbânzi și de triumfuri, și se mândria de ele, de mai înainte. De a doua zi chiar, el începu să-și schimbe felul traiului și firii sale: învăță cu mai multă tragere de inimă și, trecând eminent cursul superior al liceului, fu la bacalaureat în fruntea seriei sale; în lume chiar, pretutindeni, se arătă schimbat, aproape un alt om.

— Suntem în Fierbinți, — zise surugiul întorcându-se și arătând un sat mai mare care se întindea frumos pe o coastă. Casele curate și albe văruite proaspăt, cu brâe albăstrii pe lîngă prispe și ferestre, aveau un aer de sărbătoare. Prin garduri, oale și doniți spălate; pe nuele, scoarțe, lăicere, velinți, spre a fi scuturate. Prin uși, femeile cu mâinile sumecate, priveau un moment trăsura ce trecea și-și reluau treburile. Prin curți, oameni pe lângă pluguri; pe sub arborii înfloriți, câte o vită, cloști cu pui, gâște cu bobocei galbeni ca aurul.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Gelea își reluă amintirile și-și retrăi în minte anii de studii din Franța, și mai întâi, greutățile ce întâmpină ca să obțină un mic ajutor de la Statul român spre a se putea duce în străinătate, cu toate că numele lui fusese trecut în cartea de aur a liceului, și cu toate că altor tineri care nu aveau nici silința, nici mintea lui, li se dăduse burse cu mare ușurință. Anii frumoși, petrecuți la școala de Bele-Arte din Paris, cu viața de atelier, cu glumele și farsele ce-și făceau studenții unii altora, cu medaliile ce primise între cei dintâi, îi mișcau totdeauna sufletul, amintindu-și-le. Cartierul latin care, deși pierduse din fizionomia lui de odinioară, îi rămăsese în memorie ca locul cel mai plin de lumină din trecutul lui. Inchipuirea și chiar numai numele unor strade din Paris, îi încălzeau pururea amintirea.

O împrejurare, hotărâtă de darul cu care-l înzestrase natura de a desena bine, îl făcu să poată străbate în casa unui profesor de la belearte, savantul Remy de Louange, și să cunoască nu numai buna societate franceză din Paris, dar chiar să-și mlădieze el însuși creșterea pe care nu-i-o putuse da nimeni în copilărie.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Remy de Louange îl luă ca ajutor în executarea lucrărilor sale, îl consideră ca pe un membru al familiei lui, îl invita seara la masă și la seratele ce dădea nevastă-sa, o franceză distinsă, coborând totuși dintr-o familie burgheză. Ea da o creștere desăvârșită celor trei copii ai săi, scopul de căpetenie al vieții ei, și era de o cuviință și de o politețe care se impunea oricui. Nicîodată până atunci, nu bănuise el adâncimea reală a cuvintelor onestitate și bună creștere, așa cum le întâlni în casa acestei femei.

Era o plăcere s-o fi văzut primind lumea la ea, stând de vorbă cu fiecare persoană după vârsta și gradul ei social, surâzând tuturora cu o grație desăvârșită care însă nu lega de cât politețea sa; precum era o plăcere s-o fi văzut mergând pe drum, cu privirea eceea, când adunată în gândul ei, când îndreptată la lucrurile de care se interesa, nedezvelindu-și nimănui partea sufletească și intimă, cum o desvelesc atâtea femei trecătorilor.

Casa ei era unica în care intra Gelea. Celalalt timp îl întrebuința la cursurile de la școală —cursurile pline de învățături ale câtorva profe-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

sorĭ marĭ ca Henri Leroy, — destăĭnuitorul artelor străvechĭ, al legăturilor dintre arhitectură și istoric și înrâuririlor religioase în artă, — și ca Taine, — acel izvor nesecat de erudițiĕ, de exemple nesfârșite din istoria artelor, de observațiĭ ascuțite și adâncĭ, de sintetizărĭ originale.

Vacanțiele le petrecea prin bibliotecĭ, cu o sete pururea vie de a afla, de a învăța, de a ști cât maĭ mult; apoĭ, la concertele Lamoureux și Colonne, unde asculta cu sfințenie arta înălțătoare a maĭștrilor compozitorĭ; la Comedia franceză și maĭ ales la Luvru și Luxemburg, unde își trecea zile întregĭ, studiind capetele de operă ale popoarelor și simțind emoțiuni marĭ. Eraŭ zile când, eșind din saloanele Luvrului cu ochiĭ plinĭ de privirile portretelor de acolo, de surâsul taĭnic al «Moneĭ Liza» saŭ de puterea stăpânitoare a «Omuluĭ cu mănușa» de Tizian, i se părea lumea din prejur atât de măruntă și de puțin vrednică de interes! Câte lucrurĭ nu descoperise el singur, trudindu-se să aplice teoriile ce asculta de la profesorĭĭ săĭ, asupra tablourilor din muzee! Își aducea aminte cum într-o zi auzind pe Taine citind faimoasele versurĭ ale luĭ Annibal Cara, în care se zice că: «Toți

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

pictorii aŭ învățat de la Michel Angelo, dar de la unul singur a avut să învețe și Michel Angelo, de la Masaccio», se puse să înțeleagă ce a putut învăța Michel Angelo de la Masaccio. Astfel, el ajunse, în ceĭ cinci aní, să cunoască toate însușirile maĭștrilor și școalelor de pictură și să deosibească măreția și adâncimea renașterii italiene — cea maĭ minunată culme de frumusețe a linieĭ și coloriĭ — de strălucitoarea școală spaniolă, personificată prin maĭstrul eĭ neasemănat, Velasquez, — și de realitatea și intimitatea școaleĭ flamande care il lăsase maĭ rece, ca maĭ lipsită de ideal și poezie.

Intâmplarea făcu ca unul din ultimele luĭ concursurĭ de la școală, întitulat: *Palat de iarnă*,—unde el își dase drumul fantazieĭ în dispoziția unor grădinĭ de iarnă și căruia juriul școaleĭ îĭ decernase medalia de onoare—să fie cumpărat de un rus bogat. Bucuria luĭ, în ziua aceea, fu așa de mare, că nu putu vorbi nimănuĭ. Cu banii după lucrare, Gelea făcu o călătorie cu maĭ mulțĭ artiștĭ francezĭ, prin Italia, Grecia, Constantinopolĭ, Egipt și Spania, studiind în câteva lunĭ monumentele și muzeele acelor țărĭ

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

și aducând cu el impresiĭ pe care n-avea să le maĭ uĭte toată viața.

Italia! Ce impresie iĭ făcuse luĭ țara aceasta, când puse picĭorul pe pământul eĭ și-ĭ privi lumina și cerul, frumusețile și orașele, Roma, golful Neapoluluĭ, Florența cea plină de artă, și maĭ presus de toate Veneția, minunata Veneție, cu palatele eĭ în ruină și în soare, cu piațeta eĭ, punct neîntrecut al arhitecturiĭ, cu canalele eĭ încântătoare!...

Cu ce emoție văzuse el Spania, pământul serenadelor și al cavalerilor, cu resturile luĭ medievale, cu pitorescul și noblețea poporuluĭ luĭ! Toledo, Valența, Grenada, Cadix, locurĭ pline de evocația trecutuluĭ, cu ulițele lor înguste și umbrite, cu acoperemintele ciudate, albite noaptea de razele luniĭ. Mintea luĭ ducându-se într-acolo, se afunda ca într-o poveste orientală, plină de mistere și de strălucirĭ.

Dar apoĭ Atena, cu priveliștea neasemuită după Acropolea, cu marea-ĭ liniștită, întinzându-se dinaintea ochilor! Cu lacrimile în ochĭ de puterea amintiriĭ, Gelea repetă în șoaptă, în mersul trăsurĭĭ, versurile luĭ Byron din Childe-Harold ... «Cât eștĭ de frumos în durerea ta,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

pământ al zeilor dispăruți și al oamenilor ce semănaŭ cu zeii! Văile tale pururea verzi, colinele tale albastre, spun încă și astăzi că tu ești tot preferitul naturii. Altarele tale, templele tale, se sfarîmă amestecându-se încet cu țărâna ta vitejească, frământată de ferul plugurilor tale țărănești... afară de, ici colea, câte o colină singuratecă care plânge pe sfărâmăturile surorilor ei, cioplite din aceeași marmură zăcând acum la picioarele ei. . .» Și memoria lui se încurcă, ne mai aducându-și aminte de urmare.

Și Constantinopoli, cu încântătorul lui Bosfor, oglindind un cer de safir, cu malurile-i presurate cu seraiuri de marmură și cu grădini înflorite, cu amfiteatrul orașului, din mijlocul căruia se înalță Turnul Galata și atâtea moschei și minarete grațioase; cu Ponte-Vechio pe Cornul de aur, cu Sișlii și Apele dulci, cu Ildiz-Kiosc și Sfânta Sofia, cu Eschi-Seraĭ, pe limba de pământ ce se întinde verde în marea de Marmara, locul vechiului Bizanț!

Egiptul apoi, cu cerul său verde închis, cu pământul galben, cu Sfinxul privind de veacuri în depărtări, cu cei 2 coloși ai lui Memnon, cu imensele piramide trandafirii, cu Nilul verde

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

galben, fluviul sacru și sânul hrănitor al pământului, mângâiind cu valurile-ĭ moĭ pe uriașul monstru ce stă pe brâncĭ deasupră-ĭ ; cu fețele de bronz ale arabilor, călărĭ pe caĭ albĭ, mulațĭ în fir, saŭ cocoțațĭ pe cămile înzorzonate cu broderiĭ strălucitoare și cu pene de struț deasupra capuluĭ ; cu nenumăratele ruine de granit, sfărâmate în bucățĭ și lăsând să geamă, prin crăpăturile lor, vântul a pustiŭ !

Gândul săŭ urmărea astfel drumurile pe unde umblase, munțiĭ pe care iĭ străbătuse, apele și mările pe care le trecuse, intrând în unele amănunte care îl făceaŭ să surâdă, aducându-și aminte de altele maĭ puțin plăcute, dar pe care tinerețea le învelise în mantia eĭ fermecătoare.

Inteligență aleasă, Gelea era un om de continuă gândire. Eraŭ dimineți, când gândurile sale ar fi putut alcătuĭ volume întregĭ. Și totdeauna altele și totdeauna frumoase și luminate de raze ideale. Maĭ nicĭodată însă, ele nu aveaŭ limpeziciunea deplină spre a putea fi întrupate în graiŭ dintr-odată, ci păreaŭ că trăesc într-o umbră, în care el trebuia să le caute maĭ multă vreme ca să le poată rosti.

De aceea, Gelea vorbea rar, cu tot sufletul

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

său impresionabil, căci câte odată spunea lucruri atât de întunecoase sau de banale, că i se păreau lui însuși că nu sunt ale lui, și se roșia singur auzindu-le. De câte ori nu se căise în viața lui de vorbele ce zisese în unele împrejurări, vorbe în care sufletul lui nu se ivea de loc, ci trecea șters în fața celor ce-l auzeau! Iată de ce, în deobște, el mai mult asculta în lume, mulțămindu-se să bage de seamă cele ce se spunea sau se făcea. Când vorba altora nu-l interesa, ochiul său, deprins cu formele și colorile, desena în gând figurile sau lucrurile ce-i stau dinainte, sau pleca pe firul unor planuri de viitor, depărtându-se cu totul de cei din prejur. In ideile cugetate mai îndelung însă, era cu totul deasupra altora.

Atunci apărea fondul firii lui în puterea și strălucirea ei, și atunci vorbele lui erau adânci și hotărâtoare. In astfel de momente, câștiga pe oricine îl asculta.

Sufletul său, apoi, îi străbătea totdeauna în față. Când îl vedea cineva într-un ceas de mulțămire, l-ar fi luat drept un om frumos. Trupul lui mai mult nalt, devenea atunci mlădios; fruntea lui, dreaptă și senină, lua o în-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

fățișare de o dulceață liniștită, sub care părea că trăește o continuă gândire în stare latentă, ochiul lui negru și puțin aspru părea mai dulce și mai blând.

Un lucru de nimic însă, îl schimba cu totul. Era destul ca să se găsească în mijlocul unor oameni care vorbeau banalități, sau să i să pară că e atins de cineva, de care se credea în drept să fie stimat, sau să vadă în fața lui o femeie făcând ochi dulci unui bărbat, sau să asculte obrăznicii spuse de unii tineri femeilor de pe lângă ei, pentru ca omul acesta să se arate de odată — spre mirarea celor care îl înconjoraŭ — cu totul altul, trist, amărât chiar. Adeseaori fără motiv, fără să știe el singur de ce, îl apăsa o greutate, ca o prevedere de cine știe ce nenorocire. Ochiul lui devenea atunci turbure, neliniștit, și, când îl ridica deasupra cuiva, părea revoltat. Fruntea-i se înoura, până și păru-i negru, cu mici ondulări naturale, părea că-și pierde din frumusețea lui obicinuită.

Ca toate temperamentele adevărate, Gelea era un entusiast fără margini de ideile mari și lucrurile frumoase și un adânc întristat în

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

fața mizeriilor sociale pe care le generaliza cu prea mare ușurință. Prin firea lui, astfel întocmită, el trăise totdeauna într-un cerc restrâns de lume: câțiva amici, între care în locul întâi, poetul Nerva, camarad de școală din copilărie, câteva cunoștințe, și familia lui, redusă la singură mă-sa.

Partea cea mai pronunțată a sufletului lui era dragostea de natură și de artă. Pentru el, importanța lumii și a vieții începea cu însușirea frumosului. Nimeni n-ar putea spune emoțiile lui în fața nopților de vară, senine «ca ziua». Apusurile de soare în acele mări de sânge, sclipirile stelelor în depărtări albastre, răsăritul lunii pline, îl mișcau ca niște drame, până la lacrămi, cum îl entusiasma mirosul unor flori, ca lăcrămioarele, viorelele ori trandafirii. Chiar unele cuvinte ca, spre pildă, «flori de primăvară», «pe maluri de lac» și altele, îl aruncau, îl înecau într-un fel de fericire, într-un nevinovat ecstaz de copil. Era frumoasă o privelişte, o lucrare, o ființă, o faptă? îl atrăgeau; nu erau frumoase? toate i se păreau lucruri fără interes. Un criminal de pe banca juraților, dacă era om bine făcut, părea mai puțin cri-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

minal pentru el; o idee, dacă era spusă frumos, îi părea și adevărată și folositoare.

Iată, în câteva cuvinte, chipul și sufletul lui Gelea care se întorcea din străinătate cu multe cunoștinți și cu dorința de a espune și face ceva original în arta și țara lui..... Căci, alături de arta lui și alături de figura mamei lui care era sfântă pentru el și de care, de câte ori vorbea, i se umpleau ochii de lacrămi, — el își iubia țara cu o dragoste ferbinte, și, deși pământul nostru nu avea un trecut de cultură ca alte țări din lume, el îl lua drept cel mai frumos, cel mai bogat și mai vrednic de dragoste de cât ori care altul.

Amintirile lui Gelea fură întrerupte la eșirea dintr-un sat. Surugiul aruncă o privire spre soare care se coborâse bine acum, întoarse larg biciul în aer, dete îndemn din gură cailor și pocni strașnic câte de două ori în dreapta și în stânga, aducând vârful biciului în mâna cu care-l ținea. Caii ridicară dealul într-o goană și o întinseră din nou la drum așezat.

— Se vede Ceairu, megieșia noastră, zise feciorul de pe capră, întorcându-se.

La cotitura șoseleĭ se văzu în depărtare ca o umbră, un om călare pe un piept de pământ.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Boerul, zise surugiul zâmbind.

Când se mai apropiară, bătrânul Binu, pe un cal alb, cu fața lui neagră, pârlită de soare și de vânt, cu părul și barba albă, părea o figură de arab, un șef de trib de pe malul Mării Roșii. El eșise departe înaintea lui Gelea, calc de un ceas. Ochii lui râdeau când văzu trăsura apropiindu-se.

Descălecă ca un tânăr și, urmat de cal care se ținea singur după el, întinse mâna cu prietenie lui Gelea.

— Lung drumul, lung! zise el râzând, nu-i așa?

Apoi mulțămit că-l vedea ajuns, trecu în trăsură alături cu el, aducând cu cismele un miros ușor de untură de pește; iar calul lui, cu frâul prins de oblâncul șeiei, porni în umblet lângă aripa trăsurii.

— O să te avem mai multe zile la noi, îl privi bătrânul, bătându-l încet pe umăr.

— Câte trele zilele de sărbători, răspunse bucuros Gelea.

Vântul care suflase puțin de cu vreme, se liniștise acum. Soarele colora încet apusul. Era rece, deși frumos.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Spre a avea un drum mai plăcut, lăsară șoseaua și o luară prin mijlocul pădurii Cârja. Când eșiau dintr-însa se vedea pe coastă lumini aprinse în satul Albele și, mai sus pe deal, casa boerească, lungă și joasă care, cu felinarele aprinse în balcon și cu ferestrele scânteind, părea de departe ca o creangă de lumini atârnând deasupra lacului din vale.

II

Bineștii. — La țară

Familia Bineștilor se cobora dintr-o obârșie veche românească, dintr-un «neam de boeri», dacă nu chiar din «os de Domn», cum credeau și ziceau ei câte odată. Străbunul lor, Paharnicul Șerban Binu, oltean de fel, fusese încuscrit prin sora lui vitregă, Irina, cu strălucita familie a Buzeștilor, treimea aceea de viteji, care a avut atâta precădere în luptele lui Mihai Viteazul. Irina luase de bărbat pe Stroe Buzescu și fusese ea însăși o femee semeață, după cum se vede din inscripția scrisă de dânsa în biserica de la Stănești pe mormântul bărbatului ei: care în cele din urmă «stătu împotriva Tătarilor,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

și se lovi cu cumnatul Hanuluĭ, și-l înjunghiă pe Tătar, și dintr-acel războiŭ se răni la obraz, și peste treĭ săptămânĭ i se întâmplă moartea, în luna luĭ Octombrie, două zile, leatul 7110 (1602), și nu fu pe voea câĭnilor de Tătarĭ, și dacă voiŭ muri să mă îngropațĭ lângă dumnealuĭ aĭcea».

Paharnicul Șerban Binu, fratele eĭ, murise el însuși ca un eroŭ, cu arma în mână, la Călugărenĭ, lăsând doĭ copiĭ orfanĭ cărora Mihaĭ-Vodă le hărăzi moșioara Albele de lângă Călugărenĭ, «pentru ca s-o stăpânească de vecĭ, zicea marele voevod în hrisovul săŭ, și să învețe a trăi și muri, văzând zilnic mormântul viteazuluĭ lor tată».

Copiiĭ însă nu se făcură cunoscuțĭ în viață prin nimic. Un fiŭ al unuia din eĭ cu numele de Ieremia Binu, «i pan vel spătar», om frumos și meșter la graiŭ, «un bel uomo chi parlava bene,..» zice cronicarul italian Zuccari, fu trimes o dată ca negoțiator la Curtea Vieneĭ de către Constantin Brâncoveanu, iar fratele luĭ, Drăghici Binu, zis «Sănețașul», un mare vânător și călăreț pe vremea luĭ și un voĭnic cunoscător în petrecerĭ războĭnice, fu cap de Curtenĭ sub

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

acelaș voevod. Numele lui de botez se întâlnește într-o baladă populară, arătându-l că sărea călare de odată trei șanțuri în care erau înfipte vârfuri de suliți:

Iar Drăghici se repezea
Calul își înfierbânta
Și-un răpăd straşnic îi da,
Calul rândunel zbura
Peste trei șanțuri sărea
Suliţile n-atingea....

Fata acestuia, Aniţa, ar fi fost atât de frumoasă, că un cronicar anonim o aseamănă «cu icoana blândă și smerită a Pururei Fecioare», și pețitorii săi—unul venit de peste hotare—avură luptă crâncenă între ei, până ce o luă de nevastă Ghindea Bărbatul, un fiu de boer și căpetenie de Seimeni care o iubise de la vârsta de șapte ani și cu care trăi îndelung la Curtea din Târgoviște.

De la unul din acești strămoși, fără să se știe de la care anume, se vedea încă și azi în vechea panoplie de arme din salonul Bineștilor un frâu de cal bătut în zale de aur și argint și un paloș împodobit cu pietre scumpe.

Costache Binu care povestise în trăsură lui Gelea spița neamului său, era strănepot dar al

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

acelor nume mari din istoria românească și dintre care câteva se citeaŭ pe cele două lespezi de piatră de pe mormintele bisericuței din satul Albele.

El moștenise, împreună cu sora lui, Coana Ana, moșia băștinașă de la tatăl lor, mort tânăr, și fusese nevoit din copilărie să se dedeie căutării pământului, fără să-și poată desăvârși învățătura. De aceea, nu umblase după dregătorii și onoruri de ale statului și n-avea în privința politicii păreri bine statornicite. In fond, era conservator, adică ținea la casta boerească și la tradiții, dar se entusiasma adeseaorĭ de cărțile socialiste pe care le citea cu cea mai mare dragoste. Tot așa, în principiŭ, era pentru ideea unuĭ Domn român neaoș, dar când se ivise numele vr-unuĭ boer român printre candidații la scaunul Țării, el fusese pentru ideea Domnuluĭ străin. Șovăirea aceasta a fost partea slabă a sufletuluĭ luĭ.

La muncă însă, nu-l întrecea nimeni și, deși puțin la trup, mic de statură și firav — c-o pelită însă care destăinuia, ca și arcurile sprincenelor, o rasă veche — el era din frageda copilărie, călare pe cal, cât e ziua de vară, um-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

blând din lan în lan, de la o magazie la alta, de la pădurea ce se tăia la moara ce măcina, la iazul cu pește, la cirezile ce pășteau, la școală, la biserică, negăsind niciodată timp în deajuns spre a prididi cu trebile ce-și pusese în gând din revărsatul zorilor.

Și cu toate acestea, soarta îi fusese protivnică. Din răstimp în răstimp, ca un făcut, se abătea asupra lui câte o nenorocire care îi înoura fruntea pentru multă vreme și-l dedea înapoi cu zece ani. La început, seceta cumplită a celor trei ani de la 66; apoi mortea nevreste-sii și în cele din urmă moartea fetei lui celei mai mari cu care umblase zădarnic, ca și cu femeea lui, pe la toți doctorii mari din lume și prin toate țările călduroase.

„Intr-o dimineață de primăvară,—îi spusese bătrânul Binu cu ochii lăcrămând,—eram întors în țară de o săptămână. Îngerul meu care de la sosirea noastră nu mai părăsise patul, avea în fiecare zi, în fiecare ceas, când nădăjdea că va scăpa, când teama că va muri. Nu cunoscuse nimic încă din bucuriile vieții și-i era așa de dragă viața!

„In dimineața aceea, ca pierduse orice nă-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

dejde și ne spusese plângând s-o îmormântăm lângă mă-sa. Albă ca o pânză, dânsa ne privea cu ochiĭ pe toți ceĭ care o înconjuram și ne feream să plângem în fața eĭ. Văzând pe soră-sa Elena la căpătâiul eĭ cu lacrămile în ochĭ, o rugă frumos să-ĭ cânte ceva la clavir. Elena se stăpâni și se duse alăturĭ, în salon, ale cărei uși eraŭ deschise, și-ĭ cântă o bucată străină, dureroasă pe care voiŭ auzi-o până la moarte. Bolnava fu fermecată, uĭmită: «Cât e de frumos, cât e de frumos», zise ea încet; «să maĭ cânte... să maĭ cânte,» și întorcându-și puțin capul spre perete își dete sufletul, în vreme ce clavirul răsuna încă!...“

Binu își șterse ochiĭ cu batista și urmă a spune că de atuncĭ toată dragostea și tot gândul luĭ eraŭ pentru a doua fată ce-ĭ rămăsese și pe care o iubĭa cu atâta putere și cu atâta teamă, cum nu ar putea-o spune prin cuvinte.

Povestirea aceasta, istorisită de Binu într-un chip simplu, deși nu lipsit de un adânc orgoliŭ și într-o limbă frumoasă și plină de imaginĭ, interesă pe Gelea și-ĭ umplu închipuirea c-o mulțime de figurĭ legendare din istoria noastră.

— Să dăm laudă luĭ Dumnezeŭ, sfârși Binu,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

când trăsura urca la pas dealul curții; anul acesta Elena mi-e sănătoasă și grâul făgăduește să fie bun.... Luna lui Martie n-a căzut zăpadă și am fost îngrijat, cum ești când știi că ai un copil iarna la drum fără blană....

Trecând pe lângă biserică, intrară în curte, stârnind câinii cu clopotele de la cai. Elena și mătușă-sa așteptau în balconul lung și înegrit din fața caselor.

Coana Ana, o femeie palidă și uscată, trecută de cinci-zeci de ani, «Pajura satului», cum o numiau toți, fusese logodită în tinerețea ei și, fiindcă-i murise logodnicul înainte de căsătorie, jurase credință amintirii lui, se îmbrăcase în negru pe toată viața și nu se mai mărită. Ea își unise grija și simțirea cu ale lui Binu, pentru nepoată-sa Elena.

Când Binu și Gelea coboraŭ din trăsură, ea le eși înainte pe scară.

— In sfârșit!... zise dânsa, ridicând singură mâna la buzele lui Gelea pe care îl prezenta Binu. Credeam că n-o să mai ajungeți, frate, că vi s'a întâmplatără ceva, Doamne ferește!..

— Cine știe, vă ziceați, că n-a putut omul, spre pildă, să se smulgă din petrecerile Bucureștiului, adăugă Binu râzând ....

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Coana Ana repetă cuvintele luĭ frate-său, după obiceiul eĭ.

— Cine știe, ne ziceam, n-aţĭ putut să vă smulgeţĭ din petrecerile Bucureștiuluĭ, vorba nenii.

— Eŭ sunt făptuitorul, împlini Binu ; am luat-o de la răscruce prin pădure....

— Aţĭ luat-o, zicĭ, de la răscruce prin pădure ? !... dădu din cap Coana Ana ; eĭ, așa maĭ înţeleg !....

Gelea privi pe Elena care-ĭ da mâna și al căruĭ sânge ĭĭ colora obrajiĭ cu ape dulcĭ trandafiriĭ.

— Așa, da, Domnișoară, în picĭoare și voinică, nu culcată și bolnavă ca în tren.

— O, de atuncĭ, mulţumesc luĭ D-zeŭ, am fost necontenit bine ; mi-aţĭ dorit-o din toată inima când ne-am despărţit....

Apoĭ, cum trăgea un vânt cam rece afară, intrară cu toţiĭ în salonul din dreapta sălcĭ, după Coana Ana care-ĭ poftea înăuntru, și, de aci, Gelea fu duș în camera păstrată luĭ de-și așeză lucrurile și se gătĭ de masă.

Peste o jumătate de ceas, eraŭ cu toţiĭ în sofragerie, unde mirosea a coajă de măr a-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

fumată și a cozonaci praospeți, un miros dulce și patriarhal. Aci era domeniul Coaneĭ Ana în care intra și eșia de sute de orĭ pe zi, «Ofisul trebilor din năuntru», cum îl botezase Binu, în opunere cu odaca luĭ de peste sală care era «Ofisul trebilor din afară». Dulapurile sofrageriei și camara cea mică din fund păreaŭ o adevărată corabie a luĭ Noe, menită să plutească lunĭ întregĭ pe ape, într-atât se revărsase pe polițele lor toate bunătățile pământeștĭ și toate jertfele popoarelor de pasărĭ ce hălăduiaŭ prin curte, sub ochiul neadormit al Coaneĭ Ana.

Binu stătea în capul meseĭ, Elena la stânga luĭ, Gelea la dreapta și Coana Ana lângă Elena. Gelea își aruncă ochiĭ deasupra feței de masă, albă ca laptele și țesută în casă, deasupra bucatelor de post ce se răsfățaŭ pe toată masa în farfurĭi cu marginea albastră; cuțitele cu mânere de sidef și cu floare de argint și paharele în formă de potire, ca și toate celelalte străluciaŭ de curățenie; un vas în mijlocul meseĭ cu florĭ de primăvară între două candelabre aprinse. Pe pereți, coarne de cerbĭ, cozĭ de păun, împletiturĭ de spicurĭ de grâŭ, atârnate

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

de grinzĭ. Pe jos, pe scândurile late și ceruite, scoarțe alese și leicere cu ciubucc.

Măĭnele Elenei umblaŭ pe deasupra meseĭ, ca niște fluturĭ ușorĭ și albĭ, mutând din loc farfuriile, apropiind pe unele de Gelea, îndepărtând pe altele.

Plăpândă ca sănătate, delicată în trăsăturile eĭ, plină însă de farmecul tinereții, cu mersul ușor, cu obrazul oval și alb, lăsându-te pururea să citeștĭ pe el cele maĭ micĭ mișcărĭ ale sufletuluĭ, cu nasul drept, cu părul negru și moale, coborât pe tâmple până la obraji, cu ochiĭ galbenĭ-închis, având în adâncimea lor ceva visător, ceva din altă lume, Elena avea tipul ideal al domniței romăncc, așa cum și l-aŭ închipuit artiștiĭ noștri, înfățișând pe domnița Ruxandra, pe Voĭchița și pe altele.

In tot corpul și sufletul eĭ, respira gingășia și bunătatea, ca și în glasul cĭ mângăios. La vârsta de zece anĭ, pĭerduse pe mă-sa, și durerea aceasta din copilărie străbătuse atâta în ființa eĭ că se arăta până și în zâmbetu-ĭ copilăresc. Cu treĭ anĭ în urmă, pĭerduse pe sora eĭ cea maĭ mare, moartea căreia ĭĭ adâncise și maĭ mult tristețea în suflet.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Crescută în felul în care se cresc fetele noastre cu dare de mână, la început în casă, cu o guvernantă franceză, apoĭ cu una germană și maĭ târziŭ cu o alta engleză-izraelită, sufletul eĭ părea ca o floare ce n-are rădăcină în pământ. Franceza, o marsilieză afectată, care vorbĭa toată ziua fără să spue nimic, o deprinsese, cinci anĭ, cu ideea că nu-ĭ pe lume de cât un singur popor, Poporul francez, cu limba, literatura și spiritul luĭ „d'une grâce achevée et d'un charme souverain"; germana, o ecstatică care se mira ceasurĭ întregĭ de tot ce vedea, începându-și frazele cu oh și ah, și așezându-se la masă înaintea celorlalțĭ, o convinsese, alțĭ patru anĭ din viață, că muzica este totuluĭ tot în lume; engleza, Miss Mealler, un fel de monstru sub aparență de femee, cu părul roș, cu fața roșie cărămizie, cu ochiĭ roșĭ, cu genele roșiĭ, neuitată printr-un fel de sieală care o făcea să tresară vecĭnic la orĭce zgomot și să strige «ca' nacsi!», exclamație învățată de la Coana Ana și pe care o pronunța fără să-ĭ știe exact însemnarea, o încredințase, în ceĭ din urmă anĭ, de noblețea Poporuluĭ englez și-ĭ dovedise egalitatea oamenilor și drepturile po-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

poarelor apăsate, între care ceĭ dintâĭ eraŭ Evreiĭ. La Dresda în sfârșit, fiind într-un pensiŏn francez, i se reînoi, în alțĭ treĭ anĭ, ideile vechĭ asupra Francezilor și i se predă superficial câte ceva din toate științele, afară de pian, unde ca avea, în adevăr, predispoziții marĭ și unde fu tot timpul între cele dintâĭ în clasă.

Iată educația Eleneĭ. Cu modul acesta, ea era, ca și tată-so, fără putere de a gândi și cântări lucrurile, fără vr-o orientare temeĭnică în viață, fără măcar o idee înrădăcinată adânc în minte-ĭ. Puținul cât îl cugeta însă, îl putea spune în două-treĭ limbĭ, dintre care poate maĭ răŭ îl spunea în românește, precum și cele câteva date ce le știa din istorie, se refereaŭ la alte popoare străine și nimic saŭ aproape nimic la Românĭ.

Singura pârghie care îĭ maĭ ținuse sufletul drept și frumos, așa cum se născuse el, era dragostea nesfârșită ce avea pentru tată-so, de la care repeta fraze cu dor de țară și de cele strămoșești și-o arăta încă în stare de a primi înrâurirea sănătoasă a unuĭ om ce-ar fi voit s-o îndrumeze pe calea adevărată a vieții.

Gelea n-o văzuse de cât odată, în drumul

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

de la Viena la București, când se întorceau împreună din școalele străinătății. Cu toate acestea, ființa ei, așa cum o privise el, mai întâi dormind în compartimentul de drum de fier și apoi ascultându-l cu minte și băgare de seamă tot ce spunea dânsul, aruncase în sufletul lui Gelea ca un grăunte de iubire, căruia însă despărțirea de după aceea nu-i priise să încolțească. Acum, revăzând-o acasă la ea, sub lumina candelabrelor ce ardeau pe masă, neobosită și bine dispusă, Elena îi păru mai frumoasă și mai interesantă. O candoare copilărească, cu ceva sfânt în ea, se desprindea din trupul, din jurul obrazului și din mișcările ei, care pătrundea sufletul lui Gelea; iar delicatețea sănătății ei îi inspira sentimentul acela de compătimire atât de firesc în toți bărbații pentru femeea ce-i atrag.

Ceea ce-l impresiona mai mult încă, era firea ei neprefăcută, vorbind, privind și gesticulând cu farmecul nevinovăției și al deprinderilor vieții de țară, curate ca și aerul ce-o înconjura. Inima ei dormia somnul copilăriei, și, când auzia câte un cuvânt de iubire, era numai ca ceva auzit prin vis.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Aceștĭ treĭ urmașĭ aĭ obârșieĭ Bineștilor duceaŭ acum, cum dusese și în trecut, o viață retrasă, muncind vara și stând iarna în casă, la gura sobeĭ celeĭ cu zece stâlpĭ, în care prăvăleaŭ stânjenĭ întregĭ de lemne și de unde priveaŭ pe ferestre afară la viscoalele oarbe ce amestecaŭ cerul cu pământul.

Casele lor vechĭ, prefăcute de maĭ multe orĭ, semănaŭ a o cetățue, înconjurată cu zid gros de jur împrejur, cu ferestrele micĭ și întărite cu fiare, cu câte două rânduri de uși de stejar ce se închideaŭ cu manele groase, cu grinzĭ aparente pe tavanurĭ.

Gelea ridică capul în sus și privi grinzile zâmbind.

— Mĭ-aduc aminte din copilărie.

Elena păru încântată de mulțămirea luĭ și fața eĭ se lumină cu surâsu-ĭ îngeresc.

Coana Ana întinse luĭ Gelea o farfurie cu piftele de cartofĭ, prăjite în unt-de-lemn..

—Săptămâna mare, noĭ am apucat din părinții de postim; dar avem și câte ceva de dulce, dacă poftiți, adause ea după o mică pauză și pipăindu-și testeaua de cheĭ de la brâŭ; avem unt proaspăt, bătut azĭ, brânză de vacĭ...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Gelea refuză.

— E creştin adevărat, mărĭ, ca şi noĭ, zise Binu cu aerul luĭ glumeţ.

— Creştin adevărat, eĭ, maĭ aşa !?... repetă Coana Ana, scoţând dintr-un borcan felĭĭ de sfeclă presărată cu hrean.

— V-aţĭ maĭ adus aminte, întrebă Elena pe Gelea, de drumul ce l-am făcut împreună ?... Noĭ de multe orĭ stând seara la masă cu tata, ne aminteam şi vorbĭam de el cu plăcere...

Apoĭ, fără a-l lăsa să răspundă :

— Cum aţĭ găsit Bucureştiĭ, cum vi s-aŭ părut oamenĭĭ, ţara noastră, după atâta timp de despărţire şi după atâtea alte ţărĭ frumoase ?

— Bucureştiĭ sunt încă un oraş pe jumătate oriental, un oraş în prefacere, într-un moment răŭ din viaţa luĭ, răspunse Gelea ; nu e nicĭ ceea ce a fost, nicĭ ceea ce va fi, deşi e ceva din amândouă ; deci nu poţĭ să zicĭ nimic de el. Ţara însă, pe care o cunoşteam bine şi înainte de plecare, mĭ-a părut acum încă maĭ frumoasă şi maĭ caracteristică....

In ochiĭ Eleneĭ licări, poate, nu atât curiozitatea de a afla în ce stă această frumuseţe şi această caracteristică, cât dragostea de a-l

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

asculta vorbind în șir, spunând lucruri frumoase și păreri personale, încălzite de încântarea și entusiasmul lui. Gelea sorbi din paharul cu vin și voi să-i facă plăcere vorbindu-i pe un ton ceva mai sus, ceva mai cald ca de obiceiu.

— Când vede cineva pământul țării noastre, cum l-am văzut eŭ astăzi, are o impresie minunată. Câmpiile ei alcătuesc cele mai încântătoare privelişti. Plaiurile acelea străbătute de ape curgătoare și holdele nesfârșite, întrerupte, ici colea, de sate albe și liniștite, sunt toate de o frumusețe tânără care deosebește pământul nostru de alte pământuri din lume. Pajiștea șesurilor se întinde de o parte și de alta a drumului, cuprinzând zarea toată în lung și în lat. Peste tot, vezi o bogăție vie, o nemărginire împestrițată de colori, o fire răsărită și crescută în voea ei, îmbălsamând văzduhul cu fel de fel de miresme ce-ți învie și ademénește simțurile.

De jur-împrejur, iarba verde și florile de prin ea par că-ți întind covoare moi în fel de fel de fețe. Intr-un loc, grămezi rătunde de floricele într-altul, pânze lungi și ușoare ca niște cărări,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

de flori albastre orĭ galbene care cu toatele se leagănă în bătaea vântuluĭ ca niște ființe îndrăgostite ce-șĭ spun șoapte la ureche. In frăgezimea și nepăsarea lor, în blândețea mișcărilor și mirosuluĭ lor, ele seamănă cu niște copiĭ ce-ți râd în ochĭ și te cheamă în mijlocul lor....

Blândețea lor a pătruns și în firea țăranuluĭ nostru care trăește între ele, făcându-l blând și nepăsător și pe el.

Gelea se opri un moment mulțămit oarecum de apropierea aceasta, căcĭ ea se resfrângea și asupra familieĭ Bineștilor care trăia la țară.

— Asta-ĭ prea adevărat, zise Conu Costache, umplând paharul luĭ Gelea cu vin maĭ vechĭŭ; nu vezĭ d-ta că spre pildă, țăranul nostru trăcște toată vara în frăție cu florile, purtându-le la pălărie, la ureche și în gură, și femeile în păr și în mână?...

Gelea își urmă descrierea, dând din cap către Binu.

— Vara, lanurile de grâŭ daŭ tabloul măreț al secerișuluĭ, unde miĭ și milioane de Românĭ seceră și leagă snopĭ, cu spatele încovoiate, încarcă, treeră, fac șire, și unde se înalță ca

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

un imn imens, adus cerului și pământului țării noastre, cântările acelor milioane de glasuri, însoțite, ca de-o jertfă sfântă, de sudoarea frunții lor picurând pe pământul fierbinte de arșița soarelui....

De vale, Dunărea, primind în sânu-i toate râurile țării și încingând-o apoi cu brâu-i de argint care se lățește tot mai mult, de o ia Românul drept cea mai mare apă din lume, zicând că: «Nu te spală nici Dunărea».

Spre munți, în regiunile deluroase, alte priveliști, alte frumusețI. Acolo încep a se arăta arborii ușori, plutele depărtate și aburoase, ca niște umbre fericite care plutesc între ființă și neființă, în moliciune, tot așa de gata a se stinge ca și a reapărea...

Iar la munte, pacea adâncă coprinde toată firea. Carpații, zid apărător al țării în potriva năvălitorilor, acoperiți de păduri seculare, se arată de o tinerețe și mai puternică de cât câmpia, căci par necălcați de picior pământean. O bogăție de frumusețI neîntrecute, piscuri înălbite de zăpezi, vârfuri stâncoase, poale îmbrăcate cu brădet, văi smăltate de pajiști verzi. Ochiul se întinde deasupra lor ca deasupra

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

unei grădini dumnezeești, întocmită parcă să desfăteze pașii zânelor ce veghiază peste destinele Poporului românesc, speriate câte-odată de grăniceriĭ despărțitorĭ aĭ aceluiaș sânge și aĭ aceluiaș pământ !...

Dincolo, apoĭ, peste Carpați, în mijlocul, în inima Dacieĭ, se ridică, ca o arenă, pieptul muntos al Transilvanieĭ, această Acropole a cetățiĭ românismuluĭ.

Toată întinderea, de la Nistru și Dunăre până la Tisa, alcătuește ca un singur trup cu membrele sale și are ceva din însușirile Românuluĭ. Cel ce n-a văzut-o, nu înțelege măndria, tăria, frugalitatea și blândețea țăranuluĭ român, tenacitatea luĭ la lucrărĭ grele, desprețul săŭ de moarte. Nemărginitele câmpiĭ din lunca Dunăriĭ care sunt caracteristica țăriĭ și care aŭ ceva din mărcția Oceanuluĭ, aŭ întipărit în sufletul luĭ un fel de înaltă filosofie a vieții care îĭ e particulară luĭ, și e înfățișată cu deosebire de ciobanul ce-l întâlnești, unde și unde, pe acele bărăganurĭ, stând ca o statuă nemișcat lângă turmă-ĭ, rezemat în băț și fără nicĭ o armă la el, dând dovadă de firea luĭ pacĭnică și poetică, așa cum l-a nemurit marele nostru Grigorescu !...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Gelea se opri din nou. Un servitor intră și aduse câteva lemne, aruncându-le în sobă. Vântul bătea mai tare afară și mișca obloanele de la ferestre.

Elena era mișcată la auzul acestor lucruri, nu că ele erau extra-ordinare, ci pentru că îi arătau tocmai contrariul de ceea ce știa ea de la străinii ce o crescuse și, ascultându-le, se deștepta parcă într-însa cu bucurie rasa ei românească și o dragoste de țară moștenită din bătrâni.

Coana Ana căreia începuse a i se face ochii mici de somn și pentru care locurile sfinte întreceau orice frumusețe din natură, zise așa fără multă legătură :

— Pentru mine nimic mai frumos de cât mănăstirile noastre.

— Cunoașteți de sigur unele din ele.

Coana Ana ridică din sprincene.

— Am văzut, dragă Doamne, Curtea de Argeș, Cernica și Pasărea dinprejurul Bucureștilor. Pentru celelalte așteptăm să avem drum de fier, vorba nenii, zise ea ca și cum ar fi imputat ceva lui Binu care râdea pe năbușite săltând din umeri.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Nu e așa că-ĭ fermecătoare frumusețea Curții de Argeș? adăogă Gelea ducându-și mâna pe frunte și căutând a-și aminti de timpul când o văzuse.

Coana Ana clătină rar din cap în semn de admirație.

— Mănăstire domnească cu adevărat !... Și ce slujbă, cu tot soborul !

— Eram de nouă-spre-zece anĭ când am vizitat partea aceea a țărĭi, vârsta la care lucrurile par și maĭ frumoase, urmă Gelea, ascultat cu plăcere de ceĭ de față. Ce pregătirĭ, ce drum și ce impresiĭ ! Căcĭ a trebuit să-mĭ recitesc istoria Domnilor ctitorĭ aĭ acelor mănăstirĭ, spre a le putea înțelege și simți așezemintele, nu numaĭ a le vedea ca orĭcine. Mĭ-aduc aminte că am luat-o de la Pitești cu amicul meŭ, Poetul Nerva, și ne-am ridicat în susul Râuluĭ Doamneĭ, prin niște locurĭ aspre, închise între niște dealurĭ stâncoase și râpoase, mâncate de revărsările Râuluĭ. Era o dimineață senină de vară. Cu cât înaintam maĭ în sus, drumul se îngusta, se închidea tot maĭ mult, alcătuind ca o strâmtoare. In unele părțĭ se înălțaŭ nucĭ uriașĭ cu frunzișul întunecos,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

făcând în jurul lor o umbră deasă și întinsă, iar din foile lor se împrăștia un miros dulce și plăcut. Subt unul dintr-înșiĭ, am ascultat, câteva minute, doĭ ţărani cântând, cu cimpoiul și cu fluerul, una din acele ariĭ românești care te pătrunde prin simplitatea eĭ, ca pe un copil o poveste tristă... Fluerul l-am cumpărat, îl am și acum, e săpat și înflorat cu multă măestrie.

Și Gelea făcu descrierea Câmpu-lunguluĭ, unde vizitase biserica luĭ Radu-Vodă, prefăcută de Mateĭ Basarab, și bisericuţa luĭ Negru-Vodă, și de unde făcuse plimbărĭ la Rucăr, sat încântător, ocolit de munţĭ și udat de apa Dâmboviţeĭ. Aicĭ, văzuse ţărancele cele maĭ frumoase din ţară, îmbrăcate în costum național cu felurite colorĭ; fete marĭ cu obrajiĭ rumenĭ, cu fața albă, cu căutătura drăgălașă, cu mersul legănat, cu picĭorul frumos și delicat, purtând cisme care le prindeaŭ așa de bine, ie cu fluturĭ și cusuturĭ cu arniciŭ, cojocel subțire ca o platoșă, catrinţe cu picăţele și vergĭ, iar pe cap maramă albă. Flăcăiĭ purtaŭ plete bogate, mintene și pălăriĭ cu cordele tricolore și florĭ, cămașa cusută pe margine cu arniciŭ, și chimirul lat.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

De la Rucăr, se dusese la Dâmbovicioara care își scurge, cu un vuet puternic, undele-i ca cristalul, pe o albie de piatră. Mai în sus, Peștera vestită, cu forme curioase și chinuite, uimind și încântând vederea.

Intorcându-se, văzuse mănăstirea de maicĭ, Nămăeștiĭ, cu icoana cea veche a Maiceĭ Domnuluĭ, zugrăvită de Evanghelistul Luca, cu biserica zidită într-o stâncă rotundă de forma unuĭ oŭ și așezată în brațele unuĭ deal îmbrăcat cu păduri și livezi de pruni.

Luând-o apoĭ peste mușcele, vizitase Curtea de Argeș pe care Bineștiĭ o cunoșteaŭ, iar de la Curtea de Argeș o luase în sus pe apa Argeșuluĭ la satul Poenariĭ, unde se află, între munți înalți, faimoasa cetate a luĭ Vlad Țepeș. Ea are forma unuĭ patrat lungăreț cu câte un turn la fiecare unghiŭ, și în mijloc, pe laturile lungimiĭ, câte un altul maĭ mic. Zidul e clădit de piatră, îmbrăcată pe din afară cu un rând de cărămidă mare și având o grosime de doĭ pași.

De aci, apucase spre Olt și Mănăstirea Cozia.

Elena întinse încet ceașca cu cafea luĭ Gelea, nevoind să-l întrerupă. El îĭ mulțămi.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Simpatia și interesul cu care atât ea cât și Coana Ana îl ascultaŭ, îl făcu să continue înșirarea luĭ monotonă. Coana Ana era impresionată în chip cu totul deosebit de cuvintele biserică și mănăstire. Binu care o vedea mulțămită, zâmbi luĭ Gelea arătând-o cu o mișcare din cap.

— Zi înainte, zi înainte ; soră-mea, spre pildă, care era să se călugărească, ar asculta toată viața lucrurĭ de prin mânăstirĭ.

Gelea reluă firul vorbeĭ cu glasul luĭ timbrat și armonios.

— Drumul pe mușcele e încântător. În soarele cald, miliarde de insecte, ascunse în iarbă și pe sub tufe, scoțând felurite sunete și cântărĭ, produc o armonie curioasă și fermecătoare. Colinele, din timp în timp, se alătură și se depărtează; buchete de arborĭ tinerĭ umbresc, icĭ colea, trăsura ; cărăușĭ cu scândurĭ, culcați deasupra lor, ridică dealurile cu carele scârțiind, și trec pâraele prin vadurĭ.

Dincolo de Călimănești, la depărtare de câteva minute, pe drumul Lotruluĭ ce se înfundă în inima Carpaților, se arată Mânăstirea Cozia, clădire frumoasă și veche din veacul al XIV-lea, ridicată de Mircea-Vodă-cel-Bătrân.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Culcată pe o clină dulce a văiĭ Oltuluĭ, mănăstirea se ascunde privirilor călătoruluĭ până ce ajungĭ aproape în faţa eĭ. Înăuntrul zidiriĭ la dreapta şi subt o piatră înfloratâ, stă mormântul luĭ Mircea. Lumina slabă ce abĭa pătrunde deasupra luĭ şi colorile stinse ale lucrurilor dimprejur, armonizate de vreme, daŭ mormântuluĭ un aer de sfinţenie şi-ţĭ înalţă sufletul. In acelaş mormânt sunt oasele Teofaneĭ, mama luĭ Mihaĭ-Viteazul, şi, lângă ea, rămăşiţele feteĭ luĭ Mihaĭ, Florica. Pe zidul gros care desparte biserica în două, cu faţa spre altar, staŭ portretele ctitorilor, Mircea cu fiul săŭ Mihail, îmbrăcaţĭ în costum de cavaler. La drivirea chipuluĭ luĭ Mircea, Nerva rosti descrierea greşită a luĭ Eminescu :

Un bătrân atât de simplu după vorbă după port!...

Pe pereţiĭ lăturalnicĭ, sfinţĭ zugrăviţĭ cu o rară putere de expresie în simplitatea şi naivitatea aceea a liniilor bizantine.

In aerul din curtea mănăstiriĭ, în florile roşiĭ înşirate pe balcoane, în ceĭ câţĭva plopĭ înalţĭ, crescuţĭ pe lângă chiliĭ, în cursul neîntrerupt al şipotelor de apă, e ceva nedesluşit din tim-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

purile străvechĭ, un taĭnic glas strămoșesc care te umple de cucernicie.

Mĭ-aduc aminte că privind încă zidurile acelea străvechĭ, seara își lăsa umbrele eĭ încetul cu încetul, închizând în întuneric valea mănăstiriĭ...

Acum, pe malul stâng al Oltuluĭ, la distanță de o bătae de pistol, trece drumul de fer, cu viața grăbită a lumiĭ noastre de astăzĭ, făcând să tresară liniștea de veacurĭ a mănăstiriĭ...

Gelea urmă a spune cum a vizitat mănăstirea Bistrița, schitul Păpușa, Arnota până unde, din dreapta și din stânga drumuluĭ, țișnesc din înălțimĭ depărtate ape ce cad furioase în albia Bistrițeĭ. Aproape de Schitul Păpușa, văzu minunata piatră a Dragneĭ, stâncă al căreĭ ecoŭ deslușit face o impresie cĭudată; numele eĭ vine de la o fată frumoasă care, fiind urmărită, împreună cu o soră a eĭ, de Tătarĭ, se aruncă de pe stâncă și vactul eĭ de desperare se prefăcu în resunetul care ține și astăzĭ.

O pauză de câteva secunde urmă în narația luĭ. El privi la ceĭ din jurul săŭ cu gândul de a schimba vorba.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Horezu şi Tismana, zise Coana Ana, ne spunea părintele Vissarion că sunt nişte curate raiurĭ...

— Mănăstirea Horezul e în adevăr de o rară frumuseţe, exclamă Gelea, zidită ca o cetate, cum sunt maĭ toate de altfel, şi aşezată în o poziţie admirabilă, în mijlocul unor dealurĭ romantice, al unor poene şi dumbrăvĭ încântătoare. De jur împrejur e numaĭ o grădină, un adevărat raiŭ, cum ziceţĭ d-voastră, livezĭ de prunĭ şi tot felul de pometurĭ, în care odată eraŭ şi cerbĭ. Aerul curat şi dulce. Până la Cerneştĭ, ochiul zăreşte frumuseţĭ pe sub poalele Carpaţilor. Mănăstirea e din zilele luĭ Brâncoveanu şi în biserică sunt zugrăviţĭ tot neamul Basarabilor...

Bătrânul Binu, la numele Basarabilor păru că auzise numele unor strămoşĭ aĭ săĭ. O lumină de mândrie îĭ trecu pe faţă. Privind în jos, la ţigara ce-şĭ răsucea, gândi la vremurĭ depărtate.

— Luând-o apoĭ spre Tismana, întâlneştĭ în drum Gorjenĭ, falnicĭ şi mândri ca şi judeţul lor, ape limpezĭ ca cristalul ce curg în râurĭ micĭ din distanţă în distanţă, lăsând în albia

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

lor bolovanĭ marĭ de pĭetre, și pe marginile lor, prunturĭ mărginite de câmpiĭ smaltate cu florĭ și insule acoperite de copacĭ umbroșĭ și ĭarbă verde. Ca să ajungĭ la mânăstirea Tismana, intri prin gura a doĭ munțĭ maĭ micĭ ce se leagă lanț de șirul Carpaților prin dealurĭ mărețe cu pădurĭ nesfârșite, stâncĭ și culmĭ minunate, văĭ adâncĭ cu arborĭ stufoșĭ și înalțĭ, străbătute de izvoare viĭ ce șerpuesc de pe coastele înălțimilor din pământ orĭ din piatră, căzând de sus în cascade și alcătuind poziții admirabile și poetice, locurĭ de apărare și de vitejie, de retragere și de izolare pentru schimniciĭ de prin schiturețele ce se întâlnesc icĭ și colo. După un drum de un sfert de oră printre șirurile de dealurĭ, de odată zărești mânăstirea stând falnică pe spinarea unuĭ munte și dominată de altul ce o amenință să cadă peste ea, cu micile și frumoasele eĭ turnurĭ, încinsă de rândul clădirilor eĭ, cu cascadele ce izvorăsc din muntele de alăturĭ și care curg de la spate pe sub ea, ivindu-se din noŭ maĭ departe și prăvălindu-se apoĭ peste stâncĭ. Tismana, mânăstire și natură, este plină de poezie și de o frumusețe neuĭtată... Acolo înfipse Tudor

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Vladimirescu stindardul lupteĭ contra Fanarioţilor; acolo îşĭ adună el oştirea; acolo Arnăuţiĭ, trimişĭ din Bucureştĭ ca să-l bată, se închinară înaintea luĭ; şi de acolo plecă el ca să aducă ideea naţională în toată ţara....

Binu se sculă şi aprinzându-şĭ ţigara de la o lumânare din candelabru:

— Eram băeţandru, zise el printre fumul ce-ĭ năvălea pe gură şi pe nas, şi-mĭ aduc aminte ce minunăţiĭ îmĭ spunea bietul tată-meŭ de timpurile acelea...

Apoĭ, clătinând din cap, făcu semn din mână luĭ Gelea ca să continue.

— Din faţa Tismaneĭ, din deal de la Cioclovina, privelıştea este superbă şi nemărginită: în depărtare se văd sate, târgurĭ, oraşe, mânăstirĭ, păduri, ruinĭ, piscurĭ depărtându-se şi pierzându-se în orizont. Se zăreşte până în câmpia Craioveĭ, iar în partea opusă se vede falnicul Părâng, Plaĭul Novacilor, pe sub poalele căruia curge Gilortul, voĭnicul fiŭ al Oltuluĭ.

Intr-una din peşterile de lângă Tismana, se zice c-ar fi trăit cuviosul Sf. Nicodin, în cele d-intâĭ timpurĭ ale întemeerĭĭ Principatuluĭ, şi mormântul luĭ se află până azĭ lângă amvonul bisericiĭ, la stânga...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

In vorba luĭ Gelea, străbătea emoţia şi dragostea de a-şĭ spune părţĭ din viaţă unuĭ suflet tânăr ce-l interesa, — emoţie şi dragoste pe care le năştea instinctul său de bărbat de treĭ-zecĭ de anĭ.

Elena era mişcată încă şi maĭ mult ca el. Fiecare sentiment, fiecare cuvânt saŭ fiecare exclamaţie a luĭ, eraŭ ca nişte ecouri ale sufletuluĭ eĭ, şi însuşirile luĭ de om bun, sincer şi entusiast i se păreaŭ eĭ ca ale unuĭ frate necunoscut, deslipit de dânsa şi azĭ întors lângă ea.

Masa se prelungi astfel până către zece ceasurĭ şi jumătate. Binu descrise şi el valea Siretuluĭ din Moldova, —pe care o văzuse când se dusese să cumpere o pereche de caĭ de la Rădăuţi, — având în fundul eĭ pe măreţul Ceahlăŭ care îşĭ întinde crestele deasupra tuturor Carpaţilor din juru-ĭ, şi pomeni de mănăstirile de pe coasta de răsărit a munţilor, aşezate unele în văĭ ce privesc cu drag spre şesurĭ, altele stăpânind văile din înălţimĭ anevoioase, şi altele ascunse în strâmtorĭ întunecate de umbra pădurilor: Văratecul, vesel şi atrăgător ca o grădină, în care primăvara se aude

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cântând cucul toată ziua, cu locuinţele maĭcelor, curate, albe şi înconjurate de arborĭ; Agapia, într-o lungă pădure mirositoare de brazĭ, Mănăstirea Neamţuluĭ...

Apoĭ, vorba trecu asupra vieţiĭ călugăreştĭ şi asupra unor legende de sihastri, când, la o pauză maĭ lungă, Binu, simţind pe Gelea obosit de cele patru ceasurĭ de drum, se sculă şi-l pofti în camera luĭ.

Această cameră, văzută acum maĭ în răgaz, ĭĭ aduse aminte odaea luĭ din casele părinteştĭ de la ţară. Aceĭaşĭ pereţĭ albĭ, daţĭ cu var; cam acelcaşĭ icoane de argint, împodobite cu florĭ uscate şi cu candela aprinsă dinainte, atârnate pe peretele din spre răsărit; cam aceleaşĭ perdele albe de tulpan la ferestre. Singură masa din mijlocul camereĭ era ceva nouă, acoperită cu o plasă împletită la cârlig, cu călimările pe ea, cu două sfeşnice de argint pe aşternuturĭ de canava şi cu panorama şi vederile-ĭ fotografice puse teanc alăturĭ. Pe masa de noapte, un pahar cu două florĭ albe.

— Curios maĭ e şi firul întâmplărilor în viaţă, gândi Gelea desbrăcându-se şi culcându-se.

A doua zi, când el deschise ochiĭ, văzu în

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

casă o lumină albastră: afară ningea. Arborii înfloriți eraŭ plinĭ de zăpadă. In fața ferestreĭ luĭ o funie întinsă între doĭ copacĭ părea ca o linie dreaptă de zăpadă. O liniște adâncă domnea de jur împrejur; nu se zărea, nu se simțea nicĭ o suflare omenească. Până departe pe muchea dealuluĭ, pe acoperemintele adormite din sat, mantia albă învăluia totul într-o coloare ideală; aĭ fi crezut că e o lume fantastică urzită de un vrăjitor. Lumina aceasta azurie prefăcea pe Gelea în poet. Privi ceasornicul, eraŭ abia șease ceasurĭ. In căldura plăcută a așternutuluĭ curat, el adormi din noŭ.

Când se redeșteptă maĭ târziŭ, ninsoarea stătuse. Un soare palid străbătea cu greŭ printre norĭ. Doĭ țăranĭ vorbeaŭ afară pe prispă sub fereastra luĭ.

— In loc să încheĭe codriĭ cu verdeață Sf. Gheorghe în proorul luĭ, parcă vine ajunul Crăciunuluĭ,.... zise unul.

— Eĭ! dă-mĭ pe Sf. Gheorghe în palmă, moșule, răspunse celalt, să-ți daŭ vara, vorba ciobanuluĭ....

— Tot bolnavă ți-e mama Chira?

— Tot, fătul meŭ.... Ce să-ĭ facĭ? Răul intră în casă cu carul și ese prin urechile aculuĭ.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Tuse, haĭ ?

— Tuse cu năduf.... Maĭ alaltăerĭ am afumat-o cu brâŭ de om mort .... și tot de geaba.... N-aĭ ce-ĭ face !... Acum, Doamne iartă-mă, de s-ar alege la un fel !... Ce să-ĭ facĭ ? ! ...

Gelea privi pe fereastră și văzu un bătrân voĭnic și aspru, cu barba albă și cu sprincenile țepoase și lungĭ stând drept, cu sucmanul pe umerĭ și cu mâĭnile pe un capăt de ciomag. El venise să ceară doctorii Cocoaneĭ Ana.

«Ce să-ĭ facĭ ... n'aĭ ce-ĭ face !» ,.. repetă dânsul cuvintele bătrânuluĭ care ĭĭ păreaŭ de o adâncă filosofie a vieții.

In salon se auzi un șir de arpegiĭ și apoĭ în ceputul unuĭ valț de Chopin. Notele răsunaŭ clare și frumoase în pacea dinăuntrul caseĭ și, în aerul dimineții, frazele triste ale bucății aveaŭ ceva jinduitor în ele ; păreaŭ ca glasul iubit al unuĭ om suferind.

El se îmbrăcă repede și trecu încet pe pragul salonului. Elena nu-l simți. Lumina albă de afară acoperise cu un văl subțire de argint toate cele dinăuntru, le înecase într-o coloare de basm.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Gelea stătu câtva timp în ușă. Capul Eleneĭ înclinat puțin de-asupra pianuluĭ, și apoĭ privirea eĭ pe fereastră la zăpada de afară, ca furată de un gând depărtat, linia dulce a feței eĭ, părul moale legat c-o panglică albastră și atârnând jumătate pe spate, mâinile ca de spumă, trecând ușor pe claviatura pianuluĭ, rochia-ĭ de postav negru căzând în cute regulate, toate o înfățișaŭ ca pe o ființă încântătoare.

Ea întoarse capul spre ușă și, cum văzu pe Gelea, se opri, se ridică și eși înaintea luĭ cu gingășia privirii și surâsuluĭ eĭ.

— Chopin e așa de frumos, zise ea, că pot deștepta cu el lumea din somn....

Gelea o privi maĭ bine; ea îĭ păru și maĭ schimbată: trăsurile figurii eĭ sub lumina aceea a zileĭ eraŭ de o armonie desăvârșită. Sub cătarea luĭ, ea roși și se uĭtă în altă parte.

In adevăr, nicĭodată Elena nu fusese maĭ frumoasă ca în minutele acelea. Aĭ fi zis că o împodobise o mână nevăzută de zeiță, răsădind în inima eĭ curată și în toată ființa-ĭ, floarea învoaltă și îmbătătoare a dragostiĭ, parfumul căreia, sălbatic de puternic și nesfârșit de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

dulce, cutremură ființa omenească de la creștet și până în tălpi, dându-i frumusețĭ necunoscute graiuluĭ și avântând-o în nemărginirĭ dumnezeeștĭ....

— Câțĭ anĭ ațĭ stat în Dresda, Domnișoară? o întrebă el maĭ mult pentru a pune o întrebare și a-șĭ ascunde emoția; vă îmbrăcațĭ ca și cum ațĭ fi trăit în Franța, în mijlocul gustuluĭ francez.....

O undă de roșeață se ridică din noŭ în obrajiĭ eĭ.

— Treĭ anĭ și jumătate; dar Dresda e un Paris al Germanilor... și pensionul nostru era francez.... Directoarea, «Mère-Eveline», e o femee superioară în toate, cu un gust rafinat, cu o educație și o instrucție rară, și maĭ ales de o bunătate cu noĭ! —O adevărată prietenă!..

— Cred însă că aveațĭ și alte prietene în pension, zise Gelea glumind; căcĭ numaĭ cu prietenia cĭ ar fi fost greŭ!...

— Fără îndoĭală că aveam și alte prietene, dintre care pe două le am și astăzĭ, dar Mère-Eveline îmĭ arăta ea însăși o adevărată prietenie, luându-mă duminica la masa eĭ, unde, din seria noastră, nu eraŭ invitate de cât cele două

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

prietene ale mele: Zoe Pigallys, o greacă, și Eleonora Allizoff, o rusoaică...

Drăguța Zoe!... Ea fiind ceva mai mică de cât noi, e încă în pension până la vară. Eleonora Allizoff, Lenor, cum îi ziceam noi, cu care sunt de asemenea în corespondență, a plecat cu un an și jumătate înaintea mea. Ea e de o frumusețe rară și s-a măritat cum a ajuns în Rusia cu un Căpitan, Iamirsky, fiul generalului Iamirsky din Moskova, cu care era logodită de părinți de la doi-spre-zece ani. Allizoff, tatăl Eleonorei, primul învățat poliglot din Moskova, era bun prieten cu generalul din copilărie. Tânărul căpitan, logodnicul Lenorei, i-a scris trei ani de zile, cât a stat ea la Dresda, în fiecare Duminică. Azi sunt căsătoriți și au și un copil, ca un înger...

Inchipuiți-vă că generalul care își adora băiatul, bărbatul Lenorei, nu l-a văzut niciodată, fiind-că, cu câteva luni înainte de a i se naște, o descărcătură de armă a luat vederea tatălui în bătălia de la Sevastopol... Lenor! Drăguța Lenor! Ce inimă simțitoare! Când eram câte odată indispusă, ea sta toată ziua lângă mine spunându-mi fel de fel de lucruri ca să mă iau

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cu ele... Când ne-am despărțit, ea a plâns câteva zile necurmat; până și mâncând, până și râzând era vecinic cu genele pline de lacrămĭ!...

Imĭ pare atât de bine că s-a măritat cum a dorit ea și că-ĭ fericită în căsătorie!.. Săptămâna trecută mĭ-a trimis un grup fotografic, unde sunt câte treĭ: ea, bărbatul și copilul... Bărbatul săŭ e în geniŭ, el e și inginer, și din scrisorile pe care le scria Lenoreĭ la Dresda, se vedea a fi un om de caracter, pe lângă că era un tânăr învățat și devotat cu totul Lenoreĭ.

Când a plecat Lenora, ne-am promis câte trele să ne scrim, iar dacă s-o putea, să ne revedem din timp în timp, peste treĭ anĭ în Rusia, peste alțĭ treĭ în România și apoĭ la Corfu, la Zoe!...

Elena se duse la masa de sub oglindă, luă câteva portrete, veni cu ele lângă Gelea, le explică care cine era, le puse la loc și se întoarse lângă dânsul, isorisând alte amintirĭ din pension și alte episoade, din care se desfăcea sufletul și viața eĭ. Simțirea cu care ea vorbĭa de camaradele eĭ de școală atinse pe Gelea și-l făcu să vază într-însa o făptură bună, așa cum visează orice om tânăr în orele-ĭ de singurătate pe viitoarea sa nevastă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Era oare Elena în adevăr aceea a căreĭ lipsă o simţise el de atâtea orĭ, aşa cum ĭĭ apărea ea? Era dânsa aceea pe care, plimbându-se singur prin văile munţilor, pe sub poalele pădurilor şi pe malurile lacurilor, o căutase el adesea ca s-o întâlnească undeva şi să-ĭ spue toată ardoarea inimiĭ luĭ ? Saŭ era numaĭ o iluzie ce o are tot bărbatul pentru femeea pe care începe a o iubi ? Nu ştia. Tot ce ştia era că vorbele şi maĭ ales bunătatea cu care ea le spunea, aprinsese închipuirea luĭ ca o flacără nouă.

Glasul bătrânuluĭ Binu se auzi din cancelarie, unde făcuse socotelĭ cu servitoriĭ săĭ. El se apropie şi intră în salon frecându-şĭ mâinele.

— Eĭ, ce ziceţĭ de iarna asta ?

Apoĭ, dând mâna luĭ Gelea şi sărutând pe Elena pe frunte, ĭi făcŭ semn, arătând pianul, ca să cânte maĭ departe.

Elena se uită spre Gelea şi, auzind şi dorinţa luĭ, se aşeză din noŭ la pian, reluând încet şi cu maĭ multă îngrijire un alt valţ de Chopin. Mâinele eĭ alunecară din noŭ, abĭa atingând pianul, ca şi când l-ar fi desmierdat. Motivele bucăţiĭ răsunaŭ acum şi maĭ în fundul sufletuluĭ luĭ Gelea. Atitudinea Eleneĭ era liniştită, dar

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

trăsăturile ei delicate păreau pătrunse de durerea bucății; ochii ridicați puțin în sus, cântecul scăpărând din inimă, notă cu notă.

Când ea sfârși, mâinile-i erau ca gheața și Gelea avea lacrămile în ochi.

Ceasornicul din sală bătu rar un-spre-zece ceasuri. Sus pe cer, o lumină aurie să zărea prin ceața zilei, era soarele care-și descoperea fața. Puțin, și el apăru în toată splendoarea-i întinzând ca o stofă bogată de aur și de diamante peste toată valea înălbită.

O servitoare pofti la masă.

Și deodată, un taraf de patru lăutari — o vioară, o țimbală, un naiu și o cobză— se arătă ca prin minune în ușa sofrageriei și începu să zică «Ciocârlia», ploconindu-se cu instrumentele în mână pe dinaintea stăpânilor care intrau râzând la masă. «Ciocârlia» părea o furtună care venea din depărtări și se spărgea aici în frânturi de note chinuite, aruncate în aer, prinse din nou și țiripate una câte una; apoi se liniștea și o lua de la cap cu alte țiuituri și șuerături, cu alte mișcări furioase, având ca așezământ al acestei nebunii, o notă pustie care revenea limpede din timp în timp.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

După «Ciocârlia», lăutarii cântară câteva romanțe banale și stricate ; iar mai la sfârșit, o doină, cântecul cu adevărat românesc, arătând parcă notă cu notă plânsul de veacuri al sufletului lui. Amiazăa trecu astfel cu vorba și muzica.

Pe la trei ceasuri se auziră din vale clopotele unei trăsuri ce ridica dealul. Elena se uită pe fereastră :

— Trăsura lui domnu Nae, vecinul și finul nostru, care de doi-spre-zece ani de când l-a cununat tata, vine totdeauna de ne vede în ziua de Paști.

Nae Stâlnicu era unul din nenumăraţii arendași ai ţării care făcuse o avere mare luând cu arendă moșii de ale statului și «învârtind bine trebușoarele,» cum se lăuda el însuși.

Peste puțin, în adevăr, o trăsură cu patru cai bulziș, muiați de noroiu și sudoare, intră pe poartă și din ea coborâ o pereche de oameni înalți ca doi uriași, slabi și osoși amândoi, de ai fi zis mai curând că-s frați.

— Bună dimineața la moș ajun, zise Nae Stâlnicu, rezemându-și pușca de balcon și întinzând la fiecare o mână mare și noduroasă.

— Adevărat c-a înviat, răspunse Binu.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Coana Veta, nevasta luĭ domnu Nae, sărută pe Elena pe amândoĭ obrajiĭ, după ce-șĭ scoase cu greutate mănușele-ĭ strimte.

— Vino, mamă, să te sărut, că ce să zic? S-a isprăvit! Te-aĭ făcut frumoasă, mâncate-ar norocu, de închegĭ apele!...

Binu le prezentă pe Gelea.

Toțĭ intrară și se așezară în roată pe scaunele din salon — coana Veta numaĭ pe marginea scaunuluĭ — și începură a vorbi de una, de alta, de vremea schimbătoare de la noĭ, de florile pomilor care, poate, vor suferi din pricina zăpeziĭ de dimineață, de umezeala pământuluĭ care era acum numaĭ bun de arat.

— Hait! exclamă Conu Costache.

Aratul era slăbiciunea luĭ Nae: dacă îl scapa cineva în el, cu greŭ îl maĭ putea scoate. In vorbă, el îșĭ sublinia cuvintele cu gesturile, făcea din ochiŭ la fiecare frază, avea subînțelesurĭ râzând singur de ele, punea necontenit întrebărĭ cu un aer foarte grav.

— Da, domnule, zise dânsul tare către Gelea care surâdea și părea neîncrezător; cum e acum pământul, să-l mănâncĭ și să-l arĭ! Pentru căcĭ pământul are și el adetu luĭ; și când

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

îl arĭ, colea, știĭ d-ta, cu adetu luĭ, îți pune D-zeŭ mâna în cap.... Dar să știĭ să-l arĭ, brazda cât cogeamite șanțul ; și de o maĭ fi și pământul odihnit, maică ! maică ! vezĭ colea p'în postu Sân-Petruluĭ spicul cât vrabia și paĭul cât trestia vorba aĭa ; aratul e totul, domnule !

Și Nae se puse să explice cu amănunte de tot felul în ce stă meșteșugul aratuluĭ și semănatuluĭ, și cum sămânța trebue să găsească în pământ tot ce-ĭ trebue eĭ, cum găsește vita tot ce-ĭ trebue în iarba pe care o paște. La început, nu știa nicĭ el. Dar cum ĭ-a venit luĭ în cap ? Așa din senin, din Doamne-ajută, din bogda-prosti ? Așĭ !... Vedea grâul luĭ Chircă Pârgarul, frumos nevoe mare, verde, nalt și pletos ca salcia ; în vreme ce al săŭ era rar, pipernicit, sărăcăcios de te prindea mila ; dar Chircă era șiret, de nu-l încăpea pământul și n-ar fi crăcnit să-ți spue ceva, să-l fi picat cu lumânarea !.... Moșioara luĭ era, ce să fie ? un petec de pământ, de te uĭtaĭ în ea ca-n palmă ; dar făcea grâŭ cât făcea și el, Dom' Nae, pe tot bărăganul Cărăștilor, moșia luĭ, maĭ mult chiar de cât el. Atuncĭ se puse la pândă ca un ogar, și, într-o zi, îmbătă pe Chircă, dar știĭ colea, otreapă și-ĭ află

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

taĭna. Eĭ, în ziua aceea, ce să spue? parcă fusese orb și-ĭ venise lumina de-odată!

Coana Veta care era superstițioasă și se temea de cuvintele grele, încreți din sprîncene:

— Eĭ, fuseseși orb și d-ta, dragă! Nu maĭ glumi..... întru câtva cu vorbele..... Ferească D-zeŭ de ceasul răŭ!

Nae se opri puțin din graiŭ și o privi peste umăr, fără să zică nimic. Apoĭ, își urmă șirul gesticulând mereŭ cu degetele-ĭ lungĭ prin aer.

— Acum, ĭaŭ o mână de pământ, domnule; îl resfir, uite așa, în palmă și-ți spun numaĭ de cât ce să semenĭ pe el; sunt sigur că nu greșesc, știĭ, cum sunt sigur par egzamplu că te văd și mă vezĭ....

Nevasta luĭ care, deși se uĭta în gura luĭ ca la un prooroc, dar care știa că unĭĭ își bătuse joc de dânsul arătându-ĭ pământ din acelaș loc pe care el îl crezuse din locurĭ deosebite, zise ștergându-și vârful nasuluĭ cu batista:

— Bine, dragă, d-ta le știĭ pe toate ca maĭ rar alțiĭ, dar adică.... întru câtva..... și voința luĭ D-zeŭ milostivul de colea-ĭ?.... Ba nu, adicătelea zic și eŭ?..,

Apoĭ ea se uită în juru-ĭ înălțând din umerĭ,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ca și când ar fi întrebat pe toți: oare n-am dreptate?

Nae o privi iar pieziș.

— Veto Neică, nu mă lua aferu iar, ca mai adineaori în trăsură, că mă știi, puică, că nu-s prea dus la biserică!

Prin sală se auzi bocănind Coana Ana cu ghete nouă în picioare; ea intră tocmai asupra cuvântului din urmă.

— Dar biserică!.... Om merge și noi mâini la biserică, vorba d-tale, fine, că azi ne-o erta D-zeu cu vremea asta.

Ea îndrepta de coate o servitoare care aducea pe tavă cozonac, pască și ouă roșii, încondeiate frumos de ea după izvoade vechi. Elena oferi din ele mosafirilor care continuară a vorbi cu feliile de cozonac și cu paharele de vin în mână.

Coana Ana trase un scaun lângă Coana Veta și vorbiră câtva între dânsele.

— Da, domnule, urmă Nae, brazda aceea e totul la noi, și nu numai la noi, dar și la dv., pentru căci fără ea, țara asta n-ar fi nimic. Brazda aceea e politica d-v., comerțul d-v., luxul d-v. din București, totul. Nu-i ea? Nu-i

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

plugarul? V-ați dus pe copcă și d-v., adaugă el, suflând în palmă. Și când zic plugarul, zic stăpânul, nu zic țăranul, că el e a cincea roată la car, e leneș, e prost, e tembel și trebue să-l îmboldești mereŭ ca să se miște din loc...

Binu îl opri c-o ușoară mișcare de nemulțămire pe față.

— Pe țăran lasă-l în plata lui D-zeŭ, căcĭ nu aratul, ci el e totul. Cu el facĭ ce vreĭ, și are atâtea bunurĭ, săracul, că în adevăr tot el maĭ e ce maĭ e în țara noastră, cu toate că-ĭ adus la sapă de lemn și vlăguit, de și-a pĭerdut și mândria și puterea de a se împotrivi celor ce-l asupresc; dar nu-ĭ nicĭ leneș, nicĭ prost, nicĭ tembel, când știĭ să-l ieĭ cum trebue...

— Apoĭ, d-ta țiĭ cu țăraniĭ, o știm cu toțiĭ; să vedem numaĭ dacă țin și eĭ cu d-ta!... Heĭ! asta-ĭ asta, vorba Ovreiuluĭ!

O tăcere rece domni câteva secunde și conversația se schimbă prin o întrebare de politețe a luĭ Binu, la care Nae răspunse: că face o fântână în curte la el, la Cărăștĭ; dar ce fântână? Colea din treĭ izvoare! Dar ce izvoare? Fieștĭcare gros ca mâna! Și dete lămuriri de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

adâncimea fântânii, de prundul ce pusese în fundul ei, de felul lemnului de la ghizdele, de mărimea teiicilor de adăpat vitele —să s-adape de-odată doă-spre-zece vite! — O face ca să fie acolo, pentru căci vr-o nevoe mare, el n-avea, dar să-l pomenească oamenii după moarte, să nu-l mai cheme zgârcit...

— Zgârcit! exclamă el. Hm! Zgârcit eŭ! Pentru căci nu arunc banii pe fereastră, că nu-mi bat joc de ei, că nu daŭ la statuele și la prostiile d-lor de subscripții,... că nu daŭ la gazete de ale partidului, ori la loterii de ale cocoanelor d-lor — zise el, făcând cu mâna un cerc pe lângă buzunarul pantalonilor,—pentru căci nu daŭ bani la caraghioz-lâcuri de astea și la fel de fel de haimanale ale d-lor!...

Păi! le-am spus-o verde 'n ochi, Cocoane; că azi nu mai stă nimeni cu baerile pungii deschise ca înainte vreme, căci azi nu mai sunt pungi, domnule! De-aș avea averea lui Iov și tot n-aș avea destul să daŭ statului arenzi și havalele, și câte și mai câte!

După aceea vorbi de debușeuri, de America, de orz, de fabricele de bere care cer orz și

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ĭar orz, — punct la care fu întrerupt din noŭ de Coana Veta.

— Bine, omule, dar dacă om tot sămăna orz și ĭar ŏrz, ce-o să maĭ mâncăm întru câtva noĭ?

Nae o sfichiui din noŭ cu privirea.

Ea se făcu că se uită pe fereastră cât maĭ urmă dânsul. Binu eși un moment din salon. Nae îl arătă cu capul.

— D-luĭ cică țăranul nu-ĭ prost!... Sunt eĭ proștĭ alțiĭ carc-s maĭ cevașilea... Nu maĭ departe de cât maĭ alaltăerĭ, eram în gara Filaretuluĭ la Bucureștĭ; mă duc la casă și cer casieruluĭ: «un bilet, a doua, direct»! Eĭ bine, domnule, el zâmbea ca un gură-cască întrebându-mă: «direct, până unde?» Nu pricepuse nicĭ atâta lucru, că-ĭ ceream Giurgiŭ!...

Coana Veta îl atinse cu mâna pe mânecă spre a-l face să înțeleagă că-ĭ vremea de plecare.

Nae își adună picioarele de prin depărtărĭ, se sculă luând maĭ-maĭ tavanul în cap, dădu mâna cu putere la toțĭ, se maĭ opri de două orĭ până la trăsură să-și maĭ spună alte ideĭ, gesticulând și desfăcând luĭ Gelea doĭ nasturĭ

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

de la vestă, și se sui în trăsură după Coana Veta care îl aștepta urcată sus. Peste puțin, se auzîa din vale sgomotul arcurilor trăsurii lor care se depărta din ce în ce.

Până seara, Gelea și cu ai casei petrecură timpul spunându-și fiecare câte ceva din viață și descoperindu-și însușirî unul altuia, cum se întâmplă în deobște mai în totdeauna între persoanele ce se simpatizează.

A doua zi de Paștî, o dimineață răcoroasă. Toaca de fier de la biserică începu, pe la opt ceasurî, să sfărâme aerul cu lovîturî rarî răsunând până în vale. Loviturile se întețiră și luară un ritm care răspundea în ecoû. După ea, clopotul cel mare turbură toată liniștea văii ca o aruncătură de peatră într-un lac. In urmă, pacea se întinse din noû peste tot.

Programa zilei începea, în dimineața aceea, cu mergerea lor la biserică. Elena fu gata înaintea celorlalți. Ea era îmbrăcată c-o rochie în floarea liliaculuî deschis, croită simplu ca toate rochiile eî și aștepta plimbându-se încet prin balcon.

La biserică, sătenii, curați și rași, steteaû îna-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

inte; nevestele, în urmă, și ascultaŭ toți sfânta slujbă cu lumânările în mână. Preotul, un om tânăr și cult, eșit din sat, citea liturghia cu înțeles și avea demnitate în slujbă. Locașul, deși vechiŭ, n-avea nimic însemnat afară de pĭetrele de pe mormintele familieĭ.

La eșire, dincolo de biserică, se înălța Movila, de unde se vedea toată valea; ea era ca un punct de observație al satuluĭ.

După propunerea Eleneĭ, cĭ ridicară dealul pe cărarea ce șerpuĭa între arborĭ, pe un soare care eșise din nor și ardea a ploae.

Când ajunseră în vârf, unde era un pătrat de băncĭ, eĭ priviră de jur împrejur. Valea se desfăcea largă până în albăstrimile din fundul zăriĭ. In ceață, se vedea pe coastă, icĭ colea, sate sub grămezĭ de arborĭ, fășiĭ de pădurĭ, turnurĭ de biserică sclipind în soare, și, pe lângă ele, șoseaua albă.

Elena se simțea atât de mulțămită, desmĭerdată de adierea ce sufla maĭ cu putere în vârful dealuluĭ.

Cu degetul, ea arăta satele de pe coastă: — Dorneștiĭ, Valea-Seacă, proprietatea Lungenilor, Mândrișoru... în fund de tot, vestit pentru apa luĭ limpede și dulce...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Din timp în timp, adus de vânt, venea sunetul abĭa auzit al uneĭ vioare de la hora din sat; o sdreanță de sunet ce fâlfâia un moment și intra ĭar în tăcere.

Movila, cu toate că era în bătaia vântuluĭ, ar fi putut sluji la ridicarea vileĭ ce voia să facă Binescu; rămase însă să vază și locul de la Prisacă.

Pe drumul ce ducea în sat, eĭ o luară încet câteșĭ patru în rând, observând simplitatea vieții de la țară, gospodăriile sărace țărănești, dar care în Albele eraŭ ceva maĭ îngrijite și maĭ sănătoase de cât în alte sate, fiind făcute sub supravegherea luĭ Binu, cu locul și lemnele date de el. Binu vorbĭa cu fiecare țăran în poarta caseĭ, îĭ întreba de copiĭ și de nevoĭ, și țăraniĭ se arătaŭ măguliți de bunătatea stăpânuluĭ lor. După ce străbătură astfel satul, văzură școala și, tocmaĭ în margine, primăria, cu curtea eĭ maĭ mare, în fața căreia era dulapul și hora satuluĭ învârtindu-se pestrițe de colorĭ. Dantul acesta românesc și popular — căcĭ intri în el fără a fi poftit și fără a pofti — reapăru atuncĭ luĭ Gelea prin mișcările-ĭ legănate și încete de la o parte la alta, prin liniștea pașilor

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

și prin cadența lui, ca o icoană credincioasă a istoriei și firii Poporului român. Era în ritmul și tactul acela ca un suspin al trecutului, ca o apăsare asupra Românului, ochii căruia lăcrămau sub vestmântul vesel al danțului.

— Aveți mulți locuitori în sat ? întrebă Gelea, văzând atâția flăcăi și fete.

— Avem, dar sunt și unii veniți de prin împrejurimi, răspunse Binu; care din Hănțești, care din Murgeni, și poate și de pe aiurea, de pe unde nu au lăutari buni ca la noi... E sfânta Inviere, sărbătoarea cea mai mare de peste an..

Când ei se apropiară mai tare, o mișcare trecu prin toată mulțimea sătenilor. De pe trunchiul unui arbore culcat, se ridică descoperindu-și capul un bătrân de nouă-zeci de ani, încă drept și sănătos.

— Ce mai zici, moș Radule ? îl întrebă Binu.

— Ia... mai trăim și noi, Cocoane !...

Vorbele acestea răsunară ca niște cuvinte epice în auzul lui Gelea. El privi în grămada de oameni din față, cu interesul celui ce urmărește o gândire. Mulți din ei erau slabi, palizi, istoviți de viață; copiii degenerați, unele femei, numai pielea și oasele. Între dânșii se

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

vedeaŭ toate chipurile raselor care aŭ contribuit la alcătuirea Poporuluĭ român : capete de Dacĭ cu părul galben-roşcat, tuns pe frunte şi maĭ lung dinapoĭ, cum se văd spre munte şi în Transilvania ; capete romane cu seriozitatea şi severitatea privirii şi trăsurilor lor ; chipurĭ bulgare şi cumane cu expresia strămtă a Cumanilor şi Pecenegilor. Gândurile luĭ Gelea fulgerară un moment spre viitorul poporuluĭ şi spre mijloacele de îndrumare ale aceluĭ viitor.

Dulapul se învârtea ca-n zbor. In polițe, doĭ câte doĭ, o fată şi un flăcău, cu ştergare în mâinĭ orĭ după gât, rădeaŭ arătându-şĭ dinţiĭ şi înălţându-se în văzduh în faţa soarelui. Flăcăiĭ care făceaŭ vânt dulapuluĭ strigaŭ la fiecare mână : „Vânt, fă-ĭ vânt“ !

Ceĭ din horă rupseră roata şi se prinseră de brâŭ cu braţele goale până după coate. Unul din flăcăĭ maĭ chipeş şi maĭ nalt se puse în capul lor şi, de-ocamdată, o luară domol, păreaŭ că se leagănă înainte şi 'napoĭ, la dreapta şi la stânga. Picioarele lor craŭ la o laltă, când în aer când la pământ ; şi se priveaŭ unĭĭ pe alţiĭ săltând şi ridicând capul falnic în sus, şi jucaŭ din umerĭ şi din pĭept, frumos şi măsurat

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

de-ți era drag să-ĭ privești. Când, de odată, vesti cel din frunte, altă mișcare în vorbe ritmate, de săltară cu toții, ca niște arcuri într-o parte, se lăsară grămadă la pământ și-o bătură în loc, când c-un picior când cu altul, când cu vârful când cu călcâiul, când în tact când contra tactuluĭ, pisând mărunt și în loc pământul, sburându-le mânicile și pletele în vânt, și maĭ ștergându-se pe frunte, și maĭ domolind-o numaĭ în brâŭ curat, «și dându-ĭ drumul» din noŭ, făcând haz fiecare în felul luĭ.

După dejun eșiră câte treĭ în trăsură. Binu și Elena în fund, Gelea pe scaunul din față. Coana Ana rămăsese să pregătească pentru seară o plăcintă cu foile «subțiri ca țipla». Vântul sufla maĭ cald, deși nu displăcut, și cerul se închisese ĭar. Elena simți după câteva minute că-ĭ ard obrajiĭ pe care înflorise ca din văzduh doĭ trandafiri. Ea părea fericită, legănată de trăsură și maĭ ales de visurile eĭ. Gelea era și el maĭ mulțămit ca totdeauna. Părul luĭ negru îĭ încadra minunat obrajiĭ rumenĭ de adierea vântuluĭ. Ochiĭ lor, în care jucaŭ taĭnele adâncĭ ale tinereții, se întâlneaŭ câte odată destăinuind colțurĭ de lumĭ depărtate care

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

îĭ încântaŭ de o potrivă pe amândoĭ. La Prisacă, unde trebuia să sue cu picĭorul, se dădură jos din trăsură.

Din vale, din spre grădinăria Bulgarilor, eĭ văzură venind spre dânșiĭ pe Ancuța, oarba satuluĭ, care ținea în mână un băț de alun lung cât dânsa și dibuia cu el în dreapta și în stânga cărarea.

Ancuța avea glas frumos și cânta cu multă duĭoșie cântece de țară. Eĭ o așteptară.

— Sărut mâinele la boerĭ, zise dânsa râzând încet, când ajunse. Apoĭ după câteva întrebărĭ ce-ĭ făcu Elena, ea își duse degetele pe lângă buze, ca și cum și-ar fi șters gura, clătină din cap, își drese glasul și începu să cânte o melodie populară, plină de ceva pătrunzător și dureros în acelaș timp.

Străină-s, maică, străină
Ca și-o floare de grădină,
Dar nicĭ ea nu e străină
Că-ĭ pământ și rădăcină!
Maĭcă, străină ca mine
Nu e nimenea pe lume,
Numaĭ cucul din pădure;
Dar nicĭ cucul nu-ĭ ca mine,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Și el are pe-oarecine.
Că mierliță gălbioară
El o are surioară
Și pe sturzul gălbior
El îl are frățior!.....

La fiecare început de vers, oarba avea în obraz o mișcare îndurerată, ca și cum simțea tristețea fiecărei fraze din cântec; când sfârșia, rădea încet, ca și cum și-ar fi ușurat sufletul de o greutate.

— Tu nu știi, Ancuțo, că noi nu suntem singuri, suntem cu alți boeri.

— Cele bune să s'adune..... cele rele să se spele..... zise ea râzând din nou. Atunci să vă cânt un cântec de lume....

Și trăgându-și pulpana haineĭ dinainte, își drese iar glasul și începu să cânte :

Scumpă dragă copiliță.....
Eŭ te las, mă depărtez....

— Bravo! bravo! strigară ceĭ de față și cu toții îĭ dădură câte ceva. Oarba le mulțămi.

— De ce cânți tu numaĭ cântece triste ?

— Păĭ, dacă-ți merg la inimă, Coniță..... Eŭ așĭ asculta cântece de jale și-așĭ plânge și moartă.....

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

«Aşĭ plânge şi moartă», repetă Gelea în gând.

După câteva minute, ea îşĭ luă drumul înapoĭ uşoară şi veselă, undind cu mâna prin aer, în dreapta şi-n stânga, spre bordeĭul eĭ.

La Prisacă, livadă întinsă, pomĭ roditorĭ, boschete de sălcii şi de salcâmĭ—în crângile cărora păsările cu glasurĭ felurite înveseleau firea şi măreau frumuseţea loculuĭ—florĭ şi iarbă verde, iar maĭ în fund, stupiĭ la rând ca niște soldaţĭ, cu albinele bâzâind pe lângă ele. Toader Prisăcarul, ca în orĭce zi de sărbătoare, nu maĭ era al luĭ: îĭ intrau albinele în cap, cum zicea Binu, şi bodogănea neveste-seĭ culcat sus pe cuptor.

Eĭ găsiră locul acesta maĭ adăpostit şi maĭ frumos de cât cel de pe Movilă, dar cam prea departe de sat. Colindară apoĭ moşia pe şoseaua ce o tae drept în două, printre coaste, oprindu-se la morile de vânt, sus pe dealul celalt, de unde se vedea valea de dincolo, şi în spre seară, intrau pe poarta curţiĭ acasă.

A treia zi, Gelea se deşteptă vesel dis-dedimineaţă. In sufletul luĭ parcă ciripea o pasăre nevăzută un cântec de bucurie. Soarele bătea

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cu putere în storurile lăsate și le făcea aurii. El se sculă și deschise ferestrele dinspre grădină. Pe cărarea de sub vișiniĭ înfloriți, Elena se plimba de un ceas sub o umbrelă roșie. In mai puțin de o jumătate de oră, el fu în grădină.

Ei mergeaŭ acum împreună pe alee, dânsa ținând c-o mână umbrela deschisă care arunca pe obrazu-ĭ o dulce umbră roșiatică, și cu cealaltă mână sălta puțin poala rochiei. Ochiĭ eĭ aveaŭ ceva mai luminos în privire, mai proaspăt, amintind limpeziciunea unuĭ izvor de munte; fruntea-ĭ părea și mai netedă și mai senină; poate din pricina frumuseții zileĭ și a aeruluĭ dimineții... Era în adevăr atâta blândețe și frumusețe în momentul acela în natură, că lumina avea sclipiri de opal. Crângile lăsaŭ să cadă din ele floriĭ albe, așternând sub picioare un strat subțire de ninsoare parfumată. Câțiva fluturi fâlfâiaŭ ușor și împestrițaŭ văzduhul, icĭ colo, cu aripele lor. Iarba de pe lângă cărări care abĭa începuse să deie, florile, arboriĭ, toate cântaŭ cântecul minunat al primăveriĭ pe care ceĭ doĭ tineri îl ascultaŭ tăcuți nevoind parcă să-l turbure cu vorbele lor.

Elena avea să spue un cuvânt cam greŭ luĭ

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Gelea, voia să-l întrebe dacă hotărât va pleca a doua zi, și îl luă oarecum mai pe departe.

— O zi ca asta, zise ea încet, cu glasul mai dulce și mai cântător ca totdeauna nu poate fi așa de frumoasă și la orașe...

— Neapărat că nu. Aicĭ, cuprinzĭ sub simțurĭ toată podoaba naturiĭ carе-ĭ, orĭce s-ar zice, tot cel mai mare poet din lume...

Mergând încet, Gelea rupse un vârf înflorit de creangă de măr și-l dădu Elenei.

— Floarea cea mai fragedă și cea mai iubită de Grigorescu...

Elena care nu citise pe Eminescu și care avea de gând să-l citească întrebă punându-și floarea la pĭept.

— A descris undeva Eminescu primăvara ?

— Anume primăvara, nu ; dar a descris-o pe larg Grigorescu, căcĭ jumătate din opera luĭ e numaĭ primăvară... A descris-o și Alecsandri întrun pastel, unde sunt cele două versurĭ cunoscute :

Este timpul re'nvierĭĭ, este timpul reînoirĭĭ
Și-a sperărĭĭ zâmbitoare și-a plăcerĭĭ și-a iubirĭĭ...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Dar atât poeții cât și pictorii s-au plâns totdeauna de slăbiciunea cuvântului și a penelului față de impresiile ce le au ei din natură. Cine ar putea da, în adevăr, toată splendoarea unei zile de primăvară ca cea de astăzi?

— Ce măreață misiune au poeții și artiștii pe pământ!

— Și cât de grea!... Căci, dacă e greu să afli, să citești sufletul unui om pe care îl cunoști și îl auzi vorbind, cu cât mai greu e a surprinde sufletul naturii mute? Dar în sfârșit,.. este o artă, și arta e lucru greu și lucru mare...

Ea se opri din pas și se întoarse spre dânsul c-o privire dulce și încetată ca o mângâere de mână.

— Sunt sigură că d-ta vei face artă în înțelesul adevărat al cuvântului,... judecând după dragostea cu care vorbești de ea...

— O credință puternică mă face să nădăjduesc, răspunse el, trecându-și încet mâna pe deasupra frunții. Nu știu dacă voiu isbuti să întrupez ceea ce întrevăd; dar, poate, rară ființă pe lume a simțit așa de tare nevoea de a încerca ceva. Și nevoea aceasta mă face să sufer uneori zile întregi. Un trandafir

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

frumos pe care îl văd, mirosul luĭ, o frază muzicală pe care o aud, un portret, o statuă, o arhitectură... care înveselesc pe alțiĭ, pe mine mă întristează și mă aruncă numaĭ decât în visele-mĭ de artă, — într-atât aceste vise par a avea o taĭnică legătură cu tot ce admir... Încă odată, poate nu-ĭ de cât o nălucire, poate nu-ĭ de cât depărtarea de la acele lucruri până la mine care mă pătrunde atât, de-mĭ rănește sufletul ; dar mintea mea privește necurmat și va privi, cât timp va fi lumină într-însa, spre nălucirea aceasta ca spre o soră, și cred că din amăgirile vieții mele vor renaște speranțe și maĭ marĭ de a putea face ceva într-o zi, având însă îndoiala că nicĭ atuncĭ nu voiŭ fi ajuns să scot din adâncimea idealuluĭ meŭ, ca dintr-o mină fără fund, cel maĭ prețios metal... Din copilărie și până azĭ, fruntea mea, liniștită în aparență, acopere munca aceasta a minții, astăzĭ maĭ înverșunată ca orĭ când. Sufletul meŭ e neobosit, și toate stavilele, și toate durerile, și toate bucuriile din lume n-ar fi în stare să-l facă să renunțe la tortura aceasta... nefolositoare încă.

Gelea reluă tema aceasta încă odată cu cu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

vinte mai calde și mai poetice având în figura lui expresia unui om inspirat.

Elena îl asculta ca îmbătată de mirezmele unor plante desfătătoare.

Câteva momente ei tăcură.

In mintea lui îi apăruse planul unei case în stil românesc, pe care i-l încredințase un general din București și care era să fie prima sa încercare în renașterea arhitecturii noastre. Un dor puternic de lucru îl apucă în minutul acela, dorul de a întrupa, de a vedea întrupându-se cât mai curând armonia nouă pe care o întrezărea gândul lui sub cuvintele casă românească.

Ea privea în aer cu ochii uitați într-un punct.

«Ce fericită va fi ființa aceea care îi va hrăni și ținea vie speranța aceasta, ca un foc pururea nestins», gândi ea.

Dinaintea lor, o scurgere mică de apă le tăia drumul. Gelea săltă puțin brațul Elenei și o trecu dincolo. Un fior nou, ne mai cunoscut, străbătu trupul ei.

— Sunteți hotărât să plecați negreșit mâine ? întrebă, în sfârșit după o pauză, Elena.

— Da, Domnișoară.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

El spuse silaba aceasta în așa chip, că dânsa trebui să treacă la altă vorbă. Când ajunseră în foișorul rătund cu zăbrele încrucișate, Gelea admiră lacul din vale, cu glasul mișcat care îi trăda firea de poet.

Fără să-și dee seama, el își desvălea în lirismul lui inima, mai mult de cât și-ar fi mărturisit tot ce simția dânsul pentru Elena.

După prânz, către seară, făcură o plimbare pe lac împreună cu Coana Ana. Era atât de plăcut momentul că nimeni nu voia să-i turbure liniștea. Lopețile despicaŭ în șoaptă apa adâncă. Umbrele copacilor de pe mal se întindeaŭ lungi până la ei. Barca lunecа ușor, ca un vis în pacea gândirii. Elena totuși aruncă o întrebare copilărească,

— Dacă s-ar răsturna barca?

Coana Ana o bătu cu mâna peste gură. Gelea surâse.

— Ființele noastre s-ar uni cu umbrele lor, lăsând după noi cine știe ce legendă...

Noaptea, fiecare în camera sa se gândi mult la celălalt. Inchipuirea lor răscolia viitorul care îi arăta alături și fericiți ca sub impresiile zilei ce petrecuse împreună. Ei îl ve-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

deaŭ zi cu zi, splendid, încântător, impunându-și în gândul lor datoria de a face tot ce le stă prin putință ca să se înalțe unul pe altul, de a se găsi pururea unul lângă celălalt, cu o dragoste statornică unul altuia, ca o stea luntrașuluĭ plecat pe mare, de a-și lega zilnic rănile ce le face lumea tuturor oamenilor simțitorĭ, de a-și ușura și prelungi viața, de a suferi fiecare, dacă vor cere împrejurările, pentru celălalt, de a-și nimici voința în voința celuĭlalt, de a arde în iubirea luĭ ca o jertfă dinnaintea unuĭ Dumnezeŭ.

Dacă cineva ar fi putut auzi gândurile lor, ar fi văzut că era unul și acelaș gând.

In sfârșit, a patra zi, Gelca plecă. Familia voi a-l însoți o bucată de drum până la Crucea-neagră.

Pe la 7 ore dimineața, vizitiul ungea trăsura și doĭ argațĭ puneaŭ hamurile pe caĭ la grajd. Era răcoare. Noaptea burase puțin, așa că aerul era spălat și drumul fără praf. Elenei i se părea că respiră sănătate. Vălul alb de la pălăria eĭ cea mare de pae, mișcat de vânt, îĭ mângâĭa obrazul. Trăsura mergea în trapul cailor pe sub poalele pădurĭĭ Cârja.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Ici colo pe drum, câte un Român cu nevasta coboraŭ la târg, bărbatul înainte, uşor abĭa atingând pământul, nevasta mai în urmă, după el, cu imineiĭ în mână.

Crucea-neagră trebue să fie mormântul cuiva? întrebă Gelea pe Elena coborând din trăsură.

— ?

— N'aţĭ întâlnit versul luĭ Şerbănescu?

Să însemne cu o cruce locul unde m'am oprit...

E datină românească de a însemna cu cruce locurile din drumurĭ, unde s-aŭ oprit unele vieţi. Câtă variaţie, câtă fantazie în unele crucĭ de la drumurĭ! O poezie populară sculptată în lemn. Când s-ar aduna copiĭ după crucile semănate în lungul şi latul ţărĭĭ s-ar putea face un muzeŭ...

— Sub Crucea-neagră, zise Binu, e îngropat un om... omorât din gelozie... E o istorie întreagă... adăugă el, ne mai voind să urmeze.

Şi cum Gelea privĭa şi asculta cu interes, pe când fata bea apă de la şipot, el iĭ şopti: l-a omorât nevasta luĭ...

— Vine vara, zise Elena, ştergându-şĭ gura cu batista... Noĭ ne propunem cu tata să vizităm Sinaia şi poate şi vr-o mânăstire... Am fi fericiţĭ să vă revedem la Sinaia la începutul luĭ Iulie.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Ar fi cu putință, Domnișoară, și așĭ fi și eŭ tot atât de fericit!...

— Ne veți dovedi că nu v-aŭ displăcut z-ile petrecute cu noĭ, adăugă ea zâmbind cu bunătate.

— Voĭ fi fericit să v-o dovedesc.

Și se despărțiră.

Gelea, cu toată rezerva și stăpânirea luĭ, îșĭ trădă secretul inimiĭ în momentul când văzu buzele Eleneĭ tremurând, gata de a face mișcarea plânsuluĭ. In tăcerea luĭ, cineva ar fi putut citi emoția-ĭ adâncă pe care o spuneaŭ sângele ce i se ridicase în obraz și împietrirea de a nu putea pronunța nicĭ o silabă, oprit ca de o mână ce i se pusese în gât.

Elena îl câștigase cu însușirile sufletuluĭ eĭ care făgăduiaŭ într-o zi o femee, așa cum o înțelegea și o doria Gelea.

Pe când alte femeĭ, întâlnite de el în viață, il atrăsese, poate, prin frumusețea lor, chipul Eleneĭ avea în el maĭ mult o rugăciune. Ea spunea prin ochiĭ săĭ buni, și prin surâsul eĭ blând, că nu dorește altceva pe lume de cât să asculte și să iubească. Și în jertfa aceasta

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

a ei, de ascultare și de iubire tăcută, simțea el — omul doritor de a munci și de a se înălța—c-ar putea să-și atingă mai lesne țelul pe pământ. Ea i-ar înaripa sufletul prin tovărășia ființei ei supuse și iubitoare și ar da gândirilor lui de artist acea putere binefăcătoare care se poate asemăna în drumul vieții cu o undă limpede de munte ce se arată călătorului însetat. Ea ar fi în parte creatoarea creațiunilor lui.

Și văzând-o într-o lumină atât de frumoasă, cum mergea singur pe drum, și-o închipui ca a lui. Și în închipuirea lui, tinerească încă, clădi în legănatul trăsurii, ca într-un basm oriental, un palat fantastic pe marginea mării, cu valurile în față, cu grădini îmbălsamate de arbori și de flori, înveselite de cântece de păsări, și unde Elena înconjurată de fete, îmbrăcate în violet — coloarea lui — să trăiască fericită, pentru el și numai pentru el, cum dânsul ar trăi fericit lângă dânsa, în atmosfera aceea încălzită de dragostea ei și luminată de visele lui de artist.

Iată ce-i spunea Elena de-acolo, de-acasă, după cele trei zile petrecute împreună.

Celor de la țară însă, le spunea și mai

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

mult Gelea. Rezerva luĭ, crescută prin conversaţia, prin politeţea, prin bărbătească sa înfăţişare, ca şi prin respectul ce da bătrânuluĭ Binu şi prin veneraţia adâncă cu care vorbea de mă-sa, deşteptase în toţĭ de acolo o simpatie puternică. In Elena, momentele intime, în care el ĭĭ oferise florĭ saŭ o rugase să cânte la pian, să-ĭ vorbească de gusturile eĭ, de cărţile ce-plăce să citească, de amicele şi de timpul din şcoală, născuse o atmosferă de fericire sufletească care era nouă pentru ea şi ĭĭ aprinse în suflet viscle şi speranţele firesţĭ vârsteĭ eĭ.

Intoarsă acasă, dânsa se lăsă încet într-un fotoliŭ şi-şĭ aminti rând pe rând vorbele luĭ, tălmăcindu-le, răstălmăcindu-le, dându-le fel de fel de înţelesurĭ. «Oare ce-o fi voit să zică el cu vorba „totdeauna“? De ce se uita câte odată cu un fel de mirare ascunsă la ea? De ce-o încuraja dânsul să ĭubească viaţa?...“

Şi sub amintirea cuvintelor luĭ, se opria în loc prin casă, pe scările prispeĭ dinspre grădină, învârtia câte un fir de aţă pe deget, îşĭ fixa ochiĭ duşĭ în aer, murmura încet sfârşiturĭ de cuvinte.

Sara, când se culcă, privi spre lumânare

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

care se sfârșia, puse altă lumânare și se lăsă pe scaunul de lângă pat, privind flacăra ce se aprindea încet. In creșterea flăcării, se vedea pe ea. Când se întregi lumina plină și puternică, ea surâse. Stătu puțin în fața patului prinzând să se desbrace, dar văzu că nu-i era somn. Se uită încet prin prejur. Se apropie de mesuța de lucru, deschise sertarul, îl închise la loc. Își desfăcu părul, veni din nou în mijlocul odăei, se duse spre ferestre, ridică o perdea, privi întunericul de afară, și, în cele din urmă, se hotărâ să se culce. I se păru că aude un sgomot prin sală. Ascultă mai bine. Se înșelase. Se desbrăcă punându-și haînele pe canapea și se ridică în pat. Când sună două-spre-zece ore, ea era încă deșteaptă. Luă o carte de pe masa de noapte, o deschise, citi câteva rânduri, puse de getul între foi, închizând cartea și lăsând-o de-asupra trupului său. Cartea îi lunecă din mână... Ea adormi albă și curată, sub lumina galbenă și neclintită a lumânării, uitată aprinsă.....

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

III

O primire la familia Simici — Doamna Làri.

In prima duminică, după întoarcerea lui Gelea în București, era anunțat, pentru după amiază, un concert simfonic în Palatul Ateneului, la care se știa că vine toată floarea societății bucureștene. Gelea se duse și el.

Încă înainte de două ceasuri, lumea se grămădĭa la ușile Ateneului, unii coborînd din echipaje saŭ trăsurĭ de piață, alții venind pe jos și urcând repede cele patru scărĭ ale Rotundeĭ ca să-și găsească fiecare locul.

Prin fața Palatuluĭ, Regina, urmată de două doamne de onoare, cobora dintr-un landoŭ mare, albastru.

Intrând în sala de sus, Gelea fu izbit de înfățișarea publiculuĭ de acolo. Larga boltă a Ateneuluĭ, maĭ ales în momentele de liniște, când cânta orchestra, și sub lumina de sus a ochiurilor de sticlă, părea ca o seră plină de florile cele maĭ delicate și maĭ felurite, alcătuită din pălăriile și colorile damelor care umpleaŭ aproape singure sala. Răpite de undele simfonieĭ, proaspete și limpezĭ ca niște raze de zorĭ de zi, capetele de sub pălării, uncle plecate în

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

jos, altele ridicate într-o jumătate de ecstaz, înmărmuriaŭ o lume fantastică, de feerie.

Privelișteа aceasta duse cu gândul pe Gelea la tablourile sărbătorești ale pictorului francez Morsang, — un fost tovarăș de școală al luĭ care înfățișa maĭ totdeauna, în pânzele sale, spectacole marĭ, baluri și petrecerĭ, — la lucrările uriașe ale luĭ Paul Veronese și la întreaga școală venețiană, atât de bogată în colorĭ și strălucirĭ.

O fâșie galbenă de soare străbătea de sus prin mijlocul sălиĭ, aprinzând în drumul eĭ florile pălăriilor și pietrele scumpe de prin urechĭ și oprindu-se tocmaĭ în fundul sceneĭ pe fruntile luciĭ ale contrabasiștilor.

Intr-o pauză, el privi maĭ bine în jurul său. In loja de deasupra-ĭ, îl atrase capul uneĭ femeĭ cu profilul de camee, cu ochiul albastru, plin de lumina inteligenției. Ea însăși păru a se interesa la privirile luĭ.

In loja regală, Regina, cu fața în aureola de lumină a tâmplelor sale albe, eșind din noaptea întunecoasă a uneĭ rochiĭ de catifea neagră, urmăria încă cu mișcările inimiĭ frazele muzicale auzite maĭ înainte și le limpezĭa în în-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

țelesurĭ și simțirĭ ce se prevedeaŭ în zâmbetul săŭ.

Șeful de orchestră dădu din noŭ semnalul. Era simfonia VII a luĭ Beethoven, cu care se încheia programa. Valurile muzicale ale bucățiĭ se desfășuraŭ încet unele după altele, dând iluzia armonieĭ astrilor cerești în rotirea lor prin vămile văzduhuluĭ...

La eșire, de pe scărĭ, curgea lumea ca dintr-un loc fermecat. Un camarad de școală al luĭ Gelea întovărășia o familie — o mamă și o fată.

— A! Gelea! exclamă el, și, întorcându-se către persoanele pe care le însoția, zise:

Amicul meŭ Marin Gelea, un arhitect distins.... D-na și d-șoara Simicĭ.

El rămase încântat de ziua luĭ.

Puțin timp după aceea, Gelea avu prilejul să cunoască maĭ de aproape familia Simicĭ și societatea bucureșteană ce o vizita. Casa d-neĭ Simicĭ, în care cu toate că nu venia decât puține persoane din aristocația înaltă, trecea printre cele dintâĭ din capitală prin luxul și cheltuielile ce se făceaŭ în ea. Stăpânul eĭ, bătrânul Simicĭ, era bulgar, venit de copil în

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

țară, cu 40—50 de ani în urmă. Om norocos, el găsise pe petecul de pământ ce-l luase ca zestre de la nevastă-sa, puțuri de păcură și făcu, în foarte scurtă vreme, o avere de mai multe milioane. Avut acum, era și el boer în felul lui.

Nevasta lui deschisese ușile unui adevărat mic palat, zidit de curând în calea Dorobanților; dăduse instrucție franțuzească celor două fete ale sale, din care măritase pe una după un fel de «Prinț de teatru», cum îi zicea lumea, și mergea iarna regulat la Nizza și la Paris.

Cine fusese ei altă dată, nu știa saŭ uitase lumea.

La prima vizită a lui Gelea, d-na Simici, persoană de vr-o 50 de ani, care învățase franțuzește după ce se căsătorise, îl primi cu multă curtenie. «Grațiositățile» ei eraŭ de altfel zilnic citate în «la Fine fleur roumaine», gazeta noblcții bucureștene, pe un preț tocmit de mai înainte.

Formele aristocratice și «Codul manierelor elegante» străbătuse la ea numai în partea lor exterioară. Salonul săŭ amintia saloanele din alte timpuri și din alte țări, cum amintește copia o lucrare originală de artă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Era într-o marți, zi în care d-na Simică avea «five-o'clock». Casa sa nouă strălucia de oglinzi mari, de covoare moi și scumpe pe scări, de statui mici de bronz, de stofe de mătase pe pereți, de candelabre de cristal.

In salonul din stânga intrării de sus, pe pragul căruia se opri Gelea un moment, se dănța la sunetul orchestrei.

Perechi, perechi se vedeau învârtindu-se, ca luate de vînt, în ritmul valțului. Fete înalte, multe dintr-însele drăguțe, se mlădiau ca trestiile sub brațul celor ce le purtau; pe dinaintea oglinzilor, ele își aruncau ochii și se vedeau ca avântate într-o lume de fericiri. Unele își apropiau tăliile de cavalerii lor ca niște plante agățătoare de trunchiurile arborilor de lângă ele; altele se țineau mai depărtate c-o mișcare disgrațioasă. Mai toate însă, în sborul lor, zâmbiau, arătându-și tinerețea gurii și a sufletului lor.

Ca dănțuitori se impuneau în salon ofițerii, eșiți din școală de curând cu gradul de sublocotenenți sau locotenenți, care, luați după felul cum își îndepliniau datoria acolo, erau aproape toți bine, achitându-se până în capăt

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

de sarcina lor, adică jucând pe toate fetele, cu conștiința unei supreme misiuni. Ei se închinau în dreapta și în stânga, ștergându-se cu batistele pe frunte; duceau domnișoarele la bufet sau la locul lor; le luau din nou la danț, cu o mulțămire vădită prin bătaea din pinteni și printr-un zâmbet oprit oarecum pe fața lor.

Ceea ce, însă, părea ciudat, era că chiar la danț, ofițerii erau comandați în cadriluri de câte un civil, care striga cu un accent mai franțuzesc: «Balancé,» «chaîne de dames,» «en avant quatre» și altele de felul acesta.

Judecați după vorba lor cu domnișoarele, mulți din tinerii ofițeri, erau laconici, atât din pricina că abia intrau în viața de lume, cât și din lipsa de cunoștințî mai întinse. Ei înlocuiau de multe ori răspunsurile la întrebări cu un zâmbet sau cu o ridicare din umeri, atât de larg însemnătoare, în cât cuprindea în acelaș timp totul și nimic. De aceea și domnișoarele nu-i luau de cât ca buni numai de danț, păstrându-și conversația pentru civilii ce răzimau ușorii ușii cu mâna la gură, ascunzând un surâs ironic, și de care apropiindu-se fiecare domnișoară și apucându-i încet de braț, întâiul cu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

vânt ce li-l spunea era: „Ah! les militaires!... Je ne les aime pas du tout“...

Pe lângă dănțuitorii ofițeri erau și câțiva magistrați tineri, veniți din Paris, unii din ei vechi «bullieriști» din cartierul latin. Aceștia vorbiau mai mult cu fetele când jucau și le spuneau lucruri la ureche de care ar fi roșit poate și pensionarele de la Bullier. Când stăteau pe loc de vorbă cu ele, ei se alăturau de trupurile lor și le priviau în adâncul ochilor, cu o vădită necuviință.

Abia nezăriți prin gloată, se vedeau, ici colo, și câte un tânăr doi, cuminți, modești, prevenitori, pe care însușirile acestea îi deosebiau cu totul de ceialalți.

Dincolo, în salonul d-nei Simici, unde «se făcea causerie» și se bea ceaiu, dame elegante, cu pălării scumpe și cu rochii croite după cele din urmă jurnale de modă, cu flori la corsaje, cu mânuși albe în mâini, împrăștiind în jurul lor un parfum tare ca într-un magazin de parfumărie, stăteau toate împrejurul gazdei, pururea cu băgare de seamă și gata de a le sluji. Printre ele, câțiva domni mai în vârstă, hrănind încă ideea unei căsătorii norocoase și încercând să

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

se impuie mai întâi mamelor spre a le putea cuceri mai târziu fetele.

In fruntea lor, era tînărul «Paul Cândeano,» cunoscut mai mult sub numele de Pol, un coborâtor din familia veche a Cândeneștilor, înzestrat c-o rară inteligență, cheltuită însă numai pe nimicuri. Om de spirit și cu forme, bine crescut, politicos, vorbind românește cu puțin accent franțuzesc, iubitor de sporturi, frumos încă, deși cam trecut, cu mustața galbenă și lungă, cu ochiul verde și limpede, mândru și levent, stându-i bine tot ce punea pe dânsul, el încercase câte ceva din toate în viață, dar nu putuse isbuti în nimic. Când îl întâlnea câte un prieten și-i imputa timpul ce-și pierdea, el îi răspundea cu aceeași vorbă : „Que voulez-vous, monseigneur, j'ai eu le malheur d'être né après mon père, il m'a laissé un peu de fortune... et voilà»... Strâmtorat acum — căci mâncase tot ce moștenise, în cei dintâi ani de tinerețe la Paris, când voise să se ia la întrecere cu prințul de Galles, închiriind ca și dânsul un apartament la Hotelul Bristol, — el viețuia din ce în ce mai la voea întâmplării, făcând vizite în casele care primiau în București, unde intra

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

totdeauna cu pălăria înaltă în mâinĭ, cu haina încheiată până jos, cu pantalonii suflecaţi, cu mânuşile pe pălăria ce şi-o punea la picioare, cu nasturiĭ ceĭ marĭ de aur la piept. El era cavalerul „chic“, „le boute-en-train“ al societăţiĭ. La şase ceasurĭ după amiazĭ, era la Şosea în muscal; la şapte, dinaintea luĭ Capşa; la opt, prânzea la una din familiile cunoscute; la două-spre-zece, la club, unde juca cărţile saŭ «împrumuta» câteva zecimĭ de francĭ de la ceĭ care câştigaŭ şi cărora le slujĭa de «crupier».

Nu se gândĭa nicĭ-odată la ziua de mâine; amâna vecĭnic pe croitor şi pe proprietarul caseĭ în care şedea; provoca la duel pe toţĭ ceĭ care îl bănuiaŭ de cele ce făcea zilnic, şi aştepta cu încredere ziua «fatală,» când trebuia să fie numit ministru plenipotenţiar, pe cuvântul că jucase bine comedia, singurul luĭ trecut de onoare. Fiindcă partidul săŭ întârzia, însă, de a veni la putere, el îşĭ pusese în minte să încerce un «coup de maître»: însurătoarea cu o fată de burghez bogat. Dacă reuşĭa, «tant mieux,» dacă nu, «tant pis».

Intrând la d-na Simicĭ, el sărutase mâna pe rând şi încet la toate damele, privindu-le drept,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cu o elocvență de curtenie în expresie care le măgulĭa totdeauna, cu gesturĭ și mișcărĭ ce le plăceaŭ la toate, dar care displăceaŭ unor bărbați. D-na Simicĭ văzându-ĭ pantaloniĭ răsfrânțĭ, îl întrebă :

— Il fait mauvais temps dehors, Monsieur Paul?

— Non, Madame, mais on relève maintenant e pantalon chez nous, parce qu'il pleut à Londres,... răspunse el râzând și frecându-și mâinele.

Apoĭ, se așeză, bătându-l pe genunchĭ, lângă Pascu, procurorul de Curte, cunoscutul Pascu, cu monoclul în ochiŭ și cu eterna-i floare la chiotoare, un chip curios, cu nasul subțire, dus înainte, cu fruntea trasă îndărăt, cu ochiĭ vinețĭ, amintind un cap de puiŭ mort grijit. El candida de douĕ-zecĭ de anĭ împliniți, orĭ unde auzĭa de zestre mare, atât în Bucureștĭ cât și în provincie. De astădată, căzuse «pour de bon», cum ĭĭ spuneaŭ camaraziĭ la club, pe capul familieĭ Simicĭ, de unde era nelipsit, făcând o întreită și totuși până acum zădarnică curte : d-șoareĭ Aglae Simicĭ, tatăluĭ și mameĭ eĭ.

Cum intra în casă, se opria 10—15 minute

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

lângă d-na Simicĭ, căreia îĭ aducea noutăţi de prin oraş şi de la parchet, spunând lucrurile cu amănunte ce mişcaŭ maĭ ales pe domnişoarele tinere; 10—15 minute la bătrânul Simicĭ în biuroŭ, căutând să-ĭ aducă ştirĭ de la bursă şi căruia îĭ vorbia foarte serios, dar abia ţinându-şĭ râsul, maĭ ales când începea să caşte bictul bătrân; 10—15 minute, în sfârşit, cu d-şoara Aglae, pe care n-o iubĭa şi căreia nu-ĭ plăcea, dar pe care voia, cu toate acestea, s-o ia de nevastă.

Era, apoĭ, profesorul universitar Nestor, un cap roman, amintind pe al luĭ Traian, om învăţat şi cum se cade, care spunea ceasurĭ întregĭ lucrurĭ aflate din cărţĭ, dar care nu isbutĭa să lege totdeauna vorba din juru-ĭ cu comoara cunoştinţelor sale.

Timid şi modest, protivnic sgomotuluĭ şi lucrurilor bătătoare la ochĭ, şi maĭ ales fiinţelor care se impun lumiĭ în chip brutal, el ducea o viaţă alcătuită pururea din muncă, din blândeţe, din sfaturĭ ştiinţifice şi din iubire prietenească. Director al unuĭ institut privat, el îl călăuzĭa cu o sîrguinţă şi cu o dragoste aşa de marĭ, că elevĭĭ cc-l avusese ca director îl ve-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

neraŭ. Era atât de fericit când vedea răsărind câte un băiat distins ! Scria mult și publica puțin, dar ceea ce publica, era cântărit și plin de simț critic. Intre prietenĭ, el era un «causeur» fermecător, ținându-ĭ ore întregĭ și vorbindule despre toate din lume și din toate vremurile, și totdeauna cu zâmbetul pe buze. Invățătura luĭ adâncă nu numaĭ că nu-l făcuse pedant ca pe atâțĭ alțiĭ din colegiĭ luĭ, dar din potrivă, ea venĭa în ajutorul inimiĭ luĭ marĭ și deschise și-l făcea să intre și maĭ bine fu felul și cunoștințile tuturor pritenilor săĭ, în cât fiecare credea că are un loc deosebit în inima luĭ.

El făcuse târziŭ studiile în străinătate, așa că nu se gândise până atuncĭ la ideea de a avea o familie. Deși nemulțămit de cele ce vedea în lumea înaltă, mergea și el în ea, cu aceeașĭ silă și greutate cu care se coboară lucrătorul în mină spre a săpa și descoperi un metal presupus prețios și care nu se arată încă.

Lângă el, sta Iancu Stroescu, vestitul jucător de cărți de la toate cluburile, care trăia de zecĭ de anĭ din profesia aceasta, făcând parte din «trustul» jucătorilor, adică din societatea ce-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

lor șapte care impărțiau între dânșii câștigurile și pierderile, siguri totdeauna de un folos la urma urmei. El se plimba la Șosea în echipajul lui, prânzia regulat cu șampanie la masă, purta inele de mii de franci în degete, și era primit pretutindeni, urmărind pe femeea unui bancher, d-na Mălinescu, cu care avea o legătură veche și aproape pe față. Vocabularul conversației lui era mărginit la câteva cuvinte auzite pe la teatru : «Ai puțintică răbdare, dacă e trădare, s-o știm și noi,» „s-o lămurim", și altele de felul lor, cu care se slujia atât jucând cărțile, cât și când era sentimental înduplecând cocoanele spre inima lui.

Era apoi—vizită rară — Doctorul Maurescu, o ființă mică și slabă la corp ca și la minte, cu urechile blegi și cu genele roșii ; un chip ovreesc, — se zicea chiar că era fiul natural al unui zaraf, — dar care acum, cu toate acestea, luase un loc de întâia mână în lume și în politică, unde fusese la un moment ministru. Intre medici, era socotit ca o sub-mediocritate.

Gazetele însă, vorbiau necontenit de el ; îl numiau ministru la portofoliurile vacante, pomeniau de cazurile de boală unde era chemat,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

vestiaŭ plecarea luĭ în străinătate și întoarcerea luĭ în țară, îĭ treceaŭ numele între ceĭ ce eraŭ față la întâmpinarea saŭ plecarea Suveranilor, la sărbătorĭ oficiale și particulare, în sfârșit, era «un fruntaș», deși pentru unĭĭ nu era de cât un punct de întrebare. Puținiĭ care străbătuse în casa luĭ, aflară secretul lucrurilor. Om de o rapacitate de fiară, el da pe sub ascuns banĭ cu dobânzĭ marĭ; luase casele maĭ multora din datorniciĭ săĭ pe prețurĭ de nimic; schimbase în profitul săŭ înțelesul cuvintelor dintr-un testament ce-ĭ dictase o mătușe; oprĭa în prag pe bolnaviĭ necunoscuțĭ, întrebându-ĭ fără sfială «cu cât îl vor plăti»; despărțise pe o femee de bărbatul eĭ, sub cuvânt că o va lua de nevastă și o înșelă speculându-ĭ zestrea, după ce, maĭ întâĭ, o făcuse să piardă un copil, ca să n-aibă bărbatul săŭ vr-un drept asupra zestriĭ; și altele multe de felul acestora, cu care îșĭ chibzuise o stare destul de mare. Pentru a-și acoperi apoĭ faptele, el chema pe reporterĭĭ de gazete la dânsul acasă, făurind cu eĭ știrile ce-l priviaŭ; avea câțiva mijlocitorĭ la îndemână care vorbĭaŭ despre el ca despre un om coborât din cer, și-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

împrăștiaŭ scopurile patriotice și reformele ce avea de gând s-aducă cu venirea luĭ la minister.

In saloane, el făcea pe omul galant, pe Don Juanul secret, și era fericit să atragă privirea unor femeĭ maĭ frumoase ca a doua zi să vorbĭască, el cel întâiŭ, de un noŭ succes al săŭ, acum la 54 de anĭ. Pe drum, părea vecinic grăbit și preocupat, mergând cu coșul trăsurii ridicat și citind pururea gazete și reviste. In Cameră, își luase ca specialitate de discursurĭ igiena țăriĭ românești. Urmărĭa conferințele și congresele din străinătate asupra igieneĭ; asculta ceasurĭ întregĭ pe ceĭ care eraŭ cunoscătorĭ în materie; îl vedeaĭ câte odată la cursurĭ amestecat printre studenți; chema de o parte la Cameră pe câte un coleg nevoiaș ca stare și îl întreba, îl iscodĭa de-a firul părului: ce ar fi de făcut în cutare saŭ în cutare privință, și ce măsurĭ igienice s-aŭ luat aiurea; se cobora și întreba până și pe unii studenți asupra punctelor de care se interesa; și, de odată, ca o lovitură de trăsnet din senin, auzĭaĭ că Maurescu a ținut un discurs, în care eraŭ vederĭ nouă, gândire adâncă, talent și altele... Nu-ĭ vorbă, i se întâmpla și uneorĭ câte ceva neplă-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cut, ca, de pildă, cu prilejul celuĭ din urmă discurs din anul acela, când într-o înșirare de păreri asupra uneĭ legi ce era in desbatere, el auzi de pe diferitele bănci ale camerii vorbele: «Prezent», «față», aicĭ, care erau ale deputaților ce-i dăduse acele păreri...

Pe canapeaua din fund sta d-na Secaly — vizită de onoare — nevasta unuĭ om politic, o femee slabă, rece și ceremonioasă, inteligentă și oarecum citită, deși voind să pară și maĭ inteligentă și maĭ citită de cât era în adevăr. Ea se cobora — și o lăsa să se simtă — viind la d-na Simicĭ, care, în schimb, fiind avută, îĭ cumpăra testele de bilete pentru reprezentațiile de bine-facere ce dânsa patrona și subscria în listele sale de ajutoare pentru săracĭ. D-na Secaly avea pretenții marĭ de nobleță, se credea compozitoare de muzică, scriitoare de memoriĭ în franțuzește, și vorbĭa de sus cu toată lumea. In realitate, ea era fata unuĭ parvenit, iar compozițiile și memoriile sale muzicale n-aveaŭ nicĭ o valoare artistică saŭ literară. Unde era ea, nimănuĭ nu-ĭ maĭ venea rândul să strecoare un cuvânt, și toțĭ trebuiaŭ s-o asculte cu un fel de smerenie.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

De obiceiŭ, ca și în ziua aceea, dânsa era însoțită de d-na Eloiza Măgură, văduvă blândă și tăcută, care o admira în toate ale eĭ și care se credea frumoasă ca o zână, uitându-se necontenit prin oglinzĭ, chiar în toiul peroraţiilor celor maĭ strașnice ale amiceĭ și protectoareĭ sale, d-na Secaly. D-na Măgură era o figură populară a Capitaleĭ, căcĭ făcea în fiecare dimineață câte o plimbare pe Calea Victorieĭ, între Episcopie și Lipscanĭ, culegând privirile adoratorilor de profesie, postaţĭ prin colţurile stradeĭ și dinaintea cofetărieĭ Capșa.

Ceva maĭ departe, alte treĭ doamne maĭ șterse, între care d-na Mălinescu, o ființă drăguță, oacheșă și bine îmbrăcată, steaua în jurul căreia se învârtea Iancu Stroescu de maĭ bine de zece anĭ;—și câteva domnișoare ce nu danțaŭ.

Iată cine era în salonul d-neĭ Simicĭ, în momentul în care intrase Gelea pentru întâia oară.

— *Ah, voilà ce qui est gentil,* îl întîmpină d-na Simicĭ sculându-se și eșindu-ĭ înainte... Vă prezint pe d-nul Gelea, un tînăr inginer plin de viitor, care ne-a făcut onoare la Paris, obținând succese strălucite, și de care a vorbit mult presa franceză.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

D-na Secaly ridică în dreptul ochilor ochelarii săi de mână, îl privi și dădu din cap în semn de aprobare.

Cândeanu se sculă și, dând mâna lui Gelea cu cotul ridicat sus, după moda engleză, fericit că-i trece «un canard de politesse», zise:

— *En effet, je me rappelle avoir lu quelque part un article très élogieux sur monsieur... c'était dans les Débats ou dans le Temps, un article très élogieux et très détaillé.... à ce qu'il m'en souvient...*

— Pe cât știu eu, răspunse încet și nedumerit Gelea, n-a fost nimic scris despre mine, de cât două linii de informație în le *Figaro*, felicitând mai mult pe Rusul care mi-a cumpărat concursul și unde numele meu era dat stricat și drept al unui Italian...

— *Pourtant....il me semblait avoir lu tout un article....* Și el dădu brațul d-șoarei Aglae ca să joace cu ea un valț. Eșind pe ușă Cândeanu îi șopti:

— *Je ne sais s'il est artiste, mais mal élevé, il l'est pour sûr.... Il n'a pas saisi la chose; au fond, qu'est ce que cela me fiche a moi, s'il a ou non du talent....*

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— *Et à moi donc ?.... En prononçant son nom, il avait l'air de décliner ses quartiers de noblesse !...* adăugă d-șoara râzând și sburând în danț din pragul salonului.

— Domnul.... e dar mai mult de cât o speranță.... e un nume stabilit,... zise Maurescu netezindu-și barba și gândind tocmai contrariul de ceea ce spunea.

Gelea, puțin cam turburat de vorbele acestea neașteptate, protestă încet și se așeză pe un scaun spre a asculta conversația d-nei Secaly care fusese un moment întreruptă...

Până la ea se vorbise de rău despre unele femei din oraș; ea schimbă vorba și începu a diserta asupra reprezentațiilor actriței franceze Judic, venită de curând în București. Artista jucase cu o seară mai înainte *la Femme à Papa.*

In vremea aceasta, d-șoara Aglae Simici, subțire și smeadă, care trecuse dincoace la brațul lui Cândeanu, împărția mosafirilor ceaiu.

— *Vous prendrez un verre de thé, n'est-ce pas ?* întreba ea, cu acelaș surâs, pe fie-care, punând pe mesuțe paharele de ceaiu care împrăștiau un miros plăcut și fumegau în brățare late de argint.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Vorbĭam de Judic, urmă d-na Secaly, introducând în conversaţie pe noul venit şi încordându-şĭ toată puterea de gândire spre a se impune şi maĭ mult celor de faţă. Dacă Judic place la noĭ, e maĭ întâĭ, fiind-că-ĭ Franceză; *et.... vous savez....* cine-ĭ francez *a, de par sa naissance, pour ainsi dire, les privilèges de l'art.* Şicul francez, graţia, intonaţiunile limbeĭ, acea pronunţare *con amore* a cuvintelor lor pe scenă, *frisant, pour ainsi dire, le chant, en un mot,* tot ce aŭ eĭ ne face să fim când îĭ vedem... *comment dire ?.... gemütlich...* cum spune Neamţul... Judic apoĭ, e frumoasă; *et... vous savez....* a fi frumoasă pentru lumea noastră şi maĭ ales pentru tineriĭ noştri, — subliniă d-na Secaly, aruncând un zâmbet către bărbaţiĭ din salon — e, *pour ainsi dire,* a fi artistă. *Mais, à part cela, la Judic, on l'a dit, c'est la chanson faite femme, c'est-à-dire, tout ce qu'il y a de plus spontané, de plus vif, de plus électrique, de plus français en un mot;* ea zice... *avec cet air d'ingénuité ses couplets à double sens, que ça vous ravit... Et puis, ce parisianisme, ses toilettes, tout enfin...*

Vorbind, obrazul eĭ se înroşise puţin, o roşeaţă subţire, bolnăvicioasă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

O ușă din fund se deschise și intră în salon bătrânul Simicĭ, un om scurt și gros, îmbrăcat de sus și până jos într-un rând de haine sineliĭ, cu fruntea de un deget, cu capul tuns, cu barba rară și sură, și c-o sprinceană ridicată maĭ sus, semn că nu era în toate apele luĭ. El citise, un articol în «Foaea Săteanuluĭ,» intitulat „Despre viticultură“, pe care nu-l înțelesese de cât foarte târziŭ, crezând că era vorba în el de cultura vitelor.

«Viterinar, mormăise dânsul aruncând revista pe jos, cel ce caută vitele; viticultor cel ce caută viile! Na-ți-o frântă, că ți-am dres-o! Nu vezĭ și pe uliță cabazlâcurĭ de astea?!. O magazie de «apecultură», vinde miere!... O să vedem mâine alta de pânecultură... vânzând pepenĭ murați!...»

După ce salută din cap în dreapta și în stânga, și sărută mâna d-neĭ Secaly, el se duse și șopti ceva la urechea neveste-seĭ: o întreba de cheile de la pivniță. D-neĭ Simicĭ i se urcă sângele la cap; ea se întoarse către Aglae, luând o atitudine înfiptă.

— *Elles doivent être quelque part par là, cherche-les, ma chère, dans le petit buffet.*

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Simicĭ văzând-o «făcând mutre», ridică sprinceana şi mai sus, îĭ venise până în vârful limbeĭ un: «Mai salcâm, te rog, Madamo, cu fasoanele,» fraza cu care o întâmpina adeseorĭ când craŭ singurĭ şi când i se părea luĭ că-şĭ «ia nasul la purtare»; dar acum era lume şi se retrase cu vorba pe buze.

Cândeanu care-l privise cu un ochiŭ vesel, se duse sub un palmier, în colţul salonuluĭ şi vorbi ceva cu Ştroescu. Eĭ potriviră ceasul pentru o «maca monstră.»

D-na Secaly continuă a face deosebirĭ între limba franceză şi cea română, «care nu-ĭ făcută pentru teatru»; între Judic şi actriţele romînce' «*pauvres torchons qui font vraiment pitié*»; între teatrul francez şi cel român, «*spectacle de foire*»; între piesele franceze şi cele române, «*ennuyeuses, à vous faire dormir debout,*» intrând în amănunte de scenă, de mimică, de plastică, de dicţiune, — şi toate acestea, într-o limbă românească ceĭ izbi atenţia tânăruluĭ Gelea.

— *Oh! Madame, mais vous avez parfaitement raison,* ziseră în cor mai multe din damele prezente; *aussi y va-t-on si peu!*

D-na Hagi Dancu, o Olteancă înţepată şi fără

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

simțul nuanțelor, zise vorbind lat și despărțind cuvintele silabă cu silabă.

— Ce să zic? Patriotismul meŭ nu merge până acolo, ca să aud și să văd mizeria de la teatru românesc. Auzĭ, să mă morfondez eŭ noaptea întreagă pentru că e teatru românesc !..

— Cred bine, doamnă, *moi aussi je déteste ce patriotisme de clocher*, aprobă d-na Secaly ; *j'aime l'art pour l'art*.

Și dânsa explică cum înțelege ea teatrul și pentru ce se duce la teatrul francez.

Profesorul Nestor o asculta și se mira, în gândul luĭ, de pretențiile femeeĭ acesteia, care pronunța formule estetice, despre a căror însemnătate nicĭ nu bănuia măcar și care înșira pospaiurile ce culesese prin cărțĭ ușoare și prin reviste, cu aerul cel maĭ neturburat și maĭ impunător. Ea înțelese gândul luĭ.

— *Monsieur Nestor* e de sigur de altă opinie, zise dânsa, arătându-se oare-cum încântată că un «Ostrogot pedant nu e de acord cu ideile eĭ».

Profesorul Nestor tăcea surâzând încet și lăsându-și capul într-o parte. In mintea sa însă, se luminase amintirile despre piesele patriotice

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ale clasicismului. Teatrul lui Dionysos, Eschyl și Sophocle, cu năzuințele lor de a face cetățeni din spectatori; Polyeucte al lui Corneille, Athalie și Esther ale lui Racine; observările lui Napoleon în *Mémorial de S-te Hélène* asupra tragediei lui Corneille; Siegfrid al lui Wagner și altele, năvăliră din toate părțile în mintea lui, limpezi și cu totul protivnice celor spuse de d-na Secaly.

Necunoscând bine părerile și familia lui Gelea, dar, văzându-l tăcut și cu băgare de seamă, ea se întoarse către dânsul cu multă simpatie.

— Vrem să știm opinia nouluĭ nostru sosit, d-nul Gelea, de acolo de unde se ascunde ea..., din Turnul său de Ivoriu...

Gelea care voia să fie politicos, găsi o formulă de scăpare.

— In lumea idealului, de sigur doamnă, tot ce împiedecă sborul cugetului e un rău; și patriotismul, fiind un sentiment care ne face părtinitori în judecată față cu omenirea întreagă, e și el un rău.... Dar nu-i mai puțin adevărat că patriotismul ațință focul din inima noastră, și ne saltă în sus ca o pârghie în viață. In biblio-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

teci, pentru filosofi, el poate fi luat ca o stavilă la răspândirea ideilor de dreptate omenească, în viața reală însă, el e un factor puternic în păstrarea și propășirea raselor.

Tonul cu care Gelea spuse aceste cuvinte aduse o mică tăcere.

Dincolo, valțul încetase. Prin ușă, se vedeaŭ tinerii plimbându-se de-a lungul salonuluĭ, doĭ câte doĭ. Câteva perechĭ trecură în sală. O fată rătundă și roșie la obrajĭ intră dincoace în salonașul d-neĭ Simicĭ, făcându-șĭ vânt cu evantaiul și râzând în ochiĭ mă-seĭ, care îĭ îndreptă funta de la gât și-ĭ netezi cu mâna tâmplele. Ștergându-și cu batista colțurile gurii, ea sbură ușoară înapoĭ, căcĭ orchestra da semnalul cadrilului.

Un servitor stângaciŭ umbla și se opria cu tava de înghețată pe dinaintea fiecăruia, privind cu ochiĭ drept într'însa.

D-rul Maurescu care nu găsise pe cine căuta și pe care discuția asupra teatrului românesc nu-l interesa de loc, profită de tăcere.

— Regret din suflet, *mesdames et messieurs*, zise el sculându-se cu mâinile în buzunare și lungind cuvintele ca și când ar fi spus lucrurĭ

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

mari de tot, regret din suflet că sunt nevoit să părăsesc o atât de instructivă conversațiune și o atât de distinsă societate, dar am un caz grav, literalmente, grav, un consult la cinci și jumătate preciz..., și știți..., confrații mei sunt impituaiabili.

El sbârnâi pe nas, c'o intonație franțuzească, silaba nazală din «confrați», descrise o curbă cu mâna drept salut la toți, sărută mâna gazdei și eși foarte serios cu o mână tot în buzunar.

— *Toujours pressé M-r le Docteur....*, zise d-na Simici, îndată ce dispăru d-rul Maurescu.

— *Manière de poser*, zâmbi d-na Secaly, atinsă puțin de cuvintele lui: «conversație instructivă». Apoi întorcând capul către Eloiza Măgură și Cândeanu, cu glasul pe jumătate și c'o ușoară nuanță de displăcere:

— *Il a toujours ses mains dans ses poches!....*

Cândeanu replică pe același ton încet:

— *C'est pas distingué, j'en conviens, madame; mais je le préfère comme ça; ici au moins, il les a dans ses poches; mais, chez lui, il les a dans les poches des autres!....*

— A plecat fiind-că nu era aici clienta cu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

părul creț... răspică cuvintele d-na Hagi Dancu făcând aluzie la o doamnă cu care se știa că are el legături intime.

— A! Se zice că a rupt totul cu el, acum o săptămână, în urma unor mezavanturi dezagreabile, informă tot cu glasul pe jumătate și d-na Simici.

— *Vous y êtes vous aussi?....* reluă Cândeanu râzând din nou și sorbind în picioare din ceașca cu ceaiu. S'a dus a doua zi pentru a reclama la Parchet, atât contra ei, cât și contra bărbatului ei... Să ve o spue amicul Pascu. E picantă istoria...

D-na Măgură țintì ochii mari asupra lui Pascu; apoi ungându-și buzele cu limba ca să pară fragede :

— *De grâce, mettez-nous au courant, je vous en prie, cher Monsieur !*

— *C'est simple comme deux et deux....*, căci patru sunt, personagele comediei, zise Pascu, atârnându-și o mână în buzunarul vestei și vârându-și monoclu în ochiu cu importanța unui revelator de mistere. O numită doamnă Ireasca, cunoscută... *au régiment comme qui dirait*, a invitat acum câteva seri la ceaiu pe d-nul Mau-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

rescu, spunându-ĭ că bărbatu-său, inspector al societăţiĭ de asigurare «Fraterna», e dus în provincie. Or, pe când oaspele se găsia cât se poate maĭ bine cu amfitrioana, spre 12 ore din noapte, iată că se arată la uşa cu geamurĭ a salonaşuluĭ în care eraŭ, un servitor bătrân cu părul vâlvoiŭ, un om de încredere, *comme qui dirait*, al luĭ Irescu, care, nicĭ maĭ mult nicĭ maĭ puţin, începe să strige cât îĭ lua gura că nu-ĭ va lăsa să iasă de acolo de cât morţĭ... Şi după ce făcu să lucească oţelul unuĭ revolver pe dinaintea ochilor perechiĭ sentimentale, se puse în uşa antreuluĭ ca să aştepte venirea stăpânuluĭ său, care trebuia să sosească cu trenul de 6 ore dimineaţa. D-na Irescu leşină de două orĭ... Maurescu, alb ca varul, bolborosia cuvinte *sans suite*..., uitând cu desăvârşire că e medic. *Bref*...., după două ore de scandal şi de purpaleurĭ între cocoană şi servitor, care făcuse spume la gură răcnind, interveni, *comme qui dirait*, o tranzacţie: 300 leĭ banĭ gata din buzunarul luĭ Maurescu, 100 din caseta cocoaneĭ, plus o poliţă de 1000 leĭ, semnată de Maurescu. Baniĭ daţĭ, tratatul de pace semnat, prizonierĭĭ fură liberaţĭ. Or, a doua zi, Maurescu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

află că Irescu nu părăsise Bucureștiĭ în noaptea aceea; că răsvrătitul, Gheorghe servitorul, maĭ făcuse și altă dată pe păzitorul onoareĭ caseĭ luĭ Irescu, în aceleași condițiĭ; că însăși cocoana maĭ dăduse aceeași sută de leĭ ca să scape de amenințările luĭ. *Bref*, era o comedie, jucată de aceleași treĭ persoane, plus un figurant..... Mauresco, a căreĭ sgârcenie proverbială a făcut pe d-na Irescu să se gândească la stratageme de natura aceasta, spre a vedea coloarea banilor luĭ.....

— *Qu' est-ce que vous dites là? Pas posisble!* exclamă d-na Secaly.

Cele două domnișoare din salon, deși se prefăcuse că vorbise între ele, urmărise pe furiș naratia luĭ Pascu.

— *Mais c'est incroyable qu'une femme mariée...* urmă d-na Măgură, privind vârful botineĭ sale, *et qu' un Monsieur comme Mr. le Dr. Mauresco....*

— Pe mine, când mă întâlnește, nu îmĭ dá de cât două degete.... de economie, reluă Cândeanu, scuturându-șĭ cu mâna marginea haineĭ.

— *Vous parler potins, je me sauve,* zise d-na Secaly.

— Și sculându-se spăsită, îșĭ trase vălul sub

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

barbă, dădu mâna gazdeĭ, salută din cap pe Cândeanu și pe Pascu, și, c'o privire deosebită luĭ Gelea :

— *Vous saves, Monsieur que je suis chez moĭ tous les vendredis, et que nous nous plaisons beaucoup dans la société des jeunes gens distinguées comme vous....*, sfârși ea dându-ĭ mâna și eșind urmată de d-na Măgură.

Pe scară, o întâlni inginerul Pătulescu, fiul unuĭ blănar din Călărași, care, fiind că trăise patru anĭ la Paris, în școala centrală, nu numaĭ că vorbĭa franțuzește pretutindenĭ, la biuroŭ, la birt, la bărbier, dar apoĭ schimonosĭa și limba română cu intonațiĭ franțuzeștĭ. El o întrebă de bărbatul eĭ, d. Secaly.

— *A la Chambre, Monsieur, du matin au soir... avec ses lois et ses projets de lois... vous saves: il est tout au pays.*

— *Elle est charmante Madame Secaly; je l'aime beaucoup*, zise d-na Simicĭ celor rămașĭ, voind să arate că-și iubește cunoștințele.

— Are bună memorie..... adăugă zâmbind Pascu, cu înțelesul că adică poate învăța pe din afară din cărțĭ.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— *Elle ìit, évidemment, beaucoup*, întări Cândeanu gătindu-se să plece.

— Gelea, după invitația gazdei, trecu câteva minute în salonul de dans, unde făcu cunoștința câtorva domnișoare.

D-na Simică care sunase de două ori ca să vie cineva să ia paharele, intră în sala din fund și chemă din gură un servitor fără să-i răspundă nimeni.

— Ați asurzit cu toții? Ei, comedia dracului! strigă dânsa supărată și lăsând să răsune în urma ei sala goală.

In momentul acela se arătă în prag d-na Olga Lari, «la belle Olga», cum îi ziceau Bucureștenii, o văduvă nostimă și renumită prin viața-i timpurie. In foșnetul mătăsos al rochiei, dânsa înaintă, dreaptă, spre gazdă, fără să se legene de loc pe șolduri; o salută, schimbând, în picioare, câteva cuvinte amabile, dete mâna la alte dame, pe care le recunoscu una câte una în jurul său, se înclină puțin către domni și se așeză c'o mișcare grațioasă pe canapeaua din fața d-nei Simică.

Gelea, care-i fu prezentat când se întoarse de dincolo, observă profilul ei corect și linia

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

unduloasă a trupului ei, și-și aminti c'o văzuse în lojă la Ateneu: dânsa era, în adevăr, cameea pe care o admirase la concertul simfonic. Câteva mișcări ale ei din care se desprindea un foc de viață ascunsă, un nedeslușit farmec sensual, atrase din nou privirile lui.

De la început, el băgă de seamă puterea de subjugare ce împrăștia frumusețea ei, neatinsă încă de cei trei-zeci și șease de ani ai vârstei, mâinile-i subțiri, cu vine delicate albastre, și mai ales trăsăturile obrazului, pe care flutura ceva ușor, ca o undă voluptoasă nesimțită, ca un parfum amețitor.

După câteva întrebări și răspunsuri, în care ea privise mai bine pe Gelea, Olga îi adresă surâzând, cuvântul:

— Doriam să vă cunosc de mai mult timp, d-nule Gelea, din nume am avut plăcerea să vă cunosc încă de când erați în străinătate. Aveți în București camarazi de școală, care vorbesc cu admirație de talentul dv. Trebue să mulțumesc d-nei Simici că mi-a procurat ocazia să vă cunosc personal.

Și sfârșind fraza, ea privi în jos, învârtind un

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

inel de la mâna stângă. In poziția aceea i se vedea și mai bine profilul său frumos.

Gândindu-se la amicii cu care ea ar fi putut vorbi despre dânsul, Gelea o întrebă aproape fără să-și dea bine seama:

— Sunteți iubitoare de artă, doamnă?

— O, da, atât pe cât pot să o simț.., adăogă ea cu un aer de regret sincer care o înfrumusețea și mai mult.

—Atâta... cât puteți simți, e destul pentru d-v.

— Cum, numai pentru mine? grăbi ea întrebarea, crezând a afla ceva personal despre dânsa.

— Pentru sexul d-v., voiam să zic, a căruĭ simțire ni e superioară nouă bărbaților.

— E adevărat că eŭ privesc cu plăcere o pictură frumoasă; ascult cu aceeași plăcere, poate, o bucată de muzică frnmoasă... dar n'aș putea să explic cuiva, ce găsesc în lucrurile acestea, adică ce anume le face să-mĭ fie plăcute.....

— Da, e tocmaĭ ceea ce spuneațĭ... E o fericire, adesecrĭ, în viață de a simți ceva fără să-ți explicĭ lucrul în sine. Pătrunderea înăuntrul lucrurilor, anatomia lor, a omorît multe

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

iluziĭ și a pus cruce la căpătâiul multor fericiri omenești....

Ea privia spre mâna eĭ din poală și lăsa să i se vadă din nouŭ gingășia liniilor din obraz, părul-ĭ auriŭ și subțire, ca un nor bătut de soare, nasul delicat și gura mică.

Gelea se simția din ce în ce maĭ atras, maĭ biruit de frumusețea eĭ. De mult timp, nu i se întâmplase să întâlnească o femeie cu atâta putere de seducere. I se părea c'o visase în înfierbântatele luĭ nopți de adolescent, că o auzise undeva, pe la opt-spre-zece anĭ aĭ vârsteĭ, când îĭ dădea fiorĭ orice corp frumos de femeie, într'atât înfățișarea eĭ, vorbele eĭ, gesturile eĭ, aveaŭ un farmec deosebit asupra luĭ.

Fără să fi fost prea instruită, ea citise multe cărțĭ franțuzești, maĭ ales romane; știa pe autoriĭ contimporanĭ renumiți; vorbia de Zolla, de Bourget, de Guy de Maupassant, ca o ființă ce cunoaște și distinge lucrurile și sufletele omenești. Despre muzică și compozitoriĭ cu nume, de asemenea. Și ușurința cu care atingea toate celea, făcea pe cine o auzia, întâia oară, să creadă că e în adevăr, o minte cu totul aleasă. Știind că Gelea era artist și amator de muzică în

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

acelaș timp, continuă a vorbi de arte cu o nuanță de afectație care totuși o prindea.

— Pasiunea mea, dacă e pasiune, — e peisagiul, zise dânsa după o mică tăcere și așezându-și cu mâna stângă foile rochieĭ. Sunt peisagiĭ pe care le ador, le simt în toată frumusețea lor, în toate misterele lor... In muzică, din potrivă, mai ales în cea clasică, mă pierd ca într'un labirint; am impresia că trec noaptea printr'un palat în întuneric... Maĭ târziŭ, când o aud de a doua, de a treia oară, încep a zări în jurul meŭ, ca și cum s'ar lumina de ziuă, deosibesc liniile marĭ, colorile bătătoare la ochĭ, lucrurile care strălucesc.....

— Trebue să aibă cineva multă imaginație ca d-v., întoarse capul d-na Simicĭ, spre a găsi toate acestea în o bucată de muzică.

Nestor care privĭa și el pe d-na Lari cu zâmbetu-ĭ pe buze, adăugă la idcea eĭ.

— S'ar părea din ceeace spuneți, că nu fără cuvânt s'a zis că muzica e o arhitectură de sunete,—cum s'a zis, de altfel, că și arhitectura e o muzică de liniĭ....

— Un neamț..., complectă Gelea zâmbind; eĭ sunt ceĭ maĭ tarĭ în transpunerĭ de felul acesta

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

care sunt frumoase adeseorĭ.... dar care nu pot fi adevărate, de oare ce artele nu se pot confunda unele cu altele, ci numai se ating și-și pătrund marginile între ele, cum se alipesc și se străbat în parte colorile curcubeului...

— De data asta, germanul a fost fericit, în transpunerea luĭ, urmă Nestor, crezându-se atins ca fost elev al școaleĭ germane; căcĭ, dacă mă gândesc bine, eŭ întrevăd chiar felul arhitecturiĭ, stilul eĭ, în unele bucățĭ de muzică: In *Faust* al luĭ Gounod, spre exemplu, văd un castel medieval; în doina românească, văd casa noastră de țară, tristă și simplă, etcetera.

La cuvintele luĭ Nestor «castel medieval», d-na Lari avu o mișcare în față ce-ĭ desveli sufletu-ĭ romantic, în care plutĭa ceva ca o veciĭnică părere de răŭ că inima eĭ nu fusese încă înțeleasă în viață, că nimenĭ n-o iubise așa cum își închipuise ea iubirea medievală.

— La urma urmeĭ, toate artele sunt arhitecturĭ saŭ muzicĭ, reluă Gelea. — Asta o adeverește dantul, care e o linie de unire între ele. Achitectura, pictura, sculptura sunt maĭ mult saŭ maĭ puțin danțurĭ imobilizate, de oare ce toate nu-s de cât atitudinĭ, iar atitudinile pre-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

supun un ritm în ele, o muzică ascunsă. O bucată de muzică te duce cu mintea la un sentiment de triumf, dacă e un imn, spre pildă, la un sentiment de compătimire, dacă e o bucată dureroasă, la un sentiment de bucurie, dacă e veselă. La aceste sentimente se unesc mișcările și gesturile noastre care sunt atitudini de danț,.., de pictură, de sculptură, adică muzică cristalizată. Orice muzică are în ea un gest, o mișcare virtuală. Și danțul, cel întâi, și pictura și sculptura, mai apoi, nu-s decât muzică transpusă, cristalizată, eternizată, sunt întrupări armonioase ale unor mișcări oprite în loc, care presupun subt ele muzică. Un «jet-d'eau», aruncând picăturile de apă în sus, dă foarte bine imaginea: picăturile care se duc sunt muzica, forma ce o alcătuesc ele e danț, văzută de aproape, iar de departe e pictură, sculptură, arhitectură... De altfel, cum ele sunt muzică, sunt și literatură. Căci arhitectura, pictura, sculptura, danțul sunt, în adevăr, literatură plastificată.... Sufletul, caracterul, expresia unei lucrări de artă plastică sunt literatură. Cine se oprește la materia propriu zisă, acela nu-i artist. Simpla întocmire materială, simpla reproducere a

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

naturii, fără un fior omenesc, fără un sentiment secret, fără un vis, o iluzie, este arta meșteșugarilor ordinari, nu a adevăraților artiști... Iar cele cu fior omenesc, cu visuri și iluzii, aŭ în ele literatură....

D-na Hagi-Dancu se ridică în sus: o apucase nervii ascultând «pologloghia asta».

D-na Lari păru dimpotrivă încântată de teoria, poate cam confuză, a lui Gelea. Damele celelalte se mulțămiră a fi înțeles despre ce-i vorba. In urmă, ele luară o altă conversație asupra căsătoriei uneĭ d-șoare Alberti căreia i se opuneaŭ părinții și pe care ea îĭ amenințase cu fuga.

D-na Simicĭ susținea că un copil nu poate să treacă peste voința părinților cu nicĭ un preț.

Pascu era de părerea că, de oarece fata are să-și iubească bărbatul, prin urmare, alegerea trebue făcută de ea. Una din damele șterse, cu o umbră de musteață pe buză și care tăcuse tot timpul, găsi momentul de a spune și ea un cuvânt înpăciuitor.

— Eŭ cred, d-nă, zise dânsa, că fetele trebue să asculte și pe părinții lor, dar să-și asculte și inima....

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Pascu privi în jos; ceilalți afirmară clătinând din cap.

Cadrilul de alături intră în salon și trecu mai departe în alte camere. In capul lanțului, era «Guță» Davidoglu, care își alinta astfel singur numele pe cărțile de vizită și care avea multă cătare la fete pentru glumele lui, fiind pururea de «bonne humeur». Perechile cadrilului rădeau, vorbiau, sburau prin salon și Guță se auzia strigând neobosit: «Tournez, le bras aux dames... faites la révérence....»

— Nimic nu se pierde în natură, zise mușcător Pascu; tot e bun la ceva și «Baronul»: conduce bine cadrilul... cum... imitează perfectamente semnătura mă-sei... A fost și el chemat săptămâna trecută la Parchet... Dar, deși e recidivă, o să se facă lucrurile mușama, plătește mă-sa... adăugă procurorul sculându-se, sărutând mâna doamnei Simici și cșind.

Pour un magistrat, il est un peu indiscret ce monsieur, zise mirată d-na Lari.

— *Oh! s'il n'était que ça*, adăogă repede și dând din cap și din mână d-na Simici.

Și, plecându se la urechea d-nei Micleanu, o damă în negru, care intrase odată cu cadri-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

lul, şopti câteva cuvinte neauzite. Şoapta fu acoperită de foşnetul rochieĭ uneĭ persoane scurte şi c'o nuanţă de ridicul din Coana Chiriţa în îmbrăcăminte, care, intrând în cameră, aruncă un fel de răceală pe feţele celor din înăuntru.

D-na Simicĭ se sili să zâmbească.

— Bonjour, Madame, zise ea..... domnul..... soţul d-voastră?

— Da, doamnă.... bine.... cu afacerile, răspunse dama scurtă şi grasă.

Domnul Milodor, soţul de care se vorbia, era un fost droghist. El îşĭ câştigase acum o avere bunişoară şi făcea pe rentierul. Ambiţia d-neĭ Milodor era de a fi «mondenă», de a face vizite, de a primi Duminica la ea şi de a se vedea pomenită printre lumea «high-life». Câte nu îndura ea ca să-şĭ îndeplinească ambiţia aceasta?! Căcĭ sociotatea, unde izbutia cu orĭce preţ să pătrundă, o privĭa de sus, abia îĭ întorcea câte o vizită de politeţe şi apoĭ o lăsa în părăsire cu anĭĭ.

Indată după dânsa, se arătă pe prag o altă damă blondă, îmbrăcată în roş şi împrăştiind în jurul eĭ un freamăt de mătase, un parfum

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

îmbătător, o strălucire de giuvaeruri mari și frumoase: D-na Piciu, «maioreasa», cum îi zicea lumea, nevasta unui maior de infanterie, și care trăia într-un lux nesocotit, izvorul căruia era peste drum de casa unde sta, la un moștenitor bogat. Pascu o trecea chiar în «duzina liber-schimbistelor» care făceaŭ vizite «Mamichii» din Dealul Mitropoliei....

D-na Simici o luă de mână și-i făcu loc alături cu ea. Olga reluă vorba cu Gelea care rămase un moment gânditor.

D-na Hagi Dancu întrebă mai în secret pe damele din jurul său:

Aŭi auzit ce a suferit *cette pauvre madame Christeano* ?... A luat.... o prea mare cantitate... și e, *pauvre femme !... à deux doigts de la mrot...*

— Gelea aruncă o ureche distrată la cele ce spunea ea.

— Cu lucrurile astea nu se glumește, urmă dânsa rar; trebue multă băgare de seamă... *Il y va de la vie...* Înțelg că nu suntem venite pe lume ca să facem numaĭ copiĭ.... *mais enfin, il faut être prudente,* când eștĭ redusă la astfel de *moyens...* Ah! ce să zic?

La cuvintele acestea, Gelea nu putu să-și

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ascundă o mișcare de neplăcere. D-na Lari, absorbită de vorba-i, părea că nu aude nimic.

Când ea sfârși, el se sculă și plecă, închinându-se și dând mâna gazdei și d-nei Lari, care îl privi lung spunându-i atât de multe lucruri în cuvintele : «la-revedere !»...

Gelea depărtându-se, Olga simți că rămâsese singură. Schimbă încă două-trei întrebări cu damele de lângă dânsa, promise d-nei Simici de a mai veni și ei surâzând ușor tuturora.

Salonul acesta impresionase, neapărat, rău pe Gelea și se hotărî a-l părăsi mai târziu.

Din toate femeile cunoscute acolo, el se simți urmărit de farmecul d-nei Lari. Scurta convorbire avută cu dânsa îi făcuse o plăcere deosebită. Inzestrată cu o mare putere de a captiva, dându-și aerul unei ființi iubitoare de lucruri și sentimente mari, vorbind frumos și cuminte, cu gesturi și mișcări grațioase, ea-i împrospătă în minte icoana femeilor pasionate din alte timpuri. Sufletul lui, pătimaș de frumos, fu subjugat de ea. Mai târziu însă, prevenit de amici și cunoștințele sale în privința ei

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

căutase s'o îndepărteze din gând, cu toate că adeseorĭ amintirea-ĭ era furată de frumusețea eĭ.

Sunt unele femeĭ, care turbură sufletul bărbaților, îĭ atrag cu putere fiind alăturĭ de eĭ, dar le inspiră neîncredere fiind departe. D-na Lari era din aceste femeĭ pentru Gelea.

In seara când ea cunoscu pe Gelea, găsi, întorcându-se la dânsa acasă, toate din jurul sĕŭ maĭ plăcute ca altădată: mobilele maĭ de gust, lumina lămpilor maĭ dulce, ecoul camerelor maĭ armonios, servitoriĭ maĭ cu băgare de seamă, prânzul maĭ bun, florile ce-l împodobiaŭ maĭ frumoase și maĭ mirositoare. Când se desbrăcă să se culce, trupul eĭ, văzut în oglindă, îĭ păru maĭ tânăr, maĭ parfumat, și, ca o dovadă de mulțămire, plecă încet gura pe unul din brațele-ĭ ce eșiaŭ albe-trandafirieĭ din dantelele cămășiĭ, și depuse un sărutat, mișcată ca și când ar fi sărutat-o altcineva. Pânzele așternutuluĭ sĕŭ avură ceva maĭ mângâios la atingere; capu-ĭ cu părul despletit, îĭ păru un cap de copil, în oglinda din fața patuluĭ; presimți somnul maĭ dulce, închise ochiĭ și adormi aproape râzând.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Dimineața, un șivoiŭ de lumină se revărsă pe fereastră și auri pernele și capul eĭ. În oglinda din față, razele soareluĭ îĭ alcătuiaŭ o coroană de aur. Capătul pernelor de mătase albastră și panglicele de la ele aruncaŭ punte azuriĭ pe lângă părul eĭ, care părea și maĭ blond în soare. Un parfum de tinerețe se desfăcea de pe brațele eĭ goale, aduse sub cap și de pe sânu-ĭ deschis; se simți bine, mulțămită de ea însăși, ar fi voit ca minutele acelea să dureze vecĭnic.

«Eștĭ încă tânără», râse ea cu dragoste chipuluĭ din oglindă, și gândul eĭ scăpătă în graiŭ șoptit,—atât voia să s-audă pe ea însăși.—«Părul e maĭ bogat și maĭ frumos de cât la douăzecĭ de anĭ»... Și dânsa aduse o parte din șuvițele eĭ ca o eșarpă lată și moale pe gâtu-ĭ alb, șoptind din noŭ: «Eștĭ încă tânără». Apoĭ, fără să-șĭ dea seama, ea se bătu peste gură, pentru a-șĭ imputa copilăriile acestea, și sună servitoarea.

— Baea Coniței e gata, zise servitoarea, după ce-ĭ sărută mâna și punând în paharul de pe masa de noapte câțĭva trandafirĭ galbenĭ.

«De ce tocmaĭ galbenĭ?...»

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Olga se coborî ușor din pat, luă în picioare pantofiî de atlaz alb, se înveli într-o haină moale cu dantele, care o acoperea toată, și trecu în camera de bae.

Când intră în apă, un fior dulce îi străbătu trupul; ea se lăsă încet pe spate, închise ochiî și rămase nemișcată câteva minute, în unda limpede și căldișoară. In urmă, deschise ochiî și privi peretele de faianță din față. Era gol. Totuși, printre patratele albastre de pe el, se înfiripă ca din senin un cap cu cărarea dreaptă: era Gelea. «Ce privire pătrunzătoare la el», șopti dânsa, «pe care n-o poți răbda în delung, căcî te arde! Ce sănătate și ce tinerețe în ființa luĭ! Și cât de cu putere pare a iubi ce iubește.... arta luĭ!...»

Apa luneca după umeriî eĭ ca după o marmură lucitoare. Olga își aduse brațele la sân ridicând puțin marginea apeĭ deasupra sânuluĭ și dându-și astfel un fior plăcut ca o mângâere sub piele, ca niște buze ce ar fi atins-o, fiind cu ochiî închiși.

Se ridică dreaptă, se înfășură cu pânza de olandă de lângă ea, și stătu culcată câtva timp pe canapea. Apoĭ, se sculă, lăsă să cadă jos

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

pânza ce-o înfășura și rămase ca o statuă, cu formele pline, cu sânul rătund ca de fată, cu pielea strălucitoare de un alb sidefiu, cu brațele pe șolduri. Se privi iar în oglindă și se văzu întreagă, atât de frumoasă, că zâmbi de mulțămire. Se îmbrăcă încet, se pieptănă mai lung, încercând să-și schimbe în două trei feluri pieptănătura; luă o rochie nouă, nepipăită încă și trecu în biuroul ei, unde desfăcu două gazete proaspete și le aruncă numai de-cât. Sub rochia moale de flanelă, corpul ei părea că respiră o răcoare plăcută prin toți porii. Se uită puțin printre cărți, luă câteva din ele și le așeză pe mesuța cea mică din fața canapelei; scoase din sertar un album, în care erau autografele oamenilor ce-o interesase, trecu la oglinda din vestibul, unde se privi din nou, de sus și până jos, își pipăi încă părul pe tâmple și sună, așezându-se într-un scaun legănător. În casa ei, Olga se găsîa atât de bine, mai bine, decât ori unde. De jur împrejur, erau fantaziile ei, amintirile ei, viața ei. Afară, bătea un vânt de primăvară, ridicând praful în sus și dând stradei un aer de pustietate. Înăuntru, părea cu atât mai bine, cu atât mai frumos.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Ea se sculă și privi la rarii trecători de pe calea Victoriei și orașul care părea o adevărată grădină cu arborii de curând înverziți. Cu toate neorânduelele și părțile-i urâte, Capitala țării îi era dragă. Servitoarea intră și aștepta.

— A sunat Conița, întrebă ea apropiindu-se? Olga se întoarse de la fereastră și-i spuse ce avea de făcut în ziua aceea.

— După masă, nu sunt acasă pentru nimeni, afară, dacă se anunță .. domnul... Gelea... Poate să nu vină, dar dacă vine,.. îl primești...

Ea nu era sigură de vizita lui și de aceea lua măsuri să nu pară că s'a înșelat în așteptarea ei.

Spre sară, vântul se liniști, și cel din urmă ceas al zilei avea frumusețea rarelor noastre seri de primăvară.

In vasele de flori de pe mese, atârnau trandafiri. Mirosul lor se amesteca cu parfumul stropit de ea în aer. Minutele treceau acum mai cu anevoe. O undă de tristețe se ridică în sufletul ei. Își plecă ochii asupra mâinelor, văzu pe degetul de la mâna stângă cele două verigi de logodnă ale căsătoriei sale dintâi. Scoase pe una și-o puse încet într-un sertar.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

In gândul ei, se deschise ca o fereastră asupra viitorului depărtat, care i se arătă trist. Se văzu singură, uitată de prieteni de lume... Visul ei, mângâiat ani întregi, de a avea un copil pe care să-l adoare, vis pururi viu într-însa, reapăru. Cătarea-i deveni dulce, desmierdătoare ca în fața unui copil al ei. Cum l-ar crește dânsa, cât l-ar iubi, și de ce ușurare sufletească i-ar fi el la bătrânețe! Un fior rece trecu prin corpul ei la ideea bătrâneții; își lăsă capul pe spate, rezemându-l de fotoliu, închise ochii și puse mâinile de-asupra lor. Apoi, de odată, se sculă în picioare, privi în juru-i oprindu-și ochii din nou asupra ceasorniculuĭ care arăta șapte fără cinci. Ea zâmbi, sufletul ei plângea însă, gemea, apăsat de-o suferință pe care vrea s-o înăbușe.

«La revedere» a zis el cri!... La revedere, în limba unui om tânăr, înseamnă: pe mâine,... Gândul său se înșelă încă un minut cu ideea că poate va veni, că va avea norocul să-l vadă astăzi chiar, că-i va vorbi o jumătate de oră cel puțin, că-i va contempla fața lui tânără, că-i va auzi glasul armonios. I se păru că-i atinge mâinile, că-i dă una din mâinile ei s-o

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

sărute la intrare, că-i simte buzele calde pe ea. Apoi, își scutură puțin capul frumos, ca și cum ar fi voit să alunge o iluzie ce-o urmărîa în deșert și se gândi că poate va fi fost împiedicat de ceva în ziua aceea, că va fi suferind chiar din pricina asta; și inima sa bună îl ertă și-i făgădui că-l va aștepta a doua zi.

La șapte și jumătate, ea sună servitoarea— o femeie care iubîa pe stăpână-sa și o credea ca pe ființa cea mai desăvârșită din lume, cea mai frumoasă, cea mai bună. Văzând-o gânditoare, ea o sluji la masă cu o îngrijire deosebită, apropiindu-i toate încet sub mână și privind-o lung, ca pe un copil bolnav. Noaptea. Olga fu din nou neliniștită, turburată, simțîa umblându-i pe sub tâmple ca o flacără. Abia în ziuă putu adormi și avu somnul cu întreruperi. Visă că i se scufundă pământul sub picioare și că trupul ei se împrăștia în bucăți. Voi să fugă și se trezi din somn cu inima bătându-i, cu respirația ca oprită, și nu mai adormi de loc.

Trei zile ea aștepta în zădar pe Gelea.

Fire alcătuită din patimă mai mult decât din gândire, din închipuire mai mult decât din

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

judecată, aprinsă zilnic de romane senzuale și fantastice și atițată de viața care o ducea, ca și de averea-i care îi dedea putința de a-și împlini toate dorințele: aceste trei zile îi părură trei ani.

Intr-o după amiazi, Gelea o întâlni pe Calea Victoriei în echipajul ei, lucind ca oglinda, și o salută. Ea îi răspunse cu un surâs sub care se încercă să-și ascundă rana sufletului. Văzută din depărtare, Olga era și mai frumoasă, și mai fermecătoare. Trăsura mergea spre Șosea. Inaintea și în urma ei, un lanț de alte trăsuri de casă, unele mai curate decât altele, trase de cai încordați, strălucitori, cei mai mulți negri, și îndreptându-se toate în aceeași parte. Doamnele dintr'însele, unele, cucoane mari în trăsuri mai mici, altele, cucoane mici în trăsuri mai mari; cele dintâi, senine și gătite, cu pălării ușoare și cu flori la piept; cele din urmă, exagerate și pline de ele însele că pot și dânsele să fie alături cu cele dintâi, răspundeau cu toatele zâmbind încet celor ce le salutau de pe trotuare, și treceau fericite. Ici, colea, câte una mâna singură caii, în cabriolete; două sau trei erau călări, mergând la pas

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

pe pavagiul stradeĭ și mângâind gâtul cailor.. In muscalĭ, sburând ca vântul, tinerĭ cu părul lucitor și cu cărările până dinapoĭ, femeĭ galante în rochiĭ bătătoare la ochĭ, cu priviri pline de făgăduinți, doritoare de a vedea și maĭ ales de a fi văzute. Pe de o parte și pe de alta a căieĭ Victorieĭ, umblând pe jos, familiĭ de mărginași, băcți de prin prăvălii, servitori și servitoare, ținându-se de mână, și alcătuind valurile a două ape curgătoare ce se revărsaŭ asupra Șoseleĭ. Era o duminică frumoasă, și era prima zi de curse.

Trecând, d-na Lari crezu că Gelea va veni după dânsa la Șosea, că îl va zări printre trăsurile ce se îngrămădiaŭ în patru rânduri mișcând încet, saŭ printre mulțimea ce furnica pe aleele de pe delăturĭ; că-ĭ va recunoaște dintre toți talia-ĭ naltă, pasul deosebit, salutul, în care era un respect atât de cei pe care îĭ salută cât și de el însuși; că va veni poate la aripa trăsuriĭ eĭ, că-și vor vorbi împreună. Olga îĭ simți mersul, îĭ auzi vorba, îĭ dădu câteva răspunsurĭ în minte: el nu veni însă.

Dar dacă el nu veni, Olga, cu starea ascu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ţită a nervilor ei, auzi, s-ar putea zice, gândul lui.

Văzând-o trecând, cu un văl de tristeţe pe obraz şi dând încet şi dulce din cap la scoaterea pălăriei lui, Gelea îşi impută în adevăr că nu se dusese s-o vadă :

«Se temea el de sine însuşi? nu mai era stăpân pe dânsul? nu mai înţelegea cerinţile politeţii? O femee tânără încă, frumoasă, avută, văduvă, gândi el, e firesc să facă ce vrea şi ce-i place».

Şi nu mai departe decât a doua zi, Gelea îi făcu prima sa vizită. Ea locuia pe Calea Victoriei, în vechea casă părintească, cu două rânduri şi cu o grădină mare în fundul curţii. Rândul de sus—alcătuit din trei saloane care dădeau unul într-altul, şi unde te uitai până în fund prin uşi mari zugrăvite pe fond azuriu—era îmbrăcat cu mobile moderne din care unele cu pretenţii artistice. Pereţii salonului din mijloc, în care ducea scara, erau cu mătase galbenă, înflorată, pe care atârnau de sus în cadre negre, câteva peisaje de pictori străini. In salonaşul din dreapta, camera ei intimă, pereţii erau în mătase verde; pe jos, covoare de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Persia; pe polițĭ sculptate, maĭ multe vase; scaune ușoare, colorate, câteva stofe prețioase și brodării subțiri.

In salonul din stânga, tapetat cu roș, era biuroul eĭ; o mică bibliotecă de abanos; pe un perete, o tapiserie veche, pe care se vedea o scenă de dragoste între un cavaler și o castelană lângă o balustradă, și câteva copiĭ după Watteau, în cadre vechĭ, înfățișând danțurĭ sub arborĭ uriașĭ; prin colțurĭ, lămpĭ micĭ acoperite cu mătăsurĭ și hârtiĭ colorate, care dedeaŭ luminiĭ ceva misterios; pe mese, albume și cărțĭ împodobite cu miniaturĭ; pe parchet, micĭ covoare de Bukara în colorĭ stinse și armonizate.

Toate acestea le luase anul trecut din Paris, când își reparase casa, după gustul unuĭ nepot al eĭ, tânărul Vispeanu, fiul ministruluĭ de domeniĭ, un iubitor de artă modernă și care trăia în Franța.

Olga, fusese măritată, maĭ întâĭ, cu un om bogat, grec de neam. El murise și îĭ lăsase toată averea, două saŭ treĭ milioane. Rudele bărbatuluĭ eĭ atacase testamentul în judecată, fără să-l poată anula. După patru anĭ de văduvie, ea se măritase de a doua oară cu unu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

din avocaţiĭ ce-ĭ apărase procesul de moştenire, un om harnic şi stăruitor, dar brutal din fire, cu care nu putu trăi decât puţin timp şi se despărţi. In prima eĭ căsătorie, trăise bine, afară de ceĭ din urmă doĭ anĭ, când boala bărbatuluĭ eĭ, paralizia generală, ĭĭ turburase zilele. Rămasă singură, cu inteligenţa şi averea eĭ, fu înconjurată de mulţĭ amicĭ şi cunoştinţe, dintre care unĭĭ eraŭ curtenitorĭĭ eĭ neobosiţĭ.

Mijlocie de statură şi nu prea subţire ca talie, dar potrivită în toate şi frumoasă, de o frumuseţe caldă şi ademenitoare—în care păru-ĭ galben şi moale şi ochiĭ săĭ albaştri împrăştiaŭ în jurul lor farmecul simpatieĭ într-un chip firesc, cum lunecă unda limpede din izvor — dreaptă şi uşoară şi maĭ totdeauna în picioare, având în mişcările eĭ secretul uneĭ armoniĭ desăvârşite, d-na Lari fusese şi era încă cea dintâi femee din Bucureştĭ ca frumuseţe şi eleganţă.

In ziua aceea, ea era îmbrăcată c-o rochie «tailleur» în floarea persiceĭ coapte, care-ĭ prindea talia minunat; purta un colan de mărgăritare ce-ĭ înconjura gâtul, alb şi rătund; cu piep-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

tănătura sus; cu câteva inele mari în degete, ale căror pietre făceaŭ ape în mişcări.

Când Gelca se apropiă, călcând pe covorul moale, ea păru că nu-l simte şi urmă încă un moment a întoarce paginile unuĭ album de pe un pupitru nalt în colţul salonuluĭ galben.

— Domnul Gelca! — exclamă ea încet ca surprinsă.... *Mieux vaut tard*....

Şi întinzându-ĭ mâna cu gingăşie, trase un fotoliŭ pentru el, lângă o masă mică din faţa canapeleĭ.

In camerele tăcute de alăturĭ, pe mobilele neatinse, pe care Gelca îşĭ plimba privirile, în toată atmosfera înconjurătoare a acesteĭ femeĭ, era ceva deosebit care îĭ plăcu.

Pe masa din faţa luĭ, două volume legate în scoarţe moĭ de marochin, prinse cu panglice violete. Pe cel de de-asupra, se citĭa titlul: «Enfant de volupté» de D'Annunzio.

— Aveţĭ atâtea lucrurĭ de gust.... atâta fantazie.... în casa d-v.!.... zise Gelea privind din noŭ în jurn-ĭ.

— Micĭ lucrurĭ, fără pretenţie, răspunse ea, ca şi când n'ar fi văzut nimic din cele ce o înconjuraŭ.... Ca să aibă cineva, în adevăr, un

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

interior mai deosebit, trebue să cheltuiască prea mult.... Am voit să cumpăr câteva tablouri originale din Paris, am voit să iaŭ câteva panouri japoneze la expoziția din 89, dar n'am putut să am nimic.... Gândul meŭ era să adun câte ceva mai de preț, și, în urmă, să invit în salonul meŭ, odată pe săptămână, lumea noastră inteligentă, oamenii de spirit, poeții, tinerii artiști—dacă vor fi fiind.... un fel de imitație după saloanele din Franța.... Dar, pentru o femee singură, e prea greŭ!...

— Cu toate astea, salonul cel mai vestit în veacul nostru a fost tocmai al uneĭ femeĭ singure, al prințeseĭ Matilda.

Și Gelea aminti, în câteva cuvinte, caracterul salonuluĭ eĭ, «le Ministère des Grâces», cum îl numise Sainte-Beuve, și oaspeții iluștri din el, între care, câteodată, venea și Napoleon III.

— A! e altceva... Știți că doriam să vă văd de mai multe zile..., schimbă ea vorba după un moment și privindu-l cu căutătura aceea în ochi cu care femeile arată deodată mai multe gânduri.

— Dorința d-v. îmi face onoare. Trebue să vă spun că și eŭ am dorit să viŭ să vă văd,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

și dacă n'am făcut-o, e că n'am putut... Am o lucrare abia începută.... prima mea încercare, căreia îi dau tot timpul....

Apoi, după o pauză.

— Ce aveți în albumul pe care îl priviați?

Ea se sculă, ușoară, și se îndreptă spre pupitru.

— Câteva reproduceri după lucrări clasice,.. colecția lui Anderson... D-v. trebue să le cunoașteți pe toate în originale.

Gelea se apropiă de album.

Ceasornicul de pe masă, cu un sunet dulce ca de aur, sună cinci ceasuri. Prin ferestrele colorate, pătrundea o lumină galbenă-verzue care da casei un aer tainic de biserică.

Olga deschise albumul, fără să zică nimic, frunzărindu-l încet cu mâinile-i albe și subțiri, și oprindu-se mai îndelung la unele portrete din veacul al XV-lea și XVI-lea, figuri palide și mari, reproduse admirabil.

— Pasiunea mea! zise dânsa în fața lui Carol I, Regele Angliei, de Van Dyck.

Gelea plecă capul spre a vedea mai bine felul reproducerii. Ea privi cărarea lui dreaptă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

și părul-i negru și tânăr. Plecat în jos, profilul lui era mai pronunțat și mai frumos.

— Ce eleganță în portretele lui Van Dyck! șopti dânsa, mutându-și cătarea pe lucrarea de dinaintea-i.

El aprobă din cap părerea ei și-o întări cu mai multe cuvinte din care se înțelese că, în adevăr, Van Dyck e pictorul eleganței, unde a întrecut chiar și pe maistrul său Rubens. Apoi, degetele ei, străvezii ca de ceară, întoarse rar alte câteva foi din album. Un parfum plăcut flutura în jurul său. Olga ridică ochii asupra lui Gelea, ochii ei atât de albaștri în minutul acela că păreau de azur: aveau în față «Înălțarea Maicei Domnului» de Tizian, pe care ea o pricepea mai puțin.

— Iată o lucrare de care se vorbește ca de o minune, și care mie îmi pare, cu toate astea, așa de *terre à terre*!... E mult mai frumoasă «Înălțarea» lui Murillo!...

— Mie îmi pare din potrivă... răspunse Gelea încet. Lucrarea lui Tizian e din cele mai ideale, în afară de alte însușiri care fac din ea poate cel dintâi cap-de-operă al lui, unul din cele dintâi din lume.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Și cum în ochiĭ eĭ era o nedumerire, o nedumerire frumoasă de copil ce dorește a învăța, el îi spuse încet, pe un ton prietenesc, ca și cum n'ar fi dorit să audă de la ea păreri greșite, că lucrarea luĭ Tizian este o sublimă apoteoză a Maiciĭ Domnuluĭ, în care e strânsă toată evlavia Evuluĭ de mijloc de către geniul extraordinar al unuĭ artist, și că în ea nu e de cât mișcare și avânt: până și trupurile pământeștĭ ale apostolilor, plinĭ de entusiasmul momentuluĭ, parcă vor să-și ieа sborul la cer! Cât e de frumoasă apoĭ, Maica Domnuluĭ în mijlocul grupuluĭ aerian de îngerĭ, ușorĭ ca fulgul, cu fața eĭ plină de fericire, cu brațele întinse spre cer și cu hainele-ĭ ridicate de o adiere ce o saltă văzând cu ochiĭ! «Înălțarea» luĭ Murillo pare cu mult maĭ palidă pe lângă tabloul acesta, plin de viață, de lumină și de sănătate.

Ea îl asculta, privĭa reproducerea de dinainte, se pătrundea de vorbele luĭ, și era fericită că putea să se încredințeze prin înșiși ochiĭ eĭ de cele ce auzĭa de la dânsul.

Când sfârși, dânsa închise încet albumul, privind spre Gelea din nou; se duse la mesuța

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

de lângă canapea, luă un mic vas de argint, veni înaintea luĭ, cu acelaș pas ușor, și-i-l întinse zâmbindu-ĭ.

— Un petit morceau... de Marquis...

Apoĭ se așezară amândoĭ pe scaune.

Olga vorbi de noutățile zilei, de știrile de prin gazete, de viața ei singuratică, de gândurile ei de viitor. Gelea o asculta, mișcat de frumusețea ei, de gesturile și de vorbele ei. Intr-un moment, el își aruncă ochiĭ pe ușa dintre saloane și văzu, pe mătasea roșie din fund, portretul ei în picioare. Gelea își ceru voe să-l observe maĭ de-aproape.

— E o încercare făcută de pictorul nostru Holda, zise ea mergând alăturĭ cu Gelea, care se apropiă și cercetă portretul cu interes. *Je l'ai fait faire plutôt pour encourager l'art roumain... On m'en a tant prié!...* Nu scamănă de loc, adăogă ea, arătând pe peretele din stânga un alt mic portret, făcut de un Francez: prefer miniatura asta...

Gelea înțelese ce voia ea să spună: își făcuse portretul de mila pictoruluĭ!.... El zise cu tonul luĭ blajin, în care era o bunătate vădită.

— Mic, să-mĭ dațĭ voe să prefer portretul de sus.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Dacă nu seamănă?!

— Asemănarea de-a firul părului nu-i o însușire de căpetenie la un portret... Ea a fost imputată tuturor portretiștilor. A face să semene un portret prea mult, este a face mai puțin artă; căci asemănarea stă în copierea amănunțită a tuturor trăsăturilor fizice ale modelului: iar arta stă mai cu seamă în reproducerea tipului de frumusețe și în interpretarea sufletului aceluia care stă dinaintea artistului. Cu cât un portret seamănă mai mult, cu atât el e mai puțin artă. Asemănarea exagerată, aduce portretul spre pământ, îl îngustează la o persoană; arta îl înalță, îl duce spre tipul acelei persoane...

— E o teorie, atunci, care neagă natura.

— Nu o neagă, ci o ridică spre esența ei de frumusețe, reproducând-o în condițiile cele mai priincioase ei, atât fizice cât și morale; și cam așa v-a făcut pe d-v. artistul nostru. E în portretul de acolo, pe lângă sinteza trăsăturilor d-v., expresia sufletului d-v., e o preocupare în întoarcerea capului, în ținerea mâinii, în privire, de a vă da caracterul d-v.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/morr1901-1932

— Olga clătină din cap, voind să zică: e prea cu putință să fie și așa.

După ce se întoarse la loc și mai vorbiră puțin, Gelea îi sărută mâna de plecare.

— Sper să vă mai revăd pe aici una din zilele astea... nu-i așa?... îl întrebă ea cu bunătate și lăsându-și mâna câteva secunde în mâna lui.

El înclină capul, fără să făgăduiască lămurit. Ea repetă invitarea, voind să se încredințeze mai bine.

— La a doua vizită a d-v., am să vă fac și o rugăminte, pe care sunt sigură că n'o să mi-o refuzați.

El făgădui de astădată ca s-o revadă duminica viitoare, și eși, coborînd treptele sub ochii ei care îl privi din capul scării până ce dispăru pe ușe.

Un gol ca un pustiu se făcu atunci în sufletul ei. Pentru întâia oară în viață, Olga Lari, femeea înconjurată de atâția bărbați, se simția biruită de puterea ascunsă a unui om, ce îi stăpânea toată ființa, corp și suflet, și-i mărginea lumea cu înfățișarea lui.

O teamă, teama de a nu cădea prea jos în

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

fața lui o coprinse, și ea încercă toate mijloacele de a-l îndepărta oarecum din minte Zilele următoare, dânsa eși mai mult de acasă de cât înainte, făcu vizite la cunoștințele ei, se plimbă mai îndelung la Șosea, pofti la prânz câteva persoane, omorî astfel timpul spre a nu simți greutatea cu care-i apăsa sufletul.

Și, cu toate acestea, de câte ori rămânea singură, povara aceasta se lăsa tot mai tare, iar nopțile, carnea și inima ei se aprindeau și ardeau ca niște focuri nestinse până despre ziuă.

Într-o dimineață, când își propunea să reînceapă aceleași mijloace, spre a uita gândul ce o urmărîa, nu mai putu încerca nimic... Cunoștințele, vizitele, Șoseaua, îi erau nesuferite. Focul dragostii o încinsese de toate părțile. Atunci ea plecă capu-i frumos și se aruncă în amintirea lui Gelea, în iubirea ce simțîa pentru el, ca într-o apă, în care găsîa cea mai mare plăcere, fie de a se răcori — fie de a se îneca.

Duminică după amiazi, îmbrăcată cât știuse mai bine, și după ce-și făcu fel de fel de planuri, ea l-aștepta, mutându-se de pe un scaun pe altul, părându-i la fie ce mișcare, la fiece

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

sgomot; că aude pașiĭ luĭ, și devenind palidă la față. Eraŭ șase ceasurĭ și Gelea nu venĭa încă.

Când, peste un moment, intră el și se apropiă, Olga surâdea dreaptă, în pragul salonuluĭ, fără să înainteze. Ea iĭ întinse mâna, al cărei braț rămase puțin gol, în mișcare. Privirea luĭ culese de pe albeața de spumă a brațuluĭ eĭ o impresie fierbinte ca o arsură.

In surâsul eĭ, era ceva neobicinuit, ca o înflorire de viață dureroasă; în ochiĭ eĭ răsăria o lumină ce împrăștia raze de suferință de o frumusețe nouă.

— Incep a crede în prietenia d-tale,... fiindcă nu m-aĭ uitat, zise dânsa cu glasul schimbat și arătându-ĭ un fotoliŭ.

— In prietenia mea—deși ea n-are nicĭ o însemnătate pentru d-v.—vă rog să credeți totdeauna, răspunse el mai mult împins de un sentiment de politețe.

Ea iĭ întinse mâna spre a-ĭ mulțămi.

— E așa de scumpă prietenia adevărată.,.. am dorit-o atât de mult, fără s-o întâlnesc până azĭ.,., că, pentru cuvântul acesta bun, iți sunt recunoscătoare.

Și desfăcând cu mâna-ĭ frumoasă un tran-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

dafir de la cingătoare, un trandafir de un roș putred și cu un miros dulce și îmbătător, i-l prinse singură la chiotoarea haineĭ.

— Să fie ca augur al prieteniei dintre noĭ, surâse ea.

El îĭ sărută încet mâna.

Olga își întoarse ochiĭ în lături ascunzându-și mișcarea. Depe gâtul eĭ, ochiĭ luĭ sorbiră o nouă senzație ca o dulce otravă amețitoare ce-ĭ turbură simțurile.

Pripa aceasta de a-ĭ da o floare, ar fi mirat-o pe ea însăși altă dată; acum i se păru la locul eĭ.

— Aĭ cunoscut lume nouă, aĭ făcut vizite? întrebă ea mai mult spre a umplea tăcerea.

— Nu, doamnă, am fost ținut mereŭ de lucrarea mea.

Și Gelea spuse greutățile ce întâmpină în facerea unuĭ plan de casă românească, bucuria ce simte, într-o zi, crezând că găsește o armonie a elementelor din architectura noastră veche, și desamăgirea luĭ de a doua zi. Toate acestea, mărturisite cu un accent de sinceritate și cu o căldură de suflet care impresionară pe d-na Lari.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Ea se duse spre altă masă și începu a pregăti singură de ceaiŭ, ridicând din timp în timp capul și vorbindu-i. In mersul și mișcările ei era ca un ritm muzical. O atmosferă de voluptate se desprindea din gâtul ei rătund și lăsat, în ziua aceea, ceva mai gol.

— Iată de ce țiŭ eŭ la prietenia d-tale, reluă ea vorba după ce dădu foc spirtului de la ceaiŭ: fiindcă aĭ un suflet sincer, pasionat, entusiast de ceeace crezĭ că merită entusiasmul d-tale... lucru ce n-am văzut aproape la nimenĭ. Sinceritatea e o calitate azĭ atât de rară! Un surâs de la un om sincer e totul, e sufletul luĭ; de la majoritatea oamenilor e nimic, e mai puțin decât nimic, căcĭ poate fi un neadevăr, contrariul surâsuluĭ.... O privire sinceră luminează de odată tot sufletul unuĭ om, și-l cunoștĭ; privirea celor mai mulțĭ oamenĭ nu spune nimic, saŭ minte!... Viața mi-a dat atâta experiență!.... Când aĭ ști desgustul ce am de mulțimea oamenilor!...

— Inchipuiți-vă că eŭ nu v-aș fi crezut niciodată desgustată de lume. Din potrivă, vă luam drept o persoană mulțămită, o inimă fericită, iubind frumusețea vieții, căcĭ nefericiți sunt

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

numaĭ aceĭa care nu ştiŭ să iubească ceea ce ne poate da viaţa...

— Cu toate astea, dacă vr-odată aparenţele aŭ înşelat, apoĭ ele înşală la mine... Traiul meŭ întreg n'a fost decât aparenţă... aparenţă frumoasă... fericită... In realitate însă, era cu totul altceva... Poate maĭ de multe orĭ, am râs în viaţă cu râsul acela care alungă lacrămile!... Nu doar că am fost nenorocită, că aşĭ fi avut vr-o durere mare care sdrobeşte sufletul omenesc; dar am suferit zilnic de o suferinţă, poate pentru alţiĭ nebăgată în seamă, dar pentru mine însă, simţită necurmat, de a nu fi întâlnit în lume o fiinţă, aşa cum aş fi voit-o eŭ.... cum mi-am închipuit că poate să existe...

Sub raza aceasta nouă a uneĭ întristărĭ blânde, Olga era şi maĭ frumoasă. In vorbele eĭ, dânsul auzĭa amănuntele uneĭ vieţĭ în atingere cu bărbaţi, care nu putuse deosebi nuanţele sufletuluĭ eĭ, delicat şi simţitor, şi pe care amănunte ea nu le spunea, deşi ele fluturaŭ printre cuvintele eĭ.

— Inainte de a mă mărita, aveam iluziĭ marĭ despre viaţă, visam lucrurĭ frumoase. In ceĭ câţiva anĭ de tinereţe, mă gândeam zi şi noapte

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

la omul pe care o să-l iaŭ de bărbat... mă duceam cu el departe de lume, la țară... ca să fim necunoscuți, neștiuți de nimeni... nedorind nimic, nevoind nimic... M-am măritat cu un bărbat care trecea de întreitul vârsteĭ mele, un bărbat bun cu mine, dar înțelegând viața altfel, potrivit creșterii și vârsteĭ luĭ, și care în ceĭ din urmă doĭ anĭ și jumătate de traiŭ, a trebuit să-l veghez la căpătâiŭ, fiind bolnav de o boală care ajunsese spre sfârșit atât de îngrozitoare, încât mă întrebam uneorĭ dacă nu eram și eŭ însămĭ cu mintea rătăcită ca și el... M-am măritat de a doua oară cu un om căruia îĭ datoram starea mea, amenințată prin procesul ce mi-l făcuse rudele bărbatuluĭ meŭ dintâĭ. Mi se părea că-ĭ eram recunoscătoare, că trebuie, să răspund stăruințelor luĭ de a mă lua de nevastă. Stăruințele luĭ eraŭ, însă, numaĭ din interes bănesc: am văzut-o după un an de zile de la căsătorie, pe lângă că era omul cel maĭ puțin delicat ce l-am întâlnit.... A trebuit să-ĭ plătesc cu un venit anual de câteva miĭ de leĭ consimțimântul la divorț...

De atuncĭ, în jurul meŭ mișună zecimĭ și zecimĭ de bărbațĭ, unii maĭ ipocriți decât alțiĭ

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

unii mai ridiculi decât alții prin vârsta sau... simplitatea lor: spunându-mi în fiecare zi neadevăruri și întinzându-mi curse, crezându-mă ceva mai naivă decât sunt. Iată viața mea!...

Iată de ce, deunăzi la d-na Simici, ascultându-te vorbind, mișcată de accentul de sinceritate a părerilor d-tale, am uitat, poate, și cuviința față de gazdă și de lume, și m-am apropiat de d-ta interesându-mă mai numai de ceea ce spuneai d-ta.... Imi părea o altă lume, deosebită de cea cu care eram deprinsă, o altă atmosferă sufletească, o atmosferă sănătoasă, caldă, în care se putea respira în voe; iată de ce am așteptat cu mare plăcere vizita d-tale de acum trei zile. Iată încă de ce, când ai plecat de la mine, după ce ți-am ascultat din nou cuvintele, spuse cu blândețe și înțelepciune, judecata dreaptă, observațiile delicate și pline de bunătate, am rămas tristă ca și când te vedeam plecând într-o călătorie depărtată!...

Tristețea aceea a avut însă și o parte bună: am văzut că nu sunt atât de deziluzionată pe cât credeam, că nu sunt atât de sfârșită sufletește și că pot încă să mai fiu mișcată de cineva pe lume...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Ea se sculă, transfigurată de frumusețe, și stătu un moment în picioare aducându-și mâinile pe șolduri și făcând să strălucească focurile de la inele în umbră. Fără știrea sa, ea părea că-i dărueşte toată frumusețea corpului ei. El nu se putu opri de a zice:

— Așa ar trebui să faceți un portret!.. Sunteți atât de frumoasă!... adăugă el cu glasul puțin înecat.

Olga privi fruntea lui netedă de sub care plecase vorba aceea, c-o cătare dulce care părea un început de sărutat.

După un minut, ea deschise sertarul mesuței dintre ei și scoase un mic album în piele verde.

— Pentru a sigila prietenia ce-mi promiți, o să-mi scrii un cuvânt în album....

Mais, pour cela, passons, je vous en prie, de l'autre côté... C'est «la chambre de la signature», s'il vous plaît... zise ea râzând; *c'est là qu'Alecsandri a signé son délicieux quatrain....*

Ei trecură în biuroŭ. Olga îi dădu un condeiŭ de aur, îi puse călimara la îndemână și-l lăsă singur un moment, trecând alăturĭ.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— *En attendant, je m'en vais verser le thé qui, espérons-le, vous rappellera celui de Bellagio dont vous parliez l'autre jour....*

«La chambre de la signature», repetă el încet. Ce curioasă îi păru lumea asta care întrebuinţează cuvintele cu înţelesurĭ deosebite, personale! «La chambre de la signature», repetă el încă odată, şi gândul luĭ se duse la vestita cameră a Vaticanuluĭ ce poartă numele acesta, aşa de minunat decorată de Rafael, cum se ştie....

Gelea deschise albumul la miljoc şi citi rândurile următoare cu glas tare, semnate de profesorul Nestor.

«Socrate era deprins să zică: Eŭ nu ştiŭ altceva decât că nu ştiŭ nimic. Mulţĭ filosofĭ de astăzĭ crezând că specificul filosofuluĭ este *de a nu şti nimic,* nu învaţă de loc, şi când aŭ uitat şi ce-aŭ maĭ învăţat în copilărie de silă şi aŭ ajuns de nu ştiŭ în adevăr nimic, atuncĭ se cred Socraţĭ»-

— Cam are dreptate, zâmbi Gelea, amintindu-şĭ de câţĭva filosofĭ de la noĭ.

Intoarse o pagină înapoĭ şi citi:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

. . . . . Cine-ar putea spune :
Câtă poezie este într-un stor lăsat în parte ?
Cât farmec în adorata care vine de departe ?
Câtă mângâere dulce într-un gând dintr-o privire ?
Cât noroc în patru stihurĭ, scrise, poate, în neştire ?

Nerva.

— Are haz, şopti el încet şi, întorcând încă, două foĭ înapoĭ, citi tot tare :

„J'ai rencontre souvent de ces gens à bons mots,
De ces hommes charmants qui n'étaient que des sots".

E. Vispeanu.

— E o aluzie răutăcioasă a frate-meŭ la adresa unuĭ om politic: *ça se passe entre confrères*, zise râzând Olga.

El întoarse alte câteva foĭ şi întâlni slova măruntă şi frumoasă ca mărgăritarul a luĭ Alecsandri:

Dac'aş şti floarea ce mânĭ în zorĭ
Veĭ rupe, scumpo, dintr-altе florĭ,
Mĭ-aşĭ da viaţa 'n a eĭ petale,
S'ating o clipă buzele tale!....

V. Alecsandri.

Gelea luă condeiul şi scrise pe o pagină albă de-alăturĭ, spre încercare:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

«Conștiința e o lumină dumnezeĭască, încredințată în mâna unor nebunĭ, fericiți în nebunia lor că...»

Reciti începutul acesta de frază, nu-ĭ plăcu, întoarse pagina, și, voind să lege gândirea ce scriea cu prietenia dintre el și d-na Lari, scrise din nou :

«Intre oamenĭ, sunt înrudirĭ de ideĭ și de sentimente maĭ putenice de cât înrudirile de sânge: sunt frați care nu-s amicĭ și sunt amicĭ care-s frați».

Reciti și fraza aceasta, nu-ĭ păru destul de bună și voi a se gândi din nou.

Când puse condeiul la loc văzu lângă călimară ca «presse-papier» o mână de marmură: mâna Olgeĭ, mulată de sculptorul Georgescu. Pe soclu, sta scris: «Comoara mea». Era o atenție din partea primuluĭ eĭ bărbat ca dovadă de cât o iubise el. Gelea închise albumul, rugând pe d-na Lari a-l ierta pentru ziua aceea, și, trecând în salonul galben, luară ceaiul

Peste puțin, el îĭ sărută mâna cu un fior ce-l turbură și, urmărit și de astă dată de privirea eĭ, care, din capul scăriĭ, cu degetul la

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

gură și mai frumoasă decât ori când, îi aduse încă odată aminte de cuvântul lui:

— Mi-ai zis să cred în prietenia d-tale.... O făgăduință de a d-tale o ține minte un suflet ca al meu...

Cine știe de ce mișcări e vrednică inima femeească în momentele în care presimte dragostea unui om iubit, și ce cântec fără cuvinte și totuși cel mai înțeles răsună în urechile și sângele ființei ce speră că va fi iubită,—acela, își va fi dat seamă de farmecul ce simția Olga Lari în momentele acelea și de revărsările prea plinului inimii ei.

Noaptea, înainte de a se culca, ca deschise fereastra camerei de dormit. Din depărtare, se auzia cântecul unei muzici militare în tăcerea adâncă a nopții. Ea stătu câtva timp privind stelele sub gândirile celor mai dulci închipuiri.

Apoi, strânse fereastra, se desbrăcă, își puse hainele pe scaun și se aruncă fericită în patu-i de dantele.

Pe drum, Gelea își simți trupu-i tremurând și tâmplele că-i ard. Era ca prins de friguri;

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

o umbră i se lăsa pe față, întunecând seninătatea lui obicinuită.

Acasă, pe firul amintirii lucrurilor, îi apăru dinainte mâna mulată de pe biuroŭ cu inscripția de pe soclu «Comoara mea». «Comoara *lui*» repetă Gelea, înfățișându-și în minte noaptea nunții lor, a bătrânului Lari cu Olga.... Gândirea îi descoperi atunci ca prin farmec—întocmaĭ cum aĭ trage o perdea de deasupra uneĭ sfinte icoane dintr-un altar—chipul blând și prea curat al Elenei, dormind în adâncul inimeĭ luĭ. Și ca și cum s-ar fi deșteptat în el îngeru-i de pază, tâmplele încetară de a-i maĭ svâcni, căldura i se potoli puțin câte puțin, fața-i se însenină: o pace și o liniște binc făcătoare se răspândiră în toată ființa luĭ.

IV

POETUL NERVA.—COMPOZITORUL DESPIN.—OAMENI POLITICI

Dintre tovarășiĭ de școală aĭ luĭ Gelea, singurul cu care păstrase legăturĭ de prietenie era poetul Nerva, suflet înzestrat cu marĭ talente și plin de avânturĭ sentimentale. Gelea petrecea cu dânsul, adesearĭ, serile, vorbind

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

despre cele văzute și întâmplate, și punând viitorul la calc. Câte odată, mai venea între ei și compozitorul de muzică, Despin, pe care îl cunoscuse la Paris și care era iarăși o fire aleasă, deși deosebită de a lor și ciudată în unele privinți.

Nerva era, înainte de toate, o inteligență superioară. El credea că scopul cel mai însemnat al vieții omenești stă în a pătrunde cumintea lucrurile și faptele și a trage învățături din ele. Creerul său despica toate întâmplările ce alcătuiau viața, le cântărea, le întorcea și pe o parte și pe alta, întocmai cum face avarul cu aurul său. Încă din copilărie, când toți oamenii dorm somnul vârstei aceleia, din care unii nu se trezesc până la moarte, el se străduise neîntrerupt, spre a-și putea da bine seama de cunoștințele ce se învață în școli, cât și mai vârtos de firea lui însuși. Cărțile clasice de literatură, nenumărate, pe care le citise, nu numai că-i împodobise sufletul cu frumusețile ce ele răspândesc, dar îi destăinuise și simțirile oamenilor ce le-au făcut. *Divina Comedie* ori *Faust*, spre pildă, erau pentru dânsul, ca niște ape adânci și limpezi, în fundul cărora

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

el vedea mințile sbuciumate ale luĭ Dante și Gœthe în momentele mărețe în care eĭ scriaŭ acele minunate lucrărĭ: simția idealul lor sublim și suferințele de a-și vedea totdeauna scrisul maĭ prejos de acel ideal.

Născut din mărginașĭ din București, și sărac cu desăvârșire, dar cu sufletul pururea chinuit de dorința de a se înălța,—de a se înălța cu orĭce preț—dânsul se trudia să găsească căile cele maĭ scurte de ridicare în lume, și ura pe ceĭ ajunșĭ prin bogăție, cam cu aceeași patimă cu care urăsc cocoșațiĭ pe oamenĭĭ bine făcuțĭ.

Văzând lucrurile înconjurătoare maĭ mult în răŭ, el se arunca cu închipuirea-ĭ spre viitor, pe care-l întrevedea strălucit, și critica timpul de față, pe care îl credea vrednic de râs. Așa, în spre viitorul țărĭĭ noastre, el se uita ca spre o abĭa plănuită clădire uriașă, la care nu era ridicată decât șchelea, iar trecutul nostru, istoria noastră de până astăzĭ, nu eraŭ pentru el decât zorĭĭ uneĭ zile mărețe ce avea să se arate de-acum înainte.

Traiul luĭ era simplu, frugal, neorânduit chĭar; mânca cum și când putea, se îmbrăca răŭ, râdea rar, se mânia adesea și, în mânia luĭ, era

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

de o frumusețe cu adevărat neuitată celor ce-l vedeaŭ.

Nerva se dusese și trăise la Paris, cu din puținul luĭ Gelea. Acolo, eĭ fusese nedespărțiți; urmase unele cursurĭ impreună; visase aceleàșĭ lucrurĭ, braț la braț, prin pădurea de la Fontainebleau și prin parcul de la Versailles admirase aceleașĭ lucrărĭ de artă din muzeele Luvru și Luxemburg; citise aceleașĭ cărți; eraŭ, cu alte cuvinte, două fețe ale aceluiașĭ suflet, și se iubĭaŭ mult.

Cap de poet, cu fruntea frumos boltită, cu ochiul albastru și pătrunzător, cu părul castaniŭ și lung, înalt și subțire la trup, Nerva scria și vorbia în chip extaordinar. Chiar înainte de a se duce la Paris, când începea el o discuție la masă, la birtul luĭ Constantin, cu un os de costiță de porc în mână, vorbind adeseaorĭ cu gura plină și cu mâinile în aer, toțĭ ceĭ din jurul luĭ se apropiaŭ încet cu scaunele de masa luĭ și-l ascultaŭ cu o plăcere nespusă. Inteligența luĭ, felul de a respica lucrurile, până în cele maĭ micĭ cute, graĭul pururea înflorit, răspunsul viŭ și neașteptat ce-l da celor care i se împotriviaŭ în vorbă, toate acestea și al-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

tele făgăduiaŭ în el un om de seamă încă de pe atunci. Faţa luĭ, în deobşte aspră, lua în graiŭ expresiĭ luminoase şi fulgerătoare, după felul gândirilor luĭ, trecând de la ecstaz, prin toate treptele mijlociĭ, până la răsvrătirea sufletească cea maĭ aprigă. Fruntea sa, ochiĭ, gestul, descoperiaŭ adâncimĭ de o inteligenţă neîntâlnită la alţiĭ; până şi vârful buzelor luĭ arăta o încordare nervoasă, unică în felul eĭ. Nu era chestie pe lume, pe care el să nu-o fi ştiut şi să nu-o fi pătruns maĭ mult decât în orice cărţi şi să nu-ĭ fi dat o tălmăcire a luĭ propriu.

In poeziile sale, care se vedeaŭ risipite prin reviste, neştiute decât de amicĭ, el aducea gândirĭ nouă în cugetarea românească, imaginĭ originale şi croite pe calapodul băştinaş al firiĭ noastre. Era o poezie ideală, plină de visele unuĭ viitor senin şi măreţ, scrisă într-o notă lirică, vie şi puternică, şi înfierând cu fierul roş slăbiciunile şi mizeriile zileĭ şi vieţiĭ de astăzĭ.

Forma eĭ, o formă poetică «modernă», cum o numea el, era plastică şi armonioasă, cu cadenţe şi sunete nouă, atingând uneorĭ cunoştinţile din lumea ştiinţifică, şi mlădiindu-se de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/indir1901-1932

aproape după nuanțele ce fâlfâc în lumea sentimentală saŭ plutesc în aceea a visării — cu un cuvânt, continuând oarecum natura, maĭ mult decât imitând-o, în toată nesfârșita eĭ polichromie și polifonie.

Chiar limba întrebuințată de el în poezie, era alta de cât cea de până la dânsul, deosebindu-se atât de a scriitorilor care se întorsese la graiul popular, cât și de a celor care își întocmise o limbă din vechiĭ cronicarĭ: atât uniĭ cât și alțiĭ încătușaŭ, după el, organul viŭ al limbiĭ în lanțurile greoaie ale simțuluĭ și înțelegerii populare saŭ în ale cuvintelor moarte din cronicarĭ.

Spre a-și făuri o limbă aleasă și vie, Nerva punea o râvnă neînchipuită. Nimenea nu bănuia munca și suferința luĭ de zile întregĭ spre a-și putea urzi, spre a-și putea «clădi», maĭ întâĭ, versul luĭ «din roș», cum numia el starea mijlocie a stihuluĭ, când adică începea a fi bun de «fețuit», și cât îĭ rămânea încă de lucrat spre a-l duce maĭ departe către desăvârșire.

De asemenĭ, nimenĭ nu știa că atât potrivirea aceasta de cuvinte pe sufletul gândiriĭ

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

lui cât și lustruirea și armonizarea lor erau ele însești rezultatul unei alte îndelungate munci de nesfârșite citiri de cărți, cu care i se ascuțise simțurile, spre a cere de la un vers zecimi de însușiri, între care, în locul întâi, pitorescul și muzica cuvintelor.

Lumea care scrie și vorbește așa cum îi vine la gură nu înțelege o astfel de muncă și nu-i înțelege nici scopul ; pentru Nerva însă, scrisul și graiul acela al lumii era «haina străvezie a nimicului acoperind fondul banalului».

Pe scriitorii ce trăiau numai din limba poporului el îi compara cu cei ce trăesc într-o frumoasă livadă sălbatică, plină de bălării și de copaci crescuți în voe, — dar care livadă trebue, zicea dânsul, prefăcută în grădină cu rost, cu arbori seculari și măreți, cu plante exotice, cu flori altoite, cu vederi deschise în depărtări, cu cântece de păsări măestre, cu boschete umbroase și havuzuri de ape răcoritoare.

Pe scriitorii ce trăesc din limba cronicarilor el îi asemăna cu oamenii ce merg cu fața întoarsă înapoi, în loc de a merge cu fața înainte.

In năzuința aceasta a lui de a-și desăvârși

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

forma, cel mai mare chin era mai la urmă, când nu știa să se oprească la dreapta măsură a lucrului, lăsând uneori cuvinte în versurile lui, pe care a doua zi le găsia urâte, naive, necioplite, saŭ trecând câte odată dincolo prea mult și intrând în întunecimi de fraze, în întorsături nefolositoare de vorbe, într-o îndoială de el însuși.

Căci scrisul, în gândul lui Nerva, era o «artă» neasemănată, deosebită de «meșteșugul» de a vorbi,-care se adresează unui număr mărginit de oameni, adică celor ce aud vorba într-un singur moment—țintind de a rămânea pe veci și de a sta în fața lumii întregi. Și ca și cum vorbele «veci» și «lumea întreagă» nu spunea în destul de puternic cugetul lui, el le zicea în latinește: «aeternitati et orbi», — părându-i astfel și mai mari și mai întinse în timp și spațiu.

Despin, mai în vârstă decât ei amândoi, era o altă croială de om. Rar suflet care să fi în fățișat mai multe nepotriviri și mai multe curiozități decât al lui. Minte ageră și originală, gata de a făuri gândiri nouă și neașteptate și

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

de a susținea antitezele și paradoxele cele mai imposibile, el era ascultat cu plăcere de toți amicii în spusele lui, dar, nepărând el însuși convins de ele, nu era crezut de nimeni. Gata de a primi o coroană și o împărăție ca s-o cârmuiască și să pue temeliile unui stat ideal, nu puteai să ai nădejde în el, la treabă, nici că ți-o ridica un paiu de jos. Cu ideile cele mai exagerate despre personalitatea lui, în tot ce gândea și zicea, el desconsidera, ca pe niște cantități neglijabile, pe toată lumea și mai ales pe toți artiștii români. Cunoscător și adorator de muzică, ca nimeni altul la noi, nu înțelegea de loc pictura și sculptura și nici nu le privia. Iubind pe Gelea și pe Nerva ca pe niște suflete înrudite cu dânsul la minte, el râdea cu mult haz de credințele și avânturile lor inimoase pe care le numea «păcatele tinereților lor»,

Cunoștințele lui chiar, erau un fel de taină neînțeleasă. Căci nu numai că nu învățase la nici o școală, dar nu-l văzuse nimeni citind o singură carte. Și, cu toate acestea, într-o zi, îți vorbia, spre pildă, de petrecerile Romanilor, cu amănunte și citații latinești, scandând.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

apăsat versurile scrise odată de Virgil pe poarta palatului lui August, când acesta își reluase petrecerile după o zi de ploaie :

Nocte pluit tota redeunt spectacula mane
Divisum imperium cum Jove Caesar habet.

și-ți povestea, făcând mare chef, pățania lui Bathil, care mințise lui August, spunând că versurile de mai sus erau de dânsul.

A doua zi, venind vorba de magazinele mari din Paris, Luvru, Bon Marché și altele, îți explica de-a firul părului mecanismul lor, principiile pe care sunt întocmite, scara ierarhică a oamenilor întrebuințați într-însele, câștigurile, pierderile, furturile, sexul și vârsta celor ce uraŭ mai adesea, și multe altele.

Altă dată, îți înșira puterea de lecuire a ierburilor și plantelor noastre, dându-le numele lor românesc la fiecare și spuind pe unde cresc ele, ce fel sunt și de ce boale le cred țăranii că tămăduesc: merișorul turcesc ori cimșirul bun, spre pildă, de cel-perit, în vreme ce cizul, ce răsare pe marginea pădurilor, e bun de orbalț ; drobița care crește prin fânețe, bună de plecate, iar spânzul de prin locurile pie-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

troase ca și zizania, orĭ odosul, orĭ obsiga, orĭ salbăta sunt bune de întâlnitură...

Unde le-o fi cetit, când le-o fi învățat? Nu știa nimenĭ.

Iubitor de memoriĭ, de maxime și de aforisme, spunea pe dinafară sute de gândirĭ de La Rochefoucauld, și credea că cel mai mare adevăr zis de gură de om era vorba luĭ Walpole: «Lumea e o comedie pentru ceĭ ce gândesc»....

Ca și Nerva, vedea și el lucrurile și oamenĭĭ în răŭ, dar se deosibea de dânsul prin aceea că era fericit când auzia lumea vorbindu-l și pe el de răŭ: zicea că se răzbună în potriva eĭ prin ea însăși, neputincioasă de a-l înțelege.

Mic, tuns la cap, cu ochiul mare și strălucitor, cu obrazul negru-verde ca bronzul, în ceĭ zece anĭ cât stătuse la Paris îl găseaĭ vecinic în câte o cafenea din cartier, scriind portative cu note de muzică pe mese, saŭ plimbându-se pe bulevardele Parisuluĭ cu pălăria pe ceafă, cu gulerul ridicat și cu mâĭnile dinapoĭ. Intre darurile cu care îl împodobise natura era imitarea oamenilor într-un chip cu totul rar. Dar maĭ presus de toate avea o ure-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

che și o memorie muzicală cu care minuna pe toți cei care îl auziau fluerând cele mai grele bucăți de muzică clasică, uneori pe două tonuri și acompaniându-se singur la pian.

Cum, pentru Nerva, era poezia, pentru el, era muzica, o artă aparte, «arta supremă», cu legile ei nepătrunse, cu izvoarele ei de inspirație deosebită, neavând de-a face cu celelalte arte care imită natura, ci purcezând din adâncul tainic al inimii. Dacă artele plastice puteau, după el, să se ia după natură, în muzică, zicea dânsul, că ar fi o fără-de-lege a imita natura, de oarece materialul muzical și combinațiile lui sunt nesfârșite. Din felul cum înțelegea el muzica, trăgea o mulțime de urmări, între care, pe aceea că, muzica cu caracter național, nu poate fi făcută decât de un național, un național până în străfundul obârșiei lui, până în rădăcina inimii lui. Un grec, care ar face muzică românească, ar amesteca, inconștient, motivele și ritmul neamului lui și ar face muzică greco-românească; un ovreiu, muzică evreo-românească. Și Despin cânta accentuând ritmul unor bucăți românești, făcute de greci sau de ovrei de la noi, care așa, silite puțin, păreau

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

curat grecești ori ovreești. «Caracterul națio-«nal al muzicei e lucru misterios, adăugă el. «Căci în vreme ce un țăran, care ar trălălăi ceva «în neștire pe câmp la muncă, ar avea acest «caracter, X și Y, compozitori români de viță «străină, cu toată știința și truda lor, n-ar izbuti «să facă ceeace face țăranul».

Bucățile compuse de el, fără să fi fost luate ca motive din muzica populară, aveaŭ tocmaĭ acest caracter național, adică desveliaŭ acel alean și acea duĭoșie a firiĭ Românuluĭ, pe care n-o simte și n-o înțelege în adâncul lor de cât tot Românul.

In vorbă, Despin era hazliŭ și mucalit, paradoxal și colțos, când se simția atins, urând cu înverșunare ideile împărtășite de toată lumea.

«Bun de taclale» la umbra unuĭ «paar» de vin, cum îĭ zicea Nerva, el era, căutat de toțĭ ceĭ cărora le plac glumele și știŭ s'asculte în chip inteligent lucrurile spuse cu șart și cu socoteală.

Când era paradoxal, atingea extremele, făcând de pildă, azĭ, pe Victor Hugo albie de câinĭ și dovedindu-țĭ, cu bucățĭ de la el, că-ĭ cel maĭ prost poet din lume, și înălțându-l, mâine, la

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ceruri cu alte citaţii tot din el; iar de părerea de ieri nici nu-i păsa.

In sfârşit, ca mostră de firea lui dârză, rămăsese purtat din gură în gură răspunsul ce dăduse odată unui ministru, căruia îi cerea o slujbă şi care îi zisese : «am fost informat că «eşti o brânză bună în burdul de câine»....

«Incep a crede şi eu, d-le ministru, răspunse «el punând mâna pe căciulă; dar brânza sunt eu «şi burduful d-v. şi toţi cei ca d-v. care mă înconjuraţi».

Intors în ţară de trei ani, el scrisese vr-o patru-cinci bucăţi de muzică în stil naţional, din care două admirabile de frumoase; le depusese la magazinele de muzică, în rafturile cărora rămăsese neatinse, şi se hotărâse să nu mai tipărească nimic, deşi improviza zilnic câte ceva : venia la Gelea, cânta bucata improvizată şi peste două săptămâni o uita.

Intr-o seară, ei stăteau tustrei de vorbă în biuroul lui Gelea. Nerva venise mai devreme şi, negăsindu-l acasă, dormise un ceas pe o canapea.

Gelea îşi mărise biuroul de curând şi-l împrospătase ca îmbrăcăminte. El spărsese pere-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

tele dintre cele două camere de la drum, nelăsând dintr'însul decât un călcâiŭ de zid și adăogând de cele două laturĭ câte un stâlp de formă veche românească, copie după stâlpiĭ Paraclisuluĭ de la Horez. Cu zidul acesta și cu stâlpiĭ, el simulase o tâmplă de altar, voind să deie camerii luĭ de lucru și salonașuluĭ, astfel împreunate, aparența de biserică. Ceruise, pereților c'o coloare moale și dulce între albastru și verde; schimbase tavanurile susținându-le cu grinzĭ aparente; pusese vitraliĭ la cele două ferestre dinspre drum; își făcuse o mobilă de lemn de nuc după modelele desemnate de el, și semănase, ca într-un mic muzeŭ, o mulțime de lucruri românești, unele păstrate din părinți, cele mai multe culese de dânsul prin mânăstirĭ și schiturĭ. Intrând cineva din sală în biuroŭ, vedea în față, prin ușa tâmpleĭ, masa luĭ de lucru, ca un pristol de altar, stând în fața bibliotecei, și, pe de lături, lipite, drepte de pereți, treĭ strane vechĭ, de diferite forme, sculptate în lemn de nuc și puse între două canapele joase, una în formă de sofa și alta în formă de divan, acoperite cu covoraș segedea, și având pe perinele de perete, îmbră-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cate cu zăvaz de taftă, ici, un peșchir ales, dincolo, un brâu de șal de India, mai dincolo, o sangulie de bariz topit, țesut cu fir și cu betea lă. Intre ferestre, un dulap, săpat mărunt, cu geamlâc, în care se vedeau obiecte vechi: un ceaslov slavonesc cu înluminări și chenaruri colorate, tipărit prin veacul XVII la Kiev și care slujise Mănăstirii Bistrița; o psaltire grecească, tipărită în Veneția; un manuscript românesc, rupt și mucegăit, din o «Viață a Sfinților», scris încet cu litere cursive de vr'un călugăr în Mănăstirea Snagovului; o salbă cu lefți de aur; o cruce de chiparos; o bucată din altă cruce de os de inorog. Mai sus, pe pereți, cadre de pictură, făcute de camarazii lui de la școala de arte frumoase din Paris, acuarele, luate de el după tavanurile din Palatul ducal și din San-Marco de la Veneția, după lavrele din Sfântul-Munte și după mănăstirile, culele și ruinele noastre vechi,— o scoarță aleasă părintească de la mama mă-sei, de o frumusețe rară de colori, de-asupra căreia era o mică panoplie de arme vechi, unele mici și ghintuite, iar altele lungi și cu plăsele de fildeș, așezate, în formă de soare, printre săbii

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

și iatagane cu teci galbene și având în mijlocul lor o ploscă, măestru săpată cu vârful unuĭ fier înroșit în foc. Apoĭ, atârnate de ușĭ, de pereți, de perdele,—ele înseși făcute din vechĭ odăjdiĭ preoțești cu florĭ de fir,—bucățĭ de stofe bogat țesute: o poală de altar; o ie cu mărgăritar și sârmă; o maramă cusută cu fir și mătasă; o bucată de serasir havaiŭ, rămasă din vr'o dulamă saŭ rochie veche cu florĭ și gurĭ de fir; un clin dintr-o ghiordie de hataiă verde cu o bucată de pacea de jder; un colan minunat de zale strângând ca brățară o splendidă perdea de caramanic. Pe parchet, câteva fășiĭ de covoare orientale, iar drept lampă, atârnată în mijlocul tâmplei, o candelă mare de argint în formă de con trunchiat.

Toate aceste odoare și amintirĭ și arme îĭ șoptiaŭ lui Gelea de urmele timpurilor vechĭ, de bătrâniĭ credincioșĭ ce trăiaŭ în frica luĭ D-zeŭ, de jupănițele gospodine și harnice ce lucraŭ în casă atâtea mândrețe, ca și de vitejiĭ falnicĭ ce-și făceaŭ viața cu armele în mână, încurându-și caiĭ în câmpiile de războiŭ; ele răsăriaŭ lângă dânsul din adâncul veacurilor și

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

treceaŭ, înviorându-ĭ închipuirea, pe de-asupra vremurilor noastre de astăzĭ.

Pentru cine ştie ce lucrurĭ fără de caracter şi fără de nicĭ o frumuseţe aŭ pretenţia să împodobĭască caselc noblеţiĭ noastre, şi pentru cine îşĭ aminteşte ce odoare scumpe şi frumoase ale trecutuluĭ lor alcătuesc locuinţele aristocraţieĭ altor ţărĭ, pentru acela, tineriĭ aceştia, generaţia luĭ Gelea, în carc renăşteaŭ dragostea şi mărirea trecutuluĭ, puneaŭ prima piatră fundamentală a viitoareĭ noblеţĭ româneştĭ. Nerva însuşĭ era iubitor de lucrurĭ vechĭ şi un pătimaş culegător de poezie populară şi de hrisoave rare, găsite prin bătrânĭ.

Afară, era o zi senină şi rece, cu soarele încă fără putere, lunecând încet spre apus şi aruncând, lungă, umbra caselor în stradă. Crăngile verzĭ ale trandafirilor din grădiniţă se legănaŭ uşor de vânt. Înăuntru, aerul era încălzit şi, dela fereastră, intra cât ţinea geamul ca un mănuchiŭ de raze de soare descoperind în resfirarea lor noriĭ de fum de ţigară ce plutiaŭ în cameră.

La începutul întrevederiĭ lor, vorbise Gelea. Nerva îl ascultase plimbându-se dela un colţ la altul al cameriĭ, întovărăşit de rotocoalele

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

albastre ale fumului de țigară, iar Despin, trântit pe canapea, râdea din ochi de cele ce auzia, gata de a izbucni de-al-binelea în râs.

Gelea își arătase mirarea de contrastul dintre aparențele societății românești și realitatea ei, făcând aluzie la priveliștea plăcută din ziua concertului sinfonic de la Ateneu—unde văzuse femei îmbrăcate cu gust, ascultând cu dragoste și cu băgare de seamă muzica—și la primirea de la d-na Simici, unde avusese o impresie atât de rea.

Nerva clătină din cap privind în jos....

— Boțuri cu ochi,... putregaiu până în fund,... cenușă spulberată în vânt din focurile altor popoare,... zise el... Maimuțărie străină, urmă dânsul trecându-și mâna prin păr, ca și vorbirea lor străină, ca și îmbrăcămintea lor după portul femeilor pierdute din Paris, ca și tot al lor; o pleavă trecătoare care mâine va dispărea, lăsând să crească în voie sămânța curată și frumoasă a poporului român. In sufletul acelor păpuși împopoțonate, pe care le-ai admirat la Ateneu, bate vântul nesocotinții, al luxului și desfrâului; în ele nu e nici o idee generoasă, nici un sentiment românesc, nici nu ideal de viitor.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Eĭ, iar exagerezĭ, ca totdeauna... zise Despin, făcând o mișcare din obraz luĭ Gelea, cum că vrea adică să-l stârnească și să-l aţiţe.

— Să vedem ce vrea să spuie, întinse mâna Gelea.

— Lasă, nebunul să turbeze! zise Despin cu glasul pe jumătate.

— In lumea de acolo, trebuia, cu toate astea, să fi fost o parte din vechile familiĭ românești... întări Gelea.

— Eștĭ un naiv, holbă ochiĭ Nerva, apăsând rar pe silabe. Maĭ întâĭ, nu sunt familiĭ vechĭ românești... nu e aristocraţie românească, apăsă el din noŭ pe fiecare cuvânt și privind cu fruntea încreţită spre Gelea... Nu înţelegĭ tu că o aristocraţie care nu-șĭ cunoaște și nu-șĭ iubește pământul; nu-șĭ cunoaște și nu-șĭ iubește trecutul, nu-șĭ cunoaște și nu-șĭ iubește limba,— limba, mă, care-ĭ cel din urmă odor sufletesc al unuĭ popor, cum auzul e cel din urmă simţ al omuluĭ pe care îl pierde murind — cu alte cuvinte, o aristocraţie care nu e depozitara conștiinţeĭ naţionale, nu e o aristocraţie, ci contrariul eĭ, o caricatură de aristocraţie?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— A, ha! haa! a luat câmpiĭ turbatul, observă Despin.

— Nu fiĭ dobitoc! ĭi strigă Nerva încruntat.

— Nu fiĭ râtos! ĭi ripostă Despin reproducându-ĭ glasul. Familiĭ ca cea a Ducești-lor, a Cornenilor, a Priscovenilor și altele nu-s, care va să zică, după d-ta, vechĭ familiĭ românești?... făcù el cu ochiul luĭ Gelea.

— Familiile vechĭ românești..., las' că le numerĭ pe degete, dar apoĭ cele maĭ multe din ele sunt degenerate..., le-a luat locul cele două straturĭ de parveniți, din care unul e în putreziciune și celalalt falsificat înainte de a se fi format: parveniții de acum 70 de anĭ... care se duc și parveniții de-acum 35 anĭ... care se vor duce și ei cu iuțeala a tot ce e iarbă străină, vitregă mijloculuĭ și decĭ osândită piericiuniĭ. Nicĭ uniĭ, nicĭ alțiĭ, nu sunt aristocrația noastră, căcĭ n'aŭ tradițiĭ.

La ei, nu numaĭ că n'o să găsești simțul solidarității de rasă, dar li e rușine sa zică că sunt românĭ, cum li-e rușine mitocanilor de părinții lor; în străinătate, se daŭ de alte lifte; maĭ mult, aŭ o ură împotriva a tot ce răsare maĭ ales pe pământul țărĭĭ acesteia.., și duc o viață

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

falsă, de fanfaronade și de expediente, ca și decorul de forme false în care trăesc, ca și lucrurile prefăcute din casele lor, ca și strălucirea lor de suprafață, toate, flori de carton, fără miros și fără viață.

Vorbesc în limbă străină, ne-știind nici pe cea pe care o vorbesc, nici pe cea pământească :—N'am auzit oare mai dăunăzi pe un prefect zicând unui băiat c'o sticlă de șampanie în mână : «pune-l la ghiață»,—fiind-că șampania e de genul bărbătesc în franțuzește ? —Aveam un pahar lângă mine... gândul c'ar trebui să-i sfărâm capul cu el îmi fulgeră prin minte în minutul acela... dar m'am stăpânit...

Despin se sculă de pe canapea și încălecând pe un scaun imită pe o domnișoară :

— *Maman !* până aï schimba tu *de* toaletă... o să *joc* la piano *morsoul à quatre mains*,—iar dacă *intră* papa cu *ampletele*, să nu *antamezi* tu pachetul...

Unde dracul e un dramaturg, adăugă el serios, fiindcă rară epocă s'a văzut mai bogată în tipuri caraghioase ca a noastră ?!

Nerva zâmbi și, trăgând un chibrit pe cutie, își reaprinse țigara și-și urmă firul. In plimba-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

rea lui, fumul de la ţigară se întindea prin casă şi, în lumina de la fereastră, părea ca nişte pânze uşoare de ceaţă. Trecând apoi prin ele, Nerva le sfâşia şi le despărţia, un moment, în două. Pe mâna lui gesticulând, ele descriau arabescuri împletindu-se printre degete.

— Din înlocuirea repede a straturilor acestora, unul pe altul, se nasc, neapărat, o mulţime de tipuri ridicole. Parveniţii proaspeţi, parveniţii cruzi, nu au forme moştenite; cei mai vechi, adică cei ce se duc, sunt iar ridicoli, neavând pe ce-şi întemeia pretenţiile, fiind săraci, unii, lipiţi pământului. Când intri într-un salon «monden» românesc, simţi numai decât conflictul tragic care mocneşte dedesubt, între cele două straturi. Parveniţii No. 1 nu pot suferi pe parveniţii No. 2, lăsând să li să vadă rana sufletească a amorului propriu, cum că adică de nevoie vin în atingere cu «les mitocains», cum le zic ei, şi sunt mult mai bucuroşi când se despart de ei decât când intră la ei. Parveniţii No. 2 se bizue pe averea lor şi sunt obraznici şi ridicoli când iau «poze» şi «manere de ocazie», amintind leit pe bieţii noştri actori în rolurile de marchizi şi de conţi,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

pe care nicĭ nu i-a visat vr-odată, necum să-ĭ fi văzut...

Ușa biuroului se deschise încet și un cap frumos de femee bătrână se arătă cu o tavă în mână, cu trei dulcețĭ proaspete de portocale, făcută chiar atuncĭ și treĭ pahare cu apă rece; ea așeză tava tot încet pe o măsuță. Nerva îĭ sărută mâna și mestecând o bucată de portocală:

— Tocmaĭ la pont a venit cristalina asta de apă, coană Ilenuță; mi se uscase beregata ca un coș de brutărie...

— Imĭ închipuiam eŭ... Că-ți deapănă, maĭcă, gurița ca o vârtelniță... Când te aud de dincolo, de la mine, îmĭ trece de doru luĭ Popa Vasile care boscoroodea în altar!...

— Adică, coană Ilenuță, îți place maĭ mult Frâncu? o întrebă Nerva încrucișându-și brațele și pomenind numele unuĭ prieten al lor, tăcut și ascultător.

— Eĭ, pe el lasă-l noroculuĭ, măiculiță, prea-ĭ stâlpit pe ușa moriĭ!

Despin se apropie și el zâmbind, și după ce-ĭ sărută mâna:

— Pe mine... care tac... norocește-mă, coană Ilenuță, c'un păhărel... de ăla... cătrăniul... din

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

fundul pivniței; Nerva bea să se răcorească.... eŭ vreaŭ să mă încălzesc, doar oiŭ prinde o-țir' de limbă.

— Cu dragă inimă, maĭcă...

Și bătrâna se uită la Nerva, întrebându-l din ochĭ, dacă n'ar pofti și el...

Cum sta așa cu mâĭnele sub piept, una peste alta, cu șorțul dinainte, mama lui Gelea, o femeie de o frumusețe și de o curățenie rară, cu statura ei potrivită, cu părul argintiŭ, lăsat pe tâmple, cu pielița obrazului subțire și albă, acum trandafirie, venită de la foc, cu ochiul albastru, plin de bunătate, părea o adevărată jupăniță româncă de pe vremea veche. Nerva care o înțelese, clătină o singură dată dîn cap..

— Fie și pentru mine unul.

— Bine, maică, două bătăĭ strică, dar două pahare ba... zise ea dispărând pe ușă.

Gelea, la mirosul dulcețiĭ de portocale din gură, închise un moment ochiĭ. Mirosul acesta delicat și dulce îi plimba totdeauna închipuirea prin țările fericite și calde pe unde cresc portocaliĭ... Mama luĭ se întoarse cu treĭ pahare de vin, puse pe aceeași tavă, cu bucățele de pâine și câteva masline alăturĭ, și eși privind,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

până ce închise ușa, la băiatul ei de dragul căruia nu mai știa.

Nerva gustă din paharul de vin, îl puse la loc și, ca și cum ar fi voit să alăture dragostea mameĭ luĭ Gelea de mamele din lumea mare, zise:

— Nenorociții, n'aŭ mame!...

Imensa majoritate a femeilor noastre din lumea aceea nu știŭ să fie nici mame, după ce nu-s vrednice de nimic. Sunt și rămân un fel de jucăriĭ pentru bărbați și pentru ele însește. Nu-s nici gospodine, cum aŭ fost mamele noastre; nu-și cresc nici copiiĭ, pe care îi leapădă adoua zi de naștere, mai răŭ de cât vitele, în mâinile dădacelor; nu se ocupă nici cu ceva din lumea gândiriĭ: niște biete suflete pustiite care la urma urmeĭ sfârșesc fatal să iee câmpiĭ!... Ce vreĭ să facă? Cum se-și cheltuiască neastâmpărul nervilor!...

Privești viața lor: un pospaiŭ vrednic de milă!.. Nu-s trudite decât de fleacuri, de petreceri ușoare, de îmbrăcăminte, de mode. Nici o judecată serioasă și nici o simțire aleasă și adâncă. Atenția lor în saloane se mărginește la cercetarea vecinelor dinprejur, cântărindu-le

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

din ochĭ florile de la gătelele din cap, botinele din picioare, giuvaricalele și mătăsurile uneĭa, umbrela și mănușile alteia. Și toate acestea, cu o băgare de seamă cercetătoare cu de-amănuntul ca și cum ar vedea în vecinele lor niște aerolite căzute din cer. Mulțămirea lor cea maĭ mare este de a fi gătite ca să atragă privirile și să intre triumfătoare în mijlocul altor femeĭ, călcând oarecum pe coroanele căzute de pe capul celor care eraŭ admirate maĭ înainte de sosirea lor. Vorba lor, de asemenea, se mărginește la faptele meschine și ascunse ale altor femeĭ, la micile cancanurĭ zilnice, la mizeriile și noroiul societățiĭ,... spuse în cele câteva clișee franțuzeștĭ, care daŭ gândirea adevărată, cum pasările împăiate te fac să le crezĭ că sunt viĭ!...

Despin începu din noŭ a imita pe o femee ce vorbește franțuzește cu fraze traduse literal din românește și care, ținându-și coada rochieĭ în mână și bănănăind din cap, repetă schimonosit și ca un refren cuvintele:

— *Mon cher!... Je m'en fiche pas mal!... Tu sais; Je m'en fiche pas mal!...*

— Idealul lor suprem, reluă vorba Nerva,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

este de a pătrunde în stratul de mai sus, în «high-life», de a răzbi în corpul diplomatic,—acest biet corp al vremilor trecute, care nu mai e astăzi decât un schelet putred, fără nici un scop și fără nici o importanță,—de a avea trăsuri cu cai și livrele, de a intra în saloanele «en vogue», de a primi vizite, de a fi «du monde». Cu alte cuvinte, inconștiența personificată... lipsită de tot ce înalță sufletul omenesc...

O trăsură greoae trecu pe stradă. Ea făcu să tremure și să sune paharele goale de pe tavă. Nerva întinse mâna și despărți paharele.

— Unele din ele, care trec de mai ceva, fac tot ce se poate, ca bărbații lor s'ajungă miniștri, primari, secretari generali de ministere; cad îngenunchi pe la rude, pe la mai marii lor, se plâng, se milogesc luni și ani întregi; și asta, ca să poată străbate ele la Palat, ca să meargă cu buchete în întâmpinarea Suveranilor, ca să fie invitate la serbătorile naționale în Tribuna Reginei, la balurile Curții, să se coboare la supeu în rândul întâi, odată cu Regele: totul spre a arunca praf în ochii lumii!

In unele familii, lupta ca s'ajungă dame sau

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

domnișoare de onoare, adică de a sluji Reginei saŭ Prințesei, este o adevărată luptă de exterminare: s'ar zice că slugărnicia e în sângele lor.

Toate caută cinstea și onorurile de din afară, venite de la alții; nici una nu le găsește în ea însăși, cumle găsiaŭ român cele de altă dată...

Crezi, apoi, că citesc vr'odată o carte românească? Nici n'aŭ măcar pudoarea inconștiinții lor... Toate o spun, lăudându-se și repetznd lucrul cu îndărătnicie! Alecsandri, Bălcescu, Eminescu... sunt pentru ele mai puțin de cât numele unor cai de cursă... Și cele care târâe câte o carte franțuzească prin vagoanele drumuluĭ de fer, saŭ vara, prin saloanele băilor, crezi c'o citesc cu scopul unuĭ câștig sufletesc, cu ideea de a se împărtăși din gândirea unuĭ scriitor? Ferească sfântul. Nu citesc decât saŭ să se «distragă», saŭ de deșertăciune, de a zice că sunt «în curent»—fiindcă li se pare că sunt ceva când știŭ două nume franțuzești, al uneĭ isterice ca Gyp saŭ al unuĭ incult ca Ohnet, — acești doi dușmani aĭ femeeĭ noastre. De la eĭ, le rămâne atmosfera uneĭ vieți închipuite și sensuale, a uneĭ vieți

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

aventuroase și înjosite. Această monetă falsă a vieții franceze de bulevarde, această murdărie a gândirii, pe care o primim în casele noastre, pe care o punem pe mesele noastre, sub pernele fetelor noastre, le amețește, le îmbată, le conrupe pentru totdeauna. O femee, crescută patriarhal chiar, după zece romane de felul acesta nu mai roșește de nimic, nu-i mai pare nimic monstruos; din potrivă, îi pare nesuferită viața liniștită cu bărbatu-său și zilele tihnite care se strecoară în viața de familie.

Eram, anul trecut într'o zi, în tren, când femeea bogatului Constantin Lazu, întorcându-se de la băi, spunea unui tânăr în ușa vagonului, așa ca să fie auzită de toți, cu buzele ei delicate ca de floare: «*Ce que je me sens canaille après les bains ....*»

Gelea se oțări și sbârci din nas la auzul frazei acesteia.

— Ei, cum crezi tu că se explică înjosirea această sufletească? Căci trebue să fie o pricină, care a hotărât-o, întrebă el după o pauză.

— Cred că sunt mai multe pricini, răspunse Nerva.

Despre se sculă și explică lucrul tot prin te-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

oria lui favorită: prin străinismul stratelor suprapuse.

— E într'însi, zise el, cu fruntea încruntată, o rădăcină vitregă; în întunecimea inconștiinței lor trăește încă vrăjmașul neamului; în egoismul lor strâmt e tot teama că ei sunt ca în străini printre Români!...

— Este și asta, dar răul e mai întins, nu-i numai în străinii noștri, ci și în mulți dintre Români. Explicarea prin altoiul intelectual și moral al aparenței de cultură franceză pus pe un lăstar oriental îmi pare încă și mai plauzibilă, zise Nerva.

Și el făcu teoria varietăților altoite, plante și animale, cu altoaie exotice, arătând cum ele capătă în primele generații o desvoltare extraordinară, o înșelătoare viață exuberantă, dar care în realitate sunt slăbite de vlagă și pier în generațiile următoare. Altoiul străin stă nu numai în sânge la noi, dar și în cultura sufletească, și generațiile de azi, astfel altoite, au dat monstruozitățile sufletești ce vedem printre noi și care sunt netrăinice, pieritoare...

Ori care ar fi pricinile stării acesteia de lucruri, un fapt rămâne: stratele suprapuse de la

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

noĭ, adică parveniții de eri și parveniții de azĭ, cu femeile lor, cu viața și alcătuirea lor, sunt aproape moarte, sunt vârfurile uscate ale frunzelor dintr'o plantă. Societatea română, adevărata aristocrație, se va naște mâine, cu toate caracterele altor nobleți vechĭ, va fi inteligentă, morală, iubitoare de frumos și maĭ presus de toate națională. Cea de astăzĭ, e un accident monstruos în viața poporuluĭ român, și de aceea are și sufletul diform al unuĭ accident...

Parisul stricat, cu viața luĭ de strade, sfârși Nerva, ne-a făcut tot răul... El a găsit în bizantinizmul nostru trupul pe care l-a otrăvit lesne și l-a adus la descompunere înainte de moarte.

Răgușit și trăgănat se auzi afară glasul unuĭ oltean strigând «gaà», «gaà». Strigătul luĭ isbi biserica din față și strada răsună.

Nerva se așeză pe un scaun cu piciorul stâng adus sub el. Gelea îl asculta de pe fotoliul său de la biroŭ cu capul rezemat pe mână.

— Din nenorocire sunt și unele excepții,... zise Gelea,... rare... dar sunt. Așa, dăunăzĭ, am cunoscut o doamnă... d-na Lari, care mi s'a părut bine din toate punctele de privire...

— D-na Lari!... hm! clătină din cap Nerva

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

săltându-şĭ pletele ; femeia care şĭ-a vândut tinereţea la optspreze ce anĭ unuĭ gârbov bogat de şeaĭzecĭ de anĭ şi care s'a măritat de a doua-oară cu Sănescu ca să-ĭ câştige procesul de moştenire; iar după ce i l-a câştigat, a plecat la Paris singură şi maĭ târziŭ s'a despărţit de el !. Ţi-a vorbit de sigur de Zola, de Bourget.,. o ştiŭ.., o prefăcută şi jumătate şi o Mesalină cu aerul de mironosiţă !...

Dar să lăsăm astea... Eŭ voiam să vă spun altceva,... urmă Nerva după o pauză şi zâmbind. Ca la niște agemiĭ ce sunteţĭ, m'am gândit la voĭ, să vă daŭ sprijinul meŭ ca să intraţi în grupul nostru politic.

— Eĭ, m'am pricopsit !... zise Despin, lungindu-se pe canapea cu mâĭnile sub cap. Iar o să mă frecĭ de gâlcĭ cu progresiştiĭ d-tale ?...

El închise ochiĭ ca şi când ar fi voit s'adoarmă.

— Orĭ cu voĭ, orĭ fără voĭ,—asta o ştiŭ : partidul nu câştigă nimic; dar voĭ, nu puteţĭ zice : orĭ cu sprijinul unuĭ grup politic de viitor, orĭ fără el, tot una... căcĭ nu-ĭ tot una. Decĭ... ca la niște naivi ce sunteţĭ în arcanele politiceĭ, m'am gândit la voĭ, şi m'am gândit maĭ vârtos, ca să nu faceţi greşeala pe care am făcut-o

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

eu, venind în țară, acum doĭ anĭ, și intrând în pardidul «bonzilor» care nu era partidul meŭ firesc,—așa că a trebuit să mă retrag, cum știți, și să trec iarna asta la progresiștĭ.

Poetul Nerva era acum înscris, în adevăr, n «partidul viitoruluĭ», și cu toate că, în sufletul luĭ, oamenii ce alcătuiaŭ statul major al aceluĭ partid îĭ păreaŭ micĭ, pretențioșĭ și ridicolĭ, el trecuse la dânșiĭ mai mult pentru ideile ce afișaŭ, și luptă, în marginea puterilor sale, întru izbândirea acelor ideĭ, scriind în gazeta grupuluĭ articole pline de avânt liric și de ideal și vorbind la întrunirile luĭ publice.

— Dar aveți să mă întrebați, dacă progresiștiĭ sunt ceeace am dori noĭ să fie un partid? Nu. Asta nu-ĭ încă lucru pământesc...

— Bine, omule, zise Gelea, sunt acum doĭ-treĭ anĭ, îmĭ spuneaĭ că politicianizmul nostru este cangrena cangrenelor, ajunsă în starea cea maĭ desgustătoare, când «dă puroiŭ în afară»; că în el nu sunt decât toți aceĭa care n'aŭ putut face nimic în alte profesiĭ, «gângaviĭ de gândire și de ideĭ», «lepra societățiĭ române», «estropiațiĭ de minte», și că noĭ să căutăm să ducem carierile noastre la înălțimea la care nĭ

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

e dat să le ducem, seniní, neturburaţí de vântul pestilenţial ce trece pe lângă noí, luptând să punem temeliile uneí vieţí noué a poporuluí român, temelií traínice, cinstite şi frumoase, în lumea literaturií şi arteí, singurele rămâitoare printre sbaterile şi convulziunile trupuluí în agonie al societăţií false din jurul nostru?...

Despin sări de unde sta şi luând aere de orator, işí trecu mâna prin păr şi reproduse şi el părerile luí Nerva de altă dată punctuând frazele întocmaí ca dânsul.

— «Partidele noastre politice aŭ corupt naţiunea. Cătând a izbuti ca să pună mâna pe guvern, ele aŭ împins pe oamení să-şí părăsească trebile şi să se facă agenţií poliţieí. Lumea care a gustat odată din fondurile ministerelor a văzut că cu mijlocul acesta se poate maí lesne câştiga. Aşa s-a format o clică de oameni carc, uitând profesiile umile potrivite firií şi creşterií lor, şi devenind agenţí politicí, aŭ isbutit a-şí alcătui stărí pe care altfel nu le-ar fi făcut niciodată. Partidele, venite la putere, aŭ scos la lumină o mulţime de nulităţí, aŭ aţiţat ambiţiile tutulor mediocrităţilor. Sistemul reprezentativ a fost falsificat: baza a-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cestuĭ sistem, după Macaulay, fiind anume: că, ceĭ maĭ mulți oameni nepricepându-se în afacerile publice, eĭ pot alege pe alții care se pricep. La noĭ, lucrurile sunt pe dos. Mediocrițile, văzând pe nulități în fruntea bucatelor, și-aŭ zis: de ce să nu fie ele acolo, în locul celor maĭ proști decât ele. Astăzĭ, fiecare are ideea că un an la guvern îmbogățește maĭ mult decât o sută de anĭ de economiĭ și de muncă cinstită! Și așa maĭ departe...

Despin se opri fixând pe Nerva, și apoĭ adăugă:

— Cine îmĭ băiguia vorbele astea, cu patos de arhimandrit, acum treĭ anĭ?

— Aveți răbdare, că viŭ cŭ acolo... Încă odată, nu doar că în grupul acesta o să găsiți ceeace mintea noastră ar dori, reluă șirul Nerva. Departe de astfel de vise care rămân vise pentru toată viața... Din potrivă, pretutindenĭ o să întâlnești aceiași industriași politicĭ, aceiași negustorĭ aĭ averiĭ publice, aceeași falsitate și aceeași ipocrizie, aceleași firme mincinoase, aceleași măscĭ... Cu alte cuvinte, acelaș bizantinism, aceeași moștenire nefastă a fanariotismului!...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Căci, cu toate aparențele noastre constituționale, cu tot lustrul unor așezăminte moderne, politica noastră e încă tot cea de-acum o sută de ani. Grecii au transmis nu numai fiilor lor,— care alcătuesc astăzi majoritatea oamenilor politici de la noi — năravurile lor, dar ei le-au impus și bocrilor români care voiau să ajungă ceva pe treptele dregătorești ale tronului. Se știe că puținii bocri ce li-au rezistat au fost înlăturați de la onorurile Statului. Năravurile acelea ne stăpânesc în mare parte și azi. Românii, masa mare a celor ce alcătuesc țara asta, sunt încă străini ca și altă dată în țara lor.

Apoi, fiindcă prin legea încrucișării, urma să avem o degenerare la ei, nu avem de loc oameni de talie mare. N-avem nici unul care să stăpânească împrejurările, ci toți sunt stăpâniți de împrejurări.. N-avem nici unul care să voiască cu putere să facă ceva real, adică să cârmuiască corabia Statului spre alte țărmuri noua și sănătoase, ci toți se mulțămesc a fi numai în ea, adică a merge în voia vânturilor, a avea aerul că mergem, a face formă nu realitate—forma care-i cangrena întregei noastre vieți. N-avem nici unul care să aibă privirea a-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

geră și largă și să vadă că ce-am făcut până acum, e numaĭ mersul firesc al unuĭ popor tânăr și că progresul nostru nu-ĭ datorit celor ce aŭ avut pretenția de a fi luptat pentru el. In politica noastră seacă, osificată, se crede fericit cel ce găsește un cuvânt cu care să poată acoperi aparențele. Acum treizeci de anĭ, a fost găsit cuvântul «ideĭ» de către ceĭ care aŭ dovedit că n-aŭ avut ideĭ. Acum cincisprezece anĭ, s'a găsit cuvântul «principiĭ» de către ceĭ care aŭ dovedit că n-aŭ avut principiĭ; mâine, se va găsi alt cuvânt ca «religia conștiinții» saŭ alt ceva legat de conștiință de către ceĭ care nu vor avea conștiință. Iată progresul: tăria din ce în ce a cuvintelor și slăbiciunea din ce în ce a însușirilor sufletești! In deobște, ceĭ ce găsesc cuvinte, sunt păcătoși la fapte. Căci, când unul din eĭ are o însușire oarecare, îĭ lipsește alta: când are voință, n-are știință: așa că, ceĭ ce pot, nu fac, și ceĭ ce fac, nu pot. Sunt epocĭ mijlociĭ ca și anĭ de recoltă... Am privit și eŭ la toate grupările noastre politice: ceeace s-ar putea numi un filosof 'ompolitic, n'avem: deprinderĭ, rezultând din temperamentul saŭ inteligența șefilor de partid...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

da, câte vrei; alt nimic. Rămâne dar să cunoşti pe oamenii din capul grupărilor, ca să te orientezi cu cine să mergi.

Fiindcă de mers trebue să mergi cu cineva, dacă n-ar fi decât raţiunea că e o epocă de secetă, cum ziceam, şi că ne calcă pe toţi datoria de a pune mâna la coarnele plugului şi a sparge ogorul înţelenit....

Ei bine, unde îmi spune mintea mea să mă duc?

Acolo unde sunt cel puţin câteva intenţii mai bune, câteva idei pe firmă, fie ele chiar învechite, căci unde sunt intenţii şi idei, e un ideal,... şi unde e un ideal, acolo e locul nostru, al oamenilor ca voi şi ca mine...

In fond, încă odată, ceeace se înţelege prin politică, fie la unii, fie la alţii, nu-i de cât o vânătoare de câştiguri. A vorbi în mijlocul lor de o politică sincer patriotică, înseamnă a fi un naiv.

Trăind, apoi, între ei, e cu neputinţă să nu te molipseşti de la ei, de felul lor de a fi. De fer să te fi născut, şi tot te strivesc, căci nu sunt numai mulţi, ci sunt toţi aşa, şi toţi se pun să te aducă la nivelul lor de jos .. La

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

urma urmeĭ: cu lupiĭ, trebue să urli,... să te slujeștĭ de armele cu care se slujesc eĭ!...

La început, îmĭ era greŭ să le daŭ mâna, și celor din stânga și celor din dreapta. Imĭ păreaŭ uniĭ atât de revoltătorĭ în străinismul lor de țară, alțiĭ atât de desgustătorĭ în egoismul și falsitatea lor, că-mĭ ziceam, maĭ curând îmĭ taĭ mâna, de cât să le-o întind. Neînscris nicăirĭ, îĭ cercetam câte odată, când pe uniĭ când pe alțiĭ, și-ĭ vedeam, cum i-am văzut totdeauna, ca pe niște bestiĭ fometoase, înnotând până la gât în mocirla mizeriilor lor... Poate că și sufletul meŭ de boem cu veleităț de artist, mă făceaŭ să mă țiŭ departe, ca spectator al gunoiuluĭ acestuia...

Dar, într-o dimineață, înțelesceĭ lucrurile altfel, și poate le înțelesceĭ maĭ bine decât maĭ înainte,... decât cum le vedeam la Paris,... de cât cum vă vorbiam vouă acolo...

Eŭ să rămâiŭ spectator, îmĭ ziseĭ, când țara asta care m-a născut și m-a crescut, și căreia îĭ sunt dator maĭ mult decât alțiĭ, fiindcă o înțeleg și o iubesc maĭ mult decât alțiĭ, are tocmaĭ nevoe de suflete curate și iubitoare, de suflete privind spre un ideal, cum e sufletul meŭ?... Ea are nevoie de a fi călăuzită în dru-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

mul său. Dacă toți oamenii cinstiți, toate mințile cu cultură, toate inimile curate, vor sta de o parte ca privitori, atunci ea nu va fi cârmuită decât de imbecili și de perverși!... Ei vor hotări despre soarta poporului român... și aceasta, cu consimțimântul tuturor celor ca mine... Ei bine, nu; calea aceasta nu-i cea bună, nu-i cea adevărată. Și judecata ce-mi făcui atunci, îmi păru mai dreaptă; și fiindcă, singur, izolat, nu poți face nimic, chiar dacă ai fi cu stea în frunte și ori câtă tragere de inimă ai avea, intraiu, acum un an, la bonzi, unde mi să părea că trebue să se creadă ca sfinte tradițiile neamului și unde, cum am intrat, am văzut, din potrivă, că mă rătăcisem în mijlocul lor... Peste un an, am trecut la progresiști, unde cred că e încă o licărire de ideal și de dor de bine... și unde câțiva oameni, deși și ei uscați ca toți ceilalți, par că aŭ gândiri mai bune și mai folositoare... Iată de ce vă sfătuesc și pe voi să veniți cu mine.

Când am fost dincolo, am întâlnit mai toate «poamele seci», care nu putuseră face nimic nici pe băncile școalei, nici în lume,—toți fameniĭ de judecată, care cred că-s oameni po-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

litică fiindcă molfăesc câteva vorbe la clubul lor,... toți decșănțații care se obrăznicesc pe cuvântul că tații lor aŭ fost ceva, și care își daŭ aere de oameni de Stat, «chemați» ca să tragă într-o zi drumul destinelor țării românești, ca reformatorĭ aĭ stării lucrurilor!

Văzând, pentru întâia oară, matca acestuĭ grup politic, mi-am explicat felul de polemică ce-aŭ inaugurat și se face, în deobște, în jurnalele noastre, și timpul pierdut al acelora ce scriŭ, ca și al celora ce citesc, acele zilnice nimicurĭ veninoase, acele înjositoare și triviale calomniĭ ale tuturor, acea atmosferă bolnăvicioasă, în care nu poate crește nicĭ o idee frumoasă, nicĭ un sentiment înalt, cum n-ar putea crește o floare saŭ n-ar putea cânta o pasăre într'o atmosferă stricată.... Așa că, de voe de nevoe, a trebuit să trec dincoace... zise Nerva, scoțând și privind ceasornicul din buzunar.

— Dar ce maĭ încolo și maĭ încolo, sfârși el; duminica viitoare veniți la întrunirea politică ce-avem la Dacia, în scopul răsturnăriĭ guvernuluĭ... și veți vedea și pe ceĭ din jurul meŭ, precum veți auzi și ce sunt ceĭ în potriva că-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

rora luptă ei; în urmă, veți face ceea ce veți crede voi înșivă că trebue să faceți...

Două trâmbiți sunau în depărtare retragerea.. Cântecul lor lung și trist sfâșia aerul liniștit al serei. Erau opt ceasuri.

Despin veni înaintea lui Nerva cu capul plecat.

— Eŭ — francheța m'a caracterizat totdeauna—nu voiŭ intra nicĭ în partidul tău, nicĭ în altele... Pentru mine, oamenii care sunt în fruntea unui popor trebue să personifice însușirile lui, trebue să-i înțeleagă nevoile, să-i cunoască trecutul, să aibă încredere în viitorul lui, să fie sufletul lui. Ceĭ de astăzĭ, ca și ceĭ de erĭ, nu numaĭ că nu sunt sufletul poporului român, dar sunt vrăjmașiĭ lui, moștenitoriĭ celor care l-aŭ sugrumat fățiș două veacurĭ și care îl sugrumă azĭ cu mâinile în mănușĭ... Eŭ nu mă voiŭ face complicele lor niciodată... Voiŭ aștepta, poate, un alt Tudor...

Nerva clătină din cap, își aprinse altă țigară, își aruncă pălăria pe claea-ĭ de păr, dădu mâna voĭnicește lui Gelea și lui Despin și plecă săltând din umerĭ ca și cum și-ar fi urmat încă vorba. Despin rămânea să mănânce la Gelea; el se apropiâ de fereastră.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

In casă, umbra serii învăluise toate lucrurile. Ici-colea, mai strălucia câte o margine de cadră, câte un obiect de metal. Afară, în stradă, o lumină de amurg, o jumătate de noapte, albăstrind aerul în coloarea unui covor de Smirna și dând luminilor albe din felinarele aprinse ceva neobicinuit de stele mari, coborîte pe pământ. Pe cer, spre apus, se grămădiau nori vineți și subțiri. Sub ei, în poala cerului, o linie galbenă de pucioasă ca o lance de aur întinsă pe o pernă de mătasă violie.

Trâmbițile răsunară din nou în depărtare, sfâșiind aerul cu cântecul lor ascuțit și trist, și pierzându-se în sunete joase și prelungi.

Gelea și Despin vorbiră mult la masă despre propunerea lui Nerva care, ca totdeauna, părea că are dreptate, dată fiind puterea lui de a convinge. Cu toate acestea, o gândire melancolică se furișă în mintea amândorora; mai ales Gelea, care văzuse în Nerva ca o întrupare a lirismului generației tinere, ca un mare poet de viitor al țării și care crezuse că el nu-și va turbura niciodată contemplarea lui ideală cu ambițiuni și deșărtăciuni lumești, era cu adevărat trist. Cuvintele lui Nerva: «Cu lupii

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

trebue să urli», și «stând între dânșii, deviĭ ca ei», fură ca un văl negru lăsat peste imaginea ce-și făcuse Gelea despre amicul său. A! Cât ar fi voit el să-l vadă rămânând și crescând ca om de caracter, cum rămânea și creștea ca om de inteligență,—și, mai vârtos, cum ar fi voit el să-l vază totdeauna sus, în sferele senine ale arteĭ, fără să se coboare la nivelul oamenilor de rând și fără să părăsească tronul radios al poezieĭ!...

Duminică la două ore, «Mare Întrunire Publică» la Dacia. Lume multă pe strade, agenți politicĭ, delegați din provincie, cetățeni curioși, bătăuși de profesie, un adevărat tămbălău.

Gelea și Despin plecară amândoĭ de-acasă, luând-o de-alungul căieĭ Victorieĭ și ocolind trotuarul din fața luĭ Capșa.

— Acolo e o gură de canal prin care se scurge spuma și murdăria Capitaleĭ, zise Despin, după ce se depărtă, strâmbând din nas.

În câteva minute, sub tactul fluerului luĭ care șuera marșul grenadirilor luĭ Frideric, eĭ fură la Dacia. Întrunirea nu începuse încă, dar publicul umpluse sala și o parte din strada Carol.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

In ușa magazinului de lucruri de copii: «La micul universal», se ivise o ceartă între un «cetățean» și un băiat de ovreiu din prăvălie. In turburarea spiritelor și în mișcarea valurilor «cetățenești», unul din manifestanți dăduse jos «din greșeală» o geantă aninată în fața galantarului, iar un tovarăș al lui se certa cu băiatul, zicând c'o găsise în drum...

Mulțimea alcătuise grupuri, grupuri care vorbiau între ele în așteptarea căpităniilor. Ea se compunea mai toată din oameni de strânsură, cu fețele vinete și buhabe de beție, cu ochii injectați de sânge, îmbrăcați în pantaloni creți de mahalagii, cu câte o leancă pe umeri, cu pălăriile pe ceafă și cu mâinele groase și grase pe câte o scurtătură. Printre ei, câte un politician mai cunoscut, se prefăcea că li-e prieten, dându-li din cap, făcându-li cu ochiul, întinzând la unii mâna și râzându-li cu un aer triumfător. Din depărtare, atmosfera era impestată de toate infecțiile bestialității lor: un miros greu de corpuri nespălate, de sudoare învechită, de respirare amestecată cu aburi de rachiu, îți cârmia nasul din loc. Gelea și Despin își făcură loc printre mulțime și străbătură înăuntru, unde era

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

o lumină întunecoasă de temniță și unde se auzia o grohăială de vorbă, al căreĭ murmur umplea toată sala. Mulți din aceștĭ indivizĭ, văzând pe ceĭ doĭ tinerĭ, se uĭtaŭ la eĭ cu privirea în doĭ perĭ, luându-ĭ, poate, drept reporterĭ de-aĭ opoziției. Eĭ se strecurară până spre jumătatea sălĭĭ. Nerva era pe scenă. Gelea și Despin rămase lângă un stâlp de lojă, de unde puteaŭ să asculte discursurile și să observe ceea ce se petrecea în jurul lor.

Intr-un moment, trecu pe lângă eĭ un cap de monstru, cu barba rară și neagră, cu obrajiĭ numaĭ fălcĭ, tuns mărunt, fără frunte și cu ochiĭ micĭ, care-ĭ privi cu coada ochiuluĭ.

— E vestitul Lișiță, zise Despin, cunoscut maĭ mult sub numele de «Borhot», o bestie care strânge gloatele la zile de întruniri și asmuță mahalalele în alegeri, îmbătându-le de cu noapte.

Lișiță vorbia acum cu alțĭ doĭ agenți de talia luĭ: Dubău, un colos, cu pumnul cât ghiuleaua de tun, fost vagmistru la jandarmiĭ călări, și Bot-Gros, fost casier de percepție, condamnat și eșit de curând din închisoare.

Peste vuetul confuz din sală, se ridicaŭ gla-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

surĭ de înregimentaţĭ cu pecetic care apostrofaŭ câte un nume din opoziţie; alţiĭ strigaŭ să trăiască şeful, alţiĭ râdeaŭ tare de sfâşiaŭ aerul.

Pe estradă, eraŭ ca vr-o douăzeci de figurĭ maĭ răsărite de-ale partiduluĭ; toţĭ veselĭ, toţĭ surâzând uniĭ altora, dându-şĭ mâinile şi frecându-şi-le.

Pe lângă eĭ, câţĭva delegaţĭ fruntaşĭ din provincie, şefiĭ partiduluĭ din localităţile lor, a căror politică se reducea la schimbarea prefectuluĭ: «Ştiţĭ... s'avem omul nostru!»... Unul din eĭ, agricultor moldovean, chel ca un genuchiŭ şi cu două cefĭ deasupra gâtuluĭ, în înghesuiala lumiĭ, călcâ pe picioare pe fostul ministru de justiţie al partiduluĭ, un franţuzit până în măduva oaselor; acesta trăgându-şĭ piciorul, zise unuĭ amic de-alăturĭ:

— C't animal là marrche surr mes pieds avec une conviction!...

Apoĭ, aducându-şĭ aminte că l-a cunoscut pe vremurĭ, făcu pe politicosul, şi-l întrebă târând lung pe r în fundul gâtuluĭ.

— Cum stăm cu rrecolta, d-le Tudorriu?...

— Strașnică! Coane! Da, ştiĭ, strașnică!...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Numaĭ zăŭ nĭ-o ţâc şel di sus..., că-ĭ straşnică, Coane!...

In urmă, neştiind ce să-l maĭ întrebe:

— Varra... cu rrecolta,... dar iarrna?

— Iarna... cu vitele, răspunse el liniştit.

Despin se înălţă pe picioare să vadă maĭ bine pe ceĭ de pe scenă.

— Prezidează Moş Serghie, fostul primar... zise el încet luĭ Gelea; îĭ văd capul de negustor prin statul major.

Apoĭ, după o pauză:

— El şi cu primul săŭ ajutor, Scriboiu, un advocat comercial de la judecătorul de pace, isbutise să prefacă primăria într-un magazin... cu... articole... de regulamente. Vroiaĭ să cumperĭ, spre pildă, articolul care opreşte dregerea caselor supuse la retragere? Cercetaĭ tariful, plătiaĭ şi călcaĭ regulamentul în bună voĭe. Afacerile en gros, ca exproprierile şi concesiile, eraŭ rezervate numaĭ primaruluĭ. Cele câteva sute de orăşenĭ, care intraŭ zilnic în primărie, eraŭ tot atâţia muşterĭĭ aĭ magazinuluĭ...

Acum, e membru la maĭ toate consiliile de administraţiĭ progresiste şi ar maĭ primi încă pe atâtea sarcinĭ numaĭ ca să-şĭ sporiască ve-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

nitul și... poate și odihna, fiind scuzat mai lesne ori unde, când se știe că-i împărțit în atâtea locuri!...

— Dar chipul de lângă pupitru? întrebă Gelea pe Despin.

— De la stânga?... Imi pare rău!... E Gogu Prezeanu, «Oracolul României»,... un tâmpit instruit. Iaca așa cum îl vezi de ridicol ca înfățișare, el e cel mai grozav om politic al partiduluĭ. L-a făcut «om de stat», inconștiența-i, amestecată cu un grăunte de nebunie; căci se crede chemat cu tot dinadinsul a fi ministru și chiar președinte de consiliŭ. In orice meserie alta, ar fi murit de foame, — cu numele e advocat, — în politică însă, e și el printre ceĭ dintâi. Prietenii care îl măgulesc îi zic Gogu Peripateticul, fiindcă are obiceiul de vorbește plimbându-se totdeauna cu partizanii luĭ politicĭ pe drum, prin grădinile publice, pe la Cameră, spunându-le crâmpeile de gândirĭ ce-i trec prin minte. Cincizecĭ de inși de-o întâlni într-o zi, le spune la toți acelaș lucru. Ideile îi bâzâe prin cap și vor să iasă din el, ca muștele dintr-o sticlă goală. Oricând îl vezi, e

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

pururea cu mâna în chip de porumb, trăgând cu ea într-una cordele pe nas.

— Dar cel de la dreapta?

— Cel cu trupul de ogar sculat în picioare? E Hristu Lazăr, tot un advocat şi el, «meşterul» partidului. Azĭ e un «stâlp», fost ministru de domeniĭ în două rânduri, când a introdus ca norme de guvernământ toate ticăloşiile bizantine. A plătit pe un adversar politic venal ca să-şĭ calomnieze partizaniĭ; a întemeiat gazete triviale ca să insulte pe adversarĭ; a născocit comploturĭ şi asasinate împotriva şefilor săĭ ca să-ĭ seducă; a încovăiat pe vanitoşĭ prin ploĭ de crucĭ şi de decoraţiĭ; a corupt pe învăţaţiĭ şi pe scriitoriĭ ce şi-aŭ vândut sufletul. Şi, după toate astea, îl vedeaĭ venind cu candoare la tribuna Camerĭĭ şi vorbind cu mâinile la piept de patriotismul şi jertfele luĭ pentru ţară.

Când e la putere şi nu e în guvern, are intrarea liberă la miniştri, pune oamenĭĭ în slujbe, susţine pe alţiĭ ameninţaţi de a fi daţĭ afară, propune afacerĭ foarte avantagioase Statuluĭ din partea particularilor, cu deosebire din partea ovreilor, stăruieşte pentru graţierile osân-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

diților din ocnă, în fine muncește omul pentru țară, și nu-ĭ zi lăsată de sus să nu-l vezĭ vânturându-se în trăsură de la o autoritate la alta, cu portofoliul plin de jalbe și de intervenirĭ cetățenești.

In cameră, e maĭ totdeauna președintele secțieĭ de indigenate: vrea să cunoască personal pe ceĭ care cer împământenirea, ca nu cumva să se strecoare vr-unul ce nu merită să intre în «Paladiul naționalității române».

Apoi, Despin adause imitând pe grecul.

— Tata de la dimialuĭ, kirios Iani Lazàris, a fost didascalos la Sfinto Onofrie....

— Și cel care pare că doarme dintre cĭ?

— Eĭ bravos!... Domnu Aldea Curțius, românul cel maĭ patriot,—căcĭ slujba pe care o face el n-ar fi făcut-o nicĭ Brutus, cum ar zice Chamfort, cu tot patriotismul luĭ: e spionul șefuluĭ,—un fals și un târător în față, un obraznic și un întrigant pe din dos și cu ceĭ maĭ micĭ, surâzând tuturora și ne iubind pe nimenĭ. El a ajuns ce e prin spionaj și printr-un devotament prefăcut, eșind înaintea șefuluĭ săŭ cu tot ce bucură pe un suflet mic ca al șefuluĭ, cu tot ce-ĭ gâdilă simțurile luĭ bolnave de in-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

firm... Înălțat pe spatele stăpânuluĭ săŭ, în capul căruia s-a suit pe nesimțite, cu creerul opac, fără să fi făcut nimic vrednic de băgare de seamă, el s-a obrăznicit într-atâta încât a dat naștere în Cameră, într-un discurs, cuvântuluĭ: «pericolul spionilor de pe lângă șefĭ»...

Îl vezĭ surâzând luĭ Ghiță Boiu, așa zisuluĭ «Antehrist» de odinioară... Cu el se înțelege perfect, fiind și dânsul un alt caracter al timpuluĭ... Revoluționar intransigent, care avea, acum zece anĭ, la patul luĭ ca «icoane» portretele lui Blanqui și Lassalle, prinse cu bolduri în perete, și nu scria decât cu cerneală roșie, semn că era revoltat în contra stăriĭ lucrurilor,— astăzĭ, c mincinosul și lingușitorul cel maĭ desgustător, cu buzele la călcâile tuturor șefilor și tuturor adversarilor luĭ de altădată...

Despin adaugă, apoĭ, râzând.

— Alaltăierĭ i-am făcut «instantaneul» în *Ghiță Berbecul;* fiind inspirat, l-am improvizat în versurĭ la «Cooperativa»...

Și prinzându-și tâmplele între două degete de la mână, el își aminti și-și recită încet versurile:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Sunt oameni la progresiști
Care-ĭ crezĭ că te iubesc,
Eĭ prin față te sărută,
Pe din dos te ocărăsc.
Numaĭ Boiu e acela
Ce sărută grațios
Și fără fățărnicie
Și pe față și pe dos!...

In momentul acela, se auzi afară aplauze, strigăte, ovațiĭ. In sală, se făcu o mișcare: sosise căpeteniile. Borhot, care era lângă scenă, se repezi ca un turbat prin mulțime, făcându-și loc cu pumniĭ încleștați și strigând la fiecare ghiont ce dădea: «pardon dom'le», «pardon dom'le». El eși la ușă înaintea șefilor, cărora le făcu loc să intre în acelaș chip cum eșise, cerând necontenit «pardon» la lumea pe care o lovia.

Amândoĭ șefiĭ străbătură sala în aplausele entusiaste ale mulțimiĭ și în strigătele cĭ de: «ura! ura! să trăiască!» Ovațiunile ținură câteva minute.

După aceea, se făcu liniște în sală și se proclamă ca președinte al întruniriĭ bătrânul Serghie Cămineanu, fostul primar, un cap de lipscan, cu părul retezat și cu gura ascunsă sub barba-ĭ albă. El se ridică încet la tribună, își puse ochelariĭ pe nas, se sprijini cu mâinile

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

pe masă, se plecă cât putu înainte și molfăi câteva cuvinte auzite numaĭ de dânsul. El spuse, probabil, că-i fericit a prezida o întrunire așa de maestoasă, se întoarse către ceĭ din jurul sĕŭ și le mulțămi pentru onoarea de a-l fi ales președinte. In urmă, dădu cuvântul șefuluĭ, arătându-l cu amândouă mâinile către public, și așezându-se pe scaunul de lângă masă, liniștit și satisfăcut că și-a împlinit partea grea a sarcinii din ziua aceea. Publicul începu a striga din răsputerĭ maĭ înainte ca șeful să se urce la tribună. Strigătele ținură iarăși maĭ multe minute.

Când se liniști entusiasmul sălii, apăru pe tribună un om de statură mijlocie, cu o frunte boțită, din care nu se desprindea nici o rază de lumină, cu o gură apăsată în trăsăturĭ, cu mișcărĭ stângace, cu ochiĭ ascunșĭ sub pleoape, cu un zâmbet ce nu știaĭ bine dacă exprimă bunătate saŭ răutate.

Era șeful progresiștilor, Teodor Vanea.

In toată înfățișarea luĭ, nicĭ o trăsură care să dăsvălue un suflet de om, nicĭ o mișcare în care să se oglindească o inimă cu adevărat. Din potrivă, firea părea că scrisese pe întreaga

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

luĭ făptură cuvântul: «nimic», orĭ din ce parte te întorceaĭ şi o priviaĭ.

Când se făcu tăcere, el începu a vorbi rar, răguşit şi moale. Şi ca şi cum înfăţişarea luĭ n-ar fi fost destul de limpede spre a-ĭ răsfrânge golul sufletuluĭ, vorbele luĭ eraŭ şi maĭ joase, şi maĭ lipsite de superioritate: nicĭ o putere de gândire în ele, nicĭ un avânt, nicĭ o alegere, ci purcezând din o judecată şi o logică de precupeţ şi dintr-un vocabular de om incult care îl zugrăviră, de la primele fraze, în mintea celor doĭ tinerĭ, ca pe un pustiŭ sufletesc în care nu încolţeşte nicĭ un fir de iarbă şi nu curge nicĭ un izvor... Şi nimicurile ce le spunea, le exprima cu greŭ, cu greşelĭ elementare de gramatică, cu apropourĭ răsuflate şi cu banalităţĭ simpliste ca: «Să facem cum e bine», «să îndeplinim voinţa ţărĭĭ», pronunţând cu înţeles superficial vorbele: «dimocraţie», «parlamantarism», întocmaĭ cum zic servitorĭĭ între eĭ cuvinte nouă de politeţe ca: «bine mersim», «complimenturĭ Mariţeĭ».— In fond, el voia să denunţe pe adversarĭĭ săĭ politicĭ ca pe niştе oamenĭ impilătorĭ şi vrednicĭ de orĭce nelegiuire, şi că a se ridica împotriva lor era o datorie cetăţenească: «Sân-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

jele nevinovat al poporului, supt de ei și pentru care jenerații de români s'au jărtfit, strigă răzbunare. Giudecata lor din urmă stă astăzi în mâinile d-v.»

La cuvintele acestea, care lui i se părură ingenioase de făcu din ele «pontul» discursului, sala sbucni în vociferări furtunoase, în tunete de aplause îndelung și îndelung repetate.

— Auziși sacro-santele prostii ale omului acestuia nul și pe care nu-l ține în capul partidului său de cât ura dintre cei doi sub-șefi care nu voesc nici unul să cedeze pasul între ei? întrebă Despin pe Gelea. Ei bine, peste zece, cinci-spre-zece ani, când carnea lui o fi luat de oale, de unde n-ar fi trebuit să iasă niciodată, politicianii vremurilor îi vor ridica statui și-l vor numi «nemuritor»...!

După el, se ridică al doilea șef, șeful intelectual al partidului, bătrânul istoric și teolog Orlescu, târând după dânsul, ca în toate împrejurările, portofoliul lui care gemea de cărți și de hârtii, și pe care îl deschise încet și cu un fel de mândrie ca și când ar fi deschis ușa unui Tabernacol. Unctuos, cu un surâs măgulitor împrăștiindu-l la toată lumea, voind parcă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

pururea să-şĭ ceară ertare, făcând gesturĭ de simpatie publicului, el aminti în cuvinte vechĭ, ca şi timpurile de care vorbia, zilele de «reştriste» şi de «grea cumpănă» ale partidului, zilele de lupte «mântuitoare» şi «isbăvitoare, înscrise în cartea de aur a veacului. Apoĭ, printr'o legătură retorică, el trecu la faptele marĭ, legendare, care alcătuesc istoria poporului român şi se încercă să dovedescă cu pilde din istoria vecinilor şi cu citaţiĭ din cronicarĭĭ românĭ, cinstea numelui românesc, demonstrând, în urmă, cu părţĭ din discursurile luĭ de altădată, cum că cele prevăzute de dânsul s-aŭ împlinit aidoma. Spre a ajunge aicĭ, el denatura faptele, silia asemănările, potrivia deosebirile ca să poată trage încheierile ce-ĭ trebuiaŭ; şi în toate acestea, c'o atitudine de moaşe ce-şĭ înfaşă copilul mângâindu-l, şi c'o afectaţie de cel maĭ mare dezinteres pentru putere, din care străbătea, cu toate acestea, tocmaĭ egoizmul şi ahtul de putere adânc stăpânitor sufletului luĭ. El se coborî de la tribună în mijlocul ovaţiilor frenetice ale mulţimiĭ şi în aplausele entusiaste ale celor de pe estradă.

— Văzuşĭ pe preŧa sfântul? zise Despin lui

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Gelea. E unul din cei mai mari «comedianți» ai epocei, jucând farsa și comedia cu aerul său sacerdotal, blând și ipocrit. Știi că s-a despopit sub pretext că, în vârsta bărbătească, omul trebue să fie om de acțiune, nu de predică — care e misiunea preotului. In realitate, era ca să se poată despărți de nevastă și însura de a doua oară c'o amantă, pe care, fiind popă și după ce propovăduise morala într-o duminică în amvon, a batjocorit-o în casa părinților ei! Pentru orice micime ce-i place să facă, găsește un pretext sforăitor în ochii proștilor. Ca ministru, acum câțiva ani, a umblat o vară întreagă pe la Curțile Europei sub cuvânt că ne făcea țara cunoscută: în fond, își satisfăcea deșărtăciunea de a părea și de a culege câteva decorații...

Apăru, apoi, Gogu Prezeanu, «Oracolul României», cu obrazul turtit într-o parte, cu ochiul fără coloare și stins, cu câteva loațe de păr negru pe un craniu neregulat, cu gesturi monotone și nervoase, care păreau ca niște resorturi mecanice, cu pasul precipitat de credeai că calcă în sec când merge, cu glasul subțire de scopit.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

El începu a psalmodia ca un țârcovnic și a-și debita nevinovățiile cu seriozitatea și accentul unor revelațiuni, atingând unele cuvinte tecnice de drept constituțional și aruncându-le în urechile publicului, fără nici o legătură între ele: «Numărul dv. impunător,... satisfacțiunea noastră supremă,... toată opoziția,... și când zic toată opoziția, zic energic toată Țara,... a nu se impieta asupra drepturilor de viață ale poporului.., o flagrantă călcare a constituției.... un asasinat politic,... o injoncțiune brutală,... Țara da, guvernul nu,... am zis!...

Trunchiurile acestea de fraze găunoase căzură unul peste altul, aducând veselie în sală care, cum nu-l putuse urmări, fu trezită din nedumerire, când îl văzu că salută și pleacă ute de la tribună; publicul aplaudă atunci de clocoti sala.

In sfârșit, al patrulea orator fu Nerva. Șeful intelectual îl pusese anume la urmă știind că el va rescula inimile și va înflăcăra mulțimea...

Cu părul lui răsfirat în lături și cu privirea ochilor săi scânteioși, el făcu o impresie minunată asupra publicului, care îl primi cu un vifor de ovații. Intr-o tăcere desăvârșită, Nerva

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

dădu definiția omului de Stat, a omului politic, exaltând însușirile celui ce năzuește să conducă un popor: — «mintea lui, scânteind ca un far deasupra înălțimilor prezentului și viitorului, — sentimentele lui, de părinte a tot ce grăește în limba neamului, — idealul său, mai nobil și mai sublim decât al tuturor celor ce se lasă a fi călăuziți de el, — exemplul vieții sale, deslipită de mizeriile ce o micșorează la alții, desprețuind deșărtăciunile și plăcerile lumești, absorbită numai de dragostea de neam și de țară». (Aplause).

Apoi, el analiză sufletul și actele prințului Ilarie, adversarul partidului, președintele de consiliu al guvernului bonzilor, al «Dihorului Oltenici», cum il numise un mare om mort». (Aplause sguduitoare).

«Ei bine, în loc de lumină și de iubire, urmă Nerva, cum ar trebui ca mintea și inima lui să împrăștie, el răspândește întuneric și ură; el e omul de noapate, cel mai întunecos și mai trist care a scoborît cu multe zecimi de ani viața Statului român, și care, prin voința lui dezechilibrată, a pătruns în toate ramurile muncii românești, fără să le priceapă menirea, fără să

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

le bănuiască însemnătatea. (Aplause nesfârșite și strigări asurzitoare).

«Sufletul său, născut mic, a avut firește simpatie de lucrurile mici, de mințile înguste, de fapte josnice; și le-a încuviințat, le-a îmbrățișat, le-a identificat cu el. A putut să vadă dânsul în cărți, să audă din lume tot ce a fost măreț în trecut, tot ce e bine în viață, tot ce va fi frumos în viitor: a fost ca și cum n-ar fi văzut, n-ar fi auzit, n-ar fi presimțit nimic. Balanța sufletului lui îl trăgea în partea opusă prin firea ei. (Aplause). Și din potrivă, orice idee înaltă, orice faptă generoasă, orice având ideal din timpul său, el le-a înțeles pe dos și le-a înăbușit; precum a urît, a persecutat, a urmărit până în pânzele albe pe orice om superior, pe orice tânăr cutezător, pe orice caracter demn.

«Vrăjmaș înăscut a tot ce e mare, a tot ce e frumos, a tot ce trece cu un deget peste fruntea lui, — căci nu e nume politic, nu e glorie literară, nu e virtute cetățenească, pe care el să nu le fi tăgăduit, — e încă și contra tuturor memoriilor Țării, mânjându-le fie cu ocările lui pătimașe, fie cu laudele lui interesate,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

despreţuind, în fond, tot ce a avut rasa noastră mai vrednic şi mai strălucit.

«Voinţa lui, mai drept, obstinaţia lui care nu luptă pentru isbânda unui ideal, ci e reactivă, împinsă de ură, de răzbunare şi de invidie personală, fiind lipsită de inteligenţă şi de sentimentalitate, e impetuoasă şi sălbatică, ca un uragan orb şi năprasnic ce dărâmă vârfurile şi acoperemintele, lăsând în viaţă numai ceea ce se târăşte pe pământ, numai ce trăeşte în vizuini: pe linguşitorii şi fearăle fometoase care îl înconjură. Obstinaţia lui e una din cele zece plăgi trimise de Dumnezeu asupra poporului român. Căci a voi cu putere nerozii şi absurdităţi, înseamnă a duce cu orice preţ corabia între stânci şi a o sfărâma, înseamnă a da curs nebuniei, înseamnă a încuviinţa instinctele, nestăvilate de nimic, ale sălbateculuĭ care distruge şi omoară, înseamnă a întrona bestia în locul omului. (Aplause teribile).

«Aşa se explică toate actele funeste ale guvernului lui din ultimii ani. Aşa se explică toate nemulţumirile ce-a ridicat în ţară. Aşa se explică protestul măreţ de azi al miilor şi miilor

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

de cetățeni din capitală! (Aplause și ovații din ce în ce mai puternice).

«Știți ce triste urmări a avut, din nenorocire, ura lui, deslănțuită și asupra acelei pături, uitate de el și de ai lui, pătura țărănimii, redusă, prin birurile și greutățile de de-asupra-i, a trăi în bordeiele tăcute ce seamănă a niște morminte! Nu era destul că deprimase astfel viața unei rase din cele mai superbe odinioară, din cele mai viteze, din cele mai glorioase din câte s'a văzut în istoria lumii! Nu era destul că călcase în picioare drepturile cele mai sfinte și mai vechi ale poporului, lăsând satele în prada și ororile sbirilor săi. Dar îngustimea minții lui, unită cu răutatea-i firească, a spulberat, prin ultima lui lege, până și cenușa din vatra țăranului.

«Așa că, glasul acestei țări care avea altădată cântări de bucurie, s'a schimbat în glas de jale, întrebându-se azi cernită: până unde vor merge nesocotințele acestui om și suferințele ei? Căci, în desperarea lor, nu le mai rămâne sătenilor decât, ca odinioară părinții lor dinaintea oardelor păgâne, să se retragă la munte saŭ să se apere cu brațele împotriva celor ce-i

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

strivesc de vii»... (Aplause și ovații sgomotoase și nesfârșite).

A doua zi dimineață, Gelea deschise două jurnale oficioase. Cel întâi, *Presa Română*, organ guvernamental, făcea pe Nerva «un condotier, un mercenar politic, care și-a dat drumul veninului împroșcând cu balele-i de pătimaș pe fruntașul printre fruntași: pe Prințul Ilarie, pe care anul trecut îl numea «Primul român de voință și de acțiune».

Cel de-al doilea, *Poporul Suveran*, foaia opoziției, îl lăuda, ridicând tonul la înălțimi amețitoare: «Tânărul orator a fost mai energic, mai cumplit, mai sublim de cât oricând», scriea el. «In sborul elocvenței sale înaripate, dânsul s'a avântat ca un vultur până la cer și ca un nou Prometeu, apucând fulgerul în mână, a trăsnit asupra putregaiului din câmpul guvernamental. Și aceasta, în o formă care a sleit toate măestriile graiului, toată frumusețea închipuirii, toată adâncimea gândirii, toată armonia cuvântului!... Vom da în numărul nostru de mâine discursul său, în toată întreaga lui unitate și frumusețe»...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Gelea aruncă gazetele și se apropiă de planșeta sa de lucru. Cu focul omuluĭ desgustat de cele văzute și auzite și incălzit de idealul luĭ, el găsi până seara ceea-ce cătase atâtea zile: o întocmire armonică a elementelor de arhitectură ce adunase, și, de acum, nu-ĭ maĭ rămânea decât a desăvârși și pune pe curat schița planuluĭ de casă românească...

Peste o săptămână, în zoriĭ zileĭ de 10 Maĭ, Bucureștiĭ se deșteptară în bubuituri de tunurĭ care vestiaŭ aniversarea suiriĭ pe tron a regeluĭ. Din minut în minut, detunăturile spărgeaŭ văzduhul cu vuetul sec și tare al unor trăsnete ce cutremuraŭ casele și se pierdeaŭ clocotind ca niște tunete în depărtărĭ. De câteva zile, Capitala făcuse pregătirĭ marĭ, ridicând maĭ multe tribune decât orĭ când pe Bulevardul Academieĭ și împodobindu-le maĭ bogat cu pânze și rozete tricolore pe stâlpĭ, cu embleme și steagurĭ, cu piramide de arme, cu ghirlande de foĭ și de florĭ.

Pe calea Victorieĭ, din distanță în distanță și până la Mitropolie, stâlpĭ înfipțĭ în pământ cu flamurĭ tricolore, cu mărcile districtelor și

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cu scuturĭ de metal, deasupra cărora eraŭ zugrăviţĭ, printre inscripţiunĭ cu litere de aur, vulturĭ şi capete de zimbru. Pe balcoane şi pe ferestre, dealungul stradelor, atârnaŭ covoare, cu portretele Suveranilor şi a prinţilor, înconjurate de ghirlande de foĭ şi de florĭ. Era o aniversare excepţională.

Un soare cald, arzător, se ridica măreţ pe orizont împrăştiind valurĭ de lumină scânteitoare deasupra oraşuluĭ. Sunetul trâmbiţelor răsuna în toate părţile. Icĭ-colea, trupe de soldaţĭ, cu bandele de muzică înainte, deşteptaŭ cu tobele şi cu talgerile lor marĭ îndeobştea tăcere a stradelor ce duceaŭ spre bulevardul Academieĭ.

La unsprezece ceasurĭ, Gelea era prin mulţimea ce furnica pe calea Victorieĭ. Curate şi presărate cu nisip între Palatul Regal şi Mitropolie, cu două şiruri de soldaţĭ întinse pe o parte şi pe alta dealungul lor, stradele eraŭ maĭ pitoreştĭ de cât orĭ când şi aveaŭ un aer solemn, neturburat doar decât de vânzătoriĭ de gazete care strigaŭ, alergând cu vrafurile de foĭ în mână: «*Vocea Poporului*», cu programa zileĭ de 10 Maĭ, *Naţiunea*, cu portretul Regeluĭ şi Regineĭ»...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Pe Palatul Regal, fâlfâia un tricolor imens, desfăcându-şi colorile luĭ viĭ în adierea vântuluĭ.

La unsprezece şi jumătate, 21 de tunurĭ anunţaŭ eşirea suveranilor din Palat. Regele şi Regina trecură în trăsura de gală, urmaţĭ de casa regală şi princiară şi de Statul Major, prin mijlocul uralelor mulţimiĭ, a fâlfâirilor de steaguri şi a bubuiturilor de tun, şi se îndreptară spre Mitropolie, unde clopotul cel mare anunţa, rostogolindu-şĭ sunetul deasupra Capitaleĭ, începutul slujbeĭ bisericeştĭ.

Balcoanele şi ferestrele, până pe sus prin ochiurile mansardelor, craŭ ticsite strugure de capete de oamenĭ. Unĭĭ se suise pe acoperemînte, alţĭĭ se agăţase prin arborĭ.

Drept în faţa palatuluĭ Universităţiĭ, un domn cu pălăria naltă, unsuroasă, îşĭ plecă capul pe sub funia de despărţire şi trecu în mijlocul bulevarduluĭ. Era un scriitor de la o comisie. Un ţigan, vânzător de gazete, cu treĭ «Universurĭ» în mână şi cu un beţişor în cealaltă, se furişă şi el pe sub funie. Gardistul îl înşfăcă de guler şi-l întoarse stânga împrejur.

— Păĭ, uite ăla cu mâinile dinapoĭ.... cum a trecut... strigă el, strâmbându-se sub mâna greoaie a gardistuluĭ.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Pârlitule, se răsti gardistul la el, tu te compui cu el!?

Și apoi reflectând în fața lumii:

— Și și cu baston jigodea! Semplu nu poate umbla!...

Gelea își arătă cartea de invitație și trecu spre tribuna oficială. Până la sosirea Suveranilor era încă o jumătate de ceas.

In tribuna publică, lumea vorbia, râdea, privia la oamenii poliției care se luptaŭ cu valurile mulțimii ce-i năvăliaŭ de pe trotuare. Pe primele bănci din tribună, bătea soarele. Două femei, îmbrăcate la fel și cu obrajii ca masca deschise umbrelușele. Câțiva inși de la spate începură să strige: «jos umbrela», râzând și aruncând câte o vorbă în bătae de joc la adresa lor. Văzându-le că se făceaŭ că n-aud, ei prinseră a lovi cu bastoanele în umbrelușele lor, când într-o parte când în alta, de sucise gâturile femeilor întorcându-se mereŭ înapoi și făcând lumea să râdă pe-un cap.

Peste puțin, începură a se arăta trăsurile miniștrilor și ale persoanelor oficiale care aveaŭ să primească Curtea în tribuna regală. Intr-un echipaj cu roatele roșii și cu caii albi, încăr-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cați cu alămuri și cu fel de fel de zarzamuri de curele crestate și de canafuri, cu un albanez, îmbrăcat cu fustanelă și cu iatagane la brâu, în coada trăsurii, venea Beizadea Ilaric primul ministru, cu pieptul platoșă de decorații și de cordoane. Om roșcovan la față, gras și chel, ras și rotund ca un ou, cu mustața groasă și albă, cu ochii fără lumină ca de capră înecată, cu umerii adușĭ de dinapoĭ, cu mâinile grase ca de stariț, puse una peste alta pe pântece, el spunea prin grosimea făpturii lui, că nu era vrednic de nicĭ o ascuțime de gândire orĭ de simțire. Odraslă domnească degenerată, căreia nu-ĭ maĭ rămâsese decât ambiția, bolnăvicios de mare, după ce candidase zădarnic în tinerețe la tronul Munteniei, «prin bani și obstinația sa, cum zisese Nerva, ajunse într-o zi șef de partid. Neștiutor de trecutul și de destinele țării, el se înfigea la cârma eĭ spre a-și satisface deșărtăciunea care îl rodea ca un vierme cu maĭ multe capete, nesocotind cu totul izvoarele de viață ale poporului român și înconjurându-se, din potrivă, de toate nulitățile cu pretenții de stăpânitorĭ». Secretul șefiei lui sta în slăbiciunea celor dimprejuru-ĭ,—

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

explicare dată de socialistul Ghiță Boiu, calemgiul opoziției, într-un articol scris de el în «le Temps»: «Il a tiré, zicea dânsul, sa force de ce qu'il n'était rien et de se qu'il plaisait à ceux-là qui lui ressemblaient».

El scosese, în adevăr, la iveală toate edecurile și toți învechiții în zile rele, și făcuse din ei prefecți, adică «pașale cu două și cu trei tuiuri», după cum îi chema lumea. Aceste vechituri lihnite, care umblase iarna cu pălării galbene și cu haine de dril, se aruncară asupra slujbelor ca niște lupi asupra hoiturilor și jăfuiră județele ca pe vremurile lui Caragea și Pasvantoglu. Așa, spre pildă, unul din ei monopolizase pe socoteala sa, în capitala județului lui, pâinea și carnea, pe care le vindea mai scumpe de cât ori unde și făcu, în câțiva ani, o avere colosală. Cu astfel de administratori își poate lesne închipui oricine ce fel erau alegerile Prințului Ilarie. Ingerințele lui sălbatece, cu permutări de funcționari și de judecători în douăzeci-și-patru de ore și cu închisorile pline de alegători, au rămas de pomină în istoria vieții constituționale a țării.

Stând răsturnat în trăsura lui de Irod, ca și

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cum discursurile de la Dacia nu l-ar fi clătinat de loc de la putere, el saluta mulțimea c'o bunăvoință familiară prefăcută, și, ajungând la loja regală, se strecură printre damele ce-i făceaŭ semne de simpatie, îmbrăcate în rochii deschise.

După el, trăsura ministruluĭ de instrucție, Doncescu, împreună cu D-rul Maurescu. Doncescu era singurul om de oarecare talent în partidul de la putere și despre care zicea Despin, când îl auzia apărându-și cu măestrie partidul, că se aseamănă cu un cocoș ce cântă pe o movilă de gunoiŭ.

Venĭa apoĭ, trăsura ministruluĭ de finanțe, bogatul Răducănachi, un chip fioros de arnăut cu mustățile până la urechĭ, «echilibristul» partiduluĭ. In cele maĭ grele împrejurărĭ, dânsul era nădejdea echilibrărĭĭ bugetuluĭ. Cum și ce fel îl echilibra? Singurul el știa. Odată, uita, de pildă, cheltuelile votate anul trecut și care urmaŭ a fi plătite anul acesta; altădată, punea împrumuturile în coloana activuluĭ în loc de coloana pasivuluĭ; destul că bugetul era echilibrat și dedea chiar excedente!.....

In urma luĭ, bătrânul Secaly, vice-președintele camerĭĭ, cu capul plecat în jos, umil și blând

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ca și cum l-ar fi dus la tăetor. Bietul Secaly! O soartă crudă, întrupată în femeea lui, d-na Secaly, îl împinsese fără voe în politică, unde, după 20 de ani de carieră, în care pusese regulat tartanul pe picioarele tuturor șefilor de partide, nu se alesese decât cu câteva glume nesărate pe socoteala lui și cu numele de «Mutul Herăsculuĭ», un mut celebru al Capitalei.

Și, cu toate astea, pretenția lui era să fie ministru, și vorbia și el, prin culoare, prin bufet, acasă la el, — ba odată luase și cuvântul în Cameră propunând un «amandament» la o lege militară cu care voia să-și ocrotească un nepot. Se pregătise cât putuse el mai bine, înfățișase chestia sub un interes obștesc, și vorbi destul de lung și nu cu mult mai prost decât alții; dar când se puse amendamentul la vot, cu tot concursul făgăduit de deputați, nu avu de cât un singur vot, și acela era votul lui. Rezultatul acesta îl mirâ foarte mult, dar nu-l mirâ de cât pe el. Trase, totuși, discursul în broșură, după părerea nevestei lui, împărțindu-l la toate cunoștințele din țară și din străinătate, și rămase convins că în politică, ca în multe altele, dom-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

neşte legea fatalităţiĭ. Aşa cum fusese, însă, discursul luĭ, făcuse epocă, căcĭ maĭ toţĭ deputaţiĭ îl luaŭ ca un punct istoric cunoscut de lume, începând povestirile lor cu fraza: Era cu cincĭ saŭ şase anĭ înaintea orĭ în urma vestituluĭ discurs al lui Secaly!....

Alăturĭ cu el în trăsură, sta d-na Secaly, spăsită ca totdeauna şi privind cu coada ochiuluĭ când într-o parte când în alta, spre a surprinde efectul ce face bărbatul eĭ asupra publiculuĭ.

In urmă, alţĭ miniştri, alţĭ demnitarĭ, alţĭ magistraţĭ, îmbrăcaţĭ în fracurĭ şi cu pardesiurile pe umerĭ, între care şi Vispeanu, cu clacul pe o ureche, răsucindu-şi mustaţa sură şi arătându-şĭ dinţiĭ laţĭ la femeile de prin balcoane, singurul luĭ ideal şi singura luĭ patimă. El era cu sora luĭ, d-na Lari, într-o rochie de catifea în faţa chiclazăruluĭ.

Capul eĭ delicat sub umbrela-ĭ subţire de dantele părea frumos ca o cadră. Când o zări, Gelea avu un fior prin tot trupul. Ea se coborî surâzând, uşoară ca o pană, întinzând piciorul mic şi subţire pe treapta scăriĭ tribuneĭ, ţinându-şĭ într-o mână rochia şi în cealaltă un buchet mare de florĭ.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Dintre toate femeile care o înconjurau, chipul ei se deosebia ca totdeauna prin farmecul și seninătatea lui. Un străin, cu monoclu în ochiu și cu haina brodată cu aur, primul secretar al Legațiunii franceze, veni lângă ea și-i sărută mâna. Dânsa îi zâmbi fericită și vorbi mult timp cu el. Francezul se înclina din timp în timp înaintea ei, vâra mai bine monoclul în ochiu, ca să-i privească sânul și umerii de-asupra cărora abia mija o dantelă prevezie. Ea părea că nu-i simte privirea și înainta și mai mult sânul sub ochii lui.

«Poate fi cineva atât de nevinovat? se întrebă în gând și râzând Gelea.....

El întoarse capul, atras de semnele ce-și făceau oamenii poliției anunțând sosirea reginei care venia despre calea Victoriei, într-o trăsură largă și joasă, pe roate depărtate, cu armele curții sub aripe, plină de flori și trasă de șase cai negri, à la Daumont, cu hamuri bogate bătute în argint și mergând în trap domol, mânați de vizitii călări, în mare ținută, cu pantaloni albi, cu haina roșie înflorată cu fir de argint și cu șapcă de catifea neagră. Din tribunele gemând de lume, ca și de pe la

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ferestre, ca și de prin balcoane, capete goale ceșiau în afară, se plecau deasupra covoarelor ce acoperiau balcoanele și aruncau flori sub picioarele cailor. In fața statuei eroului de la Călugăreni—cu fierul scânteind în soare și privind, ca odinioară, cu ochiul lui de războinic—dinaintea scării tribunei regale, landoul se opri. Regina și Principesa Maria în alb coborâră surâzând, una după alta și urcară treptele tribunei în mijlocul damelor care le oferiau flori.

După trăsura regală, escadronul jandarmilor călări, cei mai voinici și mai chipeși oameni, aleși toți pe sprânceană, cu coifuri de alamă acoperite de coză albe, săltând marțial cu capetele înainte în trapul cailor lor mari și frumoși, în tunici albastre, cu eghilete galbene, cu mănuși și manșete albe de mușchetari, cu botfori largi până peste genuchiu.

Apoi, după lungi urale ce veneau de departe și într-o tăcere adâncă în care nu se auzia, după o liniște de un minut, de cât zăngănitul săbiilor, apăru în fruntea Statului Major, drept, semeț, și mândru, pe calul său negru, Regele, răspunzând în dreapta și în stânga, la aclamările și

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

privirile a mii și mii de ochi care se plecau să-l vadă, plini de respect și de admirație...

El purta uniforma de general de artilerie, având pe piept marea cruce a Steleĭ României și a Sfântuluĭ Andreĭ din Rusia, în briliante. Trecând în mersul liniștit al caluluĭ, privi un moment la statua luĭ Mihaĭ Viteazul, ca la un geniŭ ce prezida sărbătoarea militară din ziua aceea și luă loc la dreapta cĭ. Statul major — alcătuit din ostași bătrâni și bravi — ca Generalii Cernat, Berendeĭ, Arion, care luaseră parte în războiŭ; din ofițeri tineri și aghiotanți, toți mlădioși și mândri; din atașați militari străini, cu pene verzi și roșii fluturând în aer, pe cai frumoși, mujați în aur și colori și jucând în pas, cu capetele când plecate când în sus, mușcându-și zabalele și aruncând bucăți de spumă pe pământ,—forma o priveliște admirabilă de tunici variate, roșii, albastre, negre, cu cordoane moarate, cu brandeburguri, cu lente și decorații de aur, cu lampasuri verzi și galbene pe pantaloni, cu cisme de lac, în scări aurii și argintii. Zornăindu-și lentele și săbiile pe coastele cailor, ei se așezară în rânduri la spatele Regeluĭ.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Dintre tribunele din față, două muzici militare întrunite, sub conducerea primului șef de muzică, intonară Imnul național, ridicând inimele tuturor de la cele dintâi note, largi, mărețe, triumfătoare, aducând în ele răsunetul unor strigări de biruință din alte timpuri și din alte luni.

Peste puțin, începu defileul, punctul cel mai culminant al zilei care interesă mult pe Gelea.

Deocamdată, ca ceva nedeslușit încă bine, ca o notă de viitor, trecură elevii liceelor, mergând opt câte opt și privind spre Rege, spre Regină cu curiozitatea setoasă a vârstei de a vedea în față Capetele încoronate.

Apoi, ca o pagină glorioasă a trecutului, veteranii din războiul independenții, încălzindu-și din nou inimile sub privirile Căpitanului lor și amintind-uși de zilele de bărbăție, în care aŭ muiat trufia unui dușman viteaz, înfigându-și pieptul în sulița turcească, de-asupra căruia strălucia acum «Virtutea Militară», «Trecera Dunării», și «Sfântul Gheorghe» rusesc. Ei eraŭ cunoștinți vechi din vremuri grele, tovarăși de vitejie din zilele de mândrie națională.

Privind spre Rege, ei păreaŭ a-i zice : «Adu-ți aminte!»...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

După ei, c'o pornire militară tinerească, plină de vibrație și de dragostea carierii, elevii școalelor militare, floarea ofițerilor de mâine, drepți ca un singur om, cu capetele întoarse țintă către Rege și părând a-i jura devotamentul lor.

Apoi, printre cele două ziduri ale mulțimii, corpurile de armată, în mare ținută, drepte în fronturi, mergând falnic cu pieptul înainte, cu pasul în tactul muzicei, răpăind pe pământ după cadența vie dată de ofițeri, care se întorceau un moment înapoi și comandau scurt: «un, doi, nainte marș!». In fruntea lor, Principele Românici, tânăr de tot și marțial pe calul său roib, ridică sabia, o înclină și trece lângă Rege; Generalii celorlalte corpuri îl urmează. Colonelii cu regimentele lor se duc înainte dând iluzia îndeplinirii unei datorii sfinte: ochii lor sunt luminați ca de o flacără lăuntrică, e încrederea lor în Suveranul Țării. «Ție, brațul și viața noastră», par a zice ei închinând săbiile și privindu-l. «Le primesc în numele Țării», pare că li răspunde încet Regele ducând mâna la frunte, cu ochii strălucind de mândrie.

Sufletul tuturor, chiar al străinilor din Statul Major, era în momentele acelea răcorit, ca de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

un aer curat de munte, de pasul vitejesc al trupelor, de ținuta lor corectă, de înfățișarea lor falnică.

Valuri, valuri se desfășură trupele și regimentele unul după altul, unele mai frumoase și mai însuflețite decât altele, cu tamburi-majori în frunte, uriași, sub işlicuri imense de blană neagră, cu șorțuri de piele albă dinainte, cu măciuci enorme, învârtindu-le în mână și făcând semn goarnelor și toboșarilor de lângă ei de a lua poziția cânteculuĭ și a baterii de tobe.

Regimentul I de geniŭ, model de disciplină era așteptat cu o dragoste vie de mulțime. De la depărtare, colonelul luĭ, Castriș, cuminte și demn, mergând pe calul luĭ ca un ostaș încercat, trecu privind la dreapta cu ochiu-ĭ scânteitor, iar oamenii luĭ, în ropotul pasuluĭ egal, păreaŭ ca niște liniĭ în mișcare. Veni, apoĭ, infanteria, puterea armateĭ, în o ținută corectă: Căciularii, cu picioarele în opinci, punând talpa voinicește pe pământ, cu fața pârlită de soare, cu ochiĭ vioĭ, țintiți. Vânătorii, mai scunzi și mai ușorĭ, sub pălăriĭ cu pene de cocoș negre-verzi, cu muzica în cap, având instrumentele la gură. După eĭ, cavaleria: Roșiorii în tunici

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ca focul, cu găitane galbene, cu cureaua sub bărbie, pe caĭ marĭ de rasă; în fruntea lor, ofițerĭ eleganți pe armăsarĭ rotunzĭ și sburdalnicĭ ca niște copiĭ;—călărașiĭ cu căciulĭ negre și brandeburgurĭ roșiĭ, pe caĭ sprintenĭ și pietroșĭ; în sfârșit, artileria cu sgomotul eĭ mare și cu caiĭ frumoșĭ și tinerĭ jucând în hamurĭ și amestecând o notă deosebită cu coloarea cafenie a uniformeĭ eĭ.

O adiere răcoroasă trecea din timp în timp pe fețe ca nebăgată în seamă de nimenĭ și se ascundea printre foile de castanĭ ce umbriaŭ bulevardul. Un nor ca un val alb de argint cu marginile de aur se arătă pe cer; apoĭ altul. Nu trecuse de cât o baterie de tunurĭ, când câteva picăturĭ marĭ și rarĭ începură a stropi, icĭ colo, pământul, făcând sgomotul ploiĭ și ridicând puțin praful. După ele, altele maĭ dese, și, deodată, se desfăcu norul de deasupra într-o ploae repede și caldă, scăldând tot înconjurul. Regele sta drept sub picăturĭ ca și statua de bronz de lângă el, privind la steagurile izbite de ploae ca, altă dată, de gloanțele ce le ciuruise. Calul săŭ ciuli urechile.

In tribună, o mișcare și o veselie înceată. Ba-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

teriile trec semețe, brave, ceva mai repede în sgomotul roatelor și al fearelor; ele par mai ușoare, mai vesele sub picăturile răcoritoare.

La trecerea fiecăreia din ele, o exclamare generală se ridică din toate piepturile.

Când se sfârși sărbătoarea, timpul se înseninase din nou. Acoperemintele tribunelor, în fața cărora nu mai rămăsese decât câțiva rari privitori, și crângile arborilor se desenau puternic pe albastrul adânc al cerului, pe care nu se mai vedea nici un nor.

Ziua aceasta umplu de bucurie și de mândrie pieptul lui Gelea. In ochii lui, luciră de mai multe ori lacrămi. Pe cât îl descurajase și-l mâhnise de tare ziua tristă a întruniriĭ de la Dacia, de unde eșise cu impresia uneĭ Țări românești pierdute,—pe atât priveliștea mișcătoare de azi îĭ îmbărbătă speranțele și entusiasmul și-i oglindi imaginea uneĭ Românii pline de viață, întrupată din puterea adâncă a poporului român, sbucnind ca seva uneĭ plante din rădăcină. In Rege, el văzu, ca toți ceĭ ce defilase pe dinaintea lui, un simbol măreț, în care se înfățișa Țara; în miile de soldați, în

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

acei strănepoți ai șoimilor și plăeșilor lui Ștefan cel Mare, veniții din munți și plaiurile Țării, el văzu cartea vie a istoriei românești, cuprinsă toată în cuvântul «vitejie»; văzu trecutul ei glorios, văzu viitoru-i strălucit.

V

LA SINAIA. — UN INEL DE LOGODNĂ

Pe la mijlocul lunii lui Mai, când holdele se ridicase în culmea frumuseții lor, nalte la paiu și grele la spic, de se legănau ca valuri galbene-verzii de la un capăt la altul al Țării, se porniră, pe tot malul Dunării, niște ploi, mari și dușmănoase, învrăstate de fulgere și trăsnete, de grindină cât nuca pe alocurea, și de vânturi grele care sbuciumau casele din temelii, desbărânnd acoperemintele și adunând arborii cu vârfurile la pământ.

In timp de două săptămâni, o bună parte din bogăția Țării fu pierdută.

Bătrânul Binu, ale cărui grâne se arătase de cu primăvară atât de frumoase, le văzu, în câteva zile, amestecându-se cu pământul, tocmai în ajunul strângerii lor de pe câmp și al învârvonării până în grindă a ochiurilor de ham-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

bare, rămase acum deșerte și negre. In fiecare dimineață, el eșise cu capul gol în curte, se uitase spre dealul Ceairului, de unde începea să se răzbune vremea, văzuse norii plumburii și greĭ de apă, clătinase din cap cu fruntea încrețită, și, cu sufletul amărât, trăsese nădejde că poate s'o îndura Dumnezeŭ și o sta a doua zi. Și, a doua zi, când se deștepta, auzĭa ropotul de ploae bătând cu aceeași furie în geamurĭ, cum îl auzise pună într-un târziŭ noaptea, sub povara gândurilor ce nu-l lăsaŭ să închidă ochiĭ; se scula și privia, fără să zică o vorbă, la pânzele neguriĭ de apă ce înnecaŭ valea și la pârâile ce șuruiaŭ din toate părțile în lacul spumegos și fioros de turbure.

Așa azĭ, așa mâine, așa două săptămânĭ aproape, încât din ogoarele atât de mândre prin Martie și Aprilie nu-ĭ rămase nicĭ sămânța la sfârșitul luĭ Maĭ.

Apoĭ, ca și cum cele două săptămânĭ, ar fi secat toate isvoarele ceruluĭ, luna luĭ Iunie, întreagă, nu pică de sus nicĭ strop de ploae. De dimineață și până seara, dogoria soarele ca un cuptor încins, de svântă și uscă pământul până în inima luĭ. Binu se uita pe cer în

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

toate părțile, doar și doar o vedea răsărind undeva un fluture de nor a ploae; dar roata de jăratec a soareluĭ, ivită din zorĭ în marginea zăriĭ, cu sulițele-ĭ roșiĭ și arzătoare, colinda nepăsătoare și tot maĭ fierbinte crugul ceruluĭ, cotropind pământul cu flacăra-ĭ nemilostivă.

Porumbul, singura nădejde a hrăniĭ Țăriĭ, neavând ploae tocmaĭ la legatul luĭ, se uscă și el sucindu-și foile-ĭ pârpolite, încât nu fu bun nicĭ de nutreț de vite.

Pe Binu, deși fusese încercat de atâtea orĭ în viață, pierderea de anul acesta îl zdruncinase maĭ tare decât altă dată, ca unul ce se vedea maĭ slab și maĭ fără putere de a nădăjdui.

Totușĭ, de voe de nevoe, el își puse gândul, ca de atâtea orĭ în viață, pe «la anul», și își întoarse grija asupra feteĭ luĭ, slăbită și tot cam bolnavă de când cu împotrivirea vremiĭ și cu întristarea lor. Adeseaorĭ însă, stând de vorbă cu sora luĭ, Coana Ana, el se arăta descurajat și rămânca dus pe gândurĭ, cu ochiĭ pironițĭ în pământ.

Coana Ana îl îmbărbătase cât putuse maĭ mult, cu toate că și ea era acum maĭ încleștată la vorbă de dușmănia soarteĭ lor «prea-prea»,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cum zicea dânsa; îl îndemna să nu desnădăjduiască, aducându-i aminte din trecut, de anii cei buni care veniau după cei răi, și făcea cât putea mai mare economie în gospodăria casei, doar s'o simți mai puțin scârșcania împrejurărilor.

Cât ținuse ploile, încruntată și învrăjbită de nu-i mai intra nimeni în voe, ea încercase tot ce știuse, ca să atragă mila Celui-de-sus pe pământ: rugăciuni la biserică, scoaterea sfintelor icoane la câmp, lumânări de Paști aprinse dinaintea Maicei Domnului, topoare înfipte în mijlocul curții și altele de felul lor; dar văzând și văzând că toate sunt în zadar, își făcea și ea, mirată, cruci mari din creștet și până peste umeri, clătinând rar din cap și șoptindu-și singură cuvintele: «Fără-de-legile noastre au întors de la noi fața lui Dumnezeu!»

Cine îndurase și mai mult încă decât chiar ei, fusese Elena, căci dânsa suferise și de suferința lor și de suferința ei. La început după plecarea lui Gelea de la țară, sufletul ei, nevinovat, părea a trăi ca atârnat într-un gol, neștiind nici să se bucure, nici să se întristeze de cele ce va putea aduce viitorul. Erau zile —

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

zilele frumoase de la începutul luĭ Maĭ, când pătrunde, fără știrea noastră, în inima omenească toate ademenirile primăverii, învăluind lumea cu lumină, cu miresme și cu o muzică tainică — în care se simția veselă, întrevăzând izbândirea visuluĭ cĭ de a fi odată «sora» luĭ Gelea, cum zicea ea; și atunci o cuprindeaŭ bucuriĭ neînțelese și-o duceaŭ în lumea nălucirilor nesfârșite: se retrăgea, după-amezile cu soare, la umbra pomilor din grădină în fața laculuĭ, lăsa cartea orĭ lucrul pe genuchĭ, își rezima capul pe mână și, cu ochiĭ duși pe întinsul apeĭ, se îmbăta de vraja gândurilor dulcĭ. Inima eĭ neîncercată încă de desamăgirĭ, credea în fericirea pământească ca într-un har dumnezeesc ce trebue, neapărat, să-l aibă omul în viață. In momentele acelea, ea trăia în minte alăturĭ cu Gelea, toate ceasurile zileĭ, împărtășind viața luĭ, gândurile luĭ, privirile luĭ, fiind prietena luĭ nedespărțită, sora luĭ de cruce, neîngrijind decât de el și negândind decât la el, cum fusese ea cele treĭ zile ale Paștilor...

A, cât de puternice eraŭ amintirile acelor treĭ zile petrecute împreună cu el! Cât de viĭ avea ea dinaintea ochilor mișcările luĭ de-atunci

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

și cât de sunătoare în urechĭ, de parcă le auzia din nouŭ, toate vorbele luĭ!

Eșind în grădină la aceleași ceasurĭ, la care eșise cu el, simția că regăsia toată poezia acelor zile neuitate. Momentele i se desfășuraŭ în minte întocmaĭ cum i se întipărise ele cu treĭ lunĭ în urmă. I se părea că merge cu el alăturĭ pe cărarea din grădină, că-ĭ aude pasul, că-ĭ vede umbra pe cărare lângă umbra eĭ. Și emoțiile-ĭ de odinioară i se repetaŭ din nouŭ ca și când s'ar fi petrecut lucrurile aievea atuncĭ.

Sub amintirile acestea, adierea vântuluĭ din grădină, mișcând încet ramurile pomilor încărcate de roade, mirosul și fața florilor, al ierbeĭ și a cerului îĭ păreaŭ ca niște mângâieriĭ și-ĭ deșteptaŭ simțirĭ pe care nu le avusese niciodată în viață. Ridica capul în sus, apuca câteva crăngĭ de măr, le lipia de obrajiĭ eĭ și le mângâia cu mâna ca și cum și-ar fi destăinuit inima mărului, poate crăngiĭ... din care rupsese Gelea un vârf înflorit și i-l dăduse eĭ în zilele Paștilor...

Veniră, apoĭ, alte zile, cele cu întristarea luĭ tată-so, în care iluziile eĭ fură martirizate. În-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

tâlnită într-o după amiază de către bătrân în grădină și surprinsă, ca totdeauna, dusă pe gânduri, el îi spuse încet, după ce-i netezi părul și-i puse capul pe inima lui, că «ar fi bine să se mai ieie cu altele și să uite trecutul, de oarece lumea de astăzi e altfel... și că tinerii buni sunt scumpi!...»

Vorbele acestea, spuse de tată-so, îi fulgerară conștința: ca nu putea fi, prin urmare, femeea lui Gelea,.... căci «tinerii buni sunt scumpi», a zis înțeleptul ei tată!... Și în sufletul său, se făcu câtva timp întuneric. Incetul cu încetul însă, ea se deprinse cu ideia că ar fi pierdut pe Gelea, și, ca și cum ar fi jelit pe un logodnic mort — mireasă nenuntită— îi jurui credință cum juruise mătușă-sa logodniculuĭ ei mort; și, fără nici un sgomot, ca și când n'ar fi voit să s'audă nici ea, lăsa să-i curgă lacrămi calde și tot așa de nevinovate ca și bucuria ei de zilele trecute, pe aceleași crângi de măr, lipite de obrazul ei și mângâiate cu mâna-i.

La vârsta aceea, sufletul de fată — curat și cu fapta și cu închipuirea, și mai ales un suflet de fată ca al Eleneĭ, crescută alături cu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

un tată văduv de atâția ani și cu o mătușă logodită pe vecie cu un mormânt — e de o frăgezime de simțire cărcia i se potrivește minunat lumea ideală de iubire sfântă, iubind fără a dori să fie iubită. In acea primăvară a vieții, atât de dulce și de frumoasă ca și primăvara cealaltă a firii, inima noastră ni se trezește numai în floare și-și împrăștie parfumul și frumusețea ei visărilor, cum cealaltă primăvară își împrăștie mirosul și florile ei vânturilor...

Cuget mai bărbătesc, mai matur, mai stăpân pe el însuși, decât al Elenei, Gelea se lăsase mai puțin prins în mreaja gândurilor de iubire ; el lucrase în arta lui, se luase cu prietenii și cu altele, și Elena nu-i răsărise în minte de cât în unele ceasuri de singurătate sau de turburare sufletească, spre a-i lumina singurătatea sau a-i liniști turburarea. Atunci se lăsa și el pe clina fermecătoare a închipuirii, rătăcia îndelung pe cărările ei înflorite și se întorcea mișcat de dulceața acelorași năluciri ce alcătuise viața zilnică a Elenei.

Așa fu în dimineața zilei de Sân-Petru, o zi de vară caldă, copleșitoare, când Gelea, în-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

torcându-se acasă, văzu la poarta lui o trăsură cu coșul ridicat, albă de praf, cu patru cai prăfuiți, părând toată învăluită în aur. Era trăsura lui Binu. Un îngrijitor de moșie îi adusese o scrisoare de la el, prin care bătrânul îi spunea tristețea câmpurilor și amâna, pe altă dată, facerea vilei ce proiectase pentru vara aceea. La sfârșit, într-un post-scriptum, el îi vestia plecarea Elenei cu mătușă-sa la Sinaia și instalarea lor în vila răposatului colonel Pandrav, fost prefect de Vlașca și de Prahova, cu văduva căruia era cam cimotie.

Știrea aceasta din urmă avu darul de a încinge dorul lui Gelea de Elena ; și, nu mai târziu decât până a doua zi dimineață, el își făcu pregătirile, se sui într-o birjă și porni spre Gara de Nord.

In aerul limpede al dimineții, răsuna de toate părțile glasurile Oltenilor, purtând pe umerii lor încovăiați greutăți colosale de zarzavat. Ei mergeau repede ca niște umbre gonite de la spate, cu capetele în jos, cu frunțile asudate și strigând cât le lua gura : «Cartofi noi, mazăre, fasule, pătrunjel». In căruțe mici cu două roate, lăptăresele mânau, dintre tinichelele cu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

lapte, câte un cal mic trăgând numaĭ din hlube şi oprindu-se pe dinaintea porţilor, unde intraŭ cu vasele de lapte în mână. Hăindu-se pe şinele liniilor de tramvaĭŭ, trăsurĭ încărcate cu pâine, mânate de câte un om stând în picioare pe scara trăsuriĭ; ghiociurĭ lungĭ cu fierărie orĭ cu pietre de pavaj, trecând la pas trase de caĭ marĭ şi făcând un sgomot asurzitor; tramvaiurĭ pline de oamenĭ şi de bucătărese cu coşurile încărcate subţioară. Era în această mişcare de toate părţile ca un puternic val al fluxuluĭ zile după refluxul nopţiĭ.

Sus, cerul era senin; pe poale, maĭ palid, maĭ argintiŭ. O răcoare plăcută domnĭa în văzduh.

El sosi cu câteva minute înaintea plecăriĭ trenuluĭ; se aruncă într-un vagon şi plecă lăsând în urmă sgomotul capitaleĭ, cu strigătele de pe strade şi cu huruiturile trăsurilor de pe pavaje.

In compartimentul său, un singur domn gras cu ochelarĭ negri care îşĭ citi liniştit vraful de gazete de lângă el.

Trecu Chitila,.... Buftea,... Ploeştĭ,... în monotonul tac-tac al drumuluĭ de fer şi privind

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

câmpiile ce se întindeau arse de soare de o parte și de alta. Spre Băicoiu și Câmpina, ramurile Carpaților începură a se arăta ca niște sfincși uriași, întinși pe brânci. Gelea privi pe fereastra vagonului. Un peisaj frumos și pacînic se desfășura dinaintea lui. De amândouă părțile Prahovei se vedeau coline smălțate de pajiști și, printre ele, apa Prahovei curgând încet și răsfățată între malurile-i largi. Un aer din ce în ce mai puternic și mai răcoros străbătea pe fereastra vagonului.

«De prin locurile acestea, gândi Gelea, a culeș Grigorescu sufletul peisajelor lui: acele zări și coline albastre strălucind de lumini argintii și învăluind păstorii și turmele lor de oi. Ele sunt, în parte, care i-au lărgit ochiul, l-au ascuțit, l-au îndumnezeit!...»

Și Gelea își aminti de multe din peisajele maistrului care înfățișau caracterele priviliștilor de dinaintea-i.

De ce drumul intra mai în inima munților, vederile se înmulțiau, se arătau altele, ca foile unui album. Ici, clină dulce de colină; dincolo râpă nisipoasă ori stâncoasă; mai departe, tufiș tânăr de pădure, ori rarișce de paltini sub-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

țiri. Și din ce în ce, mașina ridica din greu la deal, sufland și oftând cu putere.

Peste o oră, pe la douăsprezece, trenul se opri. Era în Sinaia. Gelea ridică dealul și, în o jumătate de ceas, fu în otel. El deschise fereastra și privi munții Sinaiei de jur împrejur. Tabloul era minunat, uimitor. Vârful cu dor, Furnica, Piatra-arsă se înălțau ca niște păstori uriași în albastrul cerului și priviau liniștiți deasupra turmelor lor de coline. Sufletul lui Gelea era mișcat, ca în fața unei sărbători a firii, ca în fața unei drame măreție a pământului românesc.

Ceva mai jos, pe coasta din față, de-asupra parcului, peisajul se strângea. La dreapta, pe deal, Mănăstirea Sinaia cu cele trei turnuri ale ei, părând de aur, în bătaia soarelui,—cu chiliile din față, acoperite cu șindrilă neagră și veche, cu stâlpii ceardacurilor subțiri de lemn și cu zidul de desupt ridicat nalt, — cu clopotnița din poarta mănăstirii, al cărei înveliș i se părea atât de grațios,—cu plopii și brazii rari de la dreapta și de la stânga ei, pe fondul celor două creste șerpuitoare de munți și pe albastrul de cicoare al cerului.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

El privi îndelung peisajul acesta desfătător.

Apoĭ, intră în camera luĭ, își așezâ lucrurile pe o mesuță, aruncâ pe cele două fotoliurĭ câte o bucată mică de bucara, privind încă pe una din ele de un roș în care ardea parcă un galben ascuns; își învelì masa cea mare cu o stofă de lastră verde; își acoperi patul cu o bucată de taftă ceadarie; puse portretul măseĭ pe masă; prinse pe pereți vre-o câteva micĭ acuarele făcute de el și înfățișând vederĭ de prin locurile pe unde umblase. Se spălă, îmbrăcă un rând de haine sure ce-l prindeaŭ și, către două ceasurĭ, se coborî în restaurant, unde nu era nimenĭ. De acolo, peste o oră, eșì în parc.

Ce schimbare de atmosferă și de viață aicĭ! Cât de bine și de în voĭe se simția el! Razele de soare, pline de sănătate și de ceva proaspăt în ele, abia l-atingeaŭ. O liniște sufletească îl cuprinse, o sensație dulce de odihnă și de pace îl învălui, simțì că poate să se ducă încotro voia, fără vr'o piedică și fără vr'un scop. Cât de departe îĭ părea că a rămas sgomotul și căldura Bucureștilor!

Din vreme în vreme, el întâlnea câte o per-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

soană cunoscută care, aicĭ, era maĭ afabilă, se interesa maĭ mult de el, îl întreba ce face, cum se află, ce lucrează, micșorând oarecum distanța de altă dată dintre ea și el și știind câte ceva din ceeace lucrase saŭ lucra dânsul. Fu mirat, se simți măgulit, se lăsă pe banca verde la umbra răcoroasă care îl desmierda. Și două ore trecură încetc, blânde, pline de dulceață.

Către cincĭ, el se sculă și eși din parc în Bulevardul Ghica, luând-o pe sub castanĭ, privind, pe o parte și pe alta, vilele ce se înșiraŭ printre arborĭ și citind, la unele, inscripțiile de pe balcoane saŭ de pe stâlpiĭ porților. Trecu podul din fața pieții, care arunca, cu panerele-ĭ de fructe și de florĭ, o pată roșie în drum, și ridică dealul pe aleea Florilor. De-a-lungul aleeĭ, alte vile maĭ micĭ, așezate la rând, de felurite forme, acoperite până sus de plante agățătoare, cu umbra lor întinsă în fața curții, cu soarele în spate pe muchea munților și dormind parcă duse, îmbătate de mirosul dulce al florilor ce le înconjuraŭ. Ajuns în fața uneia din cele din urmă, Gelea citi, printre frunzele ce-ĭ acoperiaŭ balconul, cuvintele : «Vila Florica». Era vila în care locuia Elena. El se opri

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

un moment, ștergându-și fruntea cu batista și simțindu-și inima bătându-i mai tare. In fața vilei, o terasă largă și înaltă de piatră, pe marginele căreia râdeau flori roșii. Gelea sui cărarea de pe lângă terasă, întrebându-se în gând: «O fi oare acasă?» Ajuns, apoi, la portița din dreapta vilei, de unde se desfăcea în față-i un întreg câmp de tufe de flori, cărărat cu brazde de iarbă, privi dincolo de flori, pe o bancă verde și sub o fereastră deschisă, într-o liniște adâncă și o răcoare desfătătoare — apariția frumoasă și blândă a Elenei, lucrând la o dantelă albă, cu capul plecat sub pălăria-i galbenă și mare și ale cărei margini de de-lături erau aduse în jos de o panglică albastră ce-i trecea pe sub bărbie; ea părea o încântătoare figură «directoire». Imbrăcată într-o rochie ușoară de vară, bătând în sidefiu, cu un șorț alb și mic ca o jucărie, dându-i un aer copilăresc, ea era afundată în lucrul ei. Minutul scurt cât o văzu el cu ochii-i de artist, înainte de a atinge clanța porții, așa cum sta dânsa cu genele lăsate de-asupra dantelei, cu mâinile albe ca de spumă, mișcând încet, în liniștea aceea profundă și pe fondul vilei, împânzită de sus și până jos de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

foĭ și florĭ, îĭ rămase în minte ca cel maĭ frumos și maĭ neuitat tabloŭ. In dosul vileĭ, grădina, tăiată de-adreptul din pădure, cu plopĭ marĭ și drepțĭ, cu trunchiurile albe și rotunde, cu vârfurile ascuțite și înalte spre cer, cu frunzele în tremur, părea un loc făcut anume pentru a visa în el viața.

Când Gelea deschise încetișor poarta, Elena ridică capul și privi o secundă spre el; apoĭ se sculă mișcată, apăsată parcă de mișcarea-ĭ sufletească care-ĭ răci corpul, și înaintă spre el roșind, cu fața mirată, nesigură de ceeace trebue să facă și să zică, cu ochiĭ maĭ marĭ și maĭ lucitorĭ.

Ce schimbare, în altfel de astă dată, în ființa eĭ!.. Elena părea maĭ în vârstă cu un an doĭ, maĭ întinsă la obraz, pe care flutura un aer de suferință și o ușoară umbră vioriе împrejurul ochilor, maĭ naltă la trup. Singură lumina ochilor îĭ rămăsese aceeași, blândă și dulce, cum o întâlnise el la dânsa întâia oară. Când fură alăturĭ, un zâmbet ușor trecu încet pe buzele eĭ; cătarea eĭ luci cu bunătatea-ĭ obicĭnuită și, întinzându-ĭ o mână albă și rece care tremura, în vreme ce cu cealaltă îșĭ apăsa puțin pieptul,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

îi zise cu glasul mai-mai stins și c'o vădită greutate de a găsi cuvintele:

— Cât e de mult,... de când nu ne-ați mai văzut!... respirâ ea lung și c'o duioasă părere de rău în ton.

— Da, d-șoară, e mult, răspunse Gelea, cuprins el însuși de o emoție amestecată cu un fel de milă. O să îndreptăm, însă, lucrurile fiind împreună în Sinaia; căci, pot să v-o spuiu: eu am venit aici pentru dv.

Un val de sânge se ridică din nou în obrazul Elenei ca o undă de viață caldă și fericită.

Ei făcură câțiva pași și se așezară pe bancă.

Cu cât el o privia mai îndelung, cu atât îl stăpânea mai tare suferința ei, cu atât îi inundau mai mult în inimă valurile dragostii adevărate, a dragostii care căută, înainte de toate, să dea fericire ființei iubite.

Tăcerea ei, gesturile ei nehotărîte, puținele ei vorbe tremurate îi spuneau lui mai mult de cât orice cuvinte, decât orice plângere. In slăbiciunea ei, dânsul simția că trupul ei plăpând, sub durerea dragostii desamăgite, fusese ca un pom prea subțire, îndoit de roade prea grele.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— De ce eraţi aşa de mişcată adineaorĭ? o întrebă el cu un accent de bunătate în glas. Vă revedeam eŭ care vă doresc cel maĭ mare bine pe pământ!.,.

— Când aţĭ şti cât imĭ era de teamă!... Credeam că m'am schimbat prea mult!... Credeam că poate v'aţĭ schimbat şi d-v., şi că n'o să maĭ fiţĭ cu mine cum vă ştiam... Teama asta mi-a făcut atăta răŭ!... Acum văd că sunteţĭ tot acela, tot bun cu mine, aşa că mă simţ bine şi... mulţumită c'avem să petrecem aicĭ timpul împreună...

Blândeţea şi frumuseţea cu care ea spuse aceste câteva cuvinte, împleticindu-şĭ degetele mâinilor între ele şi tremurându-ĭ glasul, impresionară mult pe Gelea. Era în toată fiinţa eĭ ceva îngeresc, ceva sfânt, şi atât de vrednic de iubire! El îşĭ simţi desfăcându-se fibrele cele maĭ intime ale inimiĭ spre a o primi în adâncul eĭ pentru totdeauna.

Din fundul grădiniĭ se văzură venind pe cărare şi cu mănunchĭ de florĭ în mână treĭ persoane îmbrăcate în negru: coana Ana, d-na şi d-şoara Pandrav. Ele se ridicase în pădure, culesese florĭ de câmp şi se întorceaŭ acum

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

acasă. Recunoscând de departe pe Gelea, coana Ana, silindu-se să pară veselă, făcu un gest în aer cu mâna.

— Scump, scump la vedere,... n'am ce zice, domnule Gelea!... exclamă ea clătinând din cap cu sprîncenile ridicate pe sus și întinzându-i mâna înainte. Apoĭ, ea repetă:

— Scump, scump la vedere,... n'am ce zice!.. Să te recomand d-neĭ Pandrav, gazda noastră, cu vila asta numaĭ mândreță...

D-na Candia Pandrav îĭ surâse rece cu tristețea oficială a femeilor în doliŭ. D-șoara Florica Pandrav, un cap trandafiriŭ și frumos, pus pe un trup prea mic, salută corect și rece și ea.

După câteva minute, ele se retrase. Coana Ana se așeză între Gelea și Elena pe bancă, obosită, cu snopul de florĭ pe genunchĭ și povesti cele ce se petrecuse acasă timp de treĭ lunĭ, cu amănunte de tot felul, cu exclamărĭ, cu gesturĭ marĭ, întorcând capul când la Gelea când la Elena.

Gelea se uita maĭ mult la Elena și arunca în treacăt și câte o vorbă coaneĭ Ana.

— Trebue să-ĭ fie urât nevoe mare luĭ conu Costache singur... zise el într-un moment.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Gândesc eŭ! răspunse coana Ana...

Peste puțin, sara se cobora încet în valea Sinaeĭ, îmbrobodind lucrurile în coloarea eĭ albastră, o sară liniștită de munte, în care arboriĭ păreaŭ împietriți.

Pe la opt ceasurĭ, el era în restaurantul otelului, alcătuit din o terasă și o sală, unite prin ușĭ deschise. In ele, vr'o sută de persoane, maĭ mult lume care nu putusc să se ducă în străinătate. Mese ocupate de câte doĭ, patru și șase inșĭ, cu copiĭ, icĭ-colea, cu părul lung și despletit și dând din picioare pe sub mese. In unele locurĭ, vorba era încetă, plecându-se uniĭ spre alțiĭ și șoptind între dânșii. In altele, vorba și râsul era tare, nebăgând în seamă pe ceĭ de-alăturĭ, țipând uneorĭ, gesticulând pe de-asupra meseĭ, făcând un sgomot de parveniți ce voesc să fie marĭ prin lucrurĭ micĭ, prin obrăznicieĭ. Expuse la față, câteva mese de bancherĭ saŭ zarafĭ ovreĭ, cu chipul descompus, trăind între eĭ și numaĭ pentru eĭ. In fund, corpul diplomatic, uniĭ maĭ bătrânĭ și maĭ cuviincioșĭ, alțiĭ maĭ tinerĭ, maĭ curtenitorĭ, maĭ strâmbĭ la trupurĭ și la minte. La o masă rotundă, o pereche de oameni distinșĭ: femeia,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

o foastă fată de boer, cu mișcări încete și grațioase, cu surâsul abia fluturându-i pe buze când vorbia bărbatului ei, el însuși om cu forme alese și discret. Câteva dame, întârziate anume, ca să facă sensație, trec la locurile lor parfumate și afectate în mers. Cele ce stau jos le observă din creștet și până în tălpi, apoi întorc capetele privindu-se în ochi cu o tainică înțelegere ironică. Trei gligani, la o masă din colț, privesc pe trecători cu niște ochi limpezi și goi pe care nu-i turbură nici o gândire.

Intr-un moment, un sughiț puternic răsună în sala din fund: e o cocoană de la Piteşti care a înghițit cu noduri. Mai toate capetele se întorc spre ea; numai doi trei par a nu o fi auzit. Sughițul se repetă mai încet, și râsul se pornește din nou.

La ușa restaurantului, patru lăutari cântă romanțe franțuzești în stil țigănesc; cel care zice din gură întinde gâtul în sală, scoate glasul cu putere din fundul gâtlejului, ca un pisalt grec, privind spre mesele care plătesc mai bine.

Tabloul tuturor mâncătorilor din restaurant devine interesant sub privirea aruncată din timp în timp a lui Gelea.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Se știe că Alecsandri, într-o călătorie pe mare, auzind noaptea pe călătorii din salonul vaporului sforăind, căută să li cunoască naționalitatea după felul sforăitului lor. Sufletul poetului era mai mult inventiv decât observator. Din felul cum mănâncă, însă, oamenii, se poate observa bine gradul lor de omenie. Sunt unii care mănâncă cu fălcile pline, afundați în faptul mâncării, și lăsând să se strevadă în ei întreg animalul, fie că mănâncă aromind, ca rumegătoarele, fie că se uită cu ochii aprinși asupra bucății ce țin dinainte și amintind fiarele sălbatice. Rari sunt cei ce rămân oameni, adică cei ce mănâncă gândind și luând din mâncare numai ca să se întreție.

Pe când lumea mânca astfel așezată la mese și gătită care în mătăsuri, care în fracuri și redingote, iată că intră în mijlocul restaurantului o ceată de opt turiști nemți, sosiți cu trenul de sară, toți prăfuiți, îmbrăcați de drum, vorbind între ei tare și făcând pe lume să se uite ca la urs. Li se făcu loc la o masă din fund, singura goală, și ei se așezară scoțându-și trăistele de după gât, pungele de piele și ochianurile, paltoanele și glugile, atârnându-le prin

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cuierele de prin prejur saŭ punându-le pe jos, c'o libertate și c'o zarvă ca și cum ar fi fost la eĭ acasă. Eraŭ două femeĭ—una maĭ tânără și naltă ca o prăjină, fără piept și fără forme, alta maĭ bătrână, cu fața ca o pungă — și șase bărbațĭ, din care ceĭ patru maĭ tinerĭ purtaŭ toțĭ ochelarĭ. Să fi văzut mutrele ce făceaŭ cocoanele noastre de înfățișarea nemților, maĭ ales când aceștia cerură patru prânzurĭ pentru opt inșĭ, și cum fiecare avea câte o observație de făcut în franțuzește asupra lor!

Unul din turiștĭ, auzind vorbindu-se numaĭ franțuzește, zise ironic:

«Wir sind nicht in Rumänien, wir befinden uns in Frankreich!...»

Ceilalțĭ dădură drumul unuĭ râs sgomotos. La sfârșitul prânzuluĭ, rămașĭ singurĭ, cântară încet un cântec național, sorbind cu toțiĭ din cele patru cafele de dinainte, cuprinse, fără știrea lor, tot în prețul mâncăriĭ.

După masă, lumea rumenită la obrajĭ trecu în sala de lectură, râzând, tăcând glume, aruncând ochiade, vorbind tare.

A doua zi dimineață, Gelea aștepta în parc. Coana Ana și Elena sosiaŭ și ele dinspre casă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Ce maĭ aer! halal să-ĭ fie! zise coana Ana făcând gestul eĭ obicĭnuit cu mâna larg prin aer.

— Eştĭ maĭ exact decât la noĭ la ţară!... glumi Elena.

Coana Ana se aşezâ pe o bancă din mijlocul aleeĭ lângă o cocoană de vârsta eĭ cu care începu a vorbi, zicând Eleneĭ şi luĭ Gelea «să se plimbe pe dinainte la umbra arborilor».

In mersul lor încet, Elena îĭ destăinui un colţ din suferinţele eĭ de la ţară, învălindu-le în cuvinte blânde şi imputând soarta eĭ maĭ mult împrejurărilor. Luĭ, vorbele eĭ, ca şi altă dată, îĭ păreaŭ o lume nouă, venind din regiunĭ ne maĭ întâlnite pe pământ. Admiraţia luĭ se desprindea în exclamaţiĭ şi în priviriĭ pline de căldură, şi, sub farmecul eĭ, el însuşĭ părăsia parcă pământul înălţându-se uşor şi înaripat ca şi povestirea eĭ, ca şi ea, în acea undă azurată a visăriĭ, în care sufletele tinere par a se întâlni ca într-o patrie a lor, recunoscându-se, iubindu-se, fiind fericite.

Din vreme în vreme, glasul coaneĭ Ana îĭ rechema pe pământ: «N'aĭ obosit, maică?.... Să nu oboseştĭ, drăguţă, că ştiĭ...»

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Pe alei, grupuri-grupuri păşiau, vorbind încet. In plimbarea lor, li se străvedea sufletul. Cei mai mulţi mergeau mulţămiţi; alţii mai trişti, mai necăjiţi şi mai plictisiţi de viaţă. Unii, visători sau sentimentali; alţii, afectaţi, punând în mersul lor toată inteligenţa câtă o aveau, mergând cadenţat şi ţinându-şi capul drept fără să-l clatine, ca şi cum l-ar fi dus plocon cuiva.

Pe aleea de sus, din faţa cofetăriei, erau gonaşii sau întârziaţii în viaţă: tinere şi tineri svăpăiaţi, crai bătrâni, văduve cochete, surâzând încă la sborul târzielnic al celor din urmă iluzii.

Pe a doua alee, care taie parcul drept prin mijloc, erau cumpătaţii sau indiferenţii care se plimbau ca să se plimbe, să respire aer, să gândească, să priviască natura, alungând orice grijă, arătând că sunt în vacanţie şi cu mintea şi cu inima.

In sfârşit, pe a treia alee, cea din vale de tot, care e o stătătoare în faţa otelului Caraiman, se aflau singuraticii, femeile ce citiau câte o carte sau lucrau, debilii şi obosiţii ce căutau umbră când era soare şi soare când era umbră, poeţii ce umblau cu fruntea descoperită în vânt, îmbătrâniţii, mergând încet,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

păşind rar, ca şi când îşi număraŭ paşii ce maĭ aveaŭ de făcut în viaţă şi privind c'o întreagă filosofie la copiiĭ ce săriaŭ ca niştе florĭ viĭ, printre guvernantele şi doĭcele ce-ĭ întovărăşiaŭ, gătite cu panglice late de mătasă.

Prin boschete, gânditorĭ şi mizantropĭ, cugetând şi desinând cu bastoanele prin nisip.

Spre sară, se arătă o noapte frumoasă şi liniştită. De pe creasta munţilor din faţă, luna portocalie, aproape plină, se înălţa încet într-un cer de safir, ca o tavă aprinsă, în mijlocul căreia se zăria parcă taina uneĭ lumĭ de aur. Ea luneca pe de-asupra brazilor, limpede şi luminoasă şi printre lămpile electrice, respândite pe dealurĭ ca niştе astri apropiaţĭ. Basinul din parc se prefăcuse în oglindă de argint. Lumea eşia din vile, din oteluri şi se plimba saŭ se lăsa pe băncĭ privind frumuseţea serii. Muzica începuse să cânte în chiosc un valţ, în care primul motiv al instrumentelor de vânt avea ceva depărtat, de o profundă melancolie, venind parcă dintr-o altă planetă.

Gelea se duse la vila Florica şi învită şi pe ceĭ din ea să facă o plimbare până la castelul Peleş.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Drumul pe care apucară era cel obicĭnuit, prin curtea mănăstirĭĭ și pe aleea Carmen-Silva, de-alungul coastei, până la podul de piatră din fața Castelului. Cu cât mergeaŭ maĭ mult, cu atât braziĭ și frasiniĭ craŭ maĭ nalțĭ și maĭ frumoșĭ. In fund unde poteca se strimtează și se acopere de ramurĭ, bogăția pădurĭĭ de munte se arătă în tot ce are ea maĭ mărcț și maĭ tainic. Gelca, Elena și d-ra Pandrav, urmațĭ de coana Ana și de d-na Pandrav, ajunseră în o jumătate de ceas la Podul de Piatră. Aci, Castelul Peleș răsări ca prin farmec, fantastic, sub poala munților Bucegĭ și sub ninsoarea de lună a unei nopțĭ albe ca nopțile polare.

Privind Castelul sub razele lunĭĭ, Elena exclamă încet:

— Ce tabloŭ de feerie!...

Sus pe culme, luna călătoria splendidă în tăcerea nopțiĭ. In văile neatinse de razele eĭ, un întuneric ca o mare de cerneală; în altele din fața eĭ, luna le umplea până în fund cu lumină albă; icĭ colea, câte o creastă argintată, câte un munte jumătate alb jumătate negru. De partea cealaltă, la spate, toate înălțimile inundate de lumină. Sub pod, Peleșul

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/indir1901-1932

curgând într-o limpeziciune de credeaĭ că-ĭ un izvor de argint topit. De jur împrejur, o liniște nemărginită de lucrurĭ marĭ și singuratice dând iluzia unuĭ somn al naturiĭ, luminat de un vis splendid.

Elena, fermecată și mulțumită, ca și cum podoaba aceea întreagă a naturiĭ, cu munțiĭ, cu pădurile albe de lumină și cu florile din fața Castelului, îĭ era dată eĭ în dar, nu putu să-și maĭ stăpânească impresia și întrebă încet pe Gelea:

— «Nu-ĭ oare un vis ceeace vedem dinaintea ochilor?

Apoĭ, ca recunoștință, cu ochiĭ umezĭ, se întoarse către mătușă-sa și o sărută pe obraz.

— Se spune că Regina, în serĭ ca aceasta, stinge luminile în camera eĭ de muzică și cântă concerte sub razele lunii, zise Gelea...

La întoarcere, el legă impresia seriĭ aceleia cu altă impresie măreață ce avusese el odată la Sorento, pe terasa otelului Victoria, când, într-o parte a cerului, pe vârful Vezuviului, era o lună plină și admirabilă, iar de cealaltă parte spre apus, în fundul mării, dincolo de Capri, de Ischia și Casamicciola, se vedeaŭ fulgere

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

largĭ și trăsnete, în vreme ce, pe terasa imensă a otelului, escadra engleză din golful Neapolului, peste două sute de ofițerĭ, valța cu damele noblețiĭ italiene, venite de prin împrejurimĭ, la sunetul uneĭ orchestre de muzicanțĭ neapolitanĭ.

Câteva zile, după aceea, bătu vântul în Sinaia, un vânt neplăcut, când uscat, când amestecat cu ploae mărunță și rece. Elena nu eși de loc din casă. Gelea o vizită în fiecare după amiazĭ, citind împreună din câteva cărțĭ aduse de el și despărțindu-se la ora meseĭ.

Intr-o seară, însă, se înfrumusețe vremea și fu un apus de soare minunat, împurpurând cerul și piscurile munților până departe. Basinul din mijlocul parculuĭ, al căruĭ gură de apă era închisă, apăru de la fereastra luĭ Gelea ca o oglindă de foc. Intre soare și pământ, părea o îmbrățișare amoroasă de adio, parcă n'aveaŭ să se maĭ vadă cine știe cât.

Gelea eși în balcon și privi de jur împrejur, neputându-se sătura de a sorbi din frumusețea ce se răsfăța de toate părțile. In inima luĭ, pătrundea valurile uneĭ bucuriĭ, ale unor speranțe

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

neînțelesc, preludiul unei fericiri tainice. Era ademenit, fermecat de acest ceva necunoscut. Fără să-și deie seama, se pomeni într-un moment fredonând vechea arie: *Caro nome* din Rigoletto... Era vr-o legătură între sufletul lui și acea melodie, pe care Verdi o pune în gura Gildei, în primele ei ceasuri de dragoste când silabele numelui iubit îi dădură cei dintâi fiori?.... Gelea se coborî în parc și privi de pe o bancă lăsarea serii, — când, pe neașteptate, văzu pe Elena și pe coana Ana apărând dintr-o alee de-alături și spunându-i dorința lor de a merge a doua zi după prânz la Sfânta Ana. El primi cu bucurie, și, fiindcă din grup făcea parte și familia Botez din Giurgiu care sta în otelul lui, întâlnirea fu dată pentru toți în fața otelului.

Inainte de ora întâlnirii, Gelea aștepta jos în marginea parculuĭ, unde highlifeul social al Sinaei, doĭ câte doĭ, femeia cu «amicul», staŭ la umbra plopilor subțiri, femeile pe marginea basinuluĭ, iar «amicii», tolăniți pe iarbă, fiecare în dreptul fiecăreia. Ele ședeaŭ picior peste picior, cu fustele scurte, după moda timpului cu ciorapi à-jour. Ei cu ochii injectați de sânge,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cu obrajii congestionați, plini de mâncarea nedigerată încă, le priviaŭ de jos. Apoĭ, ca și când tabloul n'ar fi fost destul de caracteristic, câiniĭ lor, — căcĭ fiecare avea câte un câine, — alcătuiaŭ alăturĭ ca un plan maĭ accentuat al tabloului.

Din timp în timp, stăpâna unuia din câinĭ, li arunca, distrată, câte o dojană, plecată parcă dintr-o gelozie inconștientă a libertății animale.

— Voyons, Cador !...

— Voyons, Livrette !...

După digestie, intrară cu toții în otel.

Scârbit de cele ce văzuse un moment, Gelea înaintă în parc. Ceasul acesta de așteptare, cu fiorii luĭ de bucurie, îĭ înfrumusețâ și maĭ mult locul : — atât era pentru el de făcătoare de minunĭ sosirea Elenei. Lumina din cer îĭ părea de mărgăritar transparent, florile din parc, ochĭ ce-l priviaŭ și-l fericiaŭ, toate simțiaŭ mulțămirea luĭ. El făcu câțiva pași pe alee, se opri dinaintea trandafirilor ce încadraŭ tablele, privi spre vila Florica, i se păru că vede pe Elena făcând gesturile pieptănatuluĭ cu brațele eĭ goale. Unde puternice de dragoste se avântaŭ din inima luĭ; ar fi voit să spue cuĭva

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ceea ce se petrecea în sufletul lui, și, în neputința de a-i-o spune ei, șoptia florilor de dinaintea lui, ca și cum ar fi vorbit cu ea. Căci chipul Elenei pătrunsese toate cele de prin prejur: o vedea în lumina ceriului albastru, în împestrițarea mirositoare a florilor, în luciul apei din basin, pretutindeni.

Soarele pășia acum spre Vârful-cu-dor. Brazii străluciau, neclintiți, în bătaia lui. Vilele de pe coastă păreau mai frumoase și mai misterioase în umbră. Din basin, apa se arunca în sus la o depărtare mare — pulbere de opal bătută de vânt — alcătuind, în razele soarelui, un curcubeu mișcător. Două lebede plutiau pe suprafața apei, abia încrețită. Pe marginea de piatră a basinului, se auzia căzând, ca o bură de ploae, picături de apă.

In momentul acesta, Elena, coana Ana, familia Botez — tată, trei fete și un băiat — se arătară unii după alții, și, peste câteva minute, ei ridicară dealul printre vilele din preajma mânăstirii, lăsând în urma lor șoseaua albă, umedă și cleioasă. Ici-colo, arborii îi umbriau și fânul cosit din vale aducea pale de miros de câmp. Pe muchea dealului, doi cai împiedecați

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

păşteaŭ în pace. La o cotitură a drumuluĭ, arborĭĭ se răriaŭ şi se deschidea vederea asupra văiĕĭ Sinaĭ care se vedea limpede în aerul străveziŭ. Gelea şi Elena se opriră spre a o privi. Ochiĭ lor simţiaŭ o plăcere nespusă îmbrăţişând toată întinderea aceea care da iluzia unĕĭ lumĭ fericite, desmierdată de soare. Castelul Peleş se vedea ca o jucărie de copiĭ. Pe lângă el, munţiĭ îşĭ amestecaŭ crestele împădurite şi păreaŭ ca niştе perne uriaşe şi moĭ, vârâte unele în altele. Printre eĭ, strălucea ca o vargă de oţel, Peleşul, ascunzându-se icĭ, reapărând maĭ încolo. Alăturĭ de el, prin mijlocul văiĭ, drumul de fer — o linie cenuşie — pierzându-se la o cotitură. Dincolo pe muntele din faţă, spre stâna Regeluĭ, o mare de verdeaţă bogată şi dulce la privire ca o catifea.

— Minunat peisaj, zise Gelea văzând pe Elena mişcată... Şi ştiţĭ de ce e aşa de admirabilă valea aceasta în ochiĭ noştri?.. Pentru că, prin depărtarea eĭ, stă între simţirea şi închipuirea noastră, acolo, unde simţirea maĭ poate abĭa cuprinde şi unde nu începe încă bine închipuirea. De alăturĭ, valea ar fi maĭ puţin frumoasă; de prea departe, n'am maĭ simţi-o....

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Când ar înțelege artiștiĭ și poeții acest adevăr, ar face toțiĭ artă emoționantă...

Elena îl asculta fără să zică nimic, sorbind cuvintele luĭ care i se păreaŭ eĭ atât de nouă. Maĭ departe, poteca se strîmta, pădurea era maĭ deasă, maĭ puternică și maĭ plăcută.

In marginea uneĭ prăpăstiĭ, la jumătatea drumuluĭ, o bancă. Eĭ se opriră câteva minute pe ea. Coana Ana se așeză pe muchea verde a drumuluĭ. De-asupra-ĭ, un frasin întindea crăngile până la pământ. Din vreme în vreme, câte o pasere lovia cu aripa în sbor frunzele. Incolo, o tăcere adâncă, mișcătoare în maestatea eĭ, neturburată de nimenĭ și de nimic.

Elena smulse câteva florĭ albastre de la rădăcina frasinuluĭ și le prinse cu un ac la sân. Vreascurile uscate făcură sgomot sub picioarele eĭ.

După două ceasurĭ de mers, erăŭ la S-ta Ana. Aci, vârfurĭ mărețe de jur împrejur, de unde se desfăcea orizontul răsplătindu-li, cu splendoarea priveliștiĭ, truda de a se fi urcat până acolo. Eĭ se așezară pe băncile pavilionuluĭ și ascultară tăcerea adâncă care îĭ înconjura. Pădurea se desfășura nesfârșită la picioarele lor.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Cât se odihniră, Gelea schiță minunatele legende ale munților din fața cărora se aflaŭ: duioasa legendă a Vârfuluĭ-cu-dor,... a munteluĭ Omul,... a Peleșuluĭ, legende care dădeaŭ viață acelor înălțimĭ tainice și le îmbalsamaŭ cu poezia închipuirĭĭ. El adăoga note nouă, improviza ce-ĭ venea atuncĭ în minte saŭ apăsa maĭ tare asupra unor fapte povestite din vremurĭ. Așa, la cunoscuta legendă a Vârfuluĭ-cu-dor, el lăsa să se înțeleagă că păstorul din munte a murit maĭ mult de dorul iubiteĭ luĭ decât de dorul turmeĭ; la legenda Jepilor-marĭ, el înfrumusețа iubirea celor doĭ frațĭ gemenĭ, pentru aceeași fată jărtfindu-se, cu cuvinte frumoase spre lauda firiĭ pururĭ jertfelnice a femeeĭ...

Amintirea acestor legende trezi lumea viselor Elenеĭ.

Aproape în fiecare dimineață și în fiecare după-amiazĭ, eĭ continuară a face astfel de plimbărĭ, spre Buștenĭ, prin parc, spre Isvor, vorbind pe malul apeĭ care gânguria povestea minunată a vieții trecătoare, oprindu-se rezemațĭ de drugul de fier al șoseleĭ și ascultându-se unul pe altul. Când vorbia el, Elena îl privia de sus și până jos și i se părea a găsi într-însul

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

însușiri necunoscute ei până atunci. Eleganța lui firească era, în adevăr, discretă și nu se desvălia decât încetul cu încetul. În mersul lor, ei se depărtau câte puțin de bătrână care venia după ei mai în urmă și vorba lor aluneca pe nesimțite spre gânduri ce-i priviau pe ei înșiși. Gelea spunea lucruri din viața lui, mai ales din desamăgirile lui, care îl înălțau în fața Elenei ca pe un suflet idealist; altă dată, amintirile lui se încălziau, se înfrumusețau cu descripții pitorești, de prin locuri depărtate ce-i poetizau și-i coloraŭ cuvintele, pururea delicate și pururea respectuoase de nevinovăția fetei, pe care o feria ca pe o floare ce s'ar ofeli la cea mai mică atingere.

Convorbirile acestea care se reînoiau mai în fiecare zi, în cadrul acela minunat al naturii, în răcoarea pădurii, sub murmurul pâraelor ce coboraŭ printre stânci, deschideaŭ din ce în ce mai mult sufletele lor unul altuia. Elena află din gura lui care era idealul lui în viață, care îi eraŭ speranțele și plăcerile, care îi eraŭ temerile.

Astfel, zi cu zi și ceas cu ceas se împletia tot mai mult între ea și Gelea tainicul fir al iubirii.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

In zilele când se întâmpla ca Elena să se plimbe cu familia Pandrav saŭ cu d-şoarele Botez,—după sfatul mătuşe-seĭ, spre a nu da prea mult de vorbă,—Gelea se ducea singur în pădure.

Din copilăria luĭ, când se pierdea zile întregĭ sub copacii din ţihla de la Negrileştĭ, pădurea, cu liniştea eĭ adâncă, fusese una din patimile luĭ. Acum în munţiĭ Bucegĭ, lumea miilor şi miilor de braziĭ, cu frunţile lor în sus, descoperite de veacurĭ la ameninţările cerului şi cu înfăţişarea lor ecstatică, îĭ făcea impresia unor voiniciĭ bătrânĭ, păzitorĭ aĭ hotarelor Ţărĭĭ. Eĭ îĭ umpleaŭ sufletul nu numaĭ cu pacea lor măreaţă, nu numaĭ cu semeţia lor falnică, dar chiar cu taina şoapteĭ lor. Câte fapte marĭ din veacurile apuse nu spuneaŭ eĭ luĭ Gelea care ştia să li înţeleagă graiul fermecător şi câte destăinuirĭ nu-ĭ smulgeaŭ eĭ luĭ care nu putea să nu li vorbească!?...

Pădurea aceea, cu munţiĭ eĭ, fusese adăpostul de odinioară al Românilor în faţa oardelor năvălitoare de duşmanĭ; ea ocrotise pe bătrânĭ, pe femeĭ şi pe copiĭ de jefuirile şi cruzimile

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

lor barbare; prin ea a trecut munții, zice legenda, Mihaĭ Viteazul spre Brașov, îndreptându-se spre Alba Julia ca să se măsoare cu oștile luĭ Andreĭ Batori. Și în tăcerea din juru-ĭ, Gelea auzia, ca un ecoŭ depărtat și prelungit de sute de anĭ, freamătul călăreților ce treceaŭ plecându-și capetele pe sub crăngile pădurii și nechezitul cailor lor. Un fel de mândrie îĭ umplea sufletul sub privirea închipuită a acelor ostași ducând în sufletul lor ideea unei Românii marĭ, întregite... Umbra celuĭ care hrăni maĭ cu putere gândul acesta și-l aduse până în pragul îndeplinirii, umbra luĭ Mihaĭ Viteazul, i se arăta în minte măreață. A, dacă ar maĭ fi putut trăi el încă, și-ar fi izbândit de sigur gândul în faptă. Gândul luĭ, însă, n'a murit cu dânsul: el e și rămâne ca o punte ideală, dusă pe deasupra munților, și pe care se întâlnesc zilnic inimile Românilor de dincoace și de dincolo de Carpați!...

O undă de poezie caldă se ridica din sufletul luĭ Gelea la năluciréa acestuĭ vis,... din care nu se deștepta decât într-un târziŭ, când razele soareluĭ, apunând, auria întreaga pădure de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

sus și până în trunchiurile arborilor, părând ca o apoteoză a loculuĭ și visurilor luĭ.

Pământul acela fumega, dar, de amintirĭ vițeștĭ care eșiaŭ prin crăpăturile și râpele luĭ, ca un miros de tămâe sfânt al vremurilor.

Zilele următoare fură tot maĭ frumoase. Elena părea că renaște. Niciodată în viața eĭ, nu se simțise maĭ ușoară, maĭ înaripată la suflet, maĭ fericită; niciodată, nu simțise maĭ mult bucuria că trăește. Dragostea ce i-o arăta Gelea, bătăile inimeĭ eĭ tinere care primea pentru întâia oară, ca dintr-un potir sfânt, nectarul băuturiĭ îmbătătoare ce se cheamă iubirea, locul încântător care o înconjura și-ĭ creștea farmecul dragostiĭ, cum farmecul dragostiĭ creștea frumusețea loculuĭ, toate acestea o făceaŭ să trăiască o viață nouă, pe care până atunci abia o visase.

Maĭ mult decât atâta. Încă din primele zile ale șederiĭ lor în Sinaia, se reînoise în ea, zi cu zi, și felul eĭ de a fi. Era o prefacere în judecata eĭ, în vorba eĭ, în privirile eĭ, în mersul eĭ, în glumele eĭ.

Luase câte ceva din felul de judecată al luĭ

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Gelea, din vorba lui, din privirile lui, din mersul, din exclamațiile lui: se identificase cu el. Sufletul ei, floare de primăvară, se întorcea după lumina dragostii. Povestind câte ceva, ea avea chipul lui de a admira unele lucruri, reticențile lui față de altele, intonațiile lui în anume împrejurări. Și Gelea se simțea măgulit ca un renăscător al ființei ei, și o iubea din ce în ce mai mult ca pe o creațiune a lui.

Pornind de la amintirile strămoșești ce i le împrospătase în minte pădurea, — într-o dimineață, pe când vorbia cu Elena în curtea Mănăstirii Sinaia, în așteptarea tovarășilor unei excursiuni pe muntele Omul, — Gelea găsi prilejul de a-și destăinui dragostea lui pentru ea. Istorisindu-i și ei cum trecătoarea Prahovei, adică potecile acelea frumoase și curate pe care călcau, fusese altă dată adâncile și sălbatecile văi ale munților Bucegi, în care se retrăgeau și se ascundeau Românii dinaintea oardelor dușmane, cu familiile, cu femeile, cu logodnicele lor, călări pe cai, urmați numai de câțiva servitori credincioși, — el adăugă:

— Îmi închipuiu, ce dragoste puternică trebue să fi stăpânit inimile acelor tineri, sub a-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

menințarea cu moartea a dușmanilor, și ce căldură de viață trebue să fi trecut prin ochiĭ lor când se priviaŭ unul pe altul, singurĭ sub cerul liber, orĭ în coliba făcută de eĭ din crângĭ și frunze de arborĭ!...

Și, apoĭ, după o scurtă tăcere.

— Știĭ că eŭ cred într-un fel de metempsicosă, urmă el zâmbind; și asta pe cuvântul că combinațiile pe care le poate face natura cu cantitatea dată a materieĭ existente sunt mărginite, în vreme ce timpul e nemărginit. Ca mărginite, natura trebue să repete combinațiile eĭ de maĭ înainte, și ființele de odinioară trebue să vină din noŭ pe pământ. Fiind din firea mea atât de iubitor de lucrurile vechĭ românești, de odoarele bisericești, ca și de cărările acestea strămoșești, îmĭ pare că azĭ trăesc din noŭ viața sub acelaș soare și că sufletul meŭ a maĭ fost pe pământ în vr'un ostaș din timpurile acelea depărtate... Și, dacă îmĭ daĭ voe să-mĭ spun toată gândirea, îmĭ pare chiar că văd cam acelaș lucru și la d-ta. Imĭ parĭ, prin toate însușirile firiĭ d-tale, o ființă din vremea mea de atuncĭ, revenită astăzĭ cu aceeașĭ sfințenie de simțire, cu aceeașĭ blândețe și gingășie

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

de suflet, cu aceeași veche timiditate în fața oamenilor, — timiditate pe care eu o consider ca un semn al superiorității cuiva, — cu aceeași dragoste de supunere și de neclire din vorba celor mai mari, cu aceiași ochi plini de visuri, îndreptați spre o viață ideală, — însușiri ce la d-ta se explică mai lesne, ca una ce ai printre străbune pe Irina Buzeasca din biserica de la Stănești, femee atât de mare și de frumoasă la suflet !...

Așa că, mergând mai departe și legând firea mea cu firea d-tale, durerile mele cu durerile d-tale, îmi închipuiu că suntem, poate, doi tineri din vremurile acelea, care n'au putut face împreună decât preludiul vieții lor și care se întâlnesc în veacul nostru de bărbăție din nou pe pământ, spre a-și urma mai departe traiul, întrerupt odinioară de vr'o întâmplare oarecare, poate de o descărcătură de armă din mâna unui dușman !...

Inainte de a te întâlni, cu felul sufletului meu, mă credeam născut greșit pentru lumea care mă înconjura. Căci multe din însușirile mele aduc zâmbetul pe buzele altora, luându-mi-le drept greșeli de fire, drept lipsuri mari, în

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

vreme ce eŭ, în naivitatea mea, le cred ca podoabele mele sufletești.

Un glas lăuntric și ademenitor, poate glasul conștiinței mele, mă duce de mână ca pe un copil în lumea idealuluĭ, în lumea frumosuluĭ și a binelui, și-mĭ zice: «Fă-ți viața ta cu credință în aceste idei cerești și mergĭ numaĭ pe drumul ce ți-l vor lumina ele sub pașiĭ tăĭ; veĭ întâmpina greutățĭ multe în drumul tău, și maĭ întâĭ, veĭ întâmpina o luptă între natura ta trupească și între sufletul din tine, între geniul rău și între geniul bun din fiecare om: dar tu ascultă glasul cel sfânt din tine, având pururĭ dinaintea ta idealul uneĭ viețĭ superioare viețiĭ tale, luminată de toate ideile acelea altruiste și minunate pe care le-a ridicat omul deasupra egoizmuluĭ său... Știŭ, că ele sunt văzute de mulțĭ oamenĭ din jurul tău, și dintre ceĭ maĭ răsăriți, ca o lume de aparențe cu care pot înșela pe alțiĭ... Tu să nu te cobori niciodată la felul lor de înțelegere a lucrurilor, dimpotrivă, lumea întunecoasă a egoizmuluĭ care domnește în eĭ și luptă cu orice arme josnice, lumea instinctuluĭ lor care îĭ face să fie falșĭ, pe tine să te îngrozească totdeauna»...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Urmaș al sfatului acestuia lăuntric, păream un străin printre oamenii din jurul meŭ și, de aceea, credeam că sufletul meŭ cu însușirĭ bătrânești nu era venit pe pământ la timpul sĕŭ, ca o plantă ce-ar trăi într-o climă străină, neprĭitoare.

Maĭ ales în privința iubirĭĭ, glasul acela imĭ înălțase dorurile așa de tare, le ridicase la o atmosferă de poezie atât de încântătoare, că încotro mă uitam pe pământ, nu vedeam nimic care să se poată apropia de splendoarea închipuirĭĭ mele...

In ziua, însă, în care te-am văzut în tren și am putut să privesc un moment în sufletul d-tale, mi s'a părut a întâlni o ființă deosebită de cealaltă lume, ființa pe care dorul meŭ o visase de atâta vreme, dar pe care nu o întâlnisem încă. La țară, cele treĭ zile, credința mea se întări și maĭ mult și pusc în mișcare închipuirea mea de copil... Mĭ-aduc aminte că plecând de la dv. și mergând în leagănul trăsurĭĭ, fantazia mea făurise o grădină plină de taine și de frumusețĭ pe malul mărĭĭ, cu alecĭ și boschete verzĭ, cu table de florĭ și partere smălțate, cu amfiteatre și cascade, cu oglinzĭ

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

de ape și bănci făcute din ramuri și din frunze de arbori, cu ruine și fântâni murmurătoare, cu pavilioane și porticuri antice, cu ornamente și inscripții de aur, cu belvederi și statui prin iarbă, cu jocuri de ape ce săriau spumegând și scânteind în aer... Și, în mijlocul lor, te puseseam pe d-ta, plimbându-te încet, înconjurată de roabe îmbrăcate în haine violete,... în vreme ce eŭ te priveam fericit !...

Când, apoi, am venit în Sinaia, mânat de sufletul meŭ și te-am revăzut atât de schimbată și atât de tristă, — tristețe pe care am presupus-o pricinuită în parte de mine, — m'am încredințat pe deplin că făpturile noastre sunt făcute de a se înțelege între ele și de a-și da viața una alteia. Din ceasul acela, m'am simțit legat de d-ta : nu mai eram, nu mai trăiam singur, ci eram și trăiam cu d-ta și prin d-ta.— Ziua de mâine ar putea răsturna credința mea,— soarta are precădere în alcătuirile omenești ;— ceeace sunt, însă, sigur și va rămânea nestrămutat, este că d-ta ești cea dintâi ființă femeească care a pătruns în adâncul sufletului meŭ, de unde sper că nu te veĭ desrădăcina decât... ca arborii adânci, cu pământ cu tot !...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Elena asculta albă, transfigurată, sfârșită de simțire. Ochii ei se mișcaŭ încet sub o perdea groasă de lacrămĭ și, când îĭ ridică spre Gelea, ca îĭ trecu prin ei tot sufletu-ĭ, înainte de a-ĭ putea spune un singur cuvânt.

Coana Ana — care stătuse de vorbă împreună cu d-na și d-șoara Pandrav și cu un călugăr din ceĭ ce se văd nemișcați pe lângă zidul bisericiĭ, îmbrăcați în rasă și privind cu niște ochĭ lungĭ și liniștiți la trecătorĭ, — văzând că sosește familia Botez, se apropiă de scara chiliilor, unde vorbia Gelea cu Elena:

— Să aveți ochiĭ în patru, le recomandă coana Ana, uitându-se maĭ mult la Gelea și făcând aluzie la excursiunea în care porniaŭ și care era ca o încheere a petrecerii lor la Sinaia.

Cele șase persoane maĭ tinere, împreună cu Ianĉu Botez, tatăl, un vânător de seamă, încălecară pe caĭ și o luară, cal după cal, cu doĭ țărani după ei, pe cărarea ce șerpuește în fața pădurii. Coana Ana și d-na Pandrav se întoarse acasă, după ce maĭ întâĭ își făcură câte o cruce în biserică și sărutară iconostasul.

Era una din acele dimineți frumoase, pe care

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

numaĭ privind-o cineva simte o bucurie nemărginită. Soarele atingea vârful munţilor, încadrând cu o margine de aur umbra de pe coaste şi din vale, peste care ceaţa zorilor de ziuă întindea ca un văl albăstriŭ. Pădurea — o perie moale — tresăria la lumina ceruluĭ ca un corp adormit sub sărutatul fiinţiĭ iubite.

Curând, şi caravana intră în codru. Pe sub arborĭ, icĭ-colea, pete galbene de raze furişate printre crăngĭ. Caiĭ mergeaŭ încet suind, apărându-se de muşte cu cozile şi mişcând din urechĭ. Peste o oră, căldura îĭ făcea să meargă cu ochiĭ pe jumătate închişĭ. Copitele lor micĭ călcaŭ pe marginea verde a cărăriĭ ferindu-se de grunzurĭĭ din mijlocul eĭ. Obicĭnuiţĭ cu drumurile stâncoase, eĭ urcaŭ singurĭ, cotiaŭ răpile, puneaŭ piciorul sigur pe marginea prăpăstiilor, când atinşĭ de soare în luminişurĭ, când sub umbra deasă a brazilor. Din vreme în vreme, eĭ lungiaŭ gâtul şi apucaŭ câte-o creangă de copac în gură. Roiurĭ de muşte micĭ danţaŭ în aer, sburând dinaintea lor.

Călăreţiĭ, cu piciorul în scările largĭ, ridicaŭ mereŭ, mişcând corpurile înainte după pasul cailor.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

In unele locuri, cărarea se înfunda în umbra codrului des de molift și de frasini, ale căror ramuri se împreunau ca niște brațe frățești și acoperiau albastrul cerului împănzind, ca o boltă verde de-asupra lor. Pe lângă potecă, coaste și râpi pântecoase ori rupte prin care se vedeau brazi înțepeniți adânc în stânci, ducându-și, prăbușiți, o viață chinuită. Spre vârful munteluĭ, tăcerea pădurii se întindea tot mai măreață. Pe mușchii de pe lângă arbori, săria câte o șopârlă verde, speriată de zgomotul cailor.

Elena mergea după Gelea, ușoară și veselă. Pe obrajii ei de crini înflorise trandafirĭ. Urcându-se în sus spre culmea munteluĭ, i se părea că se urcă spre un vârf de fericire. In nădejdea că Gelea își va urma destăinuirea ce începuse, când vor fi iar singuri sus, sufletul ei ar fi voit să se închidă în marginea ceasurilor de-atunci, ar fi voit ca urcușul acesta să fie fără capăt.

Ei ridicau coasta încet, întorcându-se din timp în timp, și privindu-se zâmbind în ochi, fără să clipească din gene. Ochii lor păreau mai mari, mai aprinși, luminați de raza iubirii lor,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Intr-un moment, poposiră pe un dâmb lângă drum, unde păștea o turmă de oĭ, îngrămădindu-se unele în altele și alcătuind la un loc ca o sarică albă. Câteva capre din marginea turmeĭ întoarse capetele spre drum cu niște ochĭ viĭ, întrebătorĭ. Maĭ lângă potecă, ciobanul, cu gluga în spate, scorojită de ploĭ, cu iţarĭ strimțĭ și opincĭ, cu bâta lucie în mâinĭ, cătând liniștit de-asupra turmeĭ. Un câine se repezi la eĭ venind la goană cu limba și cu dinţiĭ afară, cu ochiĭ ca de jaratec, cu părul sburlit, lătrând din răsputerĭ, repezindu-se c'o furie nebună la călăuzĭ și la picioarele cailor. Ciobanul strigă aruncând cu un bulgăre: «Ţaa, ţaa! Aicĭ Foca, aicĭ tată! Ţaa, ţaa! Aicĭ Foca, aicĭ tată!»

Din deal, se cobora altă caravană care măsese în munte. In capul eĭ, un funcţionar de la Eforia Spitalelor, prost și grandoman care, în ziua aceea, din pricina unuĭ clondir de ţuică, i se suise grandomania la cap, de confunda munţiĭ Eforieĭ cu munţiĭ luĭ proprii; după dânsul, vr-o patru cocoane și un alt domn, fost căpitan de pompierĭ. Eĭ descălecară și se așezară pe iarbă, intrând în vorbă cu ceĭ ce suiaŭ. Iancu Botez cunoștea pe funcţionarul de la

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Eforie. Ţăraniĭ cu caiĭ, maĭ de-o parte, vorbiaŭ între eĭ în picioare. La despărţire, uniĭ porniră la vale, ceilalţi urcând dealul.

Funcţionarul strigă de pe cal luĭ Botez.

— Au révoir, mon chèr.

— A ce soir, mon chèr, răspunse Botez.

Ţăraniĭ, despărţindu-se, îşĭ urară şi eĭ unul altuia :

— Sănătate şi voe bună, neică Toader, zise unul maĭ tânăr care pleca la deal.

— S'auzim de bine, fătul meŭ, răspunse altul maĭ bătrân care se lăsa de vale.

Suind clina Petrei-arse, de la o cotitură, se zări în depărtare un colţ din Predeal, şi, printre doĭ munţĭ stâncoşĭ, întinsa câmpie a Ardealuluĭ, pierzându-se în zare ca un lan făr de sfârşit în feţe şterse în care predomnea vânătul.

Când ajunse sus, o boare desmerdătoare adia, mişcând încet smarandul ierbeĭ strălucind încă sub boabele de diamant ale dimineţiĭ. Soarele trimetea, în pale de aur transparent, o lumină blândă şi răcoroasă, limpezind crestele şi colinele până în depărtărĭ. Câte o pasăre de munte trecea fâlfâind din aripe. Un sunet depărtat de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

bucium străbătu munții de-arândul și făcu să clocotească tot cuprinsul. După el, pacea adâncă se întinse și domni din nou peste vârfurile uriașe, peste stâncĭ, peste codri.

Pe culmile Jepilor care, de acolo de sus, se vedeaŭ ca niște spinărĭ gârbovite de uriașĭ, se întindeaŭ în buchete marĭ și dese jnepele. Trunchiurile lor groase și încolăcite, târându-se pe pământ, păreaŭ pe marginile acelor dumbrăvĭ, ca niște șerpĭ din basme, păzind, tot ca în basme, vre-o comoară ascunsă în desișul pădurilor de pinĭ.

In fața unuĭ tăpșan, lângă stânca Omuluĭ, o stână de oĭ cu baciul în ușa colibeĭ, un bătrân îndesat la trup, cu capul gol și sur, trezit din singurătatea luĭ și privind cu niște ochĭ de pe ceea lume. Eraŭ aproape două ceasurĭ și el se pregătea să facă mămăliga de prânzul cel mare, rupând niște gâteje și strigând încet, ca în neștire, pe un băcțandru ce dormia de-amiazĭ după târlă:

— Mă Tomo, mă, n'auzĭ tu?!

Toma nu răspundea. El repetă cu glasul mormăind;

— Mă Tomo, mă, n'auzĭ tu?!... Scoal'mă de-aţâţă focul, mă!...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Intrebat cum își petrece vremea, el se scărpină în cap:

— Noi? ia... acole'n munte... când mai bine când mai rău... cum dă Cel de sus sfântul... mai cu mulsul... mai pornim cu oile...

Intr-un târziu, se ivi și Toma de după colibă, întinzându-se în picioare și frecându-și ochii cu mâinile. Bătrânul îi aruncă o vorbă poznașă. Toma râse sgomotos, dându-și capul pe spate și arătându-și cununa dinților.

Surorile Botez cu tatăl și fratele lor și cu d-șoara Pandrav, în așteptarea prânzului, se puse să joace crochetul pe o pajiște ceva mai joasă, adăpostită.

Gelea și Elena făcură câțiva pași în partea cealaltă a muntelui.

Aerul, în care părea că plutia frumusețea și răcoarea unei dimineți de Mai, scânteia de mii și mii de licăriri, ca și când ar fi înflorit stele de argint în el. Iarba moale pe care călcau, li făcea o impresie dulce în tot corpul.

La înălțimea aceea, Elena cu gingășia ei candidă îi părea ca o vedenie îngerească.

Simțindu-se ca eșit parcă din lumea pământească, ca ridicat într-un cuprins cu totul și cu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

totul de basm, Gelea îi zise încet, deși cuvintele lui răsunară în tăcerea limpede a munteluĭ :

— Suntem iar singurĭ, domnișoară !...

— Singurĭ,... și maĭ aproape de cer decât oricând, răspunse Elena aducându-și mâna de-asupra inimiĭ care eșise din bătăile eĭ obicĭnuite.

— Cu atât maĭ bine ; mă va auzi și cerul, căcĭ scriŭ... tablele-legiĭ vieții mele—ale vieții noastre nădăjduesc...

De când suntem alăturĭ, reluă el firul întrerupt în curtea Mănăstirii, îmĭ pare că toate din jurul meŭ sunt maĭ frumoase, maĭ iubitoare și maĭ vrednice de a fi iubite : munții aceștia maĭ minunați, pădurea maĭ tainică, părâele maĭ cântătoare, tăcerea maĭ măreață. Ființa d-tale, trecând printre ele, le-a luminat pe toate pentru mine c-o lumină nouă, dumnezeească. Cred că aceeași transfigurare ar căpăta-o și faptele vieții mele, și viața mea, având norocul să fie străbătută, să fie luminată de ființa d-tale ; ea m'ar face să pătrund în misterele arteĭ mele, în armoniile ascunse ale liniilor și să trag, din acele armoniĭ, cele din urmă și maĭ rarĭ frumuseți. Simțind în jurul meŭ această lumină, isvorâtă dintr-un suflet legat pentru totdeauna cu mine,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

n-aș putea să nu fac lucrurile cele mai mari ce mi-au fost date să le fac pe pământ!...

Sunt, la vârsta când mintea și inima omului își dau mâna în înfrățire... când ce face una e cu voia celeilalte.. Sub sfatul minții și al inimii mele, una care vede în d-ta o aripă înălțătoare și alta care simte în d-ta floarea cea mai aleasă a dorului ei, și, în credința că nu e și nu va fi nici un om pe lume care să fie mai fericit de a-ți înlătura orice umbră de tristețe, îți cer în dar viața d-tale, în schimbul vieții mele...

Elena, nemișcată, asculta pierdută în sunetul cuvintelor lui, al căror înțeles era și mai ridicat de accentul lui sentimental. Ea trecu mâna încet pe frunte, ca și cum ar fi voit să-și potolească svâcnirile prea repezi ale sângelui. Ridicând părul puțin de pe fruntea-i albă și netedă, Elena îi apăru lui Gelea ca purtând o coroană ideală pe gândurile ei de fecioară.

Copilul inconștient de până eri se deștepta în femeia iubitoare de mâine, și trecerea aceasta de la o stare la alta avea un farmec nesemuit de mare. Ea întinse încet mâna:

— Soarta mea e în mâinile d-tale, ca o um-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

bră a d-tale, pentru totdeauna, zise ea blând și strângându-și toată viața în silabele acestor cuvinte.

El îi prinse, cu cea mai sfântă dragoste, mâna-i dulce ca o floare, mâna ei cu tot ce avea dânsa, cu toată frumusețea anilor și sufletului ei, și, plecându-și capul, își lipi buzele de degetul ei inelar: în gândul lui sărutatul acesta era ca un inel de logodnă.

Mișcat până în adâncul sufletului său de splendoarea nevinovăției ei, ar fi voit s-o iee, în momentul acela, ca pe un copil, în brațe și s-o legene pentru toată viața. Moment unic în tinerețea lui! Mii de gânduri și de doruri tainice, și mii de presimțiri și de voluptăți nedeslușite, îi năvăliau și-i furnicau în suflet și în trup din cele mai adânci izvoare ale vieții!

Dragostea lui pentru ea îi apăru atunci atât de sfântă și atât de puternică, cum nu o simțise el niciodată și cum nu o simte omul decât o singură dată.

Din momentul acela, ei nu se mai socotiră doi și nu mai fură despărțiți. Sub frunțile lor netede și în inimile lor calde trăiau înlocuiți: el în mintea și în inima ei, ea în mintea și inima lui.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Legătura ce o simțiaŭ devenise atât de puternică, încât despărțirea lor de peste câteva zile nu mai era decât o călătorie a fiecăruia cu celalalt.

In ziua de Sf. Maria, ei se despărțiră.

Elena se ridică în vagon și se așeză la o fereastră, mai albă la față decât fusese ea vre odată. După un minut, trenul se puse în mișcare. Gelea o privi lung, până ce nu mai văzu la o cotitură, nici marginea pălăriei ei de pae din fereastră. El stătu câtva timp încă pe loc, uitându-se întins la trenul care se depărta în adâncul văiei, ducând cu el tot sufletul, toată viața lui.

VI

SALONUL D-NEI SECALY. — UN CÂNTEC DE LEBĂDĂ

Toamna cea frumoasă și lungă, cu foi de aur și de purpură și cu zâmbetul veriĭ călătoare, se arătă și ea și se perândă cu lunile luĭ Septembrie și Octombrie, înălbind, dimineața, pământul cu bruma-i argintie și încălzind, peste zi, aerul cu raze blânde de soare.

Intr-una din cele din urmă zile ale luĭ Oc-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

tombrie, Gelea se trezi din somn mai demânecate și mai vesel, — așa cum se trezia el la Sinaia, — și fu împresurat de o mulțime de gânduri, din care unele îngrijitoare ca niște răspintii necunoscute în drumul vieții, iar altele pline de bucurie și de speranțe, de-l făceau să surâză singur. La vârsta aceea, lumea realității se atinge cu lumea iluziilor, cum se atinge malul solid al mării cu valurile nemărginirii ei.

Primise veștî scumpe — ca ieri-seară — dela familia Binu, și dorul inimii lui de a vedea apropiindu-se ziua în care va avea pe Elena lângă el, îi cuprinse sufletul în întregime. Ca s'o aibă, însă, lângă el, trebuia să lucreze ceva mai de seamă, un plan, o clădire mai însemnată care să-l arăte lumii de ce e în stare să facă, să-i pue numele în adevărata lui vază.

Și gândindu-se așa, planul sau clădirea aceea măreață i se înălța în minte cu frumuseți minunate și cu armonii nouă.

In pat, dimineața, el avusese cele mai fericite inspirații de arhitectură, — ceea ce-l făcea să zică glumind cu prietenii lui, că «patul, în care se întindea seara ca într-un mormânt, îl

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

apropia de viața veșnică, făcându-l să afle inspirații trainice și poate chiar neperitoare».

In stradă, se auzia oameni dimănecați, păsind grăbiți pe trotuar. Prin vecini, răsună prelung cântecul unui cocoș răgușit. La cârciuma din colț, băeții ridicau obloanele.

Pe la șapte ceasuri și jumătate, mă-sa, umblând în vârful picioruluĭ, îi aduse cafeaua cu lapte. Îi era drag să-i-o aducă ea singură în fiecare dimineață, să-i-o puie pe mesuța de noapte și să-l întrebe cum a dormit.

— Afară, bruma de un deget, zise ea intrând cu tăvița în mâna dreaptă și mestecându-și încă bucățica de corn din gură.

Gelea se sculă și se îmbrăcă fluerând și făcându-și de două orĭ nodul la legătoare. Fluieratul luĭ răsuna maĭ frumos ca altă dată.

El trecu în biuroŭ, unde era curat și unde stofele și covoarele îi desmerdară câteva minute privirea. Pe lângă frumusețea lor, lucrurile acestea vechĭ, semănate pretutindenĭ și peste care, cum zicea el, trecuse atâtea mâinĭ prefăcute în pulbere, i se părcaŭ luĭ ca sfinte. O lumină plăcută venia pe fereastră și cădea pe planșeta de lucru, pe care sta, acoperită cu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

o hârtie subțire, schița unuĭ noŭ plan de casă. Dădu hârtia la o parte, luă creionul în mână, îl suci între degete și privi îndelung lucrarea, fluerând încet și bătând tactul arieĭ cu capul.

Portița de fier a curții scârții și impărțitorul aduse o scrisoare. Era o invitație, tipărită în franțuzește, din partea d-neĭ Secaly, prin care Gelea era poftit la o serată artistică a eĭ.

El reciti invitarea:

«*Madame et Monsieur Secaly prient Monsieur M. Gelea de vouloir bien leur faire l'honneur de passer la soirée du samedi* $^{30}/_{13}$ *octobre chez eux*».

Și, apoĭ, adăogat cu mâna:

Mr. Nerva, le poète bien connu, parlera sur la «Nature du poète».

Cu serata aceasta, cam prea timpurie, d-na Secaly urmăria un scop: voia să impue pe bărbatul eĭ ca ministru la portofoliul vacant al justițieĭ. Câteva gazete interesate, vestise probabilitatea veniriĭ luĭ la minister.

Salonul d-neĭ Secaly era unul din cele dintâĭ, dacă nu poate cel dintâĭ din București. In el, pătrundea numaĭ noblețea, numaĭ familiile cu pretenții aristocratice și cu nume istorice și, prin amica d-neĭ Secaly, naționalista Zoe Tăut,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

și câțiva artiști și scriitori români mai de seamă, cu alte cuvinte, «le Bucarest connu».

Disertația lui Nerva hotărî pe Gelea să se ducă la serata d-neĭ Secaly.

Lumea se pregătia pentru seratele cĭ în chip cu totul deosebit. C'o săptămână două înaintea lor, magazinele «A l'Etoile de la mode» și «Aux villes de France», în fața cărora staționaŭ echipajele pe două șiruri, eraŭ răscolite până în tavanurĭ de către familiile invitate. Pe cicmigelele lor, se vedeaŭ munțĭ de mătăsurĭ, de atlasurĭ, de luizine, de tafte, de muselinc, de tulurĭ, de panglice, carc maĭ dc carc maĭ scumpe și maĭ subțirĭ. In pregătirile lor, ar fi crezut cineva că damele societățiĭ noastre se duceaŭ să cucerească pe împărațiĭ și pe feți-frumoșiĭ lumiĭ cu frumusețile și podoabele lor. Tot ce ele puteaŭ cheltui și, adesea, și ce nu puteaŭ, îl dădeaŭ numaĭ și numaĭ ca să strălucească în seratele d-neĭ Secaly.

E adevărat că și d-na Secaly răspundea acestor pregătirĭ, atât prin luxul extraordinar ce-l desfășura în casa sa, cât și prin aerul și vorbele sale afabile care eraŭ ticluite de maĭ

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

înainte pentru fiecare persoană în parte, potrivit stării și importanței sale sociale.

La seratele ei, se făceau muzică și teatru franțuzesc, mai arare-ori câte o conferință tot în franțuzește, iar după douăsprezece ceasuri, se dansa. In deobște, cântau la dânsa străinii artiști care treceau prin țară, ori cât de mediocri ar fi fost ei. Cu greutate se strecura, din timp în timp, și câte ceva românesc. Așa, cu mare ce se ascultase într-o seară două compoziții de ale lui Despin, pe care d-na Secaly le găsise «n'atteignant pas même une bonne moyenne», voind adică să zică că-s slabe de tot.

Casa d-nei Secaly era pe strada Romană, o clădire întinsă, cu un singur rând, zidită pe locul unor ruine ale familiei Cerneștilor. In fața ei, o grădină mică de flori; împrejurul ei, grădina cea mare cu arbori bătrâni care umbriau toată ziua cărările. Trăsurile intrau pe o poartă, se opriau dinaintea scării cu trei trepte de piatră și eșiau pe cealaltă poartă, așteptând în răspântia din răscrucea stradelor. Invitații coborau, mai întâi, în vestibul, unde patru feciori le luau hainele, și pătrundeau, apoi, în «hall».

Inaintea trăsurii lui Gelea, trase la scară e-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

chipajul d-neĭ Palea, mama și fata, brune și slabe, urmate de echipajul familieĭ Monticĭ: doamna, sveltă și înaltă, bărbatul gros și mic, suflând ca o locomotivă și cu pântecele înainte ca o cocoașă.

Intrând în hall, o lumină orbitoare isbi pe Gelea și o atmosferă caldă și parfumată, deasupra căreia flutura murmurul confuz al gurilor ce vorbiaŭ în toate părțile. Părea că se aud stupurĭ cu albine. Mișcarea tualetelor deschise, a sinurilor goale, a piepților albĭ de la cămășĭ, a obrajilor îmbujorați, a gesturilor și a mătăsurilor în freamăt, a strălucirii de diamante și zâmbetelor de bucurie saŭ de cucerire, văzute toate sub lumina aurie a electricității, avea ceva din valurile uneĭ mărĭ sub soare.

Naltă, subțire și palidă, cu ochiĭ eĭ marĭ, strălucind sub ochelariĭ de mână ca două diamante negre, cu părul pieptănat în bandoane late, încadrându-ĭ figura și dându-ĭ aparența uneĭ umbre, d-na Secaly purta o rochie de mătasă albastră ca cerul de noapte și ale căreĭ strălucirĭ o făceaŭ și maĭ palidă. Ea sta în apropiere de ușă și da mâna persoanelor ce intraŭ, conducând pe unele maĭ de seamă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

câțiva pași înăuntru și spuindu-le la fiecare câte un cuvânt plăcut.

Văzând pe Gelea, d-na Secaly se îndreptă spre dânsul, îi întinse mâna și îi zise cu surâsul împrejurării:

— *C'est vraiment bien aimable à vous, Monsieur, d'avoir répondu à notre invitation... Vous savez que mon mari est en défaut envers vous, il ne vous a pas rendu la visite... Vous l'excuserez, enfign, vu ses affaires politiques, auxquelles il donne tout son temps...*

Apoi, cum sosiau alte persoane, ea-i zise grațios privind la noii veniți prin ochelari:

— *Vous savez que vous recontrerez ici de charmantes demoiselles; dites-leur, je vous en prie, de jolies choses, des gentillesses... enfign... ça leur fera plaisir, venant de votre part.*

Gelea se strecură până în mijlocul halluluĭ, prin mulțimea care vorbia, rădea, se înclina, da mâna și se mișca de colo până colo.

Hallul era o încăpere mare și naltă având, pe o parte, alte două salonașe, iar pe de alta, biuroul și sofrageria. In fundul luĭ, era o scenă cu decoruri improvizate.

Pe pereți, ici-colo, tablouri de pictură stră-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ine și câteva busturĭ pe socluri : Napoleon I, Talleyrand, Victor Hugo, Lamartine. Mobilele în stil «Empire», acoperite c'o mătasă galbenă ripsată.

Cu ușile deschise pe delăturĭ, cu vederea seriĭ în fundul sotragerii și a argintăriei strălucitoare de pe bufeturile și poliţele eĭ, cu biblioteca înaltă din biuroŭ — în care eraŭ peste două miĭ de volume, maĭ toate nepipăite, deși frumos legate în marochin verde și așezate în rafturĭ de abanos sculptat, — cu oglinzile marĭ, puse față în față în salonașele din stânga și cu candelabrele electrice ca niște snopĭ de luminĭ ce atârnaŭ din tavanurĭ,—casa aceasta avea ceva impunător și măreț prin simplitatea și calitatea lucrurilor din ea.

Lumea continua să intre, perechĭ și grupurĭ, pe ușa din față care se deschidea și se închidea necontenit. Dame gingașe, aĭ căror obrajĭ păreaŭ artificialĭ de pudra și crema de pe eĭ, cu brațele și gâturile de o albeață delicată ca puful, destăinuind frumuseţĭ ascunse, intraŭ uşoare, privindu-se în cele dintâĭ oglinzĭ de sus și până jos, mulțămite de frumusețea și hainele lor. Gătite ca niște mirese, ele înaintaŭ

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

în mijlocul hallului, una câte una, lovind mătasea rochiei cu vârful piciorului și oprindu-se, vesele, în fața cunoștințelor lor.

Gelea privi, discret, grupurile de pe lângă dânsul, ascultând pe cei ce vorbiau tare ca să fie auziți. Din întâmplare, la dreapta lui; era Prințul Ilarie, cu pieptul plin de decorații, ca totdeauna, înconjurat de câțiva devotați, printre care și stăpânul casei, bătrânul Secaly, cu ochii atârnați de buzele lui. Două dame, dintre care una strălucind de briliante, vorbiau pe rând Prințului, care le asculta cu capul plecat și cu ochii în jos, privindu-le pe sub gene și prefăcându-se că nu vede pe adversarii politici și pe indiferenții ce treceau pe-alături.

Faptul că el se află acolo astă-seară, fie chiar pentru o singură oră, era semn că Secaly e cu piciorul pe scara ministerului de justiție. D-na Corneanu din fața lui, «*le blazon doré*», cum îi zicea lumea, era o femee maestoasă și avută — «*la plus grande dame de chez nous*», pentru care cuvântul «*monde*» pe care-l pronunța cu un fel de evlavie și de unflare de gură particulară, era mai presus de orice. Cea mai mare laudă ce putea ea s'aducă cuiva, era să zică că

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

e *«du monde»*. Inteligența, învățătura, talentele nu însemnaŭ nimic pentru dânsa. De altfel, și spiritul eĭ nu se manifesta decât printr-o tăcere despreţuitoare de tot și de toate, printr'o atitudine curioasă de inițiată în misterele lumiĭ marĭ. Ea mergea cu capul în sus, cu pașiĭ solemnĭ ca o regină și făcea ochiĭ micĭ când se întâlnia cu cineva care nu era *«du monde»*.

Privind cu un fel de mândrie stăpânitoare în jurul săŭ și făcând să-ĭ strălucească mulțimea de pietre scumpe de pe ea, d-na Corneanu zise prințuluĭ Ilarie:

— *Que de beau monde ce soir, Prince, chez madame Secaly !...*

— *En effet, madame... Aussi y est-on si bien !..*

Lângă ea, d-na Zoe Tăut, o româncă de viță veche și o femee frumoasă, potrivită la statură, cu sprincenele arcate pe sus și cu ochiĭ negri, scânteetorĭ, având gura puțin cam mare, deși voluptoasă și înfrumusețată de o aluniță deasupra buzeĭ drepte. Distinsă în mișcările și vorbele sale, ea ținea la tradițiile vechĭ românești, fundând societățĭ spre a vedea renăscând acele tradițiĭ și fiind sufletul societă-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ții femeești «România Una» care făcu mult bine școalelor și bisericilor din Ardeal.

Țara noastră era pe atunci într-o fierbere de idei naționale, de formări de ligi, de trimiteri de ajutoare pentru desvoltarea intelectuală a Românilor din provinciile supuse. Avântul era frumos și părea a cuprinde toate sufletele românești. Câteva greșeli ale unor oameni de Stat de la noi, desbinările dintre Românii subjugați de peste munți și mai ales exemplele triste date de cei ce veniau din acele țări la noi și care, sosiți aici, uitau cu totul lupta grea a fraților lor, îngrijindu-se numai de interesele lor personale, au slăbit acea mișcare generoasă, încât azi ea nu mai deșteaptă nici un entusiasm... Vor trebui, de sigur, alte generații vergine în credințele și sentimentele lor spre a putea relua din nou lupta de unde ea a fost părăsită.

D-na Tăut ruga pe primul ministru să-i deie sprijinul său în ideile ce urmăria. Prințul Ilarie îi răspunse c-o frază ministerială obicinuită care nu-l lega la nimic, cu toate că avea aerul de a promite ceva.

La stânga prințului, nepotul său, Charles Me-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

lissescu, un tânăr fudul și spășit, venit din Paris să-și iee arenda câștiului de Sfântu Dumitru de la moșiile sale și să încercc a-și pune candidatura de deputat la viitoarele alegeri. Cu monoclul în ochiu, cu mustățile ridicate în sus fir și fir, ras în colo, tăcut ca un diplomat și plin de el însuși, el nu putea suferi nimic din țara noastră și nu știa să deie decât un singur răspuns la orice întrebare : «*Oh ! en cela, il n'y a que la France !*»

Mai încolo, o altă constelație : Polidor Logotheti, «Arhontele», cum îl lua peste picior amicii făcând aluzie la arhonții literați ai Greciei, un Român care întreținea două școli din Atena și care avea surâsul pe buze la tot ce vedea în juru-i, voind prin aceasta a încredința lumea de superioritatea lui. Cu părul negru, lucitor, adus din creștet spre urechi, cu nasul subțire și coroiat, cu trupul mic și bicisnic, — un plăcintar îmbrăcat în frac, — el «poza» sub candelabrul cel mare, când jucându-se cu lanțul de la ceasornic, când încrucișând brațele și dându-și ifose.

Dinaintea lui, d-na Rătescu, o figură de păpușe, în care luciau doi ochișori verzi ca de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

sticlă, și cumnată-sa, d-na Bogor, o femee delicată și de o frumusețe atrăgătoare, calmă în gesturile și mișcările ei, deși vibrând ca o coardă de instrument la orice idee poetică, la orice lucru frumos și lăsând să i se vadă lumina sufletului la fiecare surâs, cum străbate lumina unei lămpi prin globul ce-o înconjură.

Ea vorbia cu Logotheti de prefacerea societății române și de însușirile frumoase ale unor tineri fără nume de familie și care, cu toate acestea, zicea dânsa, «sunt atât de bine în toate privințele».

Aruncându-și ochii asupra lui Gelea și măsurându-l de sus și până jos, Logotheti răspunse, cu zâmbetu-i obicinuit pe buze, prin fraza următoare, găsită în vr'o carte:

— *Il ne faut pas oublier, madame, que nous autres qui avons un nom, nous sommes comme ces grands chênes qui ombragent toute une contrée et qui prolongent ces ombrages de génération en génération, tandis que les hommes nouveaux, dont vous prenez la défense, même s'ils ont quelques menues qualités, ce sont des plantes annuelles qui naissent et meurent dans la même saison !..*

Alături de ei, Aga Pavlovici, un fost pre-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

tendent la tron, susținut de Rusia, «l'homme à femmes», odinioară bărbat frumos și oarecum deștept, azi cu părul văpsit roș, adus în zulufi deasupra urechei și cu coarda creerului muiată de tot. In vremea lui, când avea gradul de colonel rusesc — fără să fi fost vr-odată în armată — plăcuse mult femeilor și în deosebi femeilor măritate, «celor care, cum zicea el, «stăteau în front la asaltul ce li-l dă Cupidon», și care, prin urmare, «sunt ursite să cadă mai întâi». Pentru a-și atinge țelul, pândia ca un copoiu «momentul psicologic», adică «sezonul rece al căsătoriilor, când încep a sufla vânturile și a cădea frunzele»... «Mai curând, afirma el, ar fi fost timp pierdut; mai târziu, ar fi riscat să găsească locul ocupat de altul»... Cu modul acesta, tot trecutul lui se rezuma în cuvintele: făcuse curte 60 de ani, mai întâi, neamurilor lui, și mai apoi, întreg sexului. In casa lui, erau pe toți pereții sute de portrete de femei, de care nici nu-și mai aducea aminte, dar pe care le privia și acum —punând pe nas două perechi de ochelari— c-o voluptate extraordinară ca pe niște popoare cucerite și peste care domnise el odată...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Astăzĭ chiar, la vârsta de opt-zecĭ de anĭ, avea o fată tânără în casă, pe care o scotea la șosea în echipajul luĭ cu roate galbene, în vreme ce el o privea fericit de pe una din băncile aleeĭ.

In salonul d-neĭ Secaly, el urmăria cu ochiĭ umeriĭ goĭ ce treceaŭ pe lângă dânsul,—când fu oprit de nepoată-sa, d-ra Cernescu, un ultim lăstar, estropiat, al Cerneștilor, fată săracă, peltică și pretențioasă, care se pieptăna și se îmbrăca ca Elisabeta, împărăteasa Austrieĭ, fiind-că-ĭ spusese unchiu-săŭ într-o zi, că seamănă cu ea. Făcându-și de dragoste cu buruenĭ de urât, dânsa reamintea totdeauna luĭ Pavlovicĭ istoria aceasta.

— *Vous m'avez dit un zour, oncle, que ze ressemble a à l'Impératrice Elisabeth... Mais, ce qui m'a paru drôle, c'est losque vous avez azoulé que ze lui ressemble... en bien!... Ze le crois, oncle,... ce n'est pas malin... n'est ce pas? si z'ai trente ans de moins qu'elle?!*

Bătrânul rădea clătinând din cap într-una și întinzând mâinile familieĭ Săun, care sosia atunci,—doamna cu sprincenele atinse cu răstic și făcându-și gura rotundă când vorbia,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

d-șoarele, nalte și palide amândouă, cu gâturile lungi și cu urechile în lături ca niște torți de oală. Ele înconjurară pe Pavlovicĭ spunându-ĭ câteva glume. El le răspundea râzând mereŭ de tot ce spunea și repetând din vreme în vreme câte o maximă absurdă.

— Ha, ha, ha! *Il faut que jeunesse se passe*, ha, ha, ha! *Vous ne comprenez rien?* ha, ha, ha! *Cherchez la femme!* ha, ha, ha!

La spatele luĭ Gelea, d-na Arcășanu, o Mater Dolorosa, cu părul pus, cu obrazul pururea în ecstaz, spunând lucruri alandala și întrebând necontenit pe toată lumea «dacă n'are dreptate» în cele ce spunea. Acum sta de vorbă cu o faimoasă secătură a Bucureștilor, Leandru Polip, căruia ea îĭ număra pe degete de câte orĭ îl văzuse săptămâna aceea.

Leandru Polip era un tip din școala d-ruluĭ Maurescu.

Conferențiar asupra istorieĭ diplomatice, asupra artelor, asupra literaturiĭ, el trăgea foloase din fiecare specialitate asupra celorlalte: când vorbia despre literatură, lumea zicea că trebue să fie maĭ tare în artă; când vorbia despre artă, că trebue să fie maĭ tare în di-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

plomație, și așa mai încolo, fiindcă nu spunea decât prostii. Tremurând de toate vanitățile omenești, dar neavând nici o putere de a și le susținea prin ceva, el găsia, cu toate acestea, mijlocul de a atrage atenția celor mai simpli de cât dânsul. Azi, aduna, spre pildă, scrisorile intime ale unui artist mort, «fost amic al lui», dar pe care în realitate, nu-l cunoscuse de cât la moarte, și scria în fruntea lor o prefață stupidă, voind cu ori ce preț să-și pue numele în zona luminoasă a unui om de talent, doar o fi văzut și dânsul; mâine, făcea o expoziție de fotografii «interesante», înfățișând pe oamenii noștri iluștri de la 48; altă dată, altceva de felul lor. Și ce dări de seamă, scrise de el singur, prin gazete, ce sgomot, ce asurzenie pentru nimicurile acestea care nu mai aveau efect decât în ochii naivilor!

A-și vedea numele tipărit, era pentru el ca o halucinantă fericire, căci mergea până acolo de subscria de sărbătorile Crăciunului, cel întâi, în *La Fine Fleur Roumaine*, 20 lei pentru săraci, spre a i se tipări numele în fiecare zi până la complectarea listei!

Intocmai ca pantomimul care trebue să facă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

multe gesturĭ spre a fi înțeles, așa și dânsul făcea mult sgomot spre a fi crezut că e ceva.

De la el, nu scrisese nimic în viață, și acest nimic fusese secretul puținului luĭ prestigiŭ: de-ar fi scris ceva, ar fi fost perdut pentru totdeauna.

Atenția luĭ Gelea fu atrasă de-odată de perechea ce trecea la braț de-a curmezișul salonuluĭ: d-na Lila Mireș, o femee de o distincțiune rară, pășind încet și vorbind cu Andreĭ Mangra, primul secretar la legațiunea română din Paris. Lila Mireș, născută Blanche, fata unuĭ profesor de limba franceză, era ființa cea maĭ gingașă, încarnând desăvârșit rasa eĭ și amintind tipurile femeilor franceze din veacul XVIII. Potrivită ca înălțime și ca talie, cu umerii și cu spatele de o linie dulce, aristocratică, cu părul de un argintiŭ ideal, deși n'avea decât 30 de anĭ, c-o pieliță fină și transparentă, și c'o ușoară umbră de suferință încrestată în colțul gurii, — aĭ fi crezut un semn al vieții eĭ triste, — Lila Mireș asculta ce-ĭ spunea Mangra, un tânăr inteligent, înalt și brun și un scriitor delicat în «orele luĭ pierdute».

El o vedea astă seară, după maĭ mulțĭ anĭ

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

de absență din București, și-i împrospăta în minte prietenia lor de odinioară: cum o vizita în fiecare miercuri în casa părintească, rugând-o să-i cânte romanțe franțuzești și italienești; cum îi aducea buchete de violete de Parma, o pasiune a ei; și cum într-o seară, la balul de la Curte, o ținuse la brațu-i până la patru dimineața, uitând cu totul lumea cealaltă, ceea ce făcu pe tragedianul Rossi, în trecere prin București, să rostească, întâlnindu-i, versurile cunoscute din Petrarca:

Quante montagne ed acque,
Quanto amor, quanti fiumi,
M'ascondon quei due lumi!...

Toate aceste amintiri se răsfrângeau c-o umbră de melancolie pe fața lui Mangra. «Ce-ar fi fost, dacă ar fi luat-o el de nevastă?...»

Astăzi, ea era măritată cu avutul și bătrânul Mireș care o iubia și-i făcea toate plăcerile, dar pe care ea nu-l putea iubi.

D-na Secaly îi întrerupse apropiindu-se de ei și, luând de mână pe Lila Mireș, îi zise grațios:

— *Vous nous donnez, ce soir, la fête de votre beauté, et... aussi, de votre talent, n'est-ce pas?*

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

D-na Mireș surâse și ridică ușor din umerĭ, cu înțelesul că se va supune.

In momentul acesta, înaintă grațios în mijlocul salonuluĭ Olga Lari ca o lumină de frumusețe. Ea întâlni pe d-na Secaly și pe Lila Mireș, cărora le dădu mâna zâmbind și le vorbi câteva cuvinte, căutând cu ochiĭ în jurul săŭ. Salută încă două treĭ persoane și, văzând la câțiva pașĭ pe Gelea, se apropiă de dânsul în tualeta-ĭ splendidă de mătase, coloarea onixuluĭ, cu umeriĭ și pieptul gol și alb, ca un câmp de crinĭ, cu capul strălucind de pietre scumpe, așa cum Gelea n-o văzuse niciodată.

Ee avu impresia ce o simte cineva când întâlnește un amic bun într-o țară străină, dar voi să-și ascundă emoția sub aparența alteĭ impresiĭ din salon.

— Ce cap frumos de «Greuze», Lila Mireș! zise ea cu privirea întoarsă și clipind din ochĭ *Elle est, vraiment, jolie, mon amie d'enfance* !.... O ! și cântă admirabil ! Și astă seară va cânta maĭ admirabil de cât orĭ când ! E cu d-nu Mangra... Scânteĭ dintr-un foc aprins de demult... adăogă dânsa cu o mică intențiune răutăcioasă și prefăcându-se a privi în jurul săŭ ca distrată.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Părul-ĭ pieptănat frumos și undulat, și diadema de briliante de pe el, aruncaŭ răsfrângerĭ la fiece mișcare. Obrajiĭ ĭi eraŭ maĭ coloraţi ca de obiccĭŭ, ochiĭ maĭ calzĭ, dinţiĭ lucind maĭ albĭ între buzele-ĭ de carmin, pe care flutura parcă dulceaţa sărutatuluĭ lor. Capul eĭ delicat, umbla domol pe gâtu-ĭ alb și rotund când într-o parte când într-alta ca o floare ideală clătinată de vânt. Pieptul ĭi sălta în respiraţiĭ cu un ritm de o voluptate ameţitoare.

— *Si nous causions un peu ?! Voulez-vous me donner votre bras ?* întrebă ea pe Gelea cu ceva copilăresc în înfăţișare.

El ĭi oferi bucuros braţul și se îndreptară încet spre unul din saloanele laterale, în pragul căruia doĭ domnĭ vorbiaŭ nemţește, ultima modă a străinismuluĭ nostru social.

Braţul eĭ tremura subt al luĭ Gelea.

— Cum aţĭ petrecut timpul de când n'am avut plăcerea să vă văd ? o întrebă el mergând spre masa din faţa uneĭ oglinzĭ.

Olga ridică ochiĭ asupra luĭ și surâse spre a-l lăsa să înţeleagă că întrebarea luĭ nu era de cât o formulă de politeţe ; când fură în faţa meseĭ, ea ĭi răspunse lăsându-ĭ braţul.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Vara... am petrecut-o la moșia mea din munții Gorjului... singură... cu gândurile mele... cât s-a putut mai departe de București și de lumea din București... O viață liniștită... îngrijind de plantele mele și privind, seara, din balconul culeĭ cum se aprindeaŭ stelele pe cer... una câte una... Sărbătorile, aveam nunți de tineri din sat.... Mi se părea că fac ceva, înlesnindu-le putința de a se iubi și fi fericiți !...

O mică tăcere urmă. Ea își aruncă privirea în oglindă, își atinse cu mâna florile de la corsaj și se așeză pe canapea, aducând coada rochieĭ lângă dânsa. Gelea luă loc alături.

Pe parchet cobora din candelabre o lumină dulce care auria podeala, așternând pe ea ca o lume ideală de soare. O atmosferă liniștită plutia în camera aceasta; parfumul celor câțiva trandafiri «maréchal» de la corsajul Olgeĭ răspândia în aer ca un balsam amoros.

Ea plecă privirea în jos câteva secunde. Așa cum sta, se desprindea dintr-însa, din mâna eĭ dreaptă, din care scoase un moment mănușa, din umeriĭ și sânul eĭ, din liniile întregeĭ sale făpturi, un farmec, care impresionă adânc pe Gelea și de astă dată. Fără voia luĭ, el se opri

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cu ochiĭ pe părul eĭ undulat, pe gura și sânul eĭ, și le privi înfiorat ca pe niște lucruri fără seamăn și fără preț.

Nu-ĭ așa că e maĭ bine să-și ascundă cineva sentimentele ce le are pentru un prieten?.... zise ea ridicând capul și privindu-l în ochĭ.

Apoĭ, bătând ușor cu vârful degetelor de la mână pe masă:

— *Pas vrai?*... Nu-ĭ maĭ bine de a-și ținea cineva lumea sufletuluĭ său pentru sine, decât de a o expune ca pe un trist spectacol altuia?... O știam că e maĭ bine, urmă ea după o secundă cu un fel de impresie dureroasă în obraz și aruncând mâna ca abandonată pe poala rochieĭ. O știam,... și cu cât o știam maĭ bine cu atât am făcut-o maĭ puțin față de d-ta.... Uitasem totul, până și experiența mea, zilele când ți-am vorbit la mine acasă. Aveam iluzia că întâlnisem inima cea maĭ bună din lume; eram ca obsedată de credința aceasta!...

Cu toate astea, dacă aș fi putut învinge, pentru moment, iluzia aceea, de câte suferințĭ de maĭ pe urmă și de câte umilințĭ față de mine însămĭ, n-aș fi fost cruțată!...

Căcĭ timpul ce a urmat după vizitele d-tale

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

și până azĭ, lunĭ și lunĭ întregĭ, am suferit mult, — trebue să ți-o mărturisesc,— deși fac rău și de astă dată !... In ziua celeĭ din urmă vizite a d-tale, când — ți-aducĭ aminte — stând în casă la mine, mi-aĭ promis prietenia d-tale, am simțit o așa bucurie, cum nu maĭ simțisem poate din copilărie... Iar de atunci și până azĭ, am suferit...

El asculta glasul eĭ care cânta ca o melodie tristă, dar simția că sufletul luĭ acum se schimbase, că inima luĭ nu maĭ era decât a uneĭ singure ființe și i se părea că privirile lumiĭ iĭ impu taŭ chiar puținul ce făcea stând alăturĭ cu Olga.

— Sunt și azĭ sinceră, continuă ea, cum am fost atuncĭ, desvălindu-ți tristețea sufletuluĭ meŭ; și sunt sinceră, pentru că știŭ că am în fața mea un om sincer. Către alțiĭ, am putut fi altfel; către d-ta, mi se pare și mi s'a părut că nu puteam fi decât așa. In cuvintele mele, străbătea căldura uneĭ dorințĭ de prietenie adevărată... Și această căldură, pe care eŭ o credeam ca un gaj puternic pentru d-ta, spre a te încredința de curățenia gândurilor mele, aĭ luat-o în nume de rău; aĭ crezut că așa e felul meŭ de a fi cu toată lumea pe care o cu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

nosc!... Ei bine, te-aĭ înșelat!... In intențiile mele și în emoția sufletuluĭ meŭ, era altceva; nu era o deprindere, cum ți-aĭ putut-o închipui: era puterea unuĭ sentiment extraordinar, căcĭ, încă odată, îmĭ păruse că întâlnesc în d-ta un prieten rar și un om deosebit de ceĭlalțĭ, pătruns de idealul arteĭ luĭ și promițând a fi mare prin înălțimea sufletuluĭ săŭ, în care nu putea intra decât sentimente marĭ. Această idee mi-am făcut-o despre d-ta din cea dintâĭ zi când te-am văzut, și am rămas cu ea până azĭ, cum rămâĭ cu o convingere nestrămutată...

Ea îĭ vorbi cuvintele acestea maĭ duios și maĭ în șoaptă, apropiindu-șĭ capul de dânsul ca și când i-ar fi spus un secret ce o transfigura. Apoĭ, reluându-și iar atitudinea cĭ de maĭ înainte, adăugă respirând lung cu un aer de tristețe:

— Acum știŭ că n'am fost înțeleasă!... Și poate te veĭ încredința singur că nu m-aĭ înțeles, când veĭ afla, peste câteva lunĭ, c'am plecat din țară pentru maĭ mulțĭ anĭ... poate pentru totdeauna... Voiŭ călători în lume... Voiŭ rămânea cine știe în ce colț de pământ!...

Ea tăcu câteva secunde. După aceea, adăugă cu bunătate:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Veĭ ști, însă, că chiar acolo unde voiŭ fi, mă voiŭ gândi din timp în timp la d-ta, îmĭ voiŭ aminti cu plăcere orele care le-am petrecut împreună...

D-ta mă veĭ uita și maĭ mult... Eștĭ tânăr... Te veĭ însura cu o ființă gingașă și iubită... Veĭ fi iubit, căcĭ o meriți... Veĭ face pe o femeie fericită, căcĭ ești în stare s'o facĭ... în vreme ce eŭ voiŭ rătăci!...

Astfel vor trece aniĭ... d-ta înălțându-te în ochiĭ oamenilor ca artist și în ochiĭ femeeĭ d-tale ca bărbat, iar eŭ ștergându-mă, zi cu zi, dispărând din ce în ce maĭ mult, atât din lumea ce m-a cunoscut cât și din amintirea d-tale!...

Gelea o asculta turburat, ascunzându-și greŭ mișcarea sufletuluĭ. El încercă a se scuza, imputând împrejurărilor care fusese maĭ tarĭ decât voința luĭ și rugându-se să fie iertat, dacă a contrariat-o fără voia luĭ. Olga își luă mănușa de pe mesuță privind pe Gelea, se sculă dreaptă, zâmbind din noŭ, îĭ ceru brațul și se întoarse în ușa salonuluĭ mare, unde după câteva minute, începu concertul.

Un servitor în livrea veni și deschise pianul.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Incetul cu incetul se făcu tăcere. Damele se așezară jos care cum putură, domnii se retrase în picioare spre uși. Numai în biroŭ se mai auzia vorba avocatului Siropulo, al căruĭ glas pițigăiat străbătea până în hall.

Concertul fu deschis de Lila Mireș. Ea se apropiă de pian, ușoară și surâzând cu capul întors puțin îndărăt d-neĭ Secaly și celorlalte dame ce o înconjurase; scoase încet mănușile și inelele din degete, pe care le puse pe marginea pianului; privi cactul de note deschis un moment și făcu pe pian introducerea bucățiĭ tot surâzând. Apoĭ, de odată, figura eĭ zâmbitoare deveni serioasă, sentimentală. Ea cântă aria Dalileĭ din «Samson și Dalila» a luĭ Saint-Saëns, și, mai pe urmă, după cererea sălii, cunoscuta și populara romanță La paloma în limba spaniolă.

Lila Mireș avea puțină școală de cântec; dar glasul eĭ era atâta de frumos că ficcare notă era ca o mângâere, pătrunzând și făcând să vibreze cele mai intime coarde ale sufletuluĭ omenesc, acelea ce nu pot fi puse în mișcare decât de arta cu adevărat extraordinară.

Cu vorbele spaniole din Paloma,—o romanță

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cubană — ea învioră în mintea lui Gelea pământul Orientului strălucit și sufletul fantastic și dureros al Maurilor. De la primele note, și cât durară cele două cuplete, închipuirea lui fu transportată, așa fără veste, în măreția Spaniei din Evul de mijloc, dinaintea incomparabilei splendori a Andaluziei și feeriilor ei din o mie și una de nopți. I se părea că pășește pe uliţile pitoreștĭ ale Sevillei, făcându-și loc printre mulțimea de pe ele, pururea în mișcare, și printre echipajele nobleței sevillane din Parcul de «Las Delicias»,—că se simte în Cordova în fața minunatelor resturi de architectură ale vechei capitale musulmane a Spaniei, — ori în Grenada, privind, în mijlocul verdeții și florilor, Alhambra, somptuosul și delicatul juvaer al geniului Islamului.

Pe Olga Lari, cântecul Lilei Mireș o legănă atât de dulce, încât îi deschise din nou visurile ei de dragoste, și o făcu să se creadă iubită de Gelea, simțind mâinile lui desfăcându-i părul seara... printre cuvintele-i calde de iubire, pornind, ca dintr-un foc, din inima lui și ajungându-i ca o flacără pe buze...

Când Lila Mireș, sfârși, în aplausele entusiaste

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ale sălii, ci reveniră amândoi din lumile în care rătăciseră.

Continuând încă momentele lui de absență, Gelea zise fără să-și dee bine seama aplaudând :

— Cât de departe mă dusese cântecul ei !...

D-na Lari, privindu-l lung, îi întinse mâna ce lunecă într-a lui cu albeața și dulceața fildeșului, și-i zise cu zâmbetu-i trist :

— Pe mine, din potrivă, mă adusese atât de aproape cântecul ei !...

Cel de al doilea, pe program, era pianistul Simonieff, după care urma un act de comedie n franțuzește, și, la sfârșit, înaintea balului, cuvântarea lui Nerva.

Simonieff venise din Petersburg să dee la București un concert, şi d-na Secaly îl prezinta astă seară societății noastre. El era de origină israelit și «profita» de călătoriile lui artistice, spre a face cunoscută lumii casa unui juvaergiu din Petersburg : după bucățile de muzică ce executa, arăta mostre frumoase și ieftine de juvaericale.

Fără a fi fost un pianist mare, Simonieff executa bine muzica clasică. In deosebi, era

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

admirator al lui Bach, făcând parte din societatea germană «Bach-Gesellschaft, și dovedia tuturora, pe cât putea mai mult, măreția compozitorului german din veacul XVIII.

La un semn al d-nei Secaly, Simonieff își plecă fruntea de-asupra clapelor pianului, lăsând să-i cadă pletele pe obraji și șopti preludiul unei sonate de Bach.

Prin ploaea de note ce începură a picura, din ce în ce mai limpezi, de pe toată claviatura pianului, firul melodiei se deslușia tot mai colorat, ca un curcubeŭ pe o poală de cer înorată.

Blândă la început, crescând, apoi, din ce în ce și răsunându-și ca niște ecouri depărtate notele basului, sonata desfășura privelișteа unui vis curios și fără legătură, când luminos și ademenitor, când turburat ca de niște vârtejuri. Partea a doua fu mai puțin clară, amestecând în frazele ei, glasuri ce parcă râdeau și plângeau în acelaș timp. Partea a treia și cea din urmă era, neașteptat, un andante.

Când, după câteva minute, bucata se stinse încetul cu încetul, notă cu notă, Gelea rămase oarecum ca suspendat la o înălțime de unde nu se poate sări jos...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Omul care cântase la pian, nesuferit mai înainte, îi deveni acum simpatic.

Dintre bărbații, îngrămădiți în uși, puțini își dădură seama de întreaga frumusețe a bucății. Damele de asemenea, deși unele se siliau să pară atente, ridicând din timp în timp din sprîncene, în semn de admirație sau bătând tactul cu piciorul. Multe dintr'însele priviau spre «amicii» din uși și schimbau cu ei semne imperceptibile de înțelegere.

Andantele de la sfârșitul sonatei, calm și solemn, alcătuind un limbagiu mai simplu, mai cunoscut, păru toturora mai frumos.

Sala, fermecată, isbucni în aplause.

D-na Secaly se duse de felicită pe pianist, care era transportat el însuși de bucata lui. Apoi, întorcându-se către Prințesa Ilarie, care trona într-un scaun mai mare și pe care ea voia s-o umilească cu cunoștințele-i de artă, îi zise:

— *On compare ordinairement... vous savez... Bach avec le sphinx égyptien et Beethoven avec la statue grecque;... moi je trouve que Bach a aussi du modelage... Qu'est-ce vous en dites, madame ?*

Prințesa Ilarie, — o movilă de cărnuri moi și grase, susținută cu mare greutate de oasele

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

duble ale corsetului și a căreĭ ambiție era de a fi simpatică orĭcuĭ—nu înțelese bine comparația și se achită exclamând cu zâmbetu-ĭ deschis pe toată fața:

— *Bach et Beethoven, chère madame? Oh! je les aime beaucoup!... Ce sont mes auteurs favoris,... chère madame!...*

In mijlocul salonului, doĭ gentlemen, cu gulerele nalte, cu pantalonii scurțĭ: unul, fără occiput și fără fir de păr pe cap, cu mâinile atârnate de vestă și cu picioarele răsfirate în lături; celalalt, cu fața de bocs și cu mâinile dinapoĭ, priviaŭ și comentaŭ figurile și mișcările lumiĭ. Cel maĭ nalt, cu favoritele în formă de costițe, își netezește, din vreme în vreme, sprîncenele-ĭ mâncate de molii și întreabă pe cellalt câte ceva.

— *Dis donc... qui est l'exténué.. près de la belle dame blonde en gris, dans le coin?...*

— *C'est Toto... Toto Pipon.*

Era un stâlp de club.

— *Pauv' garçon! Il a l'air de ne pas avoir mangé depuis qu'il est né!...*

— *Et ce type de marchand de cirage.. tout près d'eux?*

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— *C'est un certain... un certain... j'oublie son nom... Il paraît que c'est un poète...*

Era un scriitor român care, până la vârsta de patruzecĭ de anĭ, tipărise șapte opt volume, scrise cu destul talent.

In pauza de cincĭsprezece minute, compozitorul Despin care stătuse maĭ în fund, veni lângă Gelea. El fu înconjurat de câteva dame care îl cunoșteaŭ de om hazliŭ.

In mijlocul lor, el avea o atitudine și un graiŭ particular: spunea lucrurĭ fără înțeles și fără legătură, formula teoriĭ bizare, cita, fără nicĭ o socotcală, autorĭĭ ce-ĭ treceaŭ prin minte, inventa pe unĭĭ neexistenți, susținea paradoxe care făceaŭ pe bietele femeĭ de deschideaŭ ochiĭ marĭ.. Toate astea și altele, spre a le da să înțeleagă că «femeile sunt maĭ bune de privit decât de ascultat cu urechea»...

— Ce voiți? zise el după ce le puse câteva întrebărĭ la care nicĭ el n-ar fi putut răspunde și răsucind o țigară.

«Fiecare, cum e vrerea, despre fete seamă dee-șĭ»...

Eŭ am părerea mea despre cocoane și pace...

— De cine e versul citat? întrebă o dom-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

nișoară înaltă, pistrue și cu ochiĭ micĭ care declama bucățĭ din decadenții francezĭ.

El răspunse fără să râdă.

— De Panait Brâncă, un poet român din veacul XVII care n'a scris decât două volume dar două care fac cât nouă !...

Apoĭ, după un moment de tăcere, făcându-i-se milă de ea, — căcĭ l-ar fi crezut orice nume de poet ar fi inventat,—el se îndreptă singur.

— De Eminescu,... adăugă dânsul, uitându-se pe rând în ochiĭ tuturora.

— Poctul noŭ ?!... Nu-ĭ așa că face parte din școala luĭ Verlaine ? întrebă domnișoara înaltă și pistrue.

Despin o privi foarte serios și tăcu.

El văzu un fotoliŭ gol dinaintea luĭ, făcu doĭ pașĭ și se așezâ într-însul ; damele îl înconjurară.

— Și zi, vreĭ mata, dudue, să știĭ dacă Eminescu face parte din școala luĭ Verlaine ?...

Ele râdeaŭ și așteptaŭ.

— Bine cuconițelor, dv. trebue să știțĭ, că după teoria cea maĭ nouă, omenirea asta, de la invenția eĭ și până azĭ, s'a împărțit și o să se împartă în două felurĭ de oamenĭ, foarte

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

deosebite: oameni din școala altora și oameni din școala lor. Cea din urmă analiză a germanului Brünenhall a redus la aste două teorii primordiale toate clasificațiile de mai înainte: rasă albă, rasă galbenă, Parți, Mezi, brahicefali, dolicocefali nu mai fac două parale. Cei din școala altora sunt fără nume în istorie: «ei vor sluj fraților lor», cum a zis Brahma. Cei din școala lor sunt oameni cu nume. Ca exemple: Boudha, Socrate, Cesar, Leonardo da Vinci, Goethe, Bismarck, eŭ.., dv...

Eminescu e din cei cu școala lor...

Una din ele, pripită la vorbă, zise către alta:

— *C'est un poète triste par pose, je l'ai remarqué dans quelque traductions françaises de ses vers...*

In timpul acesta, se apropiă celebrul Polip, dând din cap în dreapta și în stânga la damele din prejurul luĭ Despin, frecându-șĭ mâinile și gudurându-se pe lângă toți ca un câine al nimănuĭ. El se adresă la Despin care se prefăcea că nu-l vede.

— Tocmaĭ, te căutam, iubite maĭstre, zise el, ștergându-șĭ ochelariĭ cu vârful batisteĭ.

— Să presupunem că n-o să mă găsești, răspunse Despin.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Damele râseră. Râse și Polip ca să nu pară jicnit, dar o ținu minte.

Despin adăogă arătând pe Polip.

— Domnul, spre pildă, e om din școala altora, om cu școală... străină,... nimenĭ nu i-o contestă : doctor în litere de la Neapolĭ.

— *De quoi s'agit-il ?* întrebă Polip, care nu înțelesese de ce-ĭ vorba.

Despin nu-ĭ răspunse. El insistă din nou.

— Dacă nu sunt indiscret,... cine e trist *par pose ?*

— Eminescu, îl fixă Despin.

— Până la un punt, e prea adevărat, clătină din cap Polip, trudindu-și necontenit ochelariĭ. A spus o însușĭ regele criticeĭ noastre : Eminescu n'a fost *dépourvu du stricte nécesaire*, a zis el. Prin urmare, nu de mizerie era trist... ci din poză !...

Apoĭ, întorcându-se către d-ra naltă :

— *Vous avez parfaitement raison, mam'zelle !* Cine nu-ĭ nefericit și zice că e, nu-ĭ sincer, o face *par pose, voilà tout.*

— «Regele criticeĭ noastre»... reluă vorba Despin, e tot un om din școala altora... Ceea ce n'a înțeles nicĭ dumnealuĭ, este că suferința

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

unuĭ om nu se măsoară după pricina care o produce, cât după sufletul care o sufere. Trandafirescu, băcanul din colţ, ar fi putut să sufere de zece orĭ maĭ mult de cât Eminescu şi n'ar fi scos un singur accent care să rămâie ca de stâncă, pe vecie. Dar o fire de poet adevărat, c'o simţire delicată ca a luĭ Eminescu, a trebuit să îndure umilinţile c'o nemărginită durere, cu atât maĭ mult, cu cât el era un suflet mândru, cum o fi ştiind-o şi «regele criticeĭ».

Undele uneĭ tăcerĭ ce se făcu în hall se întinse până la eĭ. Se anunţase, cu cele treĭ loviturĭ, ridicarea cortineĭ; începea farsa franţuzească: *Le Billet de logement*, scrisă de autoriĭ Juliens şi Henri Duval şi jucată de maĭ multe persoane din societate: «M-elles de Wiedmann et Elodie Siropulo; M-rs Alinesco, Charles de Corcodel, Pierre Grindesh et Bébé Pipon, sous la direction de scène de Mr. Paul Cândeano».

Cortina se ridică şi piesa prinse a desfăşura un «qui-pro-quo» stupid, presărat cu cuvinte grosolane şi cu două înţelesurĭ, cu întâmplărĭ imposibile şi caraghioase, o adevărată mocirlă sufletească. Domnişoarele care o jucaŭ ca şi cele care o priviaŭ şi aplaudaŭ, eşiră din ea

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cu mințile corupte, chiar dacă ființele lor erau curate.

Toată comoara frumuseții virginale ce dă fetelor ceva îngeresc: modestia, pudoarea, timiditatea, fură spulberate într-o singură seară!

Când se lăsă cortina, ovațiuni entusiaste porniră din toate părțile. Executanții fură chemați de mai multe ori pe scenă, și, la sfârșit, și regisorul Paul Cândeano care eși grav și undulos arătând cu mâinile la executanți.

Gelea și Despin privise din ușa biuroului jocul de pe scenă cu interesul ce merita lucrul.

Ușile sofragerieĭ, închise câtva timp, se deschise acum, și o inundație de porțelanc, de cristale și de florĭ străluci pe mese sub lumina candelabrelor de de-asupra.

După îndemnul d-neĭ Secaly, care invita când pe unii când pe alții, lumea din hall începu a trece în sofragerie, perechĭ, perechĭ, și a lua loc în jurul meseĭ celeĭ marĭ, în jurul altor mese maĭ micĭ.

Gelea și Despin urmară și eĭ curentul și se opriră la intrarea sofragericĭ.

— Să stăm aci puțin, zise Despin; să primim defileul. O să vezĭ desfășurându-se, în

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

câteva minute pe dinaintea noastră, toată desfătătoarea prostie a Bucureștilor, amestecată cu fudulia grecească, cu ignoranța cea mai ambițioasă, cu psitacismul cel mai umflat în pene, cu aroganța cea mai inconștientă :—un tablou social, pe care nici un condeiu nu l-ar putea reproduce în tot ridiculul lui.

Iată, spre pildă, «*un échantillon*», făcu un semn ușor din cap Despin în fața unei femei brune și costelive care trecea, vorbind cu buzele depărtate de gură, la brațul unui om miop și cu părul tăiat scurt. D-na Euxenia Mărgineanu, nevasta cunoscutului om politic și șef al numeroasei familii a Mărginenilor... In calitatea-i de «*grande dame*», ea vine în societate însoțită de amicii săi timporari : mai ieri, de secretarul legațiunii franceze, Léon Duchant ; azi de contele Delbiggio, însărcinatul de afaceri italian,... amândoi «*des gens qui s'amusent*»... Legăturile ei amicale, sunt cunoscute de toată lumea, chiar și de bărbatul său care, în preocupările-i de om de stat, ia căsnicia drept un... «*mal nécessaire de la vie, parbleu !*».

In frazele franțuzești, Despin imita pe cei de care vorbia.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Peste câteva minute, trecu o ființă albă și galantă, de vr-o cincizeci de ani, strânsă în corset de abia putea respira, cu brațele rotunde, aruncând puțin ochii și privind strâmb când vorbia cuiva, «ca o găină care vede uliul pe deasupra», zise Despin.

— Adalgiza Malcopol, «*si vous m'aimez*», urmă el, — o altă frenetică, poate chiar mai ceva de cât Mărgineanca, căci clocotește sângele într-insa de-i dă peste marginele firii. De câtva timp, ea nu slăbește pe copilul de lângă dânsa, camarad de facultate cu fiul ei...

După dânșii, trecură mai multe perechi, printre care și d-șoara Simici la brațul procurorului Pascu, care-i vorbia în șir pipăindu-și din timp în timp cărarea din cap cu degetele. Apoi, se arătă d-na Elozia Măgură cu ministrul Perica.

— Perica e profesor de limbele neolatine la facultatea de litere, și actual ministru de lucrări publice, zise Despin privind fix pe Gelea spre a-l face să înțeleagă contrastul dintre ceea ce se presupunea că știe omul acela și ceea ce făcea.

— Văduva Stroe Victorescu, cu «*mon comman-*

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

dant» Damian... La vârsta la care îl vezĭ, maiorul confundă teatrul cu lumea: merge pe drum cum merg actoriĭ pe scenă; în faţa femeilor, stă drept ca lumânarea când le vorbeşte, când se apropie de ele, bate din pinteni ca dinaintea superiorilor luĭ...

Descrierea luĭ Despin fu întreruptă de o pereche care se opri dinaintea lor: domnul, cu barba blondă, pieptănată fir cu fir, cu ochiĭ umblându-ĭ în cap ca argintul viŭ. El întinse o mână udă de sudoare luĭ Despin, zâmbind fals şi zicându-ĭ în treacăt:

— Aţĭ căzut bine astă seară: muzică bună !..

Despin se uită la el şi, strâmbându-se ca dânsul cu surâsul fals, răspunse:

— N-am căzut de loc, că-s în picioare !..

Şi apoĭ, cu tonul serios:

— In româneşte nu cazĭ bine niciodată, ci numaĭ răŭ....

Domnul blond clătină din cap şi înainţă şoptind femeeĭ de lângă dânsul:

— *C'est un original !...* voind adică să zică că-ĭ cam apucat.

— Pristanda !... un suflet infect, apăsă Despin supărat. Muria de foame şi a iscodit legenda

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

că e fiŭ natural al Mitropolituluĭ !... Și-a scris singur o scrisoare anonimă, pe care o arată tuturor cunoștințelor, și-a lăsat barbă ca Mitropolitul, intră zilnic sub orice pretext în anticamerele de la Mitropolie ; așa că are acum, pe urmele minciunii acesteia, o sinecură din care trăește...

— Dar doamna decorativă care vine spre noĭ ? întrebă Gelea, arătând o femeie planturoasă și castanie.

— D-na Rahl, femeia directoruluĭ societățiĭ «Prevederea», germană de origină și pururea cu ochiĭ în podele cum aude două note de muzică, o maniacă. Maĭ interesant e d-l de la brațul eĭ : atașatul de legațiune, Christu Agapidi... «*la bêtise rayonnante*», cum îl numesc camarazii. Uite-te la el și vezi-l cum merge cu ostentație, — știi... ostentația e luxul parveniților neghiobĭ...

Trecură, apoĭ, d-na și d-șoara Moca cu George Silver, cumnatul ministruluĭ de instrucție.

— A fost silvicultor și e... director la Teatrul național !...

D-na general Ferigășeanu cu cloncanul Pol-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ciu... Cloncani sunt advocații foști miniștri, care vorbesc generalități în pledoariile lor, dar care fac atmosferă;... sunt cei mai proști advocați, dar și cei mai bine plătiți...

D-șoara Ascher, fata bancherului milionar, fost zăraf «zic și zău»! în strada Franceză, — cu improvizatul «Prinț» Vladimir, un strănepot al unui caimacam din Moldova, care se dă drept prinț: un nul și un neputincios de care te miri și te întristezi că are forma de om.

D-na colonel doctorul Videscu, o grandomană, cu d-rul Meran, un farsor care examinează bolnavii totdeauna singur, chiar în consulturi. E misterios în tot ce face și vorbește grav lucruri de care râde el însuși mai pe urmă....

D-na Zodian, o femee «*comme il faut*», își zice dânsa, îndeletnicindu-se cu «fasilitarea mariajurilor» între tinerii ce au nume cu tinerele ce au stare: *pour les classer, les faire entrer dans le monde, mon Dieu»!.* — cu inginerul Kircorian, zis și Sarsailă... armean, plin de bani și de... coși, văduv și cu pretenții de om de gust, dragă doamne!... Să intri în casa lui, îi vezi gustul numai decât...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Toți acești și alții se așezau la mesele din sofragerie și gustau din farfuriile încărcate cu fel de fel de bunătăți.

Cavalerii întindeau brațele și serviau damele de lângă ei. Știrile zilei, cancanurile orașului umblau din gură în gură; vinurile, ceaiul, limonadele curgeau prin pahare; tacâmurile de argint aruncau scânteeri în lumină ca și degetele pline de inele ale cocoanelor.

Cele mai multe din ele priviau adânc în ochii cavalerilor ce le serviau și ascultau cuvintele lor galante, subînțelesurile lor, adesori lucrurile cele mai crude și cele mai nepermise. Fiecare pereche părea la ea acasă, bând în voie licoarea sentimentală ce li se revărsa prin ochi. Ai fi zis o masă de bacante cu satiri prejurul lor.

Deodată, apăru lângă Gelea și Despin, timid și cu capul plecat, bătrânul pictor Marian, adus, târât, mai drept, în salonul d-nei Secaly de către poetul Nerva care îl iubia mult. Cu trăsăturile lui fine, cu ochii vii, scânteetori sub fruntea-i lucitoare și fără păr și cu obrazul palid și ras, el li surâdea cu prietenie apropiindu-se.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Pe când vorbiaŭ între dânșiĭ, trecu d-na Secaly la brațul d-ruluĭ Mauresc; ca zări pe pictor și-ĭ adresă două-treĭ vorbe de mulțămire că l vedea la ea, «pe dânsul, «*vous savez... un sauvageon !...*»

Bătrânul înclină capul deasupra mâniĭ eĭ ca un copil și îngăimă câteva cuvinte cu glas încet, abia auzit.

D-rul Mauresc, grav, gesticula larg și vorbia tare, înclinându-se profund pe dinaintea tuturor damelor și acoperind vorbele pictoruluĭ.

Tinerii ce înconjuraŭ pe bătrânul Marian aveaŭ o adorație pentru el și credeaŭ că nimenĭ, la noĭ, n'a tradus, cu entusiasmul ce-l merită, natura pământuluĭ românesc ca dânsul.

Un pseudo-amator de pictură, Lucastof, snob de mâna întâĭ, cu trăsurile feței ca cioplite în lemn, fără cea maĭ mică expresie și care «constata el *tout bonnement*» tot ce citea prin gazete, văzând pe Marian, se crezu dator să-ĭ vorbească și se apropiă de el cu bună voință.

— Cum stăm cu arta, scumpe *artista ?* îl întrebă dânsul.

Bătrânul zâmbi.

Apoĭ, văzând că nu-ĭ răspunde nimic la prostia asta :

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Nu știi,..am făcut achiziția unuĭ Guardacci săptămâna trecută, la Neapoli!... *Je ne vous dis que ça,...* adaugă el ducând degetele strânse la gură și țocăind cu buzele în semn de admirație; un Guardacci *de la bonne manière... Il faut le voir... ah ! il faut le voir !...*

Marian privi în ochĭ pe tinerii din jurul luĭ: n'auzise niciodată de numele Guardacci.

Crezând că pictorul român nu-ĭ ținut să cunoască pe artiștiĭ străinĭ, o dădu într'un ton de curtenie socială.

— Tot la țară, nu-ĭ așa, *artista ?...* Eŭ mă mir cum poți trăi vecĭnic în câmp și singur ca un cuc!

— Deprinderea... răspunse bătrânul.

Lucastof se depărtă legănându-se în mers ca o gâscă. Nerva îl urmări cu ochiĭ.

— Dobitocul ! se sbuciumă el, crede că viața din capitală, hărțuită cum e de toate nimicurile zilnice, e superioară vieții de frumusețĭ și de gândire de la țară !... Auzĭ: un Guardacci *de la bonne manière !...*

— Măĭ ! Măĭ ! Și ăsta-ĭ unul din ceĭ dintâĭ amatorĭ de artă de la noĭ !... adăugă Despin clătinând din cap.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Simțind pe Nerva cam enervat și voind a-l face să uite un moment că avea să vorbească astăseară, Marian roti privirea lui divină în hall și strângând în ea toată privelișteа minunată ce mișca sub valurile luminii și se răsfrângea înzecit prin oglinzi, în care candelabrele atârnaŭ nenumărate ca niște buchete imense de florĭ de aur, zise încet:

— Ce putere are lumina! înfrumusețează orĭce tabloŭ, îl topește într-un tot feeric!.... Marginile fiecăruĭ om din salon, nu maĭ sunt marginĭ, nu maĭ sunt despărțirĭ; sunt numaĭ variațiĭ de lumină... Liniile geometrice, desenul propriŭ zis e un mit, o născocire a celor ce nu văd viața, ci numaĭ și-o închipuesc, căcĭ lumina unește liniile prin legăturĭ, așa că ele nu maĭ apar, nu maĭ aŭ ființă...

După aceea, cĭ făcură câțiva pașĭ și se așezară cu toțiĭ într-un colț, la o masă de ceaiŭ, privind fiecare cu drag și cu încredere la Nerva ca la un eroŭ al serĭĭ.

Pentru cĭ, ca și pentru alte câteva cunoștințĭ, puține la număr, cea maĭ interesantă parte a seratei era în adevăr cuvântarea luĭ.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Nerva avea să vorbească despre «Firea Poetului», subiect ce-i fusese dat de d-na Zoe Tăut, protectoarea talentelor românești.

Peste câteva minute și la semnul d-neĭ Secaly, el înaintă la masa de pe scenă, fără a isbuti să facă o tăcere completă în jurul luĭ.

Își adună, un moment, gândurile, trecând mâna-ĭ prin păr; privi înaintea luĭ; închise pe jumătate ochiĭ ca și cum și-ar fi luat adio de la ceĭ ce-l înconjuraŭ și pe care îĭ părăsia într-o lume depărtată, lumea idealuluĭ săŭ; și începu încet, cu glas argintiŭ, să descrie scânteerea razelor de soare pe mărĭ, spre a face să se înțeleagă fiorul ce-l dă nemărginirea în sufletul omenesc și misterul acesteĭ nemărginirĭ, simțit cu deosebire când privim marea dintr-o insulă.

El aminti în treacăt, înflorindu-și graiul cu gesturĭ fericite și impunând din ce în ce maĭ multă tăcere în sală, câteva insule vestite prin frumusețea orizonturilor: «Archipelagul, ghirlandă din care se desprind ca glicinele una câte una: Sporadele și Cicladele divine, în care cântă și vor cânta cât lumea nimfele, — cu Lemnos și Samotrace, ale căror mistere eraŭ de o po-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

trivă cu cele de la Eleusis, cu Naxos, unde fu rănită Ariadna și cu Leucade, de unde Sapho se aruncă în mare. Insulile Italiei: Ischia, Capri, Casamicciola, învăluită în vegetația-i luxuriantă; Venezia, care e ea însăși o insulă, neținând de continent decât ca o floare de ramura ei, și Lido, insula lui Musset, Lord Byron și Alexandri. Insulele Spaniei: Majorca, Minorca, Ivița, mândrindu-se de a fi fost azilul cel mai melancolic și mai răsunător din câte cunoaște istoria..

Insula — pământ, trăind în nemărginitul mării, e poetul — om, trăind în nemărginitul idealului.

Poet e cel ce traduce infinitul în care viețuește, cel ce descopere sufletul infinitului cu privirea lui și încearcă să-l fixeze în poeme, în simfonii, pe pânză, în marmoră. El întrupează frumusețea visului și surprinde esența firii lucrurilor; el se adâncește în taincle simțirii omenești, măsurând nepătrunsul; el străbate ca fulgerul până la izvoarele divine ale vieții, eșind din marginele ființei sale pământești și deschizându-și aripele spre regiuni supraomenești...

El strânge în mâna lui muzica naturii din armonia lumilor cerești, din înfrățirea atomilor,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

din fluidul magnetic și fermecător care învăluc saŭ pătrunde toate lucrurile și toate ființele, — de la microbul din plantă la steaua ce lucește pe cer; cu un cuvânt, el e revelatorul poeziei ce se revarsă pretutindeni în natură și în viață și pe care o prinde și o închide într-un număr de cuvinte, de vibrații saŭ de forme, cu sufletul luĭ simțitor ca de sensitivă, cu sufletul luĭ hipersteziat, în care plăcerile și suferințele răsună ca niște ecouri în munte. El coboară, din regiunile înalte ale necunoscutuluĭ, la simțul tuturora, fășiĭ de lumini cerești, dovada uneĭ ființi superioare, revelația luĭ Dumnezeŭ.

Care e omul ce n-a simțit în parte poezia naturiĭ și a vieții?

Sunt zile, dimineți, după amezi, nopți cu lună saŭ numaĭ înstelate, în care, sub sclipirile luminiĭ și sub măreția tăcerii, flutură și cântă peste tot poezia naturiĭ! Precum sunt iubiri, sunt avânturi, sunt jertfe, sunt fapte omenești, a căror splendoare poetică trece toate marginele închipuiriĭ!

Azi dimineață — o dimineață frumoasă de toamnă — urmă el răspândind lumină în glasul

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

și privirea luĭ, eram în câmp la Băneasa. Printre rariștea de ștejarĭ subțirĭ ce se desina spre răsărit, linia orizontuluĭ se întindea cât prindea ochiul. La câțĭva pașĭ, un țăran semăna grâŭ cu o mișcare cadențată, liniștită și pururea acecașĭ. In fundul zării, soarele răsăria, aprinzând ca un foc uriaș și puternic în marginea ceruluĭ. In dreptul luminiĭ luĭ scânteetoare, în care părea că fierbe aur înroșit, omul care semăna singur în câmpie, părea un dumnezeŭ, răsădind taina vieții. Aerul era dulce, răcorit de bruma groasă de pe iarbă și învălită de vaporĭ ca într-un giulgiŭ subțire; în pădure, păsările cântaŭ sburând din cracă în cracă. In tot ce mă înconjura, părea ca o fericire, ca un vis isbândit pe pământ. Era o strofă din poezia lirică a naturiĭ, care se revărsa de toate porțile; era marele poet nevăzut și pe veci neajuns, care scria versurĭ de fericire și de viață în nemărginirea firiĭ, cu figurĭ de raze de soare și cu ritmurĭ de cântece de pasărĭ. Versul luĭ era atât de frumos că îngenunchiaĭŭ cu mâinile la piept, simțindu-mĭ inima bătând maĭ tare, și-l ascultaiŭ îndelung strofă cu strofă...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Nenorocit, îmĭ ziceam în gând, infirmul și desmoștenitul care n-are puterea de a asculta poezia aceasta și care, târât de alte gânduri și țeluri, de câștiguri băneștĭ și de deșertăciunĭ lumeștĭ, nu aude și nu vede esența însăși a vieții, poezia eĭ paradiziacă!

Nenorocit, încă, cel ce o simte ca mine, și nu-o poate spune altora. Și fericit, de o mie de orĭ fericit, cel ce încearcă și poate s-o traducă omenirii!

Tot așa, versurile melancolice din zilele de ploae saŭ cele dramatice din zilele viforoase ale iernei; tot așa, strofele de bucurie orĭ de durere ce răsar din rădăcina inimeĭ noastre.

Poetul e dar un noŭ Arhanghel Mihail, în fața porților înalte până la cer, dintre lumea dumnezeească și dintre cea omenească, dintre pământul trecător și raiul etern. El singur, printr-o sforțare supraomenească, deschide aceste porți și lasă omenirii putința de a privi spre lumina aceea a veșniciei și a fericirii. El singur, prin puterea tainică ce i-a hărăzit firea, apucă în mâna luĭ raze de lumină de-acolo și, ne face să întrevedem frumusețile aceleĭ noĭ grădinĭ verzĭ a Hesperidelor, în care, sub pomiĭ

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

în floare saŭ cu roade aurite, staŭ culcate, cântând imnurĭ de fericire, zâne cu forme desfătătoare, îmbrăcate în alb și încununate cu florĭ».

Apoĭ, după o pauză, cu ochiĭ puțin ridicațĭ în aer și exagerând nota într'adins, el învocă, în mijlocul celeĭ maĭ desăvârșite tăcerĭ și schițând cu mâna gestul unor liniĭ ideale de depărtărĭ, amintirile poeților marĭ: Omer, Fidias, Sofocle, Dante, Michel Angelo, Leonardo, Shakespeare, Goethe, Beethoven, Victor Hugo,... prinzând opera fiecăruia în câteva cuvinte, asemănându-ĭ pe fiecare cu una din insulele ce pomenise, — și ajunse la Alecsandri, «acel «culegător de stele pe plaiurĭ cerești» care însumă toate visele și toată muzica limbeĭ neamuluĭ românesc din epoca sa, toată credința, toată vitalitatea și căldura de inimă a raseĭ, toată mândria, toată suferința și dragostea eĭ, armonizându-le în talentul luĭ, — și care, în timpul săŭ, cântă pentru toțĭ, speră pentru toțĭ, se rugă pentru toțĭ — păstrându-ne în poezia luĭ esența altoiuluĭ de regenerare a neamuluĭ nostru și toate bogățiile luĭ virtuale, cum s-ar păstra într-un buchet pe masă toate florile uneĭ câmpiĭ».

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

In sfârșit, el veni la Eminescu, pe care după ce-l caracterizâ, încheiâ, cu brațu-ĭ întins de profet antic, astfel :

«O Eminescule ! O maestrul nostru al tuturora ! Tu care ne-aĭ ridicat cu versul tăŭ în regiuni sublime, care ne-aĭ înobilat și ne-aĭ idealizat simțirea, care ne-aĭ făcut să zărim splendoarea vieții pe pământ și să auzim glasul tainic al naturiĭ din jurul nostru, ca nimenea altul, — tu nu aĭ murit și nu veĭ muri niciodată pentru noĭ ; — sufletul tăŭ de poet — de-acolo din lumina în care te-aĭ deșteptat murind — va trăi în sufletul nostru, cât va trăi limba românească, și toate inimile tinere, toate mințile atinse de boala sfântă a idealuluĭ, te vor citi și reciti, și, sub fiorul versuluĭ tăŭ, sculptat în florĭ, vor zice pe din afară cu glasul tare, ca pe niște rugăciuni sfinte, strofele tale pline de muzică și de simțire, răzbunându-te o veșnicie întreagă, împotriva ingratitudiniĭ celor marĭ din timpul tăŭ și celor a lor tăĭ care nu te-aŭ cunoscut !

De pe fruntea ta, din mormânt, ca de-asupra comorilor îngropate, scapără lumini în întunericul din jurul nostru și, ca sub sclipirea fulgerelor în nopțile adâncĭ, vedem golul în

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

care trăim, și auzim sfaturile tale. Tu ne înveți să iubim mai mult talentele ce se vor ivi printre noi, să ne trudim a înțelege mai limpede solia ce aŭ în scurta lor trecere pe pământ, să-i cinstim și să-i preamărim în viață.

Cu toții ne prosternăm dinaintea umbrei tale, venerând-o, pentru-că aĭ suferit, aĭ iubit, aĭ creat, ți-aĭ întrupat visul, ne-aĭ făcut să zărim lumea dumnezeească a poeziei!...»

Cele din urmă cuvinte ale luĭ, care răsunară puternic în tăcerea adâncă a sălii, furâ acoperite de ovații entusiaste din toate părțile. Unii aplaudaŭ fără voia lor, electrizați de puterea și frumusețea accentelor luĭ.

Peste câteva minute, o muzică militară din loggia hallului începu a cânta un valț banal. Câteva perechi prinseră a danța; după ele, altele. Gelea, Nerva și Despin se strecurară până la garderobă, își luară hainele și eșiră afară, unde bătea luna. Pe ferestre se vedeaŭ umbrele dănțuitorilor învârtindu-se unele după altele.

Ce deosebire era între lumea ce-o invocase Nerva și cea care rămăsese săltând în urma lor.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Ajuns acasă, Gelea se gândi la cele văzute în salonul Secaly. Ca și la d-na Simicĭ, unde cunoscuse societatea noastră mijlocie, ca și la întrunirile publice, unde își dăduse seama de figurile politice ale timpuluĭ, el întâlni și aicĭ o lume care îl întristă, care ĭi apăsă sufletul, care nu putea, sub nicĭ o formă, să-ĭ vie în ajutorul aspirațiilor luĭ de a face artă adevărată și mare. Departe de a fi fost un mediŭ prielnic la astfel de năzuințĭ frumoase, societatea noastră întreagă n'avea în ea nicĭ un îndemn, nicĭ o încurajare morală, nicĭ un sentiment de o viață superioară. De la ea, el nu putea să aștepte nimic, — cum aŭ așteptat și avut alțĭ artiștĭ de la societățile timpuluĭ lor. Nu-ĭ rămânea, prin urmare, spre a-și putea hrăni visele luĭ sublime, decât să-și deschidă ochiĭ înăuntrul luĭ însuși, să priviască numaĭ la amintirile-ĭ de aiurea, de la alte popoare și din alte vremurĭ, și să aștepte un prilej norocos, o întâmplare neprevăzută, ca să-și poată realiza ceva din acele vise mărețe.

Sub greutatea tristeții care îl coprinse din ce în ce maĭ mult, el se hotărî a se exila dintr-o societate, ale căreĭ frivolități și apa-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

renți de viață erau însăși viața ei, și a trăi singuratic, într-o atitudine care, potrivit firii lui discrete, să fie ca o protestare mută împotriva timpului său.

VII

PLANUL MITROPOLIEI.—TRISTE DESAMĂGIRI

Viața are, însă, ca o cărare necunoscută, surprinderi neașteptate, prin care ea ni desvelește parte din secretul alcătuirii sale. Se întâmplă că tocmai când noi o credem mai tristă și mai amară, și ne rezemnăm de a o trăi așa cum ni se arată, tocmai atunci o mână nevăzută ridică un colț din altă parte a vălului ce-o acoperc și ne face să vedem lucruri minunate și atrăgătoare.

Așa se întâmplă și lui Gelea. In zilele când se încredințase că, în țară la noi, nu va avea, poate toată viața, norocul să facă o lucrare mai de seamă, în care să-și arăte talentul și cunoștințile, atunci împrejurările veniră să-i spună contrariul și să-i aducă «prilejul neprevăzut» de a putea încerca realizarea dorinții lui celei mai mari.

In adevăr, partidul progresiștilor, reluând în-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

trunirile sale publice de protestare contra oamenilor de la putere și asmuțind, la sfârșitul uneia din acele întruniri, mulțimea, imensă, pe strade, provocă dezordini mari, cu zecimi de răniți și morți, și veni astfel în câteva zile la cârma Țării.

Progresiștii fiind, cum știm, partidul lui Nerva, el isbuti, puțin timp după așezarea lor la guvern, să hotărască pe ministrul cultelor la ideia ridicării unei Mitropolii în Capitală. «Era o rușine ca Bucureștii să nu aibă un monument religios impunător prin frumusețea și proporțiile lui». Proiectul de lege trecu în primele zile ale sesiunii Camerii și, în Ianuarie, se puse la concurs planul viitoarei Mitropolii care urma a fi «vrednică de timpul nostru», zicea anunțul concursului, și clădită în stilul bizantin românesc al lăcașurilor sfinte existente pe pământul Țării»....

Gelea era cel dintâi arhitect român în stare de a face o operă de artă și de a duce lucrarea la bun sfârșit. El fu chemat la Ministerul Cultelor, unde ministrul, un om cu bune intenții, dar nepriceput și slab de îngeri, îi spuse, probabil după sfatul lui Nerva, că, de și a publi-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cat un simulacru de concurs, dânsul nu conta pe alt arhitect de cât pe talentul luĭ. In aceeaşĭ zi, îl chemă şi mitropolitul care-ĭ repetă acelaş lucru, dând-ĭ încurajărĭ marĭ şi spuindu-ĭ că astfel de ocaziĭ nu se înfăţişează decât o singură dată în viaţa unuĭ om...

Gelea coborî dealul Mitropolieĭ fără să maĭ vadă nimic împrejurul-luĭ. Dat fiind sufletul său entusiast, treĭ zile şi treĭ nopţĭ de-arândul, el nu închise ochiĭ sub valurile uneĭ bucurĭĭ violente ce-ĭ inunda nerviĭ, nelăsându-l să aţipească decât abia câte o clipă. I se părea că sufletul luĭ încetase de a maĭ fi al luĭ şi că era străbătut de toată fericirea lumiĭ întregĭ.

Aruncat, din primele zile, în sferele sublime ale creaţiunĭĭ artistice, el uită cu totul viaţa-ĭ de om ca toţĭ oamenĭĭ şi, subt intensitatea ideiĭ ce-l stăpânea şi care iĭ devenise acum ţelul unic de toate zilele şi de toate ceasurile, viaţa sa se îmbină cu idealul luĭ artistic, se ridică, se înalţă într-o zonă azurată, în care tot ce-l înconjura din lumea obştească iĭ părea străin, depărtat de el, fără sens chiar.

Cuvântul «Mitropolie» stârnise, încă din ceĭ dintâĭ anĭ de tinereţe, în mintea luĭ, un strat de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

splendorĭ uimitoare ce înfloriaŭ zilnic, ca un trandafir, orĭ de câte orĭ își dedea drumul gândului spre imaginea eĭ. Ideia mărcață de a simboliza, de a materializa sentimentul credinții, cel mai înalt din sufletul omenesc, prin care el se ridică spre Dumnezeŭ, fusese cu adevărat visul săŭ de aur.

Acum, pus în fața isbândirii aceluĭ vis, mintea luĭ aduna toată taĭna și toată armonia mânăstirilor și bisericilor noastre vechĭ, toate șoaptele acelor ziduri înnegrite de vreme, acelor clopotnițĭ strâmbe, acelor crucĭ și pietre sub care zac rămășițile voivozilor—și de-asupra cărora plutesc parcă sufletele lor,—acelor străni pătrunse de mirosul de tămâe al veacurilor, acelor sfințĭ cu ochiĭ în extaz — când nu sunt împunșĭ de sulițile păgânilor și către care atâtea generațiĭ aŭ ridicat privirile cu credință, — și alcătuia din lumea aceasta misterioasă, singura rămasă pe pământul nostru din lupta cu timpul, comoara cea mai neprețuită de frumușețĭ și strălucirĭ, crescută azĭ încă și mai mult în ochiĭ luĭ, ca tot ce scapă din lupta cu timpul.

Și de și, în acele zidirĭ, el recunoștea mo-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

tive împrumutate de la alte popoare, — cum sunt împrumutate, de altfel, motivele tuturor architecturilor de la popoare mai vechi,— ele îi dedeau lui, însă, o armonie particulară, întocmită potrivit gustului și idealului părinților noștri și alcătuind o arhitectură proprie, vrednică de toată admirația.

In ea, el citia toată poezia trecutului apus.

Auzia strigătele de biruință ale strămbunilor care ridicase acele biserici și mânăstiri după fiecare bătălie, ca dovadă de fierbintea lor credință, și simția iubirea lor de Țară — iubire, nu numai de momente supreme ca în timpurile noastre, ci de toate zilele și de toate ceasurile, cu toată gândirea și toată inima—și patima lor de frumos, găsind timp și mijloace de a-și întemeia opere de artă în vremuri sbuciumate și în mijlocul luptelor necurmate cu păgânii ce năvăliau din toate părțile.

Deslușia ecoul unei evlavii vechi din timpurile de ardoare religioasă ale creștinismului în floare din lumea Bizanțului,—când inima creștină revărsa dragostea cea mai învăpăiată de Dumnezeu, se ruga, spera și aștepta în adorare și în extaz continuu, vremea de-apoi a raiului

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

făgăduit, trăind pe vârfurĭ de stâncĭ, contemplând lumile cerești și arătându-i-se semne de de foc de A-tot-puternicia dumnezească.

Visa, prodigalitățile uimitoare și podoabele fără seamăn cu care se exalta cultul creștinesc de-atuncĭ,—când un Antemius, arhitectul Sfinteĭ Sofiĭ, avea la dispoziția luĭ zecimĭ de miĭ de lucrătorĭ și când, pentru împodobirea clădirĭĭ luĭ, i se aduceaŭ bogățiile cele maĭ vestite ale pământuluĭ: marmura albă cu vine trandafirĭĭ de Frigia, marmura verde de Laconia, marmura vânătă de Libia, granitul de Egipt, porfirul de Sais, coloanele Templuluĭ soareluĭ din Baabec, ale Templuluĭ Dianeĭ de la Efez, ale Templuluĭ luĭ Apolon de la Delos... și i se permitea să-șĭ întocmească iconostasul de argint, și pristolul de aur masiv, cu, de jur împrejur pe el, vase de aur, încrustate cu nestimate, — și când împăratul asista la sfânta slujbă îmbrăcat în mantie înstelată cu pietre scumpe, cu mitră de aur bătută în diamante și adusă pe obrajĭ în cozĭ de mărgăritare, cu încălțăminte de purpură, iar împărăteasa cu diademă scânteitoare pe cap, răsfrângând stele de rubine și de smarande, cu rochie bro-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

dată cu aur și bătută de sus și până jos în mărgăritare și diamante, cu mantie de purpură viorie brodată cu aur, cu conduri de aur, și cu femeile ce-o înconjurau scânteind ca și ea de aur și mărgăritare!...

Pentru el, momentul acela, unic în istoria lumii, când se întâlnește civilizația greco-romană la Bizanț, sub răsărirea creștinismului, părea ca o priveliște covârșitoare văzută în aurora zilei, și însușirile stilului bizantin, ce se creă atunci, și mai ales bogăția ce-l învăluia—bogăție atât de cu mare putere asupra imaginației popoarelor—de la fațadele lui splendide, la bolțile mărețe, cu dimensii grandioase, dând impresia imensității și iluzia bolții cerești de unde veghiază Dumnezeu asupra pământului, erau tot ce s'a putut inventa de geniul omenesc mai profund religios, mai complect și mai minunat. Până și felul de a zugrăvi sfinții de pe pereți ai aceluí stil, — și care, pentru unii, e o dovadă de decadență în artă, — lui i se părea ca o copie după natură caracteristic religioasă, eterizată, trecută, ca o esență fizică omenească, în lumea supraterestră, în lumea dumnezeească.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Mai mult decât atâta, în rămășițile arhitecturii noastre vechi, el găsia urme din sclipirile Orientului depărtat și străniu, de pe «pământul unde răsare soarele», din obârșia vieții lumii, din tinerețea ei, caracter, pe care îl afla, cum știm, și în pământul Țării Românești, și care intrase, credea el, cu măreția aceea a răsăririi soarelui, înconjurase c'un fel de aureolă, pătrunsese de raze divine tot ce avem noi.

Și arhitecturile poetice și pitorești, grandioase și înfloritoare ale Orientului, îi treceau pe dinainte, bogate și voluptuoase, sub cerul cel mai frumos din lume și pe pământul cu adevărat feeric al acelui leagăn al omenirii: grotele, templele, pagodele lui se desfășurau și-i străluciau pe rând cu liniile lor mari și cu podoabele lor fine și delicate, dându-le aparența mai mult a unor lucrări de făurărie decât a unor sculpturi monumentale, și se legau prin înfloriturile lor cu tot ce-i vechiu la noi Românii, cu tot ce are, în țara asta, pecetea primitivă a veacurilor.

Ceea ce vedem în jurul ferestrelor țărănești ca înfloriri albastre; ceea-ce vedem în tăeturile gardurilor de la țară, scobite și rotunzite,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

saŭ încârligate de-asupra; ceea-ce vedem în săpăturile cu vârful de fier înroșit pe jugul boilor, pe fluere, pe cârjĭ; în acoperământul cu stuf tăiat în zigzaguri și pus pe căprioră înfloriță, pe grinzĭ de tavan încondeiate; în înfloriturile de fer de la ferestre, în stâlpiĭ ciopliță de la balcoane; în crucile săpate, în ouăle roșiĭ scrise, în izvoadele țesăturilor și ale vaselor, în totul și în toate, — e de acolo, din Orient, potrivit gustuluĭ și gradului de cultură al poporuluĭ nostru.

Și cu cât Gelea își răscolia maĭ adânc amintirile, cu atât simția că descopere maĭ mult izvoarele primitive ale architectureĭ noastre. Precum în basmele românești, figura legendară a luĭ Făt-frumos găsește departe, peste nouă mări și nouă țări, tocmaĭ în al treilea palat cu totul și cu totul de aur, pe Ileana Cosinzeana, fata de împărat ascunsă de smeĭ, — tot așa vedea și el acum, arătându-i-se din timpurile vechĭ, frumos și cu zâmbetul copilărieĭ pe buze, chipul architecturiĭ românești în palatul de aur al Orientuluĭ...

De aci, de la această architectură pământească și veche, ale căreĭ temeliĭ sunt puse pe

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

oase vitejești, era de mers mai departe și va trebui, gândea el, să răsară într-o zi arhitectura noastră definitivă și trainică. Și nu copiând servil motivele ce-o alcătuesc, saŭ luând un amănunt de ici și altul de dincolo, cum fac oamenii care nu văd decât formele exterioare ale lucrurilor, ci trăgând prin observație adâncă caracterul lor, inspirându-ne din ele, și creând, în spiritul lor, elemente nouă, personale, în care să intre și să rămâe ceva din noi înșine și cu care elemente să desfășurăm mai departe evoluția arteĭ românești.

Și închipuirea luĭ Gelea scăpăra frumuseți, neînchegate încă, dar care îl fermecaŭ cu strălucirile și bogățiile lor.

Ah! cum ar fi voit să fie el ajutat de noroc, de oameni și de timp în isbândirea minuniĭ acesteia pe care abia o întrezărea!...

Câteva zile, Gelea le petrecu în gândiri de acestea, în amintiri, în preludiile dulci ale inspirațieĭ sfinte și, în urmă, se puse pe lucru.

Sculat de dimineață, în fiecare zi, încă pe când strada dormia ca o udiță de mânăstire, el se așeza dinaintea planșeteĭ, în tăcerea adâncă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

din juru-i, neîntreruptă doar decât de focul din sobă, care trăgea cu putere, și încerca cu creionul ceea ce îi trecea prin minte, privind vag pe fereastră, spre stelele ce sclipiaŭ încă pe cerul ca sticla.

Cu toată gândirea luĭ deșteaptă și din toate impresiile ce se încrestase și încolțise în ea— miĭ și miĭ — el căuta să scoată, să întrupeze planul clădiriĭ luĭ, armonia nouă și frumoasă, pe care o presimțise de atâtea orĭ în fața resturilor noastre vechĭ.

Azĭ, fixa curba grațioasă a unuĭ turn, pe care o făcea și-o refăcea din ce în ce maĭ desăvârșită; mâine, reținea o rozetă saŭ o friză șerpuitoare al căreĭ desen turmentat îl ademenia; altă dată, întrevedea proporțiile și forma unuĭ pridvor, ciselat ca o argintărie....

Zilele treceaŭ, cu toate astea, unele după altele, și el nu găsia încă unitatea planuluĭ care să se apropie de idealul luĭ, deși îĭ năzăriaŭ pe dinainte fel de fel de forme ce păreaŭ a se lega un moment între ele și-ĭ dedeaŭ iluzia uneĭ siluete: legătura lor n'avea, însă, intensitatea aceea ce i-ar fi dat dreptul să intre în viața de-apururĭ a arteĭ.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Așa o săptămână, așa două, așa trei. Puterea lui de invențiune părea sleită în privința aceasta. In fiecare seară, el cădea istovit de gândire și de încercări fără folos, și acum, începuse a se îndoi de el însuși, a-l apuca un fel de frică.

Apăsat ca de o mână puternică ce l-ar fi afundat, simția visul lui sublim tot mai sus în lumea aspirațiilor sale fără margini, neajuns măcar nici pe departe de ceea ce întrupa el ca realitate de linii pe hârtia de dinaintea-i.

In acele ceasuri, îi treceau fiori prin corp din rădăcina părului și până în tălpi, și, în cugetul lui, se întindea ca un pustiu, ca un întunerec, în care nu se vedea nimic. Bătăile ceasorniculuĭ de pe masă, strigătele vânzătorilor din stradă, clopotele de la biserica din față îi făceau rău, ca nealtădată, și-l întunecau și mai mult.

Se revedea student în școală, își amintia speranțele lui și-l apuca o căință mută de a fi îmbrățișat o carieră atât de grea, poate atât de străină de însușirile lui!... Și ideia aceasta îl străbătea cu durerea unei otrave ce i-ar fi pătruns trupul.

Palid la față, el se scula și se plimba prin

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

mijlocul camereĭ dintr-un colţ într-altul, trecând mâna pe fruntea-ĭ rece, închizând un moment ochiĭ şi scăpând printre buze cuvinte neînţelese.

Mitropolia luĭ, întrezărită în primile zile, venea de departe şi înpânzirea eĭ se făcea în chip tainic în sufletul luĭ: ea ţinu maĭ mult de o lună.

Cu ura luĭ de banal şi de rătăcirile săvârşite la noĭ o jumătate de veac, de către nemţiĭ, poloneziĭ şi franceziĭ care s'aŭ pripăşit pe aicĭ şi care aŭ introdus în clădirile noastre împestriţarea aceea de liniĭ nenorocite şi încărcate cu ornamente hidoase, fără nicĭ o logică şi fără nicĭ un gust,—el îndepărta tot ce i se arăta mijlociŭ în improvizaţiile luĭ, şi, până acum, nu i se arătase decât lucruriĭ mijlociĭ.

Intr-o seară, îl apucă o suferinţă dureroasă, amestecată cu un fel de mânie împotriva luĭ însuşĭ. Işĭ părea scăpat într-o prăpastie fără fund, cu toate iluziile luĭ de altă-dată, cu toate credinţele luĭ, cu tot entusiasmul luĭ.

Se sculă de pe scaun, îşĭ lipi fruntea de geamul rece şi-şĭ simţi genele umede.

In stradă, cădeaŭ, icĭ-colea, fulgĭ marĭ de zăpadă, ca niştе fluturĭ uşorĭ şi albĭ. De pe

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cerul cenușiŭ și apropiat, din care perise parcă pentru totdeauna și albastrul luĭ și aurul soareluĭ, ca dintr-o mare întunecoasă și fără marginí, furnica o lume cenușie de ninsoare ce îngroșĭa tot maĭ mult stratul coleliŭ de jos.

Își încordă din noŭ voința, se apropiâ de bibliotecă, trase un volum despre *Architectura bizantină* și-l răsfoi cine știe de a câtea oară. In tăcerea nopțiĭ, se auzia, sub degetele luĭ, foșnetul foilor întoarse. Fruntea îĭ era grea ca de plumb, sub pleoape, simția ca o pară de foc.

Trecu peste monumentele creștine dinaintea luĭ Constantin, peste cele din timpul luĭ Justinian, peste Templele păgâne prefăcute în biserică și se opri la lăcașurile creștine din Tesalonic : la Sfântul Dumitru, la Sfântul Gheorghe, la Sfinții Apostolĭ. Inchise ochiĭ din noŭ, făcu o sforțare asupra minții luĭ, ca și cum aĭ încerca să deschizĭ sgâlțiind o ușă încuiată. Liniile variate, colorile voluptoase ce i se perândase pe dinainte nu-ĭ slujiră la nimic. Ochiul luĭ nu putu, nicĭ prin ajutorul lor, desprinde forma bisericiĭ ascunse în creerul luĭ și pe care o simțĭa vie. Crâmpeile de lucruri ce i se arătaŭ eraŭ ca frânturile unuĭ vis fără șir.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Trecu în vestibul, își puse paltonul, îndesă căciula în cap și eși, luând-o fără scop pe stradă, cu mâinile în buzunare, vânturându-și durerea extraordinară de cap.

Afară, acum, viscolia. Felinarele, rari, își tremurau flacăra, gata parcă să se stingă, și aruncau sclipiri de lumină palidă în jurul lor. In văzduh, mișca, spulberată, o lume turbure de ninsoare, aproape oarbă. Arborii, negri, ca niște brațe de schelete în lințoliuri, se încovăiau desperat în bătaia crivățului care, deslănțuit de prin stepele Rusiei, ardea obrajii și sufla înfiorător de selbatec. Părea o luptă între viața și moartea lucrurilor, o luptă uriașă într-un cimitir imens din regiuni polare. Pe trotuare, unde și unde, câte un trecător zgribulit și grăbit. In sănii, femei mascate, câte două, câte trei se duceau la baluri publice.

«De câte feluri mai e și viața!» gândi Gelea.

O oră, el rătăci astfel, fără ca răul dintr-însul să-și facă prăștia.

Se întoarse acasă tremurând, cu tâmplele svâcnindu-i ca și mai înainte. Se scuturâ de zăpadă, își atârnă paltonul în cuier, își zări chipul în oglindă, turburat, rătăcit, ca și când

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

l-ar fi întunecat umbra nebunieĭ. Își trecu mâna pe frunte, voind parcă să-și ție mintea la loc, — mintea luĭ care părea a-l fi devenit vrăjmașă de câtva timp. Intră trist în camera-ĭ de culcare și se lăsă îmbrăcat pe pat.

In sobă, câțiva tăciuni aruncaŭ cele din urmă văpăĭ, când aprinzându-se și jucându-și luminile pe pereți, când stingându-se în fum.

«Frumusețea e o zână care merge înaintea artistuluĭ», repeta Gelea cu glas cuvintele unuia din profesoriĭ săĭ din Paris,—«lăsând pe artist să-și închipue strălucitoare, trăsăturile și formele eĭ și părând că se oprește din vreme și se lasă a fi zugrăvită de dânsul. Mulțĭ artiștĭ se împiedică în goana lor după ea și cad saŭ se abat descurajațĭ, din drumul mare, pe alte cărări maĭ înguste, privind cu melancolie pe unde a trecut dânsa; ceĭ maĭ numeroșĭ și maĭ curagioșĭ pot să se apropie din goană și-ĭ fură cu privirea câte o trăsătură din fața eĭ; rarĭ de tot sunt ceĭ ce-ĭ pot lua întreg chipul în amintire, și de sigur nimenĭ întreaga eĭ ființă !»...

Și, de odată, cu imaginea zâneĭ acesteia, apăru în gândul luĭ obosit, în tăcerea nopțiĭ,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

chipul Elenei, cu privirea ei plină de gingășie, de încredere și de admirație, de admirație sinceră și adâncă, care vorbește fără cuvinte și care își dă tot sufletul într-o singură privire,— cu fața palidă, umbrită ușor ca de umbra tinereții, —căci primise, zilele din urmă, o scrisoare de la tatăl ei, prin care-i spunea că e «răcită de vr-o două săptămâni», — și el o revăzu acum culcată — cum o văzuse întâia oară, în vagonul drumului de fier.

Îi luă încet, ca odinioară în munții Sinaei, mâna-i diafană și fierbinte în mâinile lui și își plecă buzele ușor de-asupra ei. Ea închise ochii, la atingerea gurii lui, lăsând să se vadă, mișcând încet pe orbitele lor, câteva vine albastre și subțiri, ca semnele unei vieți închise sub ele. O șoaptă tainică se deslipi după buzele ei arse de friguri:

«D-ta vei face artă mare, căci iubești atât de mult arta!»...

Cuvintele acestea, zise de ea la țară, răsunară din nou în urechile lui. El o privi și o ascultă astfel până ce frăgezimea ei îi cuprinse toate simțurile ca un parfum de floare..

«Norul care îți stă azi de-asupra va trece

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

în curând», părea că-i zise ea, netezindu-i sufletul cu glasu-i dulce.

Increderea în el îi crescu iar din momentul acela: i se păru că nu mai e singur, că sunt doi inşi alături. Pe nesimţite, Elena îl duse în viitor şi-l trezi târziu, fericit peste mai mulţi ani.... Liniştea sufletului ei străbătu în sufletul lui până în cele mai ascunse izvoare ale vieţii. El se culcă şi adormi cu imaginea ei în minte.

A doua zi, înainte de a se deştepta bine, Gelea simţi, în ochii lui închişi, ca o lumină cerească, din care se desliptau sclipiri şi raze orbitoare, şi, în urechile lui, ca o pauză muzicală, după care ar fi urmat o melodie minunată. Melodia începu şi deveni vizibilă, se amestecă cu razele de lumină şi se arătă strălucind în frumuseţi de linii ce-i fluturau din timp în timp pe dinainte. Liniile se apropiară şi se deslusiră necontenit din lumina puternică ce le învăluia; într-un moment, când lumina se mai potoli, zări în depărtare şi ca uimit de frumuseţea ei, întreaga siluetă a Mitropoliei, splendidă, desăvârşită, a-tot-puternică, cum n'o văzuse nicîodată până atunci.

In întâlnirea-i, seara, cu imaginea Elenei, se

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

petrecu în sufletul luĭ o taină neînțeleasă. Ceva înălțător ca o aripă nevăzută, îl ridicase de-asupra luĭ însuși, îl făcu să-și pară sieși maĭ înalt, privi un orizont noŭ în zările frumusețiĭ și, în el, își văzu visul cu ochiĭ.

Moment sublim, în care ideia, ferecată până atuncĭ în lanțurĭ și ținută în închisoarea întunecoasă a inconștiinței, găsi, în sfârșit, o lumină spre a țișni și lua ființă în lumea reală a simțurilor!

Se sculă și schiță pe carton silueta întrevăzută. Formele splendide ale închipuiriĭ luĭ erau traduse în goană; creionul, mlădios, cânta parcă melodia de liniĭ de adineaorĭ.

Cu răsuflarea ca reținută, în câteva ceasurĭ schița fu înfiripată. O privi, o privi lung, o refăcu alăturĭ, adăogând câte ceva încă și înlăturând unele lucrurĭ; o făcu de a treia oară pe curat, o acoperi c'o hârtie și o lăsă s'o revadă a doua zi și a treia zi, privind-o ceasurĭ întregĭ și văzând-o din ce în ce maĭ limpede și maĭ în frumusețea eĭ rămâitoare.

O, atuncĭ ar fi voit să îngenuche înaintea luĭ Dumnezeŭ; ar fi voit să sărute poalele ființeĭ prea-curate și scumpe ce, în superstiția luĭ de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

artist, credea el că-ĭ adusese inspirația. Privi încă din nou și îndelung schița și tresări și mai mult de bucurie. Pe fruntea luĭ, în ochiĭ luĭ, se răspândi lumina dragosteĭ sfinte de Elena.

Ceea-ce schițase dânsul, zilele acestea, nu era încă, nicĭ de astă dată, un plan definitiv, ci numaĭ umbra luĭ ușoară. Gelea simția, însă, în acea umbră sufletul lucrăriĭ, armonia eĭ, surprinsă în legăturile-ĭ misterioase de frumusețe originală; eraŭ motivele puternice și simple ale clădiriĭ; amănuntele delicate aveaŭ să vină maĭ pe urmă. Dar visul luĭ magic: «Mitropolia», cuvânt pe care-l pronunțase în timpul din urmă, de atâtea orĭ, încet și cu buzele palide ca într-un suspin dureros, sta acum dinaintea luĭ!

Din momentul acela, el se simți trăind iar, transfigurându-i-se viața din noŭ ca de cine știe ce zorĭ de zi paradiaziacă. Imaginea albă a Eleneĭ i se ridică în unde voluptoase în minte, mândră de el și-l cuprinse în dragostea eĭ, îl scăldă ca într-o rouă parfumată: Un surâs înflori pe fața luĭ, ca o floare a fericiriĭ eĭ sufleteștĭ.

O lună de sile, zi și noapte, el trăi cu mintea încordată și ațintită în desenul acela minunat,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

adunând în el tot ce meditase dânsul viața întreagă ca amănunte, ca frumusețe și ca fior religios.

Clădirile cele mai vestite ale lumii, bolțile cele mai vaste, turnurile cele mai înaripate, treceau prin mintea și ochii lui, alături de cele desenate de el. Sufletul lui părea că se întinde peste timpuri și peste spațiuri și se adapă din izvoarele esenței neperitoare ale artei.

Astfel, el crescu, întregi necontenit planul lucrării și duse, încetul cu încetul, spre desăvârșirea lui, templul splendid al ortodoxismului român.

Puterile sale de invenție păreau acum că se înzecise. Ai fi crezut că era inspirat de un gând divin care prefăcea lucrurile din pământești în eterne. Un șivoiu de bucurie lăuntrică îl purta pe valuri misterioase de câte ori începea câte unul din cartoanele planului.

Toată stăruința artistului care se obstină a se ridica de-asupra lui însuși, toată ambiția talentului care își impune greutăți, cum nimeni altul n-ar cuteza să i le impue; toată năzuința de a atinge înălțimile lucrărilor mari ale lumii; toată setea de a se distinge și a se număra

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

printre făuritorii de frumos; toate visele lui de tinereţe, toată ademenirea glorieĭ, toată voluptatea superiorităţiĭ, toate reînviase în sufletul luĭ şi-l făcuse să deie, să pătrundă Mitropolia luĭ de-o rază de splendoare nemaĭ cunoscută.

Când veni şi o văzu, într-o zi, amicul său Nerva,—care acum era maĭ tot timpul ocupat în conciliabule politice şi la gazeta guvernuluĭ, —fu atât de entusiasmat, deşi n'o privise de cât puţin, că sărută cu lacrimile în ochĭ pe Gelea şi-ĭ zise plecând şi strângându-ĭ mâna cu căldură:

— «Adevărat c'a înviat» !..

La sfârşitul luĭ Martie, când proĭectul planuluĭ fu complect gata, înainte de a-l prezenta Ministeruluĭ, el răzimă, încântat, cartoanele de canapea, se depărtă de ele, luă un scaun, şi, cu puterea închipuiriĭ sale înfierbântate, le uni şi văzu Mitropolia luĭ, într-o zi seninâ de sărbătoare, pe dealul Mitropolieĭ, înconjurată de pajiştĭ verzĭ, străbătute de cărărĭ şi umbrite de pomĭ cu frunza latâ, şi o privi sus, pe vârful colineĭ desenându-şĭ nobleţea proporţiilor eĭ şi turnurile-ĭ rotunde şi graţioase pe albastrul ceruluĭ, cu crucile de aur sclipind în soare, cu armonia ornamentelor şi sculpturilor eĭ şerpuind în lumină: auzi eşind, pe

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ferestrele-ĭ lungĭ și înguste de piatră, cântece de glasurĭ tinere, înălțând rugăciunile lor la ceruri ca și cum ar fi dus cu ele gândirea credincioșilor spre cel A-tot-puternic; sui treptele scării de marmură și păși în pridvorul înflorit, unde ascultă din nou, în visul luĭ, glasurile ce creșteau undele cântătorilor, venind pe ușa înconjurată cu litere de aur, din amvonul înalt; apoĭ, pătrunzând înăuntru pe lespezile cu figurĭ bizare ale tindeĭ, strânse în o singură privire toată bogăția și toată frumusețea răspândită sub luminile din policandre de cristal, din sfeșnice de bronz și din candele de argint, împrăștiind, în umbra interiorului, o nenumărată lume stelară, însuflețind mulțimea sfinților de pe pereți—stând drepți cu bărbile albe, cu gândurile în privirĭ, cu cuvântul pe buzele lor lipite și în gestul sacru al degetelor lor împreunate,—făcând să sclipească icoanele de argint, suflate cu aur, dintre perdelele de fir orĭ de pe poalele de icoane din stofe prețioase,—aureolând îngerii și serafimiĭ din colțurile arcadelor, — iluminând marginile de inscripții cu litere de aur din chenare,— aprinzând, printre sfinți, ghirlandele de foĭ și florĭ.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

verzĭ, albastre, roșiĭ ce alcătuiaŭ ca o grădină aeriană pe un fond de aur, — transfigurând toate lucrurile și colorile, ștergându-le în umbră și făcându-le să joace ape în lumină.

Sus, bolta concavă, larg aerată, desfăcându-se în adânc ca un firmament înstelat, din mijlocul căruia, senin și pacĭnic în nimbu-ĭ de aur, binecuvintează Dumnezeŭ poporul, plecat cu capetele în jos în tăcerea momentuluĭ suprem al slujbeĭ, simțindu-se ca transportat în raiŭ de splendorile nenumărate din juru-ĭ.

In fund, departe, altarul, ascuns, ca o taină a tainelor divine, de catapiteasma-ĭ aurie și albustră, despărțită prin arcade micĭ, în smaltul cărora plutesc sfințiĭ, încărcate de pietre simulate: de albul albăstriŭ al opaluluĭ plin de focurĭ taĭnice, de boabele galbene ca de strugurĭ ale topazuluĭ și de cele roșiĭ ca de rodiĭ ale rubinuluĭ; printre ușile de azur, ca în umbra unuĭ vis de lumină, sclipesc, sub candela pururea nestinsă, aurul odăjdiilor preoțeștĭ, grele și rigide, și mitrele încrustate cu pietre scumpe mișcând încet printre rotocoalele fumuluĭ de smirnă și de tămâie, ridicat din cadelnițele de argint ce zornăiesc treptat în jurul pristoluluĭ. Per-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

delele de fir fac sgomotul tragerii lor în lături, și glasul mitropolitului înconjurat de tot soborul vibrează cuvintele sfinte: «Pace vouă!» urmate de corul glasurilor subțiri din amvon...

Văzută astfel, Mitropolia lui alcătuia nu numai templul cel mai înalt de credință al poporului, dar și o armonie complectă a frumosului: a poeziei sufletelor în extaz, a liniilor și colorilor, a cânteculuĭ și a parfumului de miresme sfinte, care da iluzia lăcașului lui Dumnezeŭ.

Printre lacrimile-i de bucurie nețărmurită curgându-i calde pe obraji, Mitropolia lui i se arăta acum așa cum o visase el, ca un simbol etern al creștinismului, ca afirmarea monumentală a rasei, a istoriei și geniului Poporului Român.

Gelea își strânse cartoanele și plecă cu ele subțioară, ușor ca pana la trup ca și la suflet.

In fața Ministerului, pe scările lui, în cancelarii, pe dinaintea ușii secretarului general și a ministrului, mișuna, de colo până colo, o mulțime nenumărată de oameni. Era începutul anului financiar, și toată suflarea neputincioasă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

a Bucureștilor năvălia să pună mâna în vârful grămezii bugetului. Deputați și senatori fără amor propriu, scriitori numai cu numele și ale căror pseudo-scrieri nu le citia nimeni, directori de gazete ce apăreau de două-trei ori pe an, profesori și profesoare cu lucrări didactice slabe, artiști fără talent, bătrâni, infirmi, vițioși, femei îmbrăcate de modă sau în zdrențe, ca să bată la ochi sau să atragă mila, — toți și toate siliau ușile, amețiau pe funcționari, plictisiau pe secretarul general și pe ministru, pentru ca să obție, la urma, urmei o rezoluție priincioasă pe petițiile lor repetate și răsrepetate.

Gelea străbătu cu greu printre ei până la camera consiliului permanent, unde un copist de lângă ușe, întorcând cu condeiul în gură, o foae de registru îi arătă din cap spre secretarul consiliului, fără să-l fi auzit măcar ce dorește. Secretarul consiliului zărind pe Gelea apropiindu-se, se prefăcu că nu-l vede și-și urmă lucrul, rotind ochii săi mari și albi, ca două bile de biliard, pe fața-i neagră verde, cu gândul de a-l amâna pe altă dată; în sfârșit, c'o silă extraordinară, îi luă cartoanele și-i dădu chitanță de primirea lor.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

A doua zi, în sala cu lumină de sus a consiliului, se vedeau expuse cinci proiecte de planuri, printre care, într-un colț, și al lui Gelea, semnat cu cuvintele «*ad meliora*».

El își aruncă ochii peste proiectele concursului, și, sigur de lucrarea sa, se întoarse acasă așteptând în liniște verdictul comisiunii însărcinate cu pronunțarea premiilor.

In așteptarea acestui verdict, și gândind încă necontenit la înfrumusețarea planului său definitiv, el eșise, într-o după amiază, în grădinița din fundul curții lui, atras de căldura plăcută a soarelui, și se plimba pe sub ramurile albe de flori ale merilor și caișilor, cu capul gol, cu inima plină de bucurie, cu mintea plină de frumuseți. Peste gard, la vecinul din dreapta, se auzia un ferăstrău scurtând lemne de foc. De la coșul bucătăriei lui, o pală de fum se abătu până la Gelea și umplu grădina de un miros iute. Florile albe, căzute pe jos, alcătuiau un covor parfumat și fraged. Era o poezie de o nesfârșită dulceață în natură, care făcea pe Gelea s'o respire cu toate simțurile».

Într-un moment, când el își întoarse privirea spre casă, văzu, intrând în curte, pe bă-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

trânul Binu, mai mic parcă la trup decât altă dată, neîngrijit la păr și pârlit de vânturi și de soare. Bătrânul se opri în mijlocul curții și, dându-i mâna, cu ochii înnotând în lacrimi, îi spuse că Elena era greu bolnavă, și că, în ziua aceea chiar, aducese înapoi la București pe doctorul ce-l consultase asupra boalei feteĭ. Binu spunea lucrurile acestea cu glasul mișcat adânc, și, la sfârșit, el adăogă: «Dacă ții la viață ei, cum cred, îi vei lăsa toată liniștea până s'o însănătoși: e părerea doctorilor»!..

Gelea rămase ca trăsnit la auzul cuvintelor lui. Tot sufletul său păru zdruncinat și se făcu galben la față.

Cum anume ajunsese lucrurile așa de departe?

Elena simțindu-se ceva mai rău, medicul caseĭ, un doctor de plasă, crezuse de cuviință să cheme în consult o somitate medicală din București, pe doctorul Meran. Acesta venind, seara, examină îndelung pe bolnavă, clipind necontenit din ochi și dând din sprâncene și din cap, ca și cum ar fi pătruns în lumea tainică a boalei și ar fi descoperit lucruri îngrijitoare în mersul ei; ascultă de a doua oară

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cu mare băgare de seamă pieptul feteĭ, pe care îl acoperise c-o batistă, întinsă numaĭ cu vârful degetelor; îĭ puse întrebărĭ multe și amănunțite, la ale căror răspunsurĭ dedea mereŭ din cap, repetând gânditor, cuvântul «da» cu degetul la buze și cu ochiĭ pe jumătate închișĭ. Apoĭ, după ce-și sfârși oarecum misiunea-ĭ providențială, se descordă, zâmbi prietenește feteĭ și, făgăduindu-ĭ de a o revedea a doua zi, se întoarse în salon, grav și cu mâna pe frunte. Aci, în fața colegului săŭ, care maĭ-maĭ că adormise așteptându-l, începu a se plimba încet de la un capăt al salonuluĭ la altul; îĭ puse și luĭ alte câteva întrebărĭ despre antecedentele familieĭ și despre trecutul Eleneĭ, privind când în jos când în podele, după fiecare întrebare și repetând răspunsurile ce i se dedea, ca și cum ar fi voit să se pătrundă de ele până în clinurile cele maĭ adâncĭ ale mințiĭ.

Pe când el se informa și «se impunea» astfel, Elena, rămasă singură un moment în camera eĭ, — căcĭ păruse a aținpi și fusese lăsată să doarmă, — neliniștită de atitudinea luĭ prăpăstioasă și de nenumăratele-ĭ întrebărĭ, intrată

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

chiar la marĭ bănuelĭ despre sănătatea eĭ, voi să ştie părerea adevărată a doctorilor despre boala sa şi, adunându-şĭ puterile în trupu-ĭ slăbit, se sculă din pat, se învelì într-o haină lungă, luă o pereche de pantofĭ în picioare şi se strecură în camera de alăturĭ, care o despărţia de salonul medicilor. Merse uşor, ca o umbră, printre mobilele odăiĭ întunecoase şi plecă urechea la uşa salonuluĭ ca s'audă ce se vorbia înăuntru, mistuită de o teamă înspăimântătoare. De-ocamdată, ea nu auzi nimic. Peste puţin însă, deslușì câteva vorbe franţuzeştĭ întrerupte. Inima ĭĭ bătea atât de tare că-ĭ umplea urechile cu sgomotul eĭ. O mişcare de scaun, un chibrit aprinzându-se, câţĭva paşĭ scârţâind, răsunară iar în liniştea salonuluĭ, după care urmă o tăcere de câteva secunde. Elena se simţia atât de apăsată pe piept că nu putea respira. De astă dată, cuvintele doctoruluĭ Meran care se plimba venind spre dânsa, putură fi înţelese.

— In orĭce caz, mâĭne, voiŭ asculta-o din noŭ, zise el... Hm ! Plămânul stâng nu zice bine... nu zice bine de loc... cu atât maĭ mult cu cât stă de-asupra eĭ steagul cazurilor din familie !...

O sudoare rece inundă trupul Elenei scăl-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

dându-l ca într-o bae de ghiață. Ea nu mișca de loc, în dorința de a auzi ceva mai mult. Doctorul Meran continuă.

— La ce vârstă zicî c'a murit soră-sa cea mai mare?

— Cam la vârsta eî, la două-zecî și doî de anî, răspunse medicul de plasă.

— La răspunsul acesta, Elena își perdu simțirea și căzu jos încet, grămadă. Un oftat adânc se perdu în întunericul camerii.

Ce tristă descoperire făcuse ea în momentul acela!

Emoția, precum și cele câteva minute cât stătu căzută jos, fără cunoștință, în camera aceea rece, îi crescură răul. Când se deșteptă, tremura ca varga. Își strânse restul de puterî ce-î mai rămăsese, se sculă în picioare și, ținându-se de mobile, putu să se întoarcă în camera eî, unde, fără să-și scoată haina, se urcă sfârșită în pat, cu mâinile împreunate deasupra ochilor. Nu trecuse nicî o jumătate de ceas de când se sculase, și plăpânda eî viață părea că se stinge. Elena făcu o ultimă sforțare, își scoase haina, muiată de sudoare rece, și se culcă în pat, apucată de un tremur de frig ce o ținu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

până despre ziuă sub ochiĭ familieĭ eĭ inspăimântate și a medicilor care îĭ dădură toate ajutoarele.

Pe la două ceasurĭ din noapte, în toiul frigurilor, ea își perdu cunoștința din nouŭ și începu a aiura cu ochiĭ închiși. Se vedea murind în brațele tatăluĭ și mătușe-sceĭ; se simțea întinsă pe masă, cu mâĭnile de gheață puse pe piept; auzia slujba înmormântăriĭ eĭ, făcută de preotul bisericeĭ din sat și pașiĭ celor ce o ridicaŭ din casă pe năsăliĭ și o duceaŭ în întunericul groapeĭ; și, în aiurarea eĭ, o apuca spasmurile și striga încet și lung, sbuciumată că nu poate răcni maĭ tare și că nu-ĭ auzită... Deschidea ochiĭ un minut, îĭ rotia marĭ de jur împrejur, nu recunoștea pe nimenĭ, îĭ închidea la loc și revedea acelaș chin dureros.

A doua zi, doctorul Meran, examinând-o din nouŭ, o găsi atât de răŭ, că se speriă el însuși de progresul boaleĭ. Căldura eĭ era ridicată la maximum, slăbiciunea din cale afară. El luă câteva măsurĭ energice și trebui să steie la țară încă două zile, până ce-o văzu maĭ liniștită. Plecând, îĭ prescrise un regim de viață îngrijită și fără emoțiĭ, și-și dădu părerea c'ar fi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

mai nemerit să petreacă iernile într-o climă caldă.

Boala ce-o presupuneau ei, închidea deci ca într-un mormânt tot viitorul fetei și nu mai lăsa nimănui gândul unei căsătorii...

Gelea simți în pieptu-i ca un val puternic de răscoală împotriva soartei care-i smulgea din inimă inima cea mai curată și mai neprețuită pe care o întâlnise el în viață.

«Adio orice speranțe frumoase, și dacă ții la viața ei, să-i las toată liniștea» a zis bătrânul purcezând !...

Pierdută, vrea să zică, poate pentru el deapururi !... Căci, chiar dacă ar fi trăit, ea trebuia să ducă o viață ferită de emoțiile iubirii care desrădăcinează pe ființele bolnave!...

Și, în amintirea lui, atitudinea ei blândă, gesturile ei delicate, vorbele ei dulci sclipiau ca niște fulgere în întuneric și răsunau cu puterea unui clopot.

«La cei mai mulți oameni care au realizat ceva pe pământ în tinerețe, gândia el cu capul plecat pe mâini, femeea iubită de ei le-a fost de un ajutor netăgăduit.

«Câte lucrări mari din trecut n'au fost ză-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

mislite, în adevăr, de dragoste? *Infernul* luĭ Dante, *Sonetele* luĭ Petrarca, pânzele luĭ Rafael și ale luĭ Rubens, *Tristan* al luĭ Wagner și atâtea altele, sunt datorite vieții înflăcărate de iubire care se ridica ca niște văpăĭ în sufletele artiștilor și-ĭ încălzia, până ce gândurile și formele lor se aprindeaŭ și luaŭ strălucirea aștrilor nemuritorĭ.

«Inima femeeĭ iubite, care călăuzește pe talentul tânăr, care îl ia de mână și-l face să străbată întunericul unde el caută și găsește scânteia de viață neperitoare a operiĭ luĭ, acel minunat braț avântător îl părăsia acum pe el, poate pentru totdeauna!»

Câteva zile lungĭ și dureroase, el nu eșĭ din casă, voind liniștea și tăcerea împrejurul luĭ, încercând a uita trecutul și a nădăjdui din noŭ în viitor. Trecutul însă i se arăta și maĭ tare, creștea și maĭ mult, întocmaĭ cum aĭ încerca să stingĭ un foc suflând deasupra luĭ. Ziua întreagă și maĭ ales noaptea, când lucrurile omenești iaŭ proporțiĭ uriașe, gândurile luĭ se înlănțuiaŭ îndărăt, unul după altul, cu o putere extraordinară ca într-un «Înșiră-te, mărgărite» și trăiaŭ maĭ unite cu trecutul decât orĭ când.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Pe când altădată, Elena nu i se arăta decât în ceasurile cele mai hotărâtoare ale vieții lui, în luptele cele mai aprige cu el însuși, — ca la întocmirea planului Mitropoliei, — acum, ochii lui erau ațintiți necurmat spre vedenia ei, ca spre o stea, ca spre o formă ideală răsărită din visurile lui.

In această adorare a sa, el îi deschidea, cu gândul, lacra sfântă a inimei ei, cu toate năzuințele-i de iubire, azi înăbușite, și, mai vârtos, cu durerile ce s'o fi ivit într-însa, știindu-l pe dânsul sănătos și trebuind să iubiască, într-o zi, altă femee.

Și, în închipuirea lui, o vedea tremurând, sfâșiată de chinul geloziei, isbită în tot ce avusese ea mai scump, plângând într-una, fără sgomot și îndelung.....

«O, inimă gingașă! O, floare a dragostii! Sufletul meu și viața mea! De acolo de unde ești tu, suferind în trupul și mintea ta, ascultă-mi gândul întors către tine, în semn de rugăciune și de jurământ și află că nicîodată, nicîodată, iubirea mea nu va fi a alteia»!...

Intr-o miercuri, comisiunea, prezidată de ministrul instrucției—se pronunță asupra concur-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

surilor: premiul întâĭ fu dat proiectuluĭ prezentat de architectul Misac, premiul al doilea luĭ Gelea, premiul al treilea architectuluĭ Cujbă.

La auzul acesteĭ veștĭ, Gelea surâse, un surâs rătăcit de om pierdut.

Primul ministru, un politician ordinar, făgăduise se dea lucrarea Mitropolieĭ architectuluĭ Misac, fiul senatoruluĭ Misac, un avut și un puternic. El impusese voința sa ministruluĭ de instrucție, și acesta o impusese comisiunii.

Gelea, om sănătos și voĭnic, se simți sguduit, ametit ca de-o măciucă ce l-ar fi lovit în moalele capuluĭ.

«E cu putință»? se întreba el, ridicând brațele în sus: Misac, omul cel maĭ lipsit de talent... inferior chiar luĭ Cujbă... premiul I?!....

«E cu putință, e cu putință?... Un plan fără nicĭ o originalitate, fără nicĭ o înălțare de concepție, fără nimic, absolut nimic?!..»

Spre seară, își aduse cartoanele proiectuluĭ acasă, le privi din noŭ, le cercetă cu deamănuntul. In ele, era munca luĭ de aproape toată viața, vegherile luĭ de atâtea nopți de student distins, încordarea luĭ neîntreruptă din timpul din urmă. Ĭĭ trecu prin minte să le rupă și să

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

le arunce pe foc. Apoĭ, le îndepărtă, le puse după biuroŭ, într-un colţ, ca să nu le maĭ vadă. Cât ar fi fost el de fericit dacă ar fi reuşit, şi cât era de nenorocit acum!...

A doua zi, îl vizită Nerva. El intră în casă, cu ochiĭ ţintă la Gelea, cu sufletul răsvrătit:

— Adevărat? îl întrebă dânsul sbuciumându-se.

Gelea răspunse liniştit:

— Prea adevărat.

— Bestia de Misac premiul I?

— ...Bestia de Misac premiul I.

Nerva fluieră lung şi, luând cartoanele planuluĭ dinainte, le privi oţerându-se în faţa fiecăruia ca şi cum ar fi gustat fiere. In ochiĭ luĭ Gelea, era o tristeţe adâncă: Iată ce m-a făcut să nădăjduesc atâta! părea dânsul a zice.

El se aruncă pe un scaun şi rămase aşa câtva timp cu braţele încrucişate, cu ochiĭ marĭ ţintiţĭ în gol. Apoĭ, cu glasul schimbat, ca umbrit de suferinţă, vorbi încet şi trăgănat ca şi cum şi-ar fi atins cu mâinile nişte rănĭ. Nerva se aşeză pe canapea luându-şĭ un genunchiŭ în mâinĭ, cu fruntea încreţită şi aruncându-şĭ, din vreme în vreme, privirile la săpăturile străniĭ de lângă el.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

In casă, prin vitraliurĭ, pătrundeaŭ razele roșiatice, verzĭ și gălbuĭ ale uneĭ zile de primăvară cu soarele tare, dând mobilelor și cadrelor de pe pereți fețe maĭ deschise și făcându-le parcă maĭ simțitoare, maĭ băgătoare de seamă.

— Să te fi trudit, toată viața, începu încet Gelea, ca să pătrunzĭ caracterul și înțelesul monumentelor lumiĭ, adică graiul deosebit al fiecăruĭ popor, destăinuit prin glasul pietrelor, începând cu arhitecturile vechĭ și depărtate ale Asieĭ: cu India, Persia, China, — Egiptul, — adormite azĭ cu toatele sub greutatea soareluĭ care le-a deșteptat, odinioară, înaintea altor țărĭ,—cu Grecia, care țintuĭ, pentru atâtea veacurĭ pe Acropolea Ateneĭ, taĭna frumusețiĭ în triloghia Partenonuluĭ, Erechteionuluĭ și Propileelor, — cu Roma și Bizanțul—care, așezat la poarta Asieĭ spre a pricepe rostul mistic al formelor orientale, adună în sânu-ĭ tot ce se arătase ca artă înaintea luĭ și alcătuĭ poemul minunat și strălucitor al S-teĭ Sofiĭ, punctul arhitectonic religios cel maĭ înalt al arteĭ bizantine, poate al întregeĭ istoriĭ omenești a frumosuluĭ.... în care se amestecă principiile sti-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

lului clasic cu cele mai mari cutezanțe de clădiri și cu toate închipuirile decorative ale Orientului..., și la a căruĭ splendidă inaugurare, după șaĭ-spre-zece anĭ de zidire, Justinian, ridicându-se în amvonul încrustat cu pietre scumpe și cu aur, strigă plin de admirație: «Mă închin luĭ D-zeŭ care m'a socotit vrednic să îndeplinesc clădirea aceasta! Te-am învins, o, Solomoane!»...

Să fi deslușit, în aceste monumente, punctul lor de plecare și să te fi încredințat că popoarele ce-aŭ clădit pentru o idee, împinse de gândul slăvirii uneĭ zeități prin frumusețe, ca: Teba, Ierusalimul, Atena, Bizanțul, Florența, Parisul, aŭ pus în zidirile lor fiorul emoțieĭ și al măsuriĭ care le-a făcut să fie pururea frumoase,— în vreme ce altele ce-aŭ slăvit puterea și orgoliul, cum sunt: Babilonia saŭ Niniva, Roma saŭ Cartaginea, Londra saŭ Berlinul, aŭ clădit monumente trecătoare de războiŭ, de negoț, de deșertăciune, și care, chiar când sunt colosale ca dimensiĭ, rămân mediocre ca frumusețe.

Să fi observat la fiecare dintr-însele, partea lor nouă, originală, absolută, pe care arhitecții ce le-aŭ clădit aŭ trecut-o în ele prin însușirile

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

talentuluĭ lor, și să fi urmărit, pas cu pas, progresul ideilor arhitecturale: de la cele dintăĭ morminte care ajung, într-o zi, cele dintăĭ temple-morminte de prooroc saŭ de viteji; de la grămada de pământ țărcuită, sub care îngropă Achile pe Patroclu în fața zidurilor Troeĭ, și care dă naștere mormintelor de la Micena și colosaleĭ Rotunde de lângă Tibru, unde odihni Adrian, după care, maĭ târziŭ, impărăteasa Elena ridică, pe mormântul luĭ Isus la Ierusalim, un monument tot rătund, iar Bizanțul găsește în ele ideia și punctul de reazim al Sfinteĭ Sofiĭ;... de la un sicriŭ păgân în care zăceaŭ oasele unuĭ martir în catacombele Romeĭ și care, acoperit c-o lespede de marmură spre a servi la slujba noelor credințĭ, dă ideea altaruluĭ creștin; de la piramida egipteană care, trecând prin templul grec, se renaște, după patru miĭ de anĭ, în clopotnița catedraleĭ gotice și a bisericeĭ ortodoxe, — ca și când toate formele primitive ar năzui să se înalțe cu timpul către un ideal suprem, către un punt din ceruri, către Dumnezeŭ.

Să-țĭ fi explicat tainele dintre dogmele religioase și însușirile templelor, cum e, spre pildă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

taĭna dintre treimea străvechilor dogme ale omeniriĭ, una și nedespărțită, și dintre cele treĭ dimensiĭ ale clădirilor,—dintre cele treĭ incincte ale templuluĭ luĭ Solomon, — dintre arcul cu treĭ porți al Cezarilor, pe sub care trecu Christos biruitor,—dintre treimea triunghiuluĭ din piramida egipteană și din frontonul grec... pus pe trunchiurile coloanelor, ele înseși într-o treime de ordine, dorică, ionică, corintiană....

Să fi înmagazinat atâtea învățăturĭ ale lumiĭ, și, din înlănțuirea și frumusețile lor, să-ți fi făcut și să fi hrănit, anĭ întregĭ, un ideal, cel maĭ scump și maĭ minunat, întocmit din înclinările-ți firești, din aspirațiile și visele tale; să te fi întors cu dragoste și cu admirație adâncă către pragul lăcașurilor noastre sfinte: către Curtea-de-Argeș, punctul culminant al architecturiĭ noastre, inima de aur a pământuluĭ românesc, către Cozia, Horez, Snagov, Treĭ-Ierarchĭ, Stavropoleos, în care geniul național, desfăcut încetul cu încetul de înrâurirea directă a bizantinismuluĭ, a găsit, pentru timpurile acelea, o icoană, o expresie proprie, maĭ simplă decât cea din bisericile bizantine, maĭ naivă în podoabele eĭ, maĭ potrivită cu țara noastră,—

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

și să cauți a înțelege și sufletul lor, și aspirațiile lor, adică să străbați dincolo de zidurile lor, la gândul de desubtul formei mute, la voința celor ce le-au clădit, la ideile eterne ce i-au călăuzit; să presimți în ele, ca pe o necunoscută într-o ecuațiune, formula nouă ce rezultă din formulele mai vechi, desvoltarea evolutivă, veriga nevăzută încă din lanțul viitorului. Și, într-o bună zi, să ți se prezinte prilejul unic și atât de așteptat, și să te pui la planșeta ta de lucru c-o ardoare, c-o ardoare... Cine ar putea spune în cuvinte palide focul inimii mele din dimineața în care am început schița dintâi ?!,. Cine ar putea spune frigurile cu care mi-așezaiu alături lucrurile de care aveam nevoe ? Precum cine ar putea spune chinul extraordinar, neînchipuit, cu care am putut zări, după acea muncă istovitoare de gândire, formula nouă a Mitropoliei mele, silueta ei originală?

Eraŭ zile, eraŭ nopți, când, căutând și negăsind această necunoscută, credeam că mi se risipește mintea.., Ajunsesem în cele din urmă, să pierd orice speranță și să n-o mai aștept decât de la întâmplare, cum din întâmplare a găsit; spre pildă, architectul Kalimach virginalul

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

capitel corintian, ale căruĭ delicate acante aŭ înflorit apoĭ pe tot pământul...

Gelea se opri un moment cu ochiĭ duşĭ tot în gol, spre depărtările vremiĭ de care îşĭ amintia, într-o stare sufletească pe jumătate exaltată, şi, zâmbind în chip ciudat, urmă maĭ în surdină fără a ridica privirea în sus.

— La căpătâiul mormântuluĭ uneĭ fete din Corint, moartă grabnic în ajunul căsătorieĭ..., crescu din întâmplare o acantă care încinse panerul, acoperit cu un olan, în care pusese doĭca toate lucrurile eĭ scumpe. Sculptorul Calimach, architect şi pictor în acelaş timp, şi, de sigur, şi poet, văzând frumoasa alcătuire a întâmplăriĭ şi a primăveriĭ, o copiâ şi făcu din ea capitelul corintian....

El tăcu puţin din noŭ, apoĭ îşĭ reluă firul, cu glasul şi faţa ĭar îndurerată.

In sfârşit, să isbuteştĭ, a găsi ceeace căutaĭ de atâta vreme, o formulă nouă şi originală, în care să se vadă sufletul tăŭ şi al ţăriĭ tale... care — azĭ pot s-o spuĭŭ — se vede prin uşile şi ferestrele schiţeĭ mele, cum se vede sufletul unuĭ om prin ochiĭ luĭ.

Şi, întocmindu-ţĭ astfel ideia, s-o puĭ alăturĭ

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cu niște lucruri banale, fără viață și fără gândire, și s-o vezi batjocorită, călcată în picioare, socotită de desubtul lor, — aceasta e desigur nu numai o nelegiuire, cea mai cumplită, nu numai un atentat la viața mea, dar și un atentat, cel mai odios, la viața frumosului românesc!..

Nerva, emoționat, se sculă strigând lui Gelea care privia necontenit în gol:

— Nu, nu se poate!,,. Citește poimâne, în gazeta guvernului, articolul: «O rușine a timpului...» semnat de mine. Se va revenl! Voiu face scandal! Un scandal nemai pomenit!.... răcni el din ce în ce mai tare cșind și scuturându-și pletele în aer.

Cele două nopți, strivit, Gelea se lungea în pat, închidea ochii și încerca s-adoarmă, fără să-l prindă somnul: avea friguri de cu seară și până în ziuă; pieptul îi era străbătut de lungi suspine; bătăile de inimă i se opriau în gât ca și când voiau să-l înnece...

A treia zi, se deșteptă des-dimineață, necunoscut, palid, slab. El plimbă ochii mari în juru-i, îngânând singur câte un cuvânt. «Asta-i lumea!.. Aceștia sunt oamenii!.. Dreptatea nu-i nimic! Nedreptatea va triumfa totdeauna....».

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

O rază de soare pătrundea prin storul de la fereastră și ajungea jos lângă pat ca o linie de aur. In ea, dânsul revăzu amiciția luĭ Nerva.

Era o mângâiere mare articolul luĭ,... fulgerător... în însăși foaia guvernuluĭ!...

Alergă la chioșcul de gazete din colț, dar nu găsi articolul; el nu apăru nicĭ zilele următoare.

Intr-o seară la «informațiĭ», Gelca citi rândurile de maĭ la vale:

«Aflăm cu plăcere că amicul nostru și talentatul scriitor Nerva își va pune candidatura de deputat la colegiul I de Putna, rămas vacant prin numirea d-luĭ Miloș prefect. Va fi un noroc pentru județul acela, unul din cele care aŭ suferit maĭ mult batjocura și disprețul guvernuluĭ trecut... Indemnăm pe toțĭ amicii noștri politicĭ a da concursul lor prețios și sigur distinsuluĭ scriitor și poet român».

El fu nedumerit de odată. Privi din noŭ pe gazetă numele și se încredință de adevăr.

In locul articoluluĭ luĭ Nerva, apăru, în numărul literar al gazeteĭ guvernuluĭ, un altul, sub titlul: «Concursul Mitropolieĭ» și semnat «De la Frasinĭ», în care se citia la sfârșit, după o coloană de banalităților și nerozii, frazele următoare:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

«....In rezumat, nimic nou, nimic preciz în încercarea confuză de liniĭ a d-luĭ Gelea... Dacă s'ar schimba dispoziţia planuluĭ, necorectă din punctul de vedere al clasiculuĭ bizantin, şi ornamentaţia faţadeĭ, cu mult prea încărcată pentru un monument de reculegere religioasă, poate că s-ar maĭ discuta lucrul. Aşa cum proiectul se prezintă, însă, nu; el scapă criticeĭ, fiind de o extremă superficialitate de concepţie şi de tecnică.

«Simplitatea şi sobrietatea impunătoare a planuluĭ d-luĭ Misac a sedus cu drept cuvânt comisiunea şi-a hotărît-o la premiare. Era şi natural. Simplitatea şi sobrietatea aŭ fost totdeauna caracterul arhitecturilor marĭ»...

Bietul Gelea scăpă gazeta din mână. Părăsit şi de amicul său din copilăric, odată cu părăsirea luĭ de către Elena, odată cu părăsirea luĭ de dreptatea oamenilor! El se simţi atunci atât de singur pe pământ! Speranţele ce-şĭ pusese în Nerva şi care îl făcuse să vadă într-însul, sub raza prieteniei sale, însuşirĭ sufleteştĭ încântătoare, ca subt o proiecţie de lumină electrică întinsă în depărtărĭ, i se părură acum şi ele niştе năluciri, cu bucuria lor în-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

șelătoare de un moment și cu tristețea lor reală de totdeauna. Fraza unuĭ filosof: «Viața m'a deprins a nu-mĭ maĭ ascunde capul în nisipul lucrurilor cerești», îĭ trecu prin minte cu înțelesul cel maĭ trist.

Loviturile repezĭ ce veniră una după alta, îl sguduiră până în rădăcina sufletuluĭ și-ĭ clătinară o clipă mintea din loc.

In turburarea luĭ, se gândi la tot ce maĭ avea scump pe lume, la viața mă-seĭ, și, fără să-și deie bine seama, se duse în camera eĭ, unde văzând-o aprinzând candela de Florii, îngână câteva cuvinte în neștire.

— Eștĭ aicĭ, mamă? o întrebă el uitându-se în altă parte.

— Aicĭ maică, unde să fiŭ? răspunse bătrâna privindu-l îngrijată.

Când se întoarse în biuroul luĭ, Nerva era la ușă. Fără să-și scoată pălăria, stând cu amândouă mâinile pe baston, el îĭ zise:

— N'am putut face nimic!... E o logică a vieții maĭ tare decât logica gândiriĭ!..

In urmă, îĭ vorbi de viitor, îl încurajă, îl sfătui să păstreze planul pentru timpurĭ maĭ bune și

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

plecă ca totdeauna dând din umeri și făcând gesturi mari.

Rămas singur Gelea se întinse cu fața în sus pe canapea.

«Amicul său din copilărie, gândi el, poetul ideal și sentimental, omul pe care-l admirase și-l iubise și de care se crezuse iubit; cu care împărțise emoțiile și exaltările tinereții, destăinuirile și amintirile ei, farmecul speranțelor și al viselor de viitor, decepțiile ușoare, ca niște lacrimi șterse numai decât; cu care, nedesiipit, brat la brat, ușor și fericit, își petrecuse acea dimineață splendidă a vieții, când lumea îți dă numai făgăduințî; pe care îl dusese la Paris cu din puținul său, și-l ajutase să învețe carte în școala lumii mari, Nerva, Nerva îl vânduse, acum la vârsta bărbăției și a faptelor, pentru un blid de linte!

Vechea lor prietenie, ridicată ca o clădire frumoasă, care-i adăpostise de soare și de frig și pe care o împodobise amândoi cu atenții amicale, cu jertfe, cu încredere și cu atâtea alte flori sufletești,... se ruinase acum, într-un ceas, ca un castel de cărți de joc, la prima ispită a deșărtăciunii pământești!...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Ce desamăgire amară și neașteptată !»

Pe când Gelea jelĭa astfel, cu ochiĭ în podele, pe ruinele prieteniei pierdute, o trăsură închisă cu doĭ caĭ negri, cu vizitiul și feciorul îmbrăcațĭ în livrea verzie, se opri încet, fără sgomot, dinaintea caselor luĭ. Feciorul se coborî de pe capră, trecu pe dinapoia trăsuriĭ și se apropiă de ușa din dreapta. Olga Lari, albă și elegantă ca totdeauna, plecă capul pe geamul lăsat în jos al ușiĭ, spuse câteva vorbe feciorului care stătea cu mâna la pălărie. El deschise portița de fer a curțiĭ, intră și sună la scară. O servitoare eși, cu care schimbă câteva cuvinte. Capul d-neĭ Lari apăru din nou un moment ; ea scoase, din carnetu-ĭ de fildeș cu litere de aur pe colț, o carte de vizită, o îndoi și o dete feciorului care o lăsă în mâna servitoareĭ. Apoĭ, cupeul plecă încet, în sgomotul cadențat al copitelor de caĭ care răsunaŭ acum pe pavaj depărtându-se.

Olga văzuse concursurile și venise să felicite și să mângâe, în acelaș timp, pe Gelea.

Neputându-l vedea, seara ea iĭ trimise o scrisoare, în care dânsul citi liniile următoare scrise cu slove marĭ și subțirĭ :

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

«Scumpul meŭ Domn,

Am văzut şi eŭ, acum câteva zile, la Ministerul Cultelor, proiectele de planurĭ pentru Mitropolie, şi al d-v. era incomparabil de frumos.

Privind maĭ lung perspectiva catedraleĭ dv., mĭ-a părut ca un juvaer, ca cea maĭ bogată coroană regală, pusă pe mormântul uneĭ marĭ suverane, pe mormântul... crediŋţeĭ noastre.

Ce zi frumoasă şi înălţătoare pentru mine!

Şi ce zi tristă, totodată, când am văzut nedreptatea ce vi s'a făcut, cea maĭ mare ce mi-a fost dat să văd în viaţă.

Printre persoanele ce priviaŭ concursurile, am întâlnit şi pe compozitorul Despin, încântat ca şi mine de lucrarea d-v. şi mâhnit ca şi mine de verdictul comisiuniĭ care a dat premiul I altuia. Eşind, i-am spus că vă voiŭ depune o carte de vizită în semn de admiraţie, şi dânsul îmĭ răspunse cu maxima unuĭ gânditor: C'est dans l'adversité, Madame, qu'on connaît ses amis!»...

Mi s'a părut atât de adevărată gândirea aceasta că mi-am fixat-o şi am voit să v'o exprim...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

In neputința de a face mai mult, îmi propun a fotografia planurile dv. și, la întoarcerea mea din străinătate, peste două luni, voiŭ profita de ele, dacă 'mi veți da voie, și voiŭ face o bisericuță la țară la mine, amintind în mic lucrarea dv.

Felicitările mele cele mai călduroase.

Mi-ați vorbit, anul trecut, cu entusiasm de Lacul de Como și de Bellaggio; mâine, plec într-acolo să le admir și eŭ. Interesul de ele va crește, știind că aŭ fost admirate de ochii dv. de artist.

Cred că și dv., scumpul meŭ domn, după munca aceea încordată și mai ales după lovitura ce ați suferit, va trebui să plecați undeva ca să încercați să vă mai luați cu călătoria și cu frumusețile țărilor depărtate.

Societatea noastră e contrarie sufletelor simțitoare și poetice care trăesc în ele înseși și visează un ideal, pentrucă ele ies din legile ei ordinare. Îmi permit să vă daŭ consiliul meŭ amical, îndemnându-vă să profitați, și în felul acesta, de viață, pentru ca nu, odată, să vi să pară — cum mi se pare mie — c-ați încetat de a profita de ea prea curând, fiindc'ați început prea târziŭ !!...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Dacă, din întâmplare, vă veţi îndrepta paşii spre Italia frumoasă, opriţi-vă o zi la Bellaggio: mi-aţi explica vilele şi grădinile de pe malul Laculuĭ, despre care mi-aţi vorbit cu atâta simpatie.

Gândiţi-vă un moment şi puneţi în practică părerea cea dintâĭ—care e adeseaori cea maĭ bună.

A dv. devotată
Olga Lari»

In desperarea totală a luĭ Gelea, rândurile acestea, cu propunerea din ele, îĭ eşiră înainte ca o unică oază de verdeaţă într-un deşert. El le citi şi reciti. In ispita călătoriei, Gelea presimţise totdeauna un fel de fericire taĭnică a nouluĭ şi necunoscutuluĭ. Acum, fericirea îĭ păru şi maĭ ademenitoare, ca însufleţită de un portret frumos văzut în umbra aceleĭ presimţirĭ a luĭ.

Peste câteva zile, el plecă din ţară spre Viena, fără să ştie bine unde anume se va opri.

VIII

UN PAS GREŞIT.—CĂSĂTORIA.

— E un loc făcut parcă într-adins să încânte ochiĭ unuĭ artist ca d-ta, zise zâmbind Olga

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Lari către Gelea și arătând, cu mâna-ĭ goală până la cot, de pe înălțimea de unde eraŭ, parcul vilei Serbelloni și cele două brațe ale lacului Como. Se poate visa ceva maĭ desfătător decât priveliștea aceasta minunată, cu pământul tot de florĭ și cu apa toată de lumină?!, întrebă ea, după o pauză, transportată de frumusețea florilor aceluĭ sfârșit de Maiŭ și de liniștea Lacului scânteind sub lumina soareluĭ de amiazĭ.

Fără a răspunde ceva, ci numaĭ surâzând, Gelea își întoarse încet ochiĭ, de pe gura ce-l fermeca, spre colinele depărtate, spre malurile verzĭ ca bratecul, spre oglinda de aur a Lacului.

De sus, din vârful capului de pământ, care intră înălțându-se în inima Lacului ca o frunte de zimbru uriaș, privirea se destindea, în adevăr, largă și mișcată peste tot cuprinsul încântător din jurul lor: jos în poala colineĭ, satul Bellaggio, culcat în apă, cu casele îngrămădindu-se, roșiĭ, unele în altele, cu turnul pătrat al bisericeĭ eșind de-asupra lor, cu ulițele înguste suind pe scărĭ de piatră; alăturĭ, panorama nesfârșită a Lacului, cu orașul Como,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

abia zărit ca un vis în ceasurile senine, cu pacînicul Cernobio, luminat de vila d'Este, cu Tremezzo mai încoace, cu Cadenabia, unde străluceşte, albă, vestita vilă Carlotta, cu Menaggio în faţă, satul bătut de vânt, vara, şi curgând în apă dintre două coline, ca un fluviŭ de case galbene, cu Ravena, neagră de arborĭ, şi cu vilele Plinia, Polla, Melzi, sămănate, icĭ-colea pe maluri, în splendidele lor grădinĭ, pline de păduri de pomĭ roditorĭ şi de florĭ dumnezeeştĭ, şi coborând toate cu scările în Lac. In sus, mai departe, Alpiĭ vineţĭ, cu crestele albe de zăpadă, şi, pe văile lor, şi, pe colinele lor, puncte viĭ de luminĭ sclipind în soare: o capelă, o vilă, un otel, amintind, în mijlocul verdeţii lor, peisage antice.

De partea stângă, braţul laculuĭ Lecco, mai selbatec, şi mai tainic, ca o umbră a laculuĭ Como.

— Poezia naturiĭ amestecată cu poezia vechimiĭ, zise Gelea revenind cu privirea iar la Olga.

Masa albă din chioşcul lor de florĭ, făcea o pată de lumină pe fondul verde al frunzelor ce păreaŭ unse în strălucirea lor.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

De jur împrejur, nicĭ un sgomot, afară de freamătul și șoaptele crăngilor. De-asupra, cerul fără nicĭ un nor, de un albastru adânc, pe care se luaŭ parcă la întrecere vârfurile pinilor, răspândind mirosul lor de rășină.

La câțiva pașĭ, vila Serbelloni, în care eraŭ aproape singurĭĭ oaspeți în momentul acela, cu arhitectura eĭ simplă, cu înfățișarea-ĭ misterioasă, cu inscripțiile eĭ pe ușorĭ, părând un cuib de fericire.

Punând cotul pe marginea meseĭ și lăsând să-ĭ strălucească brățara și inelele, Olga zise surâzând și voind a fermeca și maĭ mult pe Gelea, care părea câte odată dus pe gândurĭ.

— Toate sus și toate jos cântă poezia vieții... O singură notă tristă, ar fi o notă discordantă în simfonia....., în fanfara aceasta de fericire a natureĭ.

Vorbele lor în limba română aveaŭ și ele un răsunet maĭ deosebit acolo, eraŭ de o sonoritate maĭ dulce, păreaŭ ca niște plante exotice pe un pământ depărtat.

Ea trase vasul cu florĭ ce sta în mijlocul meseĭ și-și plecă capul de-asupra luĭ. Părul-ĭ undulat jucă ape în lumină.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Servitoarea ei — care o întovărășise și care o îmbrăca, o pieptăna, o servia la masă, cu aceeași dragoste neclintită — apăru în șorț alb, serioasă și tăcută, cu o tavă de argint în mână. Ea aduse două cești mici împrăștiind aromă, le puse încet pe masă și dispăru pe alee, printre florile ce se legănau, albe, galbene și roșii, ca niște candele colorate în așteptarea nopții.

Imbrăcată simplu, în alb, cu un corsaj de dantele ce-i da și ei aparența unei flori, Olga era fericită și privia lung și cu drag la Gelea.

— Ce mulțumită sunt azi, zise ea, rămânând un moment cu buzele întredeschise și turnând, în paharul de dinaintea lui, ca un chihlibar topit, o mulțumire desăvârșită și complectă: de a fi împreună în cadrul acesta divin...

Gelea sosise la 9 ceasuri dimineața și, de la sosire, nu se mai despărțise de ea.

El o găsise, ca totdeauna, surâzând în picioare, în camera-i spațioasă, alături de o fereastră ce da pe Lac, în lumina blândă a ceasului aceluia; îi spusese când plecase, cum venise, ce văzuse; făcuse prima lor preumblare eșind pe la zece ceasuri, prin parcul stropit de curând ca de mâna unor zeițe nevăzute și

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

străbătând satul și pitorescele luĭ uliță: «via dei fiori», via delle stelle, via Plinia; ridicase clina drumuluĭ printre gardurĭ de cătină, peste care se revărsa din livezĭ răcoarea dimineții, pesub poduri de verdeață ce treceaŭ pe de-asupra drumuluĭ și printre rarĭ fațade de casevechĭ, crăpate, cu balcoanele strâmbe și cu copiĭ jucându-se pe dinaintea ușilor; ajunsese până la superba vilă Giulia, închisă atunci din întâmplare, și se întorsese, încântați, la ora dejunuluĭ acasă, de unde, acum, admiraŭ splendoarea ce-ĭ înconjura.

Apucat, un moment, de amintirea Olgeĭ Lari — pe care o ocolise totdeauna ca pe o cursă ascunsă în flori —și biruit de glasul aceluĭ geniŭ răŭ, aceluĭ *homunculus*, ce trăește în fiecare din noĭ, făcându-ne să uităm năzuințile marĭ și nobile și să ne luăm după instincte, Gelea se hotărâse să vie s-o vadă la Bellaggio, în locsă-și urmeze mai departe calea spre Florența.

El șovăise încă până în minutul plecăriĭ luĭ din Veneția, unde stătuse două săptămâni, când, în gondola ce-l aducea la gară, pe o lună splendidă, glasul seducător dintr-însul care îl ispitise de atâtea orĭ, îĭ zise mai cu putere:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

«Viața trebue trăită sub toate înfățișările ei; a munci numai și a aspira la lucruri mărețe, cum faci tu, este a trăi greșit. Ești în floarea anilor tăi, când toate din lume îți ies în cale râzând; caută de te folosește de aceste zâmbete ale vârsteĭ, de a le culege ca pe niște roade, de a te bucura de ele, pentru ca să nu-ți rămâie, în urmă, numai suferințele bătrâneții.

«In ființa ta tânără de azi, sunt izvoare sfinte de fericire pământească care nu trebuesc stăvilate, ci lăsate să-și facă drumul pe plaiurile vieții. Intinde urechea la dorințele tale intime, la fiorii din trupul tău și nu-i nesocoti, căci nesocotești rădăcinile adânci ale firii tale. Bucură-te de viață, cum îți zicea cu drept cuvânt Olga Lari, ca nu, într-o zi, să ți se pară că ai încetat de a te bucura prea curând de ea, fiindcă ai început prea târziu».

Și, de astă dată, glasul acesta îl convinsese.

După dejun, care se prelungi până către patru ceasuri, ei plecară să viziteze vila Carlotta, cea mai bogată ca artă din localitate.

Trecură lacul de-a-curmezișul, pe un soare cald, fără să întindă pânza de de-asupra gondolei, curentul apei aducându-le unde de ră-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

coarc. Pe malul celălalt, ei admirară subt o umbră albastră și dulce vederea minunată a coastei de dincoace, înecată toată în verdeață. Intrară în capela vilei, în care se păstrează cultul morților familiei Sommariva și priviră sculpturile dintr-insul înfățișând viața și idealul artistic al acelei familii.

In grădină, ei suiră pe cărări îmbalsămate, până sus pe pieptul de pământ unde stă vila, înălțând cele trei rânduri ale sale și dominând Lacul. La fiecare pas, la fiecare aspect nou, Olga întorcea ochii ei mirați în ochii lui Gelea în semn de mulțămire. Grădinarul tăiă câteva flori și le oferi lui Gelea ca să le ofere Olgei.

In două locuri, el îi opri, sub bolți de verdeață, de unde, printre ramurile imense ce se legau între ele, se vedeau, ca în niște cadre, peisagele de pe malul din față cu satele: Bellaggio San Giovani, Pescara...Emoționată, Olga strânse, brațul lui Gelea. Inaintea lor, pe alei largi, toată vegetația țărilor calde, cu feluritele ei forme și înfloriri, cu arbori înalți și resfirați, rotunzi și stufoși, argintii și galbeni, cu trunchiurile netede și parfumate, cu crângile ca niște brațe întinse spre soare: pini, platani, chiparoși, magnolii,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

lămâĭ, migdalĭ, portocalĭ, smochinĭ... Şi, necontenit, printre eĭ, şi printre boschete, şi printre statuĭ, se ivea lacul, albastru, verde, auriŭ, cu câte o barcă depărtată pe el, ca un punct cenuşiŭ saŭ ca o pasăre cu aripele albe.

Intraţĭ în etajul de jos al vileĭ, în faţa pânzeĭ: Romeo şi Julieta sărutându-se, de Hayez, Olga privi lung chipul în extaz al Julieteĭ. In cealaltă cameră, dinaintea grupuluĭ luĭ Canova: Amor şi Psichea, iarăşĭ sărutându-se, Olga, fără a băga de seamă câtuşĭ de puţin frumuseţea lucrăriĭ, se plecă repede spre Gelea şi-ĭ zise în franţuzeşte:

— *C'est donc l'apothéose du baiser!*

Intorşĭ acasă, către şeapte ceasurĭ, eĭ se ridicară în camerele lor, despărţite numaĭ printr-o uşă, spre a se pregăti de masă.

Servitoarea Olgeĭ, fericită că-şĭ vede stăpâna fericită, umbla ca o umbră pe lângă ea, aducându-ĭ alăturĭ tot ce-ĭ trebuia, tot ce ghicea dânsa că-ĭ trebue.

Reluând în minte firul celor petrecute de dimineaţă, cu ochiĭ în oglindă şi cu mâinile în păru-ĭ de mătasă galbenă, Olga se vedea, sub raza aceasta de fericire lăuntrică, maĭ frumoasă de cât oricând.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Dincolo, Gelea, îmbrăcându-se și el, gândind la cele ce o impresionase pe ea mai tare în vila Carlotta, se încredință și mai mult de firea ei sensuală, chinuită de nevoia de a iubi și de a fi iubită cu orice preț. I se părea că o simte căindu-se de traiu-i nefolositor, cinstit și că se răsvrătește adesea împotriva cerințelor sociale, ce o împiedică de la viața de plăceri continui.

Pe la opt, ei erau la masă în veranda vilei de de-asupra estradei cu trepte de flori ce da în albastrul închis al Laculuĭ, în albastrul închis al ceruluĭ.

Olga, cu capul gol, cu linia rotundă și plecată a umerilor ei, cu pieptul alb, susținut de talia rochiei de mătasă safirie, cu dantele în coloarea aurului vechiŭ ; cu obrazul ei oval și grațios, de un farmec fără seamăn ; cu gura-i dulce și pasionată în care la fiece moment surâdea ca o lumină de stele ; cu ochii întrecând în frumusețe safirul rochiei ; și cu toată ființa ei, de vis, de viață și de dragoste, scânteind de pietre scumpe, era mai fragedă și mai tânără, astăseară, decât chiar la serata d-nei Secaly, când o văzuse el în toată splendoarea. Spre a-și ascunde im-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

presia-ĭ adâncă, Gelea îșĭ aruncâ privirile, luminate de razele voluptățiĭ eĭ, spre malul lacului Lecco, arătându-l Olgeĭ:

— Ce grație antică, zise el încrucișându-șĭ brațele; ce farmec virginal, pe care nu l-a banalizat încă fotografia, cum a banalizat frumusețea lacului Como, a golfului de Neapolĭ, a Venețieĭ și a atâtor altora.

— Omul care a ales locul acesta, zise Olga ducând ușor șervetul în jurul gurii, și șĭ-a clădit vila pe el, retrăgându-se aicĭ pe vârful acesta pitoresc, ca să privească stelele răsărind dintre arborii luĭ, pentru el și numaĭ pentru el..., a trebuit să fie un suflet de poet inamorat....

Firea eĭ pasionată găsisc în villa Serbelloni un loc de evocațiunĭ romantice, apropiat eĭ. Se simțĭa trăind în timpurĭ depărtate de amorurĭ legendare; vedea, ca și cum ar fi fost în jurul său, lumea pe care șĭ-o închipuia ea că venea odinioară prin parcul imens: cavalerĭĭ mândri, călugărĭĭ misterioșĭ, pajiĭ eleganțĭ, și i se părea că trăește în mijlocul lor, că-ĭ aude vorbind, râzând, iubind, că-șĭ isbândește idealul vieții eĭ.

— Oamenĭ care făceaŭ din viață o sărbătoare

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

îmbrăcând-o peste tot cu haĭna frumosuluĭ, urmă Gelea turnând în cupa eĭ învoaltă ca o corolă.

— Beŭ paharul meŭ, zise Olga ridicându-și cupa albă de spumă cu degetele-ĭ înstelate și cu ochiĭ în ochiĭ luĭ, în sănătatea celuĭ care m'a făcut să simt, astăzĭ, cea maĭ frumoasă zi din viața mea. Iĭ arăt toată recunoștința și-ĭ doresc realizarea tuturor viselor.

Râzând și privind-o drept, Gelea răspunse:

— Eŭ nu-s vinovat de nimic; d-ta aĭ înfrumusețat totul; d-ta mi-aĭ dat încântarea sufletuluĭ pe care nu credeam s'o maĭ regăsesc; d-ta m'aĭ făcut să gust poezia loculuĭ pe care n'aveam de gând să-l revăd; eŭ n'am făcut decât să primesc.... D-tale ți se cuvine decĭ recunoștința mea.

— Aș fi ființa cea maĭ fericită din lume, adause Olga transfigurată, să pot să-ți daŭ.... totul, și, maĭ presus de orĭce, să pot să-ți daŭ, prin simțirea mea, prin admirația mea, prin ce am și prin ce nu am, liniștea aceea favorabilă nașterii lucrărilor de artă spre a-ți isbândi visele d-tale marĭ. O, aș fi ființa cea maĭ fericită din lume!....

Și sfârșind fraza aceasta cu glasu-ĭ dulce care

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

răsuna în tăcerea aceea ca o muzică încântătoare și cu ochiĭ umezĭ, mișcațĭ de sinceritatea dorinților eĭ, puse palma-ĭ delicată ca o floare pe mâna luĭ Gelea și-și lăsă privirile în jos.

Cu simțu-ĭ fin de femee, ea găsise de astă dată coarda delicată a sufletuluĭ luĭ și-ĭ deșteptă, ca dintr-un mormânt, idealul vieții luĭ, opera luĭ, presimțită numaĭ de dânsul.

Fruntea luĭ se însenină ca de o rază de lumină și, plin de recunoștință, își plecă buzele pe brațul mâniĭ ce-o ținea în mânile luĭ.

Câteva vorbe se auziră nedeslușite de jos, de pe Lac; trecea o barcă. Adierea ce venĭa dinspre apă se amesteca cu florile de pe estradă și parfuma aerul răcorindu-l. Peste puțin, se auzi un cântec din gură, dând momentuluĭ un farmec amoros.

Candida, fulgida
Sorge la luna
Dalla laguna.

Inima Olgeĭ tresări; cântecul continuă:

E l'aria inondasi
D'argenteo fuoco
A poco, a poco.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Mentre sospirano
Dalle vetrate
Le innamorate....

Pe creasta munteluĭ din față, se arătă ca o flacără de foc mare.

Olga se sculă, dreaptă, și privi răsăritul măreț al luniĭ. Apoĭ, întorcându-se și apropiindu-se de Gelea, îĭ zise desmierdător:

— *Nous ferons un tour sur le Lac, nous aussi, n'est-ce pas ?...*

Gelea clătină din cap surâzând.

Din vale de la biserica satuluĭ, limba ceasorniculuĭ bătu rar și trăgănat de zece orĭ. Sunetul fiecăreĭ bătăĭ se prelungi în vibrațiĭ limpezĭ ce umpleaŭ aerul.

Olga se urcă pe scara de marmură până în camera eĭ, sprintenă și ușoară ca un copil și apăru după puțin în balcon, râzând și albă în bătaia luniĭ. Ea coborî c-o dantelă pe braț, se opri la câțiva pașĭ de Gelea, pe care îl privi sub pălăria luĭ mare ce-ĭ umbria fața:

— *Quel beau mousquetaire que vous faites là...* zise ea luându-ĭ brațul.

Jos la capul scăriĭ lungĭ ce cobora în Lac, câțiva gondolierĭ își așteptaŭ norocul culcați

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

în bărci, cu fața la lună, vorbind între ei încet și rar ca prin vis.

Când îi văzu apropiindu-se, unul din ei se sculă, puse mâna pe lopeți și se alătură de treptele scării.

Lacul, nemișcat ca o suprafață solidă, oglindia arborii dimprejur. Cutele mici de valuri din margine veniau și loviau malul molatec aducând horbote ușoare de spumă care se destrămau atingându-l.

Ținută de mână de Gelea, Olga sări pe scândurile gondolei care vuiră sub picioarele ei. Gelea o urmă, luând loc alături pe lavița din fund, acoperită cu pânză roșie; gondolierul întoarse prora spre larg și porniră încetișor.

Cine ar putea descrie frumusețea ceasului aceluia și sensația lor în lunecarea misterioasă și ușoară a bărcii? Li se părea un sbor ideal, nesimțit, spre lumi necunoscute, lăsând în urma lor pământul cu munții lui liniștiți, cu vilele și otelurile de pe maluri ca niște ruine ascunse între arbori.

Pacea era dumnezeească; valurile abia sclipiau în lumină; lopata lăsa aur în urma ei.

Din grădinile care se coborau, albe, până

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

în marginea lacului veniau miresme îmbătându-le simțirea. In aer, era ca o muzică în surdină, ca un acompaniament al unei vieți de fericire; și dânșii o ascultau tăcuți, răpiți de frumusețea ei, lipiți unul de altul, mână în mână, ca înecați într-o mare de voluptate.

Văzând scânteierea fosforescentă de sub lopată, Gelea zise:

— Aș crede că, precum sus, azurul cerului învălue aurul ascuns al stelelor, tot așa, jos, azurul apei învălue aurul ascuns al Lacului care nu scânteie de cât sub lopată....

Olga surâse.

Glasul cântăreților se depărtase acum și nu se mai auzia decât din timp în timp ca o șoaptă desmierdătoare la ureche, ca o atingere moale de floare din mâna unei ființe iubite.

— Nicăiri poate inima omenească nu se simte mai menită de a fi alături cu altul decât pe apă, șopti Gelea. Plutind, simțim mai multă iubire în noi decât ori când.

Legănați încet, în acelaș ritm, ca două suflete gemene, când în umbra pârâților de granit ai malului care se ridicau în văzduh, când în limpezișuri largi de lumină, ei opriră un mo-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ment gondola în loc și ascultară, mișcați, liniștea adâncă a serii care îi învăluise, îi scosese din ei înșiși și-i aruncase în regiunile ecstazului. Sub simțurile lor, îndumnezeite de dragoste, li se părea că un alt pământ înlocuise în ceasurile acelea pe cel cunoscut, un pământ cu munții și văile de argint, în care toate lucrurile și toate ființele trăiau o viață de iubire înfrățită, prin oglinda Lacului, cu viața cerească și sclipind ca și ea de pietre scumpe și de fulgi de aur.

Mai într-un târziu, cotiră capul și trecură pe brațul lacului Como, pe care plutia, din distanță în distanță, câteva gondole ducând în ele inimi în freamăt....

Pe la două după miezul nopții, întorși de pe Lac, ei erau în balconul lor prelungind încă magia acestei nopți limpezi ca cristalul.

Olga lăsase capul pe umărul lui Gelea și rămasese câteva minute cu ochii închiși, sfârșită, parcă, de fericire.

Intr-un moment, ea deschise ochii și cu pleoapele plecate pe jumătate, se uită lung și dulce în lumina ochilor lui Gelea, amestecându-și vă-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

păile sufletului său în privirile lui. Trupul ei tremură înăuntru și se simți ca luat de un val puternic și dus în adâncuri fără fund.

Netezindu-i părul moale ce răspândia un parfum dulce, îmbătător, Gelea se simți pierdut. Ca de pe ceea lume, ca îi șopti:

— Aș voi să rămâiu aicî toată viața!... Să stăm împreună totdeauna.... totdeauna, repetă ea c-o durere ascunsă. Unul lângă altul... O! aș voi să mor aicî, alături!...

Și, albă la față ca batista, cu un surâs rătăcit pe obraz, cu glasul stins, de-odată, pe buzele-i palide, cu ochii turburi pe care-i închise de tot, o cuprinse un fior selbatic și-i căzură brațele reci de-alungul poalelor.

Tremurând, el o ridică și o duse încet pe patul ei. Cu corsajul deschis puțin, cu sânul fraged, abia atins de o undă de carmin, cu părul desfăcut pe pernă ca o pată de aur pe zăpadă, corpul ei părea al unui copil.

Rămas în picioare dinaintea patului ei, ca încremenit, Gelea nu-și putea întoarce privirea de la comoara taînică ce-i sta în față. Frumusețile ei ascunse i se ridicară în minte, distincte, una câte una, turburându-l și aducându-i un început

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

de exaltare. Ca dintr-o jertfă antică fumegând, din farmecul ființei ei, se desprindea și se împrăștia, cu o putere amețitoare, dumnezeescul parfum al dragostii. In mai puțin de cât se poate spune, în trupul lui se ridică ca o furtună oarbă răscolind o mare înspumată și, din abisul căreia, năvăliau stoluri de nimfe voluptoase, aprinzându-i în carne dorințî nebune și voind să-i stingă făclia minții ce abea mai licărea de-asupra-i. Fulgere de foc, omorâtor de dulcî, scăpărau de toate părțile și lăsau să se vadă pe creste de valuri cetele de nimfe goale, cântând cântece de desfătare.

El privi de jur împrejurul lui ca și cum ar fi căutat un ajutor de la o ființă nevăzută.

Printre perdelele albe ce se clătinau la ușă și la ferestre, trecea un vânt rece, de miază-noapte, cu ceva din boarea țărilor friguroase, cu ceva din țara noastră.

Intorcându-și privirile, el și le opri din nou pe trupul Olgei palpitând de frăgezime prin hainele moi ce-l acoperiau, cum pâlpâe o flacără într-un cristal.

Pieptul ei crescu și descrescu; pe buzele ei înflori-ră un cuvânt rugător, neînțeles; brațele ei

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

desinară un gest ușor de suferință și căzură iar în jos.

Gelea închise ochiĭ. Dar imaginea eĭ ameţitoare rămase vie în lumina lor. Atunci, vârtejul beţieĭ de adîncaorĭ îl luă din nou; undele de plăcerĭ secrete, potolite un moment, se ridicară iar în el. Toate visele luĭ de dragoste, pe care tinereţea-ĭ le legănase și pe care voinţa luĭ de fer le înăbușia acum, scăpară înaripate de sub mâna luĭ și umplură văzduhul albastru cu explozia cânteceloř lor.

Un tremur dureros îĭ cuprinse toată fiinţa.

De ce stâncĭ teribile trebui să-l isbească nesocotinţa luĭ!

Cântecele îĭ vorbiră de fericirĭ intense și nouă, de plăcerĭ sublime, de bucurĭĭ taĭnice.

Atunci, din freamătul acela de vibraţiĭ ispititoare ce se ridicaŭ în el cu miile, auzi, o secundă, conștiinţa luĭ, înăbușită de puterea și numărul lor, amintindu-ĭ cuvântul luĭ dat și sentimentul său unic și sfânt. Minutele dumnezeeștĭ, petrecute cu Elena pe muntele Omul, pe acele înălţimĭ și vârfurĭ ce se apropiaŭ de cer și pe care eĭ planase de-asupra lumiĭ prin dragostea lor ideală, îĭ trecură pe dinainte și-ĭ dădură

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

puterea de a birui, prin o ultimă sforțare, furia instinctelor din el. Ciocnitura însă dintre sufletul luĭ și el produse într-însul o sguduitură atât de teribilă că el căzu pe scaunul de alături, istovit de o suferință ne maĭ încercată în viața-ĭ...

Olga deschise ochiĭ și-l văzu galben și abătut pe scaun.

— Eștĭ tot aicĭ, dragul meŭ? îl întrebă ea în șoaptă... Trebue să fie târziŭ...

Apoĭ, spunându-ĭ că se simte maĭ bine, îĭ dădu voĭe să se retragă în camera luĭ, întinzându-ĭ o mână și surâzându-ĭ cu tristețe.

El o înveli, închise ferestrele și ușile și trecu la dânsul. Sub fruntea luĭ, părea c-ar fi tras un clopot mareale căruĭ vibrațiĭ le auzia încă vuind.

Printr-o taĭnă a inimeĭ luĭ, Gelea care întrevăzuse ca o voluptate întâlnirea acesteĭ femeĭ în Italia, în fața corpuluĭ eĭ frumos, astfel oferit cu ușurință, avu tăria de a rezista.

Rămasă singură, Olga nu maĭ putu dormi până la ziuă. În cameră, era o lumină tristă, lumina faptuluĭ de zi. Pe ferestre, cerul se zăria palid și stelele dispăruse. Lacul părea de plumb cu reflexurĭ de oțel, aducând impresia frigiuluĭ.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Cu ochiĭ obosiți, cu pleaopele fierbinți, auzind încă răsunetul depărtat al iluziilor ci de ieri, ascultând încă freamătul corpuluĭ său de aseară, dânsa privi ușa ce-o despărția de Gelca: niciodată nu trăise ea maĭ aproape de el și niciodată maĭ departe. O melancolie dureroasă îĭ inundă sufletul. In gândul eĭ, se perândară încet zilele trecutuluĭ mort, mort pentru totdeauna.

Era ea oare care simțise pentru Gelea dragostea aceea atât de mare, că dacă ĭ-ar fi zis să uite orice vis, orice amintire, orice deprindere, orice cuviință, numaĭ și numaĭ să trăiască cu dânsul și pentru dânsul, ar fi făcut totul bucuros și s-ar fi pierdut în sufletul luĭ ca într-un raiu al vieții pentru totdeauna, până la moarte?....

Era ea oare care, un an și jumătate, se gândise necontenit la el, trăind numaĭ prin el, luând parte la bucuriile ca și la întristările vieții luĭ, suferind de lipsa luĭ, trecând, seara, acoperită și neștiută de nimenĭ, pe la ferestrele caseĭ luĭ, văzând lumina lămpiĭ luĭ și întorcându-se acasă mulțămită că-l presupunea lucrând, ca și cum l-ar fi văzut, ca și cum i-ar fi zis bună-seara, și se culca maĭ liniștită?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Era ea oare care, ne mai știind cum să-și înăbușe suferințele, plecă în primăvară spre locul ce i-l descrisese el cu atâta entusiasm, ca să se ducă cel puțin acolo unde umblase dânsul, și care îi scrisese, ea întâi lui, și care îl văzuse sosind ieri la Bellaggio, și care fusese fericită o zi, ca niciodată în viața ei,—ea cea umilită de azi, cea zdrobită, cea nimicită de... o altă femee,—căci nu putea fi decât dragostea unei femei care o învinsese ?...

Era ea ?...

Și atunci i se făcu milă de dânsa, îi fu milă și de ființa... iubită de Gelea, îi fu milă de însuși Gelea, și, cu bunătatea ei, se încercă să uite totul.

A doua zi, pe la unsprezece, erau din nou împreună în camera ei. Olga, palidă, stând într-un fotoliu, învăluită toată într-o haină lungă nourie, făcuse sforțări mari ca să se scoale, nevoind să pară bolnavă și se silia să surâdă cu blândețea ei firească, deși melancolia sufletului îi străbătia surâsul.

Gelea sta în picioare rezemat de patul ei cu capul plecat puțin.

Era un moment de tăcere penibil.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

In gândul lor, se încrucișară aceeași idee: nevoia de a se despărți numaĭ decât, dar nu cuteza nicĭ unul s-o mărturisească. Olga, totuși, avu curajul acesta trist.

— Aĭ fost foarte gentil de-aĭ venit să mă vezĭ și să-mĭ arăți locurile frumoase de aicĭ. Iți mulțumesc din inimă...

Glasul eĭ suna ca un cristal țicnit undeva. Ea trecu mâna pe păr, nevoind s'o treacă pe fruntea-ĭ care ardea.

— Cum știŭ însă intenția d-tale de a merge maĭ departe, urmă ea surâzând cu aceeași blândețe și lăsându-și mâna pe genuchiŭ, cu toate că aș fi fericită să staĭ aicĭ cât maĭ mult, nu voiŭ abuza, să te rog s-o facĭ... Să rămânem aceiași bunĭ pietenĭ!...

Ea pronunță atât de încet cuvintele din urmă că ele se pierdură în răsuflul maĭ lung al respirației eĭ.

Apoĭ, tăcu, plecând puțin capul în jos și privind în poala rochieĭ eĭ.

In atitudinea aceasta, ea păru din noŭ frumoasă luĭ Gelea.

El înaintă un pas, se plecă jos, îĭ sărută mâna, pe care Olga simți o lacrimă caldă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ce-o mulțămi și, cu inima îndurerată, cu sufletul ca suspendat în aer, repetă cuvintele ei retrăgându-se.

— Să rămânem acciași buni prieteni?

Peste o oră, Gelea părăsia, trist, otelul pe-o sărbătoare de lumină și pe lacul liniștit și lucitor ca o mătasă albastră, luând drumul spre Como și Milan, și, de-acolo, contrariu celor ce își propusese, spre Țara Românească, unde petrecu vara în munții Bucegi.

Imprejurările schimbase, însă, atât de mult sufletul lui, că nu se mai recunoștea nici el singur. Admiratorul de totdeauna al naturii și munților noștri trăi acum, mai bine de două luni, prin vârfurile cele mai înalte ale Bucegilor, fără să le mai poată simți frumusețea. Omul tihnit și harnic de altă dată nu-și mai găsi liniștea și rostul vieții acasă, la masa lui de lucru. Sufletul discret și rezervat de odinioară trecu peste orice scrupul și orice teamă și plecă, într-o după amiazi din primele zile ale lui Noembrie, la Albele ca să vadă pe Elena, cu toate c-o știa tot bolnavă și prin urmare tot expusă emoțiilor.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Soarta smulsese aripile inimiĭ luĭ, tocmaĭ când ea se înălțase în regiunile cele maĭ primăvăratice ale dragostiĭ, adică tocmaĭ când se încredințase că întâlnise pe pământ femeia ideală visată de el, ființa unică ce te face să nu maĭ vezĭ alte femeĭ și te avântă atât de sus în sborul vieții.

Iată de ce tot echilibrul sufletuluĭ său era zdruncinat.

Cât de curios i se părea luĭ acum drumul ce ducea la țară, sub melancolia luminiĭ de toamnă, turburată de praful ridicat în vânt de pe șosea și sub vaetul plângător al sârmelor de la telegraf! Parcă trecea prin o vale a Plângeriĭ ce-ĭ prevestĭa cine știe ce nenorociri la capătul eĭ.

Gândul luĭ care, odinioară, revăzuse, pe acelaș drum, copilăria-ĭ veselă și sglobie, nu se maĭ putea desbăra acum de ideea nefolosinții vieții luĭ și de dispariția sa de pe pământ fără să lase vre-o urmă de numele luĭ.

Când intră în satul Albele, sub geana deschisă, o clipă, a apusuluĭ de soare, ultimele raze care se răsfrângeaŭ în clopotnița bisericeĭ, și mugetul prelung al cirezii de vite care se

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

lăsă de pe coastă, și sunetul rar al talangelor de la gâtul lor, și cântecul câtorva cocoși ce-și răspundeau unul altuia în depărtări, și pacea înserării în care părea că adoarme întreaga fire, îi dădură imaginea unei agonii a zilei, în fața căreia toate viețuitoarele din natură împrăștiau vaete și strigăte de jale ca la darea sufletului unei Doamne a lumii.

Și închipuirea lui tristă se răsfrângea asupra lui însuși și-l mâhnia ca și când ar fi văzut în ea sfârșitul visului său scump.

Când, apoi, se apropiă mai tare și văzu casa boerească învăluită în umbra amurgului, casa în care trăia Elena, un fior puternic și prelung pătrunse trupul lui. Ar fi voit să străbată la dânsa nesimțit de nimeni, și, găsind-o dormind, să-i deie din sănătatea lui, fără știrea ei, și s-o deștepte vindecată.

Sub tremurul fiorului acestuia intră și păși Gelea încetișor în camera Elenei.

Culcată în pat, slabă, palidă, cu mâinile ca de ceară, cu ochii mari privind spre ușă, ea făcu o impresie adâncă asupra lui.

Apropiindu-se de dânsa și luându-i mâna într-ale lui, el fu mișcat până în fundul sufle-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

tuluĭ și inima luĭ părea că se smulge dintr'însul spre a se da toată Eleneĭ.

O greutate enormă, alcătuită din toate simțirile pe care nu le putea spune: din dragostea luĭ nesfârșită pentru ea, din căința că nu venise maĭ curând s'o vadă, din gândul de a nu o maĭ părăsi niciodată, îĭ tăiase respirația.

Primele eĭ răspunsurĭ fură date domol, cu pleoapele când plecate în jos, când ridicate în sus descoperind în ochiĭ eĭ limpczĭ un mister de suferință, cu obrazul liniștit ca o suprafață de apă, cu mâinile de-alungul corpuluĭ eĭ ce se desena ușor sub plapoma de mătasă galbenă.

Ea părea ca împietrită de suferință.

In dimineața zileĭ aceleia, coana Ana, care maĭ-maĭ că uitase și ea acum să maĭ râză, îĭ vestise vizita luĭ, venind în vârful picioarelor până la scaunul pe care era culcată Elena.

— Mi se bate coada ochiuluĭ stâng într'una de ierĭ seară, zise ea în șoaptă apăsată; și, coada ochiuluĭ stâng de ți s'o bate, oaspețĭ veĭ căpăta, adăogă dânsa încrucișând brațele și râzând.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Apoĭ, după o pauză, în care Elena ridică pleoapele și o privi :

— Am dat maĭ adineaorĭ cu cărțile și mĭ-a căzut craiŭ de ghindă pe drum de seară. Craiŭ de ghindă... cine să fie, decât.... oarecine ?!...

Elena zâmbi cu tristețe și fără încredere: își închipuise că mătușă-sa glumia.

Binu, ajuns și el ca o umbră, venise și dânsul după un ceas lângă ea și, netezindu-ĭ, cu mâna luĭ rece, părul și fruntea-ĭ care ardea, o încredință de sosirea luĭ Gelea în seara aceea și o sărută, cu capul într-o parte să nu i se vadă lacrima din marginea pleoapeĭ.

Crezându-se condamnată,—și nimenĭ nu putea să-ĭ scoată credința aceasta ce o trudea într-atâta în cât aproape o nimicise, — Elena își trecuse zilele, un an și maĭ bine, privindu-se oarecum pe ea singură și văzându-și sfârșitul din ce în ce maĭ apropiat.

In tristele zile de iarnă, în lungile nopțĭ de iarnă, ochiĭ eĭ se îndreptase necontenit spre portretele mă-seĭ și soră-seĭ din percte, și mintea eĭ se adâncea în lumea lor de dincolo de mormânt, trăind împreună cu ele, vorbind și reluând firul vieții cu ele.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Singurul lucru cu care se mai luase, toată vremea aceea, fusese plivitul florilor ce se întindeau, roşii, galbene şi albe, dealungul geamlâculuĭ din balcon, mutându-se cu scaunul cel lung de la una la alta şi închipuindu-şĭ că florile sunt sufletele unor fiinţe duse pe ceea lume.

Inima eĭ, întâlnind o formă a dragostiĭ, fie ea acea formă nedesăvârşită, mută, ca dragostea de florĭ era atinsă, era mişcată.

Bătrânul Binu, orĭcât de bun era el pentru dânsa, orĭcât de băgător de seamă şi de iubitor, nu putea să răspundă la toate chinurile ce-şĭ făurĭa singură, la toate mângâerile de care simţĭa nevoe delicata eĭ alcătuire trupească. Florile eraŭ bune cu dânsa, o privĭaŭ toată ziua, cât voia ea de mult, îĭ vorbĭaŭ o limbă taĭnică pe care n'o aude de cât simţirea. Ele îĭ ţineaŭ loc de mamă, de fraţĭ, de surorĭ, adică de acele fiinţe scumpe cărora le spuĭ tot ce aĭ pe suflet şi pe care le săruţĭ cu sfinţenia cu care săruţĭ icoanele.

Aşezându-se pe scaunul de lângă pat, în faţa tatăluĭ eĭ care stetea ceva mai departe şi a coaneĭ Ana care aprinsese două lumă-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

nări de pe masa rotundă spre a mai creşte lumina lămpii, Gelea începu a-i vorbi blând, spunându-i cum fusese mâhnit de cele ce auzise şi cum, în mai multe rânduri, îşi propusese să vie s'o vadă, cu toată teama ce avea că-i va pricinui vr-un neajuns.

Ea îl ascultă câtva timp cu ochii ridicaţi spre el. Apoi, îi trecu pe faţă ca o suferinţă pe care o acoperi cu mâna-i dusă încet deasupra obrazului.

Crezând-o obosită, Gelea se retrase, după puţin timp, în camera lui de dormit, unde rămase gânditor până după miezul nopţii, plimbându-se de colo până colo şi înconjurând jâlţul cel mare de lângă pat, din care se desprindea ca un glas mut ce-i şoptea: cât am mai fost de trist atâta amar de vreme!...

Mii şi mii de gânduri se încrucişaŭ în mintea lui, căci, chiar aşa bolnavă cum găsise el pe Elena, ea îi păru mai mult de cât oricând aleasa inimii lui, singura femee în care întrevăzu din noŭ visul lui de fericire.

Trecându-şi mâna pe frunte, el se întrebă într-un moment:

«Dar dacă sufletul fiinţei acesteia, atât de de-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

licat și atât de impresionabil, ar fi numaĭ sugestionat de ideia tristă ce și-a făcut ea despre sănătatea eĭ?!». Și, întrevăzând adevărul cu strălfulgerătoarea divinațiune a dragostiĭ, se hotărî să rămâie lângă dânsa maĭ mult timp, s-o încurajeze la viață, să-ĭ dea speranțe de bine și de sănătate, încercând tot ce-ĭ va sta prin putință în privința eĭ, fie chiar numaĭ de a suferi alături cu ea, dacă nu va putea să-ĭ aducă altă alinare.

Afară, vântul sufla jalnic în ștreșinĭ și mișca morișca de tinichea ruginită de pe vârful caseĭ, făcând-o să scârție ca o cobe în tăcerea adâncă a nopțiĭ.

A doua zi, Elena primi pe Gelea de dimineață în camera eĭ. Lumina zileĭ, străbătând printre florile din fereastră, o arăta și maĭ palidă, cu un cerc vânăt împrejurul ochilor, al căror alb era azuriŭ. Părul eĭ negru strâns în voie, plutĭa ușor și părea și maĭ negru în spuma albă a pernelor de sub cap.

La o întrebare a luĭ, ea îl privi lung, cu ceva din trecutul eĭ bolnav în cătare, cu ceva din durerea în care trăise, și-ĭ răspunse în fraze ce păreaŭ că se sting.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Am petrecut un an și jumătate în balconul cu geamurĭ, întinsă pe scaunul cel lung, cu capul rezemat de perne, — căcĭ îl simțĭam prea greŭ ca să-l țin pe umerĭ,—ascultând glasul vântuluĭ și afundându-mă în gândurile în care mă ducea boala.

Dimineața, mă mutaŭ cu scaunul pe dinaintea oalelor cu florĭ din geamlâc, plivindu-le, îngrijindu-le singură, trăind astfel maĭ toată vremea în mijlocul lor, ca într-o lume de suflete sfinte.

Ea se opri câteva momente.

Ochiĭ luĭ Gelea se îndreptară spre cele două portrete ale ființelor moarte: mama și sora Eleneĭ. Mama privind cuminte, c-o rază tristă în cătare; fata, tânără, vie și slabă, un adevărat cap de înger, c-o frunte albă și rotundă, cu ochiĭ albaștri, cu gura ca un trandafir căzut pe zăpadă.

«Cât de mult vor fi întristat-o privirile viĭ ale acelor ființe moarte în singurătatea eĭ»!

Elena vorbi din noŭ încet, pe acelaș ton trist și cu buzele părând că desinează în miscarea lor înțelesul cuvintelor.

— Am suferit atât de mult, urmă ea, că de sigur, în curând, se va sfârși cu mine !...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Când v'am cunoscut, deşi nu eram bine de tot nicĭ atuncĭ, mi s'a părut că renăşteam, că o viaţă nouă, plină de mulţumire, mi se arăta.

Inima mea, pe care nu o simţisem încă trăind în mine, intrând în viaţa mea, ca o putere nouă, credeam că mă voĭ însănătoşi poate complect, şi, câteva lunĭ, am fost, în adevăr, plină de iluziĭ...

Mĭ-aduc aminte că, seara, fără să dorm, închideam ochiĭ şi visam, ceasurĭ întregĭ, visele cele maĭ încântătoare....

Maĭ târziŭ, însă, am văzut că iluziile mele nu eraŭ decât iluziĭ şi că suferinţele reîncep maĭ marĭ, maĭ îndelungĭ, maĭ hotărâtoare...

Ea nu putu sfârşi bine acest cuvânt. Luă batista de sub pernă şi o trecu uşor pe obraz.

— Cum maĭ hotărâtoare, Domnişoară?

Drept orĭce răspuns, ea întoarse ochiĭ seninĭ către portretul mă-seĭ şi al soră-seĭ.

— Aţĭ uitat făgăduinţa ce mi-aţĭ dat la Sinaia? o întrebă cu blândeţe şi cu dragoste Gelea, luându-ĭ domol mâna într-ale luĭ.

Ea suráse cu tristeţe, fără să zică nimic. Sângeluĭ ce svâcni în mâna-ĭ dulce şi pe care el îl simţi, ĭĭ răspunse bătăile luĭ de inimă maĭ repezĭ.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Dumnezeŭ nu vrea să fiŭ fericită pe pământ, continuă ea cu un glas în care eraŭ parcă lacrămĭ... Decât, cine-ĭ fericit?.. Fericirea nu-ĭ de pe pământ, adăogă ea, după un moment, cu gândul împrăştiat şi pipăindu-şĭ cu mâna buzele uscate.

— Eŭ o cred lucru pământesc. Sunt atâţĭ oamenĭ fericiţĭ pe pământ! Unĭĭ, chiar bântuiţĭ de marĭ nevoĭ şi, cu toate astea, fericiţĭ.

Oamenĭĭ care se daŭ cu sufletul lor uneĭ credinţĭ, schimnicĭĭ, sihastrĭĭ care trăĭesc în ecstaz, privind pururea spre Dumnezeŭ, sunt fericiţĭ. Poeţĭĭ, artiştĭĭ, visătorĭĭ care, deşi trăesc cum pot, se îmbată, totuşĭ, de închipuirea lor şi răspândesc din inspiraţiile lor atâta fericire şi atâtea vise în omenire?! Cât de fericite nu sunt, apoĭ, fiinţele frumoase, făpturile acele minunate care poartă în ele tipul eterneĭ frumuseţĭ?! Cât de fericiţĭ nu sunt părinţĭĭ ce-şĭ iubesc copiiĭ maĭ mult de cât pe eĭ singurĭ şi se revăd pe eĭ înşişĭ în copiĭ?! Cât de fericiţĭ nu sunt copiĭ în care se revarsă, ca un potop, dulcea realitate a vieţĭĭ, care nu ştiŭ unde sunt, nu ştiŭ cine sunt, care cred că toată lumea e a lor şi că eĭ sunt a întregeĭ lumĭ, cărora li se pare că viaţa e

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

veciniсă, fără început și fără sfârșit?! Cât de fericiți nu sunt cei ce iubesc?! Ce putere de bucurie e în ei, câtă intensitate de simțire neasemănată cu nimic pe lume și care îi face să uite totul, le schimbă orice amărăciune în dulceață, le dă puterea să alerge, să sboare, când ar crede că nu mai pot să se miște de obosiți? Și câți alții?... O, nu, de sigur, e atâta profuzie de bine și de fericire în lume și în viață, în cât cu adevărat trebue să fim nedrepți ca să scoatem covârșitor răul!

Gelea duse mâna împrejurul gulerului său de la cămașă și mișcă gâtul cu ceva bărbătesc în gest.

Chipul franc și sincer cu care își spunea el părerile dădu Eleneĭ o căldură ce-i schimbă înfățișarea și i-o încântă, părând că-i răsare soarele în privire.

Ea îl asculta ca pe un tovarăș bine-voitor ce-i omora câte un vrăjmaș de moarte la fiece moment.

— Și cea dintâi a mea dorință în lume, domnișoară, urmă el, este, cum v'am spus-o, de a vă face să simțiți bucuria vieții. Pentru aceasta voiu încerca totul... Singura jertfă pe care nu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

mă cred în stare s'o îndeplinesc, ar fi aceea de a mă hotărî să vă părăsesc, de a nu vă mai vedea și de a nu vă putea dovedi în fiecare zi, în fiecare oră, stima și simpatia ce vă port, și pe care le simt așa de mari în sufletul meŭ cum nu se pot spune cu cuvinte.

Glasul luĭ Gelea, avea ceva neobicĭnuit, părea că sună a jurământ în fața unuĭ altar.

Treĭ săptămânĭ cât stătu el la țară și lângă dânsa, Gelea îĭ vorbi cu aceeașĭ dragoste zilnic, o mută în altă cameră să nu maĭ aibă dinainte portretele moartelor, îĭ citi paginĭ frumoase și interesante de poeziĭ și de călătoriĭ, luminându-le cu proĭecte de viitor, cu visele cele maĭ dulcĭ.

Treĭ săptămânĭ de o adevărată reînviere pentru Elena! Bucuria luĭ Gelea creștea treptat cu recâștigarea sănătățiĭ eĭ, și fiecare se simțĭa fericit prin fericirea celuĭlalt.

Pe zi ce mergea, inimile lor se înțelegeaŭ și maĭ tare, se identificaŭ: tot ce gândĭa Gelea, era gândit și de dînsa, și tot ce propunea ea era de maĭ înainte dorit de el.

Intr-o dimineață Elena părăsi scaunul eĭ lung

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

zicând că se simte mult mai bine; se pieptănă mai îngrijit, se îmbrăcă într-o rochie nouă, se plimbă puțin prin casă, vorbi mai îndelung; făcu câteva game la piano. Surâsul ei reveni din depărtările de pe unde rătăcise, strălucirea mângâioasă a ochilor săi se coborî iar în luminile ei, glasu-i dulce, argintos, prinse să răsune din nou.

Intr-o seară, pe când Gelea rămăsese singur cu Conu Costache la masă, îi spuse intențiile lui în privința Eleneĭ.

Bătrânul Binu, trăind de mai mulți ani într-o neliniște sufletească, într-o teamă continuă din pricina sănătății ei, îndepărtase din minte întrebarea ce va face cu fata lui. Cea mai fericită presupunere era s'o mărite, mai târziu, după ce va trece de vârsta la care murise sora ei.

Astă-seară, auzind dorul inimii lui Gelea, se văzu silit a-i da un răspuns. Teama bătrânului că va muri, poate, în curând și va lăsa pe unicul său copil fără nici un sprijin pe pământ, și încrederea ce avea el în tânărul Gelea îl făcură să se hotărască și să intre în camera feteĭ. cu care vorbi, mișcat, mai mult de o

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

oră. Cu ochiĭ plinĭ de lacrimĭ, el aduse, în urmă, luĭ Gelea răspunsul dorit.

Logodna se făcu spre sfârșitul luĭ Decembrie. In noaptea zileĭ aceleia viscolise așa de tare că stârnise vitele de prin coșare și de prin țarcurĭ și luase gardurile și acoperămintele caselor. Unul din ceĭ doĭ plopĭ bătrânĭ din poarta grădiniĭ lor căzuse lung la pământ umplând curtea cu trunchiul și ramurile luĭ. Mulțĭ văzură în toate acestea ca niște prevestirĭ rele.

In ziua de Bobotează—o zi caldă ca de primăvară, spre mirarea tuturor,—se săvârși nunta în casă, fără invitațĭ, afară de câteva rude și amicĭ de prin prejur, slujind sfânta slujbă a cununieĭ vicarul Mitropolieĭ din Bucureștĭ și fiind nunĭ marĭ bătrânul Binu și soră-sa coana Ana.

Aducându-șĭ aminte de tradițiile viței luĭ boerești, Conu Costache hotărî ca, tot în ziua aceea, să se maĭ cunune două perechĭ de tinerĭ din Albele în curtea luĭ și să se veselească tot satul.

Către patru ceasurĭ, în salonul caselor lor, se adunase ca douăzecĭ-treĭzecĭ de persoane și așteptaŭ pe mirĭ vorbind între dânsele, în jurul mesei de cununie.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Printre ele, era și Coana Veta cu Nae Stâlnicu, care umbla iritat de colo până colo neisbutind să-și încheie mănușile albe, cele mai mari cu putință la număr. Cu înălțimea lui, el părea călare în lumea prin care se învârtia.

In jurul mesei de slujbă, pe care sta evanghelia, candelabrele de argint cu lumânări aprinse și cununiile de flori de lămâiu, se făcuse ca un zid de obrazuri, deschise toate într-un zâmbet împietrit, cum se uită totdeauna ființele simple când privesc la fericirea altora.

Cu pas lin și ușor, cu chipul blând și smerit, în rochia ei de mătasă albă, Elena păși în salon spre masa cununiilor, la brațul lui Gelea, albă și diafană, cu părul pieptănat frumos, cu gâtul eșind rotund din gulerul rochiei. Sub râul de aur al beteleĭ curgându-i din creștet, ea părea transfigurată; paloarea ei îi dădea aerul unei ființi ideale. Ea surâdea încet celor din prejur, voind oarecum să-i încurajeze singură. Gelea, înalt, drept, în frac, puțin palid el însuși, privia tot timpul spre Elena. El luase, contra obiceiului, mâna ei în a lui și o păstră tot timpul slujbei ca un simbol al vieții lor.

Coana Ana, în rochie de taftă cafenie, —

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

părăsise negrul — deși cu făclia imensă în mâna-i stângă, era pururi cu mâna dreaptă, când la clinurile rochieĭ Eleneĭ orânduindu-le, când îndreptându-i beteala de pe umeri.

Bătrânul Binu, sub lumina galbenă a lumânăriĭ din mână, părea și el maĭ schimbat la față, maĭ prevăziŭ ca altădată.

In curte, țăraniĭ rași și curați, sub razele blânde ale soareluĭ, eșiaŭ din chiliile magazieĭ și vorbiaŭ, râdeaŭ, se cinstiaŭ cu vin vechiŭ uniĭ pe alțiĭ.

Pe o laviță, preotul între doĭ țărani fruntași priviaŭ tustreĭ la stăcanele de vin, pe care le adusese o femee.

Una din stăcane era ceva maĭ mare, celelalte două maĭ micĭ. Cum stăteaŭ câte treĭ fără să puie mâna pe ele, țăranul din dreapta apucă pe cea maĭ mare și-o întinse popiĭ.

— Ia, Părinte, Sfinția ta, pe asta, zise el râzând, că parcă-ĭ maĭ popească...

Sus, la masa cea mare, unde eraŭ vr-o douăsprezece persoane, se petrecu un mic episod vesel: toastul suprefectuluĭ Țafra care, în calitatea luĭ de fost auditor al școaleĭ de științe politice din Bucureștĭ, ținu să se impue ca

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

primă autoritate a loculuĭ, printr-un cuvânt din care să reiasă învățătura luĭ de pe băncile școaleĭ.

Grav, cu ochiĭ adunați în cele câteva cuvinte ce avea în gând, el zise la primul pahar de șampanie:

— Doamnelor și Domnilor! In viața noastră, sunt treĭ marĭ acte pe care le săvârșim: maĭ întâĭ, ne naștem; ne naștem fără voia noastră, prin destinul Providențiĭ. Al doilea, ne căsătorim; ne căsătorim prin voința noastră, în unire poate cu destinul Providențiĭ. Al treilea...

La acest «al treilea», fruntea luĭ se încreți, ochiĭ i se turburară, limba îĭ umblă în gură fără să maĭ poată prinde o vorbă; îĭ venise în minte cuvântul: moartea, și simți că ar suna rău la o masă de nuntă. Își puse tot creerul în mișcare ca să schimbe numaĭ decât cuvântul; dar nu-ĭ venea nimic în loc. Repetă de câteva orĭ pe «al treilea», și, numaĭ într-un târziŭ și prin o sforțare extraordinară, când toțĭ ochiĭ începeaŭ a se pregăti să râdă, găsi în sfârșit o înlocuire:

«Al treilea, Doamnelor și Domnilor, zise el, ștergându-și fruntea cu batista, e.... bucuria părinților!...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Apoĭ, ca scăpat dintr'o primejdie și, lăsând încurcat restul discursuluĭ, privi spre Binu ridicând paharul în sus, îl goli până la fund și se așezá încet și mândru pe scaun.

Când, către unsprezece, lumânările începură a juca în ochiĭ comesenilor, din ce în ce maĭ veselĭ, în cât prinsese a vorbi, acum, în diferite limbĭ străine, miriĭ se retraseră în salonul de alăturĭ.

Aicĭ, Gelea, după ce făcu câțĭva pașĭ de la prag, se opri în loc, se depărtă puțin de Elena, o privi toată de sus până jos, și, luându-ĭ din noŭ mâinile în ale luĭ, întâlni, în ochiĭ eĭ, atâta bucurie cerească, atâta încredere nețărmurită și atâta dragoste curată, că-și presimți tot viitorul fericit. Cuprins de cel maĭ dulce și maĭ nestăvilat farmec, el apropiá sânul Eleneĭ ce svâcnea cu putere de sînul luĭ și se pierdu în o îmbrățisare, în care își confundară pentru vecie viețile, cu toate amintirile, cu toate bucuriile și cu toate speranțele lor.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

IX

EPILOG

Trecuse mai mulți ani la mijloc. In curtea casei albe din colțul Schitului Măgureanu, mai mărită și mai înfrumusețată în stilul caselor noastre vechi, se juca, pe un asfințit de soare, în nisipul burat de curând, un copil de vre-o zece-unsprezece ani, c'o fetiță mai mică de cât el care alerga după un cerc.

La o fereastră a casei, stetea Elena, cu capul răzimat pe coatele-i goale, privind c-o dulce încântare la cei doi copii ai săi. Din făptura gingașă și plăpândă de odinioară, la căsătoria căreia se opusese atâtea lucruri, dragostea fericită și vremea făcuseră acum o ființă sănătoasă, în toată strălucirea ei de femee și în toată mișcătoarea-i noblețe de mamă.

La câțiva pași de ea, în grădiniță, așezat la o masă rătundă, era Gelea, în tâmplele căruia luciau câteva fire argintii. El petrecuse, în ziua aceea, pe prietenul său Despin la mormânt și se gândea acum la viața și la sfârșitul lui trist.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Societatea în care trăise, credea Gelea, îl învinsese cu nepăsarea ei ucigătoare.

Alcătuită, cum zicea bietul Despin adesea, din indivizi ce răsar ca niște fulgere din senin, fără cunoștințî, fără orizonturi în gândire și fără dor de țară, indivizi, cărora nici hainele și nici pozele lor nu sunt în stare a le ascunde originea sordidă a gunoaelor din Fanar saŭ coaja aspră de parveniți, ca nu putea simți și gândi românește și nu putea să vază cu ochi buni talentele neamului.

Din potrivă, ajunsă la treptele cârmuirii Țării, prin averile și numele celor ce aŭ împilat acest neam două veacuri, ea își urmează tradiția sângeluĭ ei vrăjmășesc, micșurând și desconsiderând viața înfloritoare a Poporuluĭ, întunecând conștiința fiilor săi, nedreptățindu-i și umilindu-i, cum nedreptățește și umilește pământul acesta, storcând saŭ vânzând pe prețuri de nimic moșiile domnești, intrate pe mâna ei, dărâmând casele și bisericile vechi, uzurpând rangurile boerești, desfundând codrii românești de pe văi și de pe dealuri.

Trăind ca o prelungire, ca o moștenire spirituală a celor ce vorbiaŭ până ieri cu ac-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cent păsăresc și care aveaŭ în eĭ toate turpitudinile unei rase decăzute, societatea noastră de azĭ vântură încă sămânța-ĭ omorâtoare pe ogorul Țării, otrăvind viața generațiilor culte din popor.

Intr-un astfel de mediŭ, Despin ca și Nerva ca și Gelca însușĭ — treĭ speranțe ale timpuluĭ lor — se pierdură câte treĭ.

Din Despin, cel maĭ cu desăvârșire biruit, ca făcuse, la început, un septic, un cinic, adică o mască îndoindu-se și hlizând de toate și, ca unul ce nu avea nicĭ un reazim în sufletul luĭ, el lunecă, puțin câte puțin, în prăpastia viciuluĭ, trăindu-șĭ zilele și nopțile prin cârciumĭ, viciŭ care îl și ucise.

Din Nerva, un om de o inteligență și de un talent rar, dar destul de slab de caracter și el, societatea făcuse o fire falsă după chipul și asemănarea eĭ, schimbându-l, din primul poet tânăr al Țării, într-un politician de rând, ce nu maĭ avea acum la rădăcina faptelor luĭ nicĭ un sentiment înalt și care lingușia, mințĭa, înșela, era laș, pierduse orice demnitate și orice conștiință.

Din Gelea, omul echilibrat, care nu se abătuse din linia dreaptă și care avusese ca lampă a vieții

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

conștiința, mediul făcuse un suflet micșurat, înjumătățit, secându-i entusiasmul, — înflăcăratul lui entusiasm, — surpându-i credința, — credința lui nemărginită, — înăbușindu-i talentul, — aducându-l în stare de neîncredere și de descurajare față de el însuși și împiedecându-l de-a-și realiza ceva din ceeace sperase.

Fire mândră din născare, el nu se plecase să se roage de nimeni și mai puțin încă să lingușească pe cineva, așa că fusese lăsat în părăsire, uitat cu totul de puternici, deprinși a fi rugați și lingușiți. Locul său fu ocupat de alții, care n-aveau însușirile lui, dar care, târându-se pe la mari zilei, putură să facă tot ce se lucrase ca architectură în București și în țară, în ultimii ani, umplând stradele și orașele noastre cu orori și banalități.

Ca și de la Despin, — de la care nu rămăsese decât cele câteva bucăți de muzică din primii săi ani de dragoste sinceră de artă, — ca și de la Nerva, — de la care nu trăiau de cât puținele poezii, făcute în tinerețe și care rătăceau prin diferite reviste, — de la Gelea, nu se vedeau, până azi, decât câteva mici încercări de architectură civilă și planul Mitro-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

polieĭ pe hârtie, singurele lucrărĭ făcute cu entusiasmul luĭ de odinioară. Ele nu eraŭ decât niște preludiĭ ale uneĭ renașterĭ marĭ pe care o visase el și care, își închipuise dânsul că-ĭ va consfinți misiunea luĭ pe pământul Țărĭĭ.

Societatea, însă, distrugând pe acești treĭ oameni, se distrusese pe ea însăși. Coborându-ĭ la nivelul eĭ, ea stinsese într-înșiĭ treĭ luminĭ ale timpuluĭ ce i-ar fi putut da o viață nouă și strălucire.

Eroĭ, care prin căldura inimiĭ și prin lumina minții lor, se ridicase din fundul raseĭ, din cenușa mormintelor strămoșeștĭ, cu dorul de a ridica cu dânșiĭ neamul lor, eĭ periră ca niște martirĭ în regiunile sociale de sus, din pricina atmosfereĭ bolnăvicioase ce-ĭ înăbuși.

Cu ultima luĭ virulență, acest spirit social distructor, presimția Gelea, va maĭ face încă multe victime în jurul luĭ, stingând toate candelele ce maĭ ard la unele rarĭ altare, toate idealurile generoase cemaĭ răsar în unele capete, toate sentimentele marĭ ce maĭ încălzesc unele inimĭ. In ziua, însă, în care toate luminile vor fi stinse, toate altarele dărâmate, toate ideile și toate sentimentele marĭ secate,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

în ziua aceea, va trebui să apară un om, va trebui să se audă un glas care va suna redeșteptarea, călăuzit de un ideal ce va străluci ca un astru de viață dinaintea timpurilor. Către dânsul, vor porni încordându-se toate puterile neamului, cu credința îndeplinirii unei datorii sfinte și cu dragostea unui viitor măreț. Născut ca un Fenix din cenușe, el va reînvia virtuțile neamului românesc, va renaște vechia aristocrație românească legată prin sânge ca printr-o rădăcină adâncă de pământul și neamul ei, va spulbera cenușa și putregaiul rămas prin suflul său gigantic, va răsturna munții peste mormintele trecutului josnic, ca peste niște focare infecțioase...

Deșteptat din gândurile lui triste de către copii care veniseră cu joaca pe lângă el, și transfigurat la față ca de o rază divină, Gelea întrevăzu atunci frumusețea orânduelii firii lucrurilor, legând gândurile lui de acuma cu jocul viu și fericit al copiilor, — al băiatului lui, cu ochii mai mari decât ai săi, cu trăsurile feții și trupului mai frumoase, — și înțelese taina adâncă pe care o ascunde desfășurarea vieții omenești, lăsând, cel puțin familiei și

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

neamului, nemurirea—față de soarta trecătoare a fiecăruia din noi — nemurirea de suflet, de ideal, de năzuinți, de sânge chiar,—peritor numai în aparență, dar, în fond, isvor nesecat în veciĭ veacurilor. Omul, în mărinimia luĭ, gândi Gelea, a dat vecĭnicia dumnezeiriĭ—uitând că el însuși, în orĭce moment din viața luĭ pământească, are într-însul tot trecutul și tot viitorul, știind cele ce-aŭ fost și cele ce vor fi, putând și desăvârșind orĭce, — și toate acestea, prin singura, dar neasemuit de marea putere a dragostiĭ care îl renaște din tată în fiŭ.

El își întoarse atuncĭ privirea spre Elena, ca spre ființa generoasă ce-ĭ dăduse pe lume minunea celor doĭ copiĭ. Ea fusese mâna ce trecuse maĭ departe facla vieții luĭ. Prin comoara tinereții și curățenieĭ eĭ, ea putuse și știuse să prefacă durerea luĭ în speranță și bătrânețea luĭ sufletească într-o tinerețe nouă, plină de iluziĭ și de viitor...

Văzându-l dus pe gânduri, Elena veni lângă el și, plecându-se cu drag la masa luĭ, îl întrebă ce gândește.

Drept răspuns, el îĭ luă capul în mâĭnĭ și o sărută pe frunte.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

TABLA CAPITOLELOR

I Pe drum. — Din trecut.

II Bineștii. — La țară.

III O primire la familia Simiceï.—D-na Lari.

IV Poetul Nerva. — Compozitorul Despin. — Oameni politicï.

V La Sinaia. — Un inel de logodnă.

VI Salonul d-neï Secaly.—Un cântec de lebădă.

VII Planul Mitropolieï.—Triste desamăgirï.

VIII Un pas greșit.—Căsătoria.

IX Epilog.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Muzeul Digital al Românului Românesc